

The Project Gutenberg eBook of Maantieteellisiä kuvaelmia erityisistä maista ja kansoista, by Various

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Maantieteellisiä kuvaelmia erityisistä maista ja kansoista

Author: Various

Release date: August 29, 2011 [EBook #37247]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MAANTIETEELLISIÄ KUVAELMIA ERITYISISTÄ MAISTA JA KANSOISTA ***

Produced by Tapio Riikonen

MAANTIETEELLISIÄ KUVAELMIA ERITYISISTÄ MAISTA JA KANSOISTA

Kirja Kouluille ja Kodeille

Karl Kastman'in ja Thor Brunius'en toimittamana.

Kolmannesta parannetusta painoksesta suomentnut ja Suomea koskevan osan lisännyt K. K—s.

Helsingissä 1882.

G. W. Edlund, kustantaja.

J. C. Frenckell'in ja Pojan kirjapainossa.

SISÄLLYS:

Euroopa, Mauer'in, Fix'in y.m.m. mukaan

Suomen luonto, K. F. Ignatius'en mukaan

Suomen kansasta, Z. Topelius'en mukaan

Helsingin satama

Kansan luonne ja tavat Saarijärven pitäjässä, Runeberg'in mukaan

Saima, Topelius'en mukaan

Punkaharju, Topelius'en mukaan

Imatra, Topelius'en mukaan
Oulunjoki, Topelius'en mukaan
Aavasaksa, Topelius'en mukaan
Venäjä, Pommerilaisen lukukirjan mukaan
Venäläiset, J. C. Petrin mukaan
Pietari-Moskova, Hellwald'in y.m. mukaan
Etelä-Venäjän arot, Klöden'in y.m. mukaan
Ruotsin luonto, E. G. Geijeri'iltä
Lappalaiset, Päivärinnan mukaan
Tukholman asema, J. F. Barh'in mukaan
Tukholman linna, Päivärinnan mukaan
Norjan luonto, Schübeler'in mukaan
Hammarfest, Gustaf Thmée'n mukaan
Seelanti ja Kyöpenhamina, Meijer'in ja Müggen mukaan
Meriheittomaat Schleswig'in länsirannikolla, Richelieu'lta
Islanti, Schouwe'n y.m. mukaan
Brittein valtakunta, Pommerilaisen lukukirjan mukaan
Englantilaiset, Hellwald'in y.m. mukaan
Skotlannin ylämaan asukkaat, Schopenhauer'ilta
Irlantilaisen kansan köyhyys, Richia'lta
Lontoo, S. Petersen'iltä
Lontoon laivatokat, M. Schlesinger'iltä
Englantilaiset kilpa-ajat, S. Petersen'in mukaan
Elämä Englannin kivihiilikaivoksissa, S. Petersen'in mukaan
Ranska, Berthelt'iltä
Parisin eläintarha, Carus'in ja Bellstab'in mukaan
La Cité (Saint Louis'in saari), Schöppner'in mukaan
Les Lambes'in hietanummi. Westerberg'iltä
Toulon, Berthelt'in mukaan
Silkin viljeleminen, Stichler'in mukaan
Ranskalaiset, Hellwald'in mukaan
Mont Blanc, Onkel Brisson'in iltakertomusten mukaan
Belgia ja sen asukkaat, Kutzner'in, Daniel'in ja Riehl'in mukaan
Alankomaat (Hollanti), Pommerilaisen lukukirjan mukaan
Broek, Mauer'ilta
Saksan rannikko, A. Lewald'ilta
Hamburg, Kutzner'ilta, Daniel'ilta y.m.
Rhein, Bugenhagen'in mukaan
Viinimaa, J. Mauer'ilta
Böhmi ja sen kansa, Thornton'in mukaan
Erzgebirge, Engelhardt'ilta
Karlsbad, Meijer'iltä
Tyrolilainen, Duller'ilta
Wieliczkan suolakaivokset, Scholz'ilta
Schweiz, Mauer'ilta
Vuorivuohen pyynti, Vogler'ilta
Hispania ja Portugali, Pommerilaisen lukukirjan mukaan
Italia, Pommerilaisen lukukirjan mukaan
Venedig (Venezia), Berthelt'in mukaan
Rooma (Rom), Hellwald'in y.m. mukaan
Karnevali, Göthen mukaan
Etna, Richter'in, Hogg'en y.m. mukaan
Herkulanum ja Pompeji, von Grabe'n mukaan
Neapelin katuelämä, Mayer'ilta
Kreikkaan maa, Kold'ilta
Kreikkalaiset, Kold'ilta
Olympia, Meyer'ilta
Konstantinopoli, J. Murhard'in y.m. mukaan
Turkkilaiset
Turkkilaisten hautajaiset ja hautajaistavat, Andersen'in y.m. mukaan

Asia, Gruben mukaan
Siperia, Berthelt'in mukaan
Tutkimusmatkoja Pohjoisella Jäämerellä ennen Koillisväylän löytämistä,
Josef Lindquist'iltä

Koillisväylä, Josef Lindquist'iltä
Tsjuktsjit, Josef Lindquist'iltä
Matkustus Siperian virroilla, Hansteen'in mukaan
Itä-Aasian arot, Berthelt'in mukaan
Bokharan elämä, Wamberg'in mukaan
Japani ja sen asukkaat, B. Heinen, Siebod'in y.m. mukaan
Japanilainen huone
Tokio (ennen Jedo), Hellwald'in y.m. mukaan
Kiinalaiset, Mauer'in mukaan
Kananhöyhenhuone Pekingissä, tanskalaisen kuukauslehden mukaan
Eräs päivällinen Kiinassa, Billen matkustuksesta maan ympäri
Hautajaiset Kiinassa, Davis'in mukaan
Java, Kutzner'in ja Schleiden'in mukaan
Dajakit Borneon saarella, "Das Ausland'in" mukaan
India, Mauer'ilta
Benares, Meyer'in mukaan
Persia ja Persialaiset, Nösfelt'iltä
Pidot erään ylhäisen Persialaisen luona, Kotzebue'lta
Arabia, Krappen ja Bougemont'in mukaan
Kahvipuu, Stichler'iltä
Sinai, R. von Kraemer'in mukaan
Jerusalem, R. von Kraemer'in mukaan
Omar'in Moskee ja pyhänhaudan kirkko, R. von Kraemer'in mukaan
Libanon setripuut, Bässler'in ja Kutzner'in mukaan

Afrika, Mauer'in ja Erslev'in mukaan

Egypti ja sen asukkaat, Barthy'n ja Döbel'in mukaan
Aleksandria. — Kaivo, Hellwald'in y.m. mukaan
Egyptiläinen rakennustaide, Wetter'iltä
Dervisčiläiset, R. von Kraemer'in mukaan
Jalopeuran pyynti pohjoisessa Afrikassa, norjalaisesta kuukauslehdestä
Sahara, Anhaltlaisesta lukukirjasta
Dahomein neekerivaltakunta, Forbes'in mukaan
Kapmaa, Anhaltlaisesta lukukirjasta
Buschmaanit, Nösfelt'in mukaan

Amerika, Hellwald'in y.m. mukaan

Vihantamaa (Grönlanti), Straus'ilta ja Löffler'ilta
Eskimot, saksalaisesta aikakauskirjasta
Malemutilaiset, Hellwald'in mukaan
Niagaran putous, Berthelt'in y.m. mukaan
New-York, Berthelt'in y.m. mukaan
Kotielämä Yhdysvalloissa, Kutzner'in mukaan
Indianit, C. W. Kastman'in mukaan
Amerikkaan muuttaminen, C. W. Kastman'in mukaan
Mississipin ruohotasangot (Prairiet), saksalaisen lukukirjan mukaan
Prairie (ruohotasanko) tulella, Marryat'in mukaan
Kalifornia, Mauer'in y.m. mukaan
San Francisco, Kaunegiesser'in mukaan
Kiinalaiset, Hellwald'in mukaan
Elämä Mexikossa, Hellwald'in mukaan
Kansanhuvit Mexikossa, Mason'in mukaan
Habana, Ziegler'in y.m. mukaan
Etelä-Amerikan Llamas. Orinoco, Berthelt'iltä
Brasilialaisten tavat ja elämänlaatu, Guthsmuths'ilta
Amazon-virta, Münsterberg'iläisestä lukukirjasta
Rio Janeiro, Nösfelt'iltä
Eräs päivä Perun ylängöllä, Tschudi'ltä
Matkustus Magdalena-virralla, Andrésin mukaan
Patagonialaiset, Müller'in mukaan

Australia, Münsterberg'iläisestä lukukirjasta Tahiti, Münsterberg'iläisestä lukukirjasta Uusi Seelanti, Münsterberg'iläisestä lukukirjasta

EUROOPA.

Euroopan pinta-ala on 180,000 maatieteellistä peninknlmaa. Idässä yhdistyy se Aasiaan. Jos tahtoisimme matkustaa näiden molempain maanosain rajaa päästä päähän, niin olisi meidän kulettava 360 peninkulmaa. Kaikkia muita Euroopan sivuja rajoittaa meri, jonka tähden sitä voidaankin pitää suurena niemimaana.

Jos emme ota niemimaita lukuun, muodostaa Euroopan manner kolmion, jonka yksi kulma on Uralivuorten pohjaispäässä, toinen Kaspian meressä ja kolmas Biskajan lahdessa. Tästä pistäytyy viisi suurta niemimaata: kaksi pohjaiseen ja kolme etelään. Eteläiset niemimaat ovat Välimeressä; ne alkavat maanosan päävuorista; ne kasvavat niistä, niinkuin puu kasvaa juurestaan. Päävuorten haarat risteilevät niitä, niinkuin lehden hermot lehteä. Pohjaiset niemimaat muodostavat Atlantin meren rantamia. Syrjäisen asemansa ja vähemmän suosiollisen ilmanalansa tähden nämä eivät ole saavuttaneet edellisten merkitystä ihmiskehityksen historiassa. Euroopaan kuuluu vielä joukko saaria, jotka kylpevät sitä ympäröivän meren aalloissa. Nämä lukuisat saaret ja niemet tekevät keskusliikkeen sen erityisten osain ja toisten maaosain kesken helpoksi ja vilkkaaksi. Euroopan kansat ovatkin kerinneet korkeammalle kehityskannalle, kuin muiden maaosain asukkaat, sillä kansain keskusliike edistää suuresti sivistystä.

Suuri vaihtelevaisuus ilmautuu myös Euroopan pinnan muodostuksessa. Ei missään muussa maaosassa vuorijaksot, vuoriryhmät, ylä- ja alatasangot, laaksot, järvet ja virrat niin vaihtelee keskenään kuin Euroopassa. Suurin osa Euroopaa on kuitenkin alankoa. Maaosan itäinen puoli, aina Pohjanmereen saakka, kuuluu siihen. Keskeltä mannerta kohoavat Alpit korkeuteen. Niinkin korkeat kuin nämä ovat, ovat ne ainoastaan vähennyskuvia muiden maaosain suurten vuorien rinnalla. Euroopassa ei ole niin korkeita vuorten kukkuloita, kuin muissa maaosissa; ei myöskään täällä ole niin voimallisia virtoja, niin jättiläismäisiä kasveja ja eläimiä kuin niissä; ei Euroopa voi niiden tavoin kerskailla ilmanalan ja lämpöisyyden "ylenpalttisuudesta." Euroopan tunnusmerkki on "kohtuullinen." Ja senpätähden se onkin joutunut "ihmisen korkeimman henkisen työn" kodiksi.

Euroopan vuoret ovat myös suuren virtajoukon lähteinä. Idässä on virtoja enemmän ja suurempia, kuin lännessä. Euroopan suurin virta, Volga, on myös itäisin. Mitä idemmä Euroopaa mennään, sitä enemmän Aasian kaltaiseksi Euroopa muuttuu. Virtojen keralla on täällä suuri jakso järviäkin. Ne ovat hyvin eritavalla sijoiteltuina; enin niitä kuitenkin on Itämeren tienoilla. Nämä lukuisat järvet ja virrat eivät ainoastaan siunaa Euroopaa tarpeellisella vedellä, vaan ne myös edistävät keskusliikettä ja antavat voiman lukemattomille teollisuuslaitoksille.

Euroopan ilmanala on, niinkuin sen pintakin, suotuista niin aineelliselle, kuin hengellisellekin kehitykselle. Tosin kesä on täällä aivan toisenlainen kuin talvi; vuoriseudut toisenlaiset kuin laaksot; eteläiset seudut toisenlaiset kuin pohjaiset; ylenpalttinen kylmyys eli lämpöisyys, kosteus eli kuivuus kohtaa sitä tosin harvoin ja harvoissa seuduissa. Maaosan keskiseudut varsinkin saavat iloita lauhkeasta ilmanalasta, jossa niin ruumis kuin sielukin voi säännöllisesti kehittää.

Suuri siunaus Euroopalaisille on, että talvi niin verkalleen täällä muuttuu kesäksi ja kesä talveksi. Ainoastaan maaosan pohjaisimmissa osissa seuraa pitkää ja kylmää talveä lyhyt ja kuuma kesä.

Euroopa ei voi lämpöisten maiden kanssa kilpailla luonnontuotteiden moninaisuuksilla ja hedelmillä. Luonto näyttää sen huonosti varustaneen. Sillä monta sen parhaista kasveista on muualta tuotua; esim. ruis, vehnä ja peruna. Hedelmiä vanhaan aikaan tunnettiin ainoastaan muutamia omena- ja pääronalajeja. Kirsimarjat tuotiin Vähä-Aasiasta, persikat Persiasta; appelsiinit Kiinasta; Keskisestä Aasiasta olimme saaneet sitruunit, meluunit, viikunat ja viinin. Mutta sekin on Euroopan suuri etu, että se voi toisten maiden tuotteita itselleen kotiinnuttaa. Parhaimmat hedelmä- ja viljamaat ovat 42-60° pohjaisten leveysasteiden välillä.

Eläinmaailmankin suhteen on Euroopa muita maaosia köyhempi, mutta mielellään se onkin niiden määrällisittä ja vaivaloisitta peditä, koska sillä on runsaasti maanviljelykselle ja ihmisten elannolle hyödyllisiä eläimiä.

Euroopan väkiluku nousee yli 300 miljoonan ihmisen. Suurin osa niistä kuuluu Kaukaasialaiseen eli valkoiseen ihmisrotuun; noin 17 miljoonaa on Mongolilaista rotua; niitä ovat Samojedit, Lappalaiset, Suomalaiset ja Turkkilaiset pohjaisimmassa, itäisessä ja eteläisessä Euroopassa.

Euroopan suurimmat kansakunnat, Slavilaiset, Germanilaiset ja Roomalaiset jakavat maaosan kolmeen pääosaan: Slavilainen Euroopa idässä (Venäjä, suurin osa Itävaltaa ja Euroopalainen Turkki); Germanilainen, pohjainen, ja keskinen Euroopa ja lopuksi Roomalainen etelässä ja lounassa (Italia, Hispania, Portugali ja Ranska).

Uskonnon suhteen Euroopan kansat jaetaan niin, että muhametiläisiin luetaan vähän neljän miljoonan ylitse (Euroopalaisessa Turkissa), noin kolme miljoonaa Juutalaisia ja muutama tuhat pakanoita, nim. Lappalaisia ja Samojedilaisia; muut Euroopan asukkaat kuuluvat kristittyihin. Kristinopin neljästä eri tunnustuksesta kuuluu Suomalaiset, Ruotsalaiset, Norjalaiset ja pohjaiset Saksalaiset Lutherin oppiin; Englantilaiset ja Schweitsiläiset reformeerattuun oppiin; Germanilaiset kansat tunnustavat protestanttista oppia. Etelässä Roomalaiskansoilla on Roomalais-katolilainen ja idässä, Slaavilaisilla Kreikkalais-katolilainen oppi. Armenialaiset kristityt asuvat hajallaan osaksi Turkin maalla, osaksi Itävallan keisarikunnan läntisissä osissa ja eteläisessä Venäjässä.

Muihin maailman osiin verraten on Euroopassa pellon viljeleminen, teollisuus ja kauppa korkeimmalle kerinnyt. Ihmishenki on täällä anastanut suurimman vallan ulkonaisen luonnon ylitse, ja Euroopalaiset kohoavat hengellisellä sivistyksellään yhä enemmän muiden maaosain asukkaiden edelle. Euroopa täyttää kalliin tehtävänsä siinä, että se levittää sivistystä maan kansoille.

Suomen luonto.

Niinkuin Suomen mannermaa verrannollisesti myöhään ja vuosituhansia kestäneistä luonnonvoimain yhtämittäisestä vaikutuksesta vähitellen on kohonnut meren "utuisista lainehista", samoin on tämä maa vasta myöhään ja sitä myöten, kuin inhimillinen sivistys on levinnyt pohjaiseen päin, vähitellen astunut näkyviin siitä pimeydestä, joka historian ensiaikoina katki tieteeltä suurimman osan maanpiiristä.[1]

Vanhempina aikoina oli Suomen niemi arvattavasti saarena, jonka Itämeren ja Vianmeren yhteiset vedet erottivat Itä-Euroopan mantereesta. Jos ottaa kartan käteensä ja siihen vetää leveän juovan Suomenlahden itärannasta Laatokan ja Äänisjärven poikki Onegalahteen, osoitettane samalla sen suuren muinaisen salmen tahi sisämeren syvin väylä, jonka kautta aallot ikivanhoina aikoina vierivät vuorottain toisesta valtamerestä toiseen. Tätä paitsi näyttää koko Suomenmaan puoli-kuivanneen epätasaisen merenpohjalta, jonka kukkulat muinoin lienevät erityisinä saarina kohonneet ulapasta, joka vielä sitä ennen niitäkin virutteli. Kaikki sen syvennykset ovat täynnä järviä ja itse maakin on vielä suurimmaksi osaksi vesiperäistä, sisältäen isoja soita ja nevoja, joiden kuivettumista luonto ja ihmistyö lakkaamatta edistävät.

Suomi on korkeuden suhteen osa isosta itä-euroopalaisesta alangosta, vaan maanpinnan luonnon suhteen Skandinavialaisen tunturiylängön haara tai jatko. Se on kalliomaata, niinkuin Skandinavia, ja sen epätasaisella pinnalla vaihtelee yhtenäen kumpuja ja laaksoja; mutta nämä epätasaisuudet ovat vähäpätöisiä ja ansaitsevat tuskin vuorien nimitystä. Tämä, niinkuin myös lukuisat vesijaksot, antaa "tuhatjärviselle maalle" sen omituisuuden. Siinä ei ole mitään, joka katsojassa nostaisi semmoisia hämmästyksen tunteita, kuin esim. Sveitsin (Schweitz'in) tai Norjan pilvenkorkuiset vuorenhuiput, valtameren mahtavat hyökkäykset taikka se kuolemantapainen äänettömyys, mikä vallitsee äärettömällä lakealla tahi erämaalla. Suomen luontoa ei sovi myöskään sanoa iloiseksi ja sulokkaaksi, sillä sen kunnaat eivät ole viinimäkiä eikä sen laaksot rehoittelevia kukkaisnurmia. Suomen luonnolla on kuitenkin erityinen viehättävä kauneutensa, joka tekee, että se, ainakin Suomalaisen silmissä, vetää vertoja jokaisen muun maan luonnolle. Tämän kauneuden pääomitusuus on sen vakavuus ja tyyneys. Meidän harjuilla ja kummuilla, joiden ohuen maapeitteen alta kova graniitti usein pistää näkyviin, kohoavat synkät, ikiviheriät havumetsät suojelevina vartijoina jokaisen viljellyn laakson, jokaisen lehtosaarisen järven ympärillä. Tämmöisen luonnon tyyneys ei ole verrattava erämaan hiljaisuuteen. Henkeä päinvastoin huomataan täällä kaikkialla. Milloin lukemattomia pieniä vuorenkumpuja tahi kivimäkiä, milloin soikeita hietaharjuja ja leveitä kankaita, — laaksoja, joissa vaihtelee lehtimetsää, viljamaita ja ihmisasuntoja, vesiä, jotka koskina kohahtelevat ja juoksevat sitte solisten eteenpäin. Näistä sopisi sanoa, että Ahti niissä soittelee, miten kansanrunoissa metsätkin kanteletta soittelevat, ja Tapiolan ehtoisan emännän herättää aamusin metsän piian simapilli. "Kohinat koskien ja huminat honkien" ovat meidän maan luontoa. Mutta sen omituisena, ihmeellisenä pohjasävelenä on sittenkin joku vienonsuruksen tyyneyden vivahdus. Jokainen matkustaja, joka sisämaan ihanilta kummuilta on luonut silmänsä siihen maiden ja vesien paljouteen, mikä vaihtelevina kuvina avautuu hänen eteensä, tietää myöskin näiden kuvain häntä enimmin miellyttäneen, kun rauhallinen tyyneys niitä hallitsi ja järvet peilikirkkaina lepäsivät, metsäisten niemien ja saarien kaunistamina.

Vaikka pääpiirteet Suomen luonnosta ovatkin samat, on sen eri maakunnilla kuitenkin omituinen luonteensa.[2] Ivalojoen alisella varrella nähdään Suomen pohjoisimmat pellot.

Etelä-Pohjanmaan rinteiden muodostaa joukko yhdensuuntaisia jokilaaksoja, toisistaan eroitettujen harjuilla, jotka, niinkuin kylkiluut ruumiissa, käyvät Maanselästä meren rantaan. Kukin jokiala on vanhastaan ollut eri seutukuntana. Viljelys on levinnyt jokivarsia myöten, suusta alkaen, jonne rakennettiin ensimmäiset kirkot, sen lähteisin asti. Sentähden onkin Pohjanmaa viime aikoihin saakka

ollut niin omituisesti jaettuna kirkollisessa ja hallinnollisessa suhteessa, että melkein kaikki sen pitäjät, pitkinä ja kaitaisina voinä, ovat ulettuneet koko maakunnan poikki merestä Suomenselkään asti. Viljeltyjen jokilaaksojen, jotka tavallisesti ovat tiheästi yhden ja kahden virstan levyiseltä asutuita, välit ovat metsää, matalia vuoren töyriä, avaroita, viljeltäväksi kelpaavia soita ja pohjoisempina myös hietakankaita. Yleensä maanpinta on täällä maamme tasaisinta.

Ihan toisenlainen on Savo-Karjalan rinne. Tämä seutu, joka kenties on järvistä rikkain koko maan päällä, on samassa hyvin mäkistä maata. Sen poikki käy korkeita, jyrkkiä hietaharjuja, usein yhteen suuntaan, melkein pohjaisesta etelään, ja näiden välillä kohoaa pitkinä riveinä yksinäisiä kumpuja. Laaksot näiden ylänneiden välillä ovat pienet ja ahtaat. Veteliä soita on yltäkylin. Vaikka maa on kovin kivistä, menestyy kuitenkin ruoho ja vilja oivallisesti. Savossa on huomattava vielä se omituinen seikka, että, paitsi järvenrantoja, tavallisesti vain harjut ovat viljelysmaina. Selänneiden harjuilla on kyliä ja peltoja; laaksot sitä vastaan ovat täynnä tiheitä lehtoja. Savon maisema, kummulta katsottuna kauniina kesäaamuna, on kuva, täynnä viehättävää ihanuutta. Katsojan jalkojen alla lehtipuiden latvat leviävät vaaleanvihreänä verhona, jonka takaa paikoin välähtelee ympäri suikertelevain järvien sinertävä vesi. Loitompana kohouupi harjuja harjujen takaa; niiden selänneillä vaihetellen haamoittaa harmaita kyliä, kellertäviä viljavainioita ja vihanta viidakko.

Niinkuin Savo-Karjalan, samoin Hämeenkin rinteellä alati vaihtelee vuoria ja laaksoja, maata ja vettä; mutta tämän yhtäläisyyden ohessa on kuitenkin näiden maakuntain ulkomuoto vallan erilainen. Hämeen metsät ovat enimmäiten männistöä ja kuusistoa. Ne eivät ole ikäänkuin harjujen välisiin laaksoihin tungettuna, vaan kohoavat näiden kupeilla ja kukkuloilla suojelevina vartijoina katselemaan avaroita viljamaita ja kauniita saarikkaita järviä, jotka leviävät niiden jalkojen juuressa. Hämeen luonto osoittaa monta vuosisataa vanhemman viljelyksen jälkiä kuin Savon. Se on iloisempi, niinkuin kasvullisuuskin on yleensä rikkaampi. Vahteria ja pähkinäpuita kasvaa eteläosassa itsestään ja peltojenkin tuotteet ovat moninaisempia. Paitsi Etelä-Pohjanmaan, Savon ja Karjalan tavallisia viljakasveja ruista, ohraa ja kauraa sekä perunoita, nähdään täällä pellavan, herneen, vehnän y.m. rehoittavan pelloissa. Pohjais-Häme on Suomen metsärikkaimpia seutuja, joista vuosittain suuret hirsilautat sahoille uiskentelevat. Valitettavasti ovat paikoittain taajat alat kulovalkeilla ja järjettömillä metsän haaskuilla joutuneet ihan paljaksi ja muuttuneet autioiksi kanervakankaiksi.

Satakunnan sisämaassa on luonto ylipäänsä samanlainen kuin Hämeessä. Satakunnan vedet ovat ylimalkain muita maamme vesiä virtavampia ja koskisempia. Suomessa ei muualla olekaan niin runsaasti vesivoimaa kuin täällä, eikä tätä voimaa muualla ole teollisuuden palvelukseen yhtä paljon käytetty. Maakunnan poikki käy harju luoteesta kaakkoon; sen ovat vedet monissa paikoin (Kyröskoskella, Tampereella, Kaivannolla ja Kostiasa) katkaisseet ja muutamat osat siitä, kuten Pyyntikkeen ja Kangasalan harjut lähitiensä, ovat kauniimpia seutuja, joita Suomen luonto on tuottanut. Satakunnan pohjaisosassa leviää Suomenselkä ylhäiseksi, autioksi hiekkatasangoksi, jonka laiha maanlaatu suo harvalle väestölle niukan ja usein riittämättömänkin elatuksen. Sitä vastoin on Kokemäenjoen laakso paraiten viljeltyjä ja tiheimmin asuttuja seutuja koko Suomessa.

Suomenlahtea kohden kallistuva rannikko eteläpuolella Salpausselkää on suurimmalta osalta Uudenmaan maakuntaa. Täälläkin on maanpinta yleensä sangen epätasainen, paitsi itäpuolella, jossa verrattain matalain vuorien välillä useasti tavataan varsin isoja ja hedelmällisiä tasankoja. Laaksopaikat Salpausselän ja Lohjanselän kulmauksessa ovat luonnoltaan Hämeen kaltaisia. Metsäiset kummut, kauniit järvet ja iloiset, viljellyt laaksot vaihtelevat keskenänsä; ainoa erilaisuus seutujen ulkomuodossa on eteläisemmän ilmanalan ja tiheimmän väestön tuottama. Uudenmaan saariston sisäpuoliset osat ovat rikkaat luonnonkauniista paikoista, joiden ihanuutta viljelys ja taitoisuus ovat enentäneet. Uudellamaalla on sangen paljon muhkeita herraskartanoita, jotka, samoin kuin hyvin rakennetut talonpoikaistalot, viljovat pellot ja yleensä huolellisemmasti hoidetut metsät, osoittavat jo vakaantunutta viljelystä, jossa ei ole enää jälkiä uutistalolaisen tavoista.

Itämeren-puolinen rannikko, Varsinais-Suomi on avaroin saaristoinen Suomen sivistyksen vanhin pesäpaikka. Rannikon, jonka vedet leikkaavat rikki lukemattomiksi saariksi, niemiksi ja lahdelmiksi, muodostaa korkeat, usein äkkijyrkät vuoret sekä pienet, hyvin viljellyt pellot. Viljelys ei ole missään, niinkuin täällä, haltuunsa ottanut jok'ainoata, siihen kelvollista maatilkkua. Tällä seudulla, jossa on lämpöisin ilmanala Suomen manteretta, nähdään hedelmäpuistoja enimpien talojen, vieläpä monen torpankin vieressä; mehiläishoito on jokseenkin levinnyt, ja metsissä tavataan tammia, saarnia, niinipuita, jalavia, vahteria y.m. puun lajeja, jotka eivät kuulu Pohjais-Suomen kasvistoon. Saaristossa on sangen paljon luonnon ihania paikkoja, niinkuin runoilijain ylistämä, tuuheata tammistoa kasvava Ruissalo y.m. Enimmät Suomen entisaikain muistot kohtaavat myös meitä täällä, jossa "jokainen herrastalo on muistomerkkinä ja jokainen kirkko urhojen hautana."

Ahvenanmaan saari, joka ympärillä olevain saari- ja luotoryhmäin kanssa tekee eri maakunnan, on täynnä pieniä kumpuja sekä lahtien ja vuonojen rikki leikkaama; sen pinnalla vaihtelee matalia kallioita tahi ohuella multakerroksella peitettyjä kunnaita ja viljavaa, vaikk'ei erittäin laajoja peltoja.

Hedelmällinen, merkelin-sekainen maa sekä meren tuottama lauhkea ilmanala on täällä luonut runsaamman ja mehevemmän kasvullisuuden, kuin missäkään muussa Suomen maakunnassa. Niityt ovat kuuluisat mehukkaasta vihannuudestaan ja suovat karjalle voimallista ruokaa, josta syystä karjantuotteet vanhastaan ovat olleet tärkeä osa Ahvenanmaan vientitavaroista. Yleensä on tuon pienen saarimaakunnan luonto iloinen ja miellyttävä.

Suomen kansasta.

Tämä on Suomen kansan kartta: Itäisessä osassa maata: Karjalassa, Savossa, pohjaisessa ja koillisessa osassa Pohjanmaata asuu Karjalaisia. Länsi-osassa maata: Hämeessä, Satakunnassa, Varsinais-Suomessa, Uudenmaan pohjais-osassa ja Pohjanmaan kaakkois-osassa asuu Hämäläisiä. Etelä-osassa Uttamaata, Pohjanmaan eteläpuolisella rannalla ja Ahvenanmaan saaristossa asuu Ruotsin sukuista kansaa. Etelä-Suomeen on muuttanut vähäinen luku Venäläisiä, ja lisäksi asuu maassa muutamia Saksalaisia, Englantilaisia, Franskalaisia, Norjalaisia sekä joitakuita muitakin kansalaisia.

Tässä maassa asuu siis erisukuista ja erikielistä kansaa. Sadasta Suomen asukkaasta on 86 henkeä suomalaista sukua, 12 ruotsalaista, 1 venäläistä, 1 muuta, enimmästi saksalaista sukuperää. Mutta niin on sanottu, että kaikki, jotka pitävät ja rakastavat tätä maata isänmaanansa, — kaikki, jotka seuraavat tämän maan lakia ja tekevät työtä sen hyväksi, ovat yksi kansa. Heidät yhdistää heidän rakkautensa, kuuliaisuutensa ja yhteinen hyvänsä. Jos merimiehiä, jotka ovat sukuisin eri kansoista, purjehtii samassa laivassa aavalla merellä, niin täytyyhän heidän sovinnossa tehdä työtä päästäkseen satamaan; muutoin häviäisi laiva ja he kaikki. Ja samalla tavalla, jos Jumala on yhdistänyt asukkaita eri suvuista samalla maakappaaleella asumaan samalla edesvastauksella, niin täytyyhän heidänkin pysyä sovinnossa keskenään, että he menestyisivät ja etteivät muut sovinnollisemmat kansat ottaisi heiltä heidän perittyä maatansa. Heidän täytyy olla kuin yksi miesi, sydän kiinnitettynä isänmaahan.

Tämä kansa on tullut yhdeksi, niinkuin monta puuta tekee suuren metsän. Petäjät, kuuset ja koivut ovat eri puulajeja, mutta yhdessä muodostavat he metsän. Kansa toisessa maakunnassa erkanee toisen maakunnan kansasta ulkonäön, vaatteenparren, luonteen, tapain ja elämänlaadun suhteen. Me voimme helposti eroittaa Hämäläisen Karjalaisesta, Uusmaalaisen Pohjalaisesta; tunnemmepea lisäksi yhden pitäjään asukkaat monien muiden naapuripitäjasten asukkaista. Mutta täytyyhän niillä, jotka lapsuudesta asti ovat kasvaneet samassa maassa samain lakien ja elämänsuhteiden alaisina, kullakin kaikkine erilaisuuksineen yhtäkaikki olla paljon keskinäistä yhtäläisyyttä.

Sellainen kansan keskinäinen yhtäläisyys eli ominaisuus (kansanluonne) on helpompi tuntea kuin selittää. Se on se merkki, jonka Jumala on painanut jokaiseen kansaan, siten että on antanut sen kauan yhdessä asua. Tämän merkin kantaa kukin muassaan, menköön mihin tahansa maailmassa. Se kyllä saattaa kulua kasvatuksen, tapojen ja elämän vaikutuksien kautta, mutta harvoin se kokonaan häviää.

Tämän merkin, jonka Jumala on painanut Suomen kansaan, saatamme paraite eroittaa, jos tarkastamme tämän kansan entisiä elämän-vaiheita. Se on aina näihin asti tallettanut muiston esi-isänsä pakanallisesta uskosta, mutta saatuansa Jumalan ilmoitetun sanan, on tämä ollut aina sen kalleimpana tavarana. Tämä on siis sellainen kansa, jolla on syvä ja totinen jumalanlanpelko. Se on tuhat vuotta alinomaa pannut työtä maansa raivaamiseen ja viljelemiseen: — se on siis uuttera ja kestävä kansa. Se on tehnyt työtä kovassa maanlaadussa, ankarassa pohjaisessa ilmanalassa: — se on siis teräksellinen ja voimakas kansa. Suuria vahingoita ja hävityksiä on kohdannut tätä kansaa enemmän kuin useita muita; se on usein ollut pakoitettuna taistelemaan katkerimman puutteen kanssa, se on ollut sorrettuna, sen on täytynyt poltetuista taloistaan paeta synkimpiin sydänmaihin, ja kuitenkin on se elänyt, toivonut ja jälleen noussut pystyyn: — se on siis kärsivällinen, itsensä kieltävä ja elinvoimalla varustettu kansa. Ei koskaan ole Suomen kansasta lähtenyt valloittajata, joka olisi ahdistanut ja valloittanut muita kansoja: — se on siis rauhallinen kansa, jolla ei ole vallanhimoa ja joka ei ole luotu anastamaan itselleen sijaa maailman mahtavain joukossa. Mutta se on viimeiseen veren pisaraan varjellut omaa isänmaatansa; se on synnyttänyt mainioita sotapäälliköjä ja maailman kuuluisia sotamiehiä: — se on siis urhoollinen ja sotaan kelvoinen kansa. Voitettuna, valloitettuna, mutta ei koskaan hävitettynä, on se vieraan vallan alaisena aina pitänyt oman ajatus- ja elintapansa: — se on siis sitkeätuntoinen ja itsepitäinen kansa. Kun se on kerran antautunut toisen tahi oman maansa hallituksen alaiseksi, ei se ole koskaan nostanut kapinata tätä esivaltaa vastaan, ei koskaan kärsinyt pettäjiä, ei koskaan myynyt isänmaatansa: — se on siis uskollinen kansa. Usein on se laiminlyönyt käyttää oikeuttansa ja voimaansa silloin kuin olisi ollut tarve: — se on siis hidasmielinen ja vitkallinen kansa. Mutta väkivallan ja rasituksen aikoina ei se ole koskaan oppinut kumartamaan rasittajan ikeen alle: — se on siis vapautta rakastava kansa. Ja viimein on se yksinäisissä metsissään, kaukana sivistyneen maailman keskuksista, hiljaksensa ja kovien vaivojen kanssa taistellen tullut valistukseen: — se on siis tiedonhaluinen ja oppia-rakastava kansa.

Sellaiset ovat pää-omaisuudet tällä kansalla, jonka Jumala on valinnut viljelemään kaukaista pohjolata. Sellaiseen toimeen tarvitaan sellainen kansa. Ja Jumala on asettanut tämän kansan esimerkiksi ja opettajaksi monille köyhille heimokansoille, jotka ovat hajallansa pitkin maailmaa. Se kutsumus on suuri, jonka Suomen kansa on saanut osakseen. Sitä kutsumusta täyttämään vahvistakoon sitä Jumala totuudellaan ja voimallaan. Autuas on se kansa, jonka Herra on Jumala; se kansa, jonka hän itsellensä on perinnöksi valinnut.

Helsingin satama.

Siihen aikaan, jolloin Martti Luther tempasi valtikkaa Leo X:n kädestä ja jolloin Kaarle V taisteli Frans I:n kanssa Euroopan ohjaksista, siihen aikaan hallitsi Pohjan maita kuningas Kristian II, joka Ruotsalaisilta sai nimen Kristian Tyranni. Hän oli vilpillinen, väkivaltainen mies, tahrattu paljolla verellä, mutta hänessä oli yhtähyvin myös loistava nero, suuria tuumia Pohjanmaiden hyväksi. Näihin tuumiin kuului sekin että hän tahtoi vapauttaa kolme valtakuntaansa Hansa-kaupunkein rasittavasta kauppa-yksinoikeudesta, ja siksi aikoi hän perustaa linnoituksilla varustettuja satamakaupungeita pitkin Hämeen rantoja vetääksensä etuisan Venäjän kaupan näille kauppapaikoille.

Mutta ennen kuin tämä toimeen tuli, kaatuikin Kristian kuningas, kompastuen omarakentamiin mestauslavoihinsa, ja Kustaa Vaasa, joka nyt Ruotsin kruunun päähänsä pani, peri myös monen muun asian kanssa, edeltäjänsä tuumat kaupan suhteen. Rääveli, siihen aikaan Hansan liiton jäsen, kukoisti Venäjän kaupan kautta; Kustaa Vaasa siis päätti nostaa sille kilpaveljen vastapäätä olevalla Suomen rannalla. Hän keksi siellä kelpo sataman, jonka suojana itään päin oli saari, nimeltä Sandhamn. Tätä saarta hän aikoi siksi mitä Rääveli siihen asti oli ollut ja miksi Pietari vasta oli tuleva — keskuspaikaksi kaupalle avarain itämaiden kanssa. Silloin leikattiin vuosi 1550.

Kuninkaat, senluonteiset kuin Kustaa Vaasa, saavat paljon toimeen; vaan teiden määräämiseen kaupalle, kas siihen eivät hekään aina pysty. Turhaan tuhlattiin houkuttelevia etuuksia, turhaan julistettiin käsky, että puolet Suomen silloisista harvoista kaupungeista piti jätettämän autoiksi ja niiden porvarein muuttaa uuteen Sandhamn'in kaupunkiin. Autiona pysyi se saari sittenkin ja autiona on se vieläkin, hietikoineen, kuusikoineen ja kallioineen todistaen kuinka mitätön kuninkaankin voima on, koska se ryhtyy mestaroimaan vapaata keskuutta kansain välillä.

Vähän matkaa Sandhamn'ista, Uudenmaan mantereelta, on pienen Vantaanjoen suu. Siihen paikkaan asettausi vähitellen muutamia porvareita, sillä tavoin kiertäen kuninkaallisen käskyn; siihen paikkaan syntyi näin kauppala, joka likeisistä koskesta sai nimen Helsingfors. Tämä nimi sisältää muistoa Helsinglannin miehistä, jotka olivat Eerik IX:n sotajoukon ydinnä, ja joista Uudenmaan ruotsalainen väestö osaksi on tainnut saada alkunsa. Rääveli vähä aikaa sen perästä antautui Ruotsin alamaiseksi, ja koska ei silloin siis enää ollut mitään syytä nostaa sille kilpaveljiä, niin yllämainittu kauppala, joka oli rohjennut syntyä toiseen paikkaan kuin mitä kuningas oli käskenyt, sai ensimmäiset etuuksensa v. 1569.

Meidän uusi kaupunki sai pian nähdä suuren tapauksen. Tässä nuori kuningas Kustaa Aadolf v. 1616, keskellä sotaansa Venäjää ja Puolaa vastaan, piti puheen Suomenmaan kokoutuneille säädyille ja sai sen miehuullisen vastauksen, että Suomi tahtoi taistella vihonviimeiseen veripisaraan sankarikuninkaansa puolesta. Tämä tapaus jo ennusti että Helsinki oli tuleva Suomen pääkaupungiksi.

Mutta jos Kustaa Vaasa oli erehtynyt, pyytäissänsä perustaa uutta Tyrusta viljattomalle kalliosaarelle, niin huomattiinpa pian että porvaritkin saattavat erehtyä yhtä hyvin kuin kuninkaat. Yhdeksänkymmentä vuotta tuskin oli vierryt siitä päivästä kun pikku Helsinki perustettiin Vantaanjoen suulle, niin jo nähtiin että sataman sisempi, kaupunkia lähin perukka oli käynyt liian matalaksi rannikon kohoamisen syystä. Suomen merikaupunkein on tuon tuostakin aina täytyntä lähteä pois pakenevaa merta takaa ajamaan; Helsinki niinikään jo v. 1639, Kristiinan hallitessa, muutettiin puolen peninkulman matkan lännemmäksi, syvemmän veden äyräälle. Viisasta oli että luonnon antamaa varoitusta silloin toteltiin; sillä entinen satama on nyt puolikseen viherjövää kaislikkoa, jonka läpi Vantaan mutainen virta vaivaloisesti kyntelele itselleen pääsöväylää mereen.

Uusi Helsinki oli tuskin rakennettu kallioilleen, niin sen taas hävitti tulipalo v. 1657. Kuningatar Hedvig Eleonoran auliilla avulla se kohosi jälleen tuhkestansa, mutta pysyi vielä sata vuotta pikkukaupunkina, joka oli kaikkea arvoa, vaikk'ei kuitenkaan historiaa, vailla. Nälän kauhustus v. 1697, rutto v. 1710 ja kaksi vihollisen käyntiä, v. 1712 sekä 1713, on mainittu sen aikakirjassa. Jälkimmäisellä kerralla, pyhä-aamuna Elok. 12 p. Suomen sotaväki peräytyessään syytti kaupungin tuleen, niin että se toisen eränsä paloi tantereen tasalle. Kahdeksan vuotta makasi sitte Helsinki autiona, tyhjäksi hylättynä; sen kadut olivat täynnä ruhkakasoja ja kasvoivat pitkää heinää. Rauhanpäättöksen perästä v. 1721 palautuivat asukkaat, kaupunki rakennettiin uudestaan, ja sai Elok. 23 p:nä 1742 nähdä Ruotsin

sotavoiman häpeällisen antaumuksen Venäjän sodassa.

Miksikä tuo avara, syvä, kelpo satama, johon kaikki Itämeren laivastot mahtuisivat, oli seisova avoinna, alttiina kaikille vihollisrynnäköille? Ruotsilla ja Suomella oli silloin se onni, että heille oli kohonnut nero etevintä laatua, kreivi Augustin Ehrensvärd. Hän muurasi v. 1747 ja seuraavina vuosina Viaporin linnat niille kallioille, jotka vartioitsevat Helsingin sataman kapeita suita, ja Pohjanmaiden Gibraltarin suojassa kasvoi sitten pikku Helsinki niin kiireesti että sitä jo 18:n vuosisadan loppupuolella luettiin Suomenmaan toiseksi kaupungiksi. Vihollis-laivastot 1788 vuoden sodassa eivät rohjenneet likelle lähettä; täällä Kustaa III vietti juhlan Suursaaren meritappelun kunniaksi ja täällä saivat hautansa etevimmät siinä tilaisuudessa kaatuneista. Mutta v. 1808 Maaliskuulla Venäjän sotavoima, mannerpuolelta tullen, valloitti kaupungin, linnakin pantiin piiritykseen ja antautui yleiseksi hämmästykseksi Toukok. 3:na p:nä. Kaksi viikkoa myöhemmin riehahti tulipalo, joka kolmanneksi kerraksi teki kaupungista tuhkaläjän. Sota ja palo olivat joka kerta täällä aina käyneet käsikkäin.

Tämä kolmenkertainen tulikaste oli ollut ikäänkuin koetus, joka Helsingin tulevaan korkeuteen valmisti. Kristian II:n toimeen panematta jäänyt tuuma, Kustaa Vaasan kesken rauennut yritys, Kustaa Aadolfin keskustelu Suomen kokoutuneen kansan kanssa, Kristiinan ja Hetaa Eleonoran kuninkaallinen apu, Kaarlen ajan voitot, vastoinkäymiset ja perikato, vapausajan mustin tahra ja Kustaa III:n loistoisimmat, mutta turhat toivot, kaikki nämät profeetalliset aavistukset, varoitukset ja muistot olivat painaneet jälkensä tähän paikkaan, kun Aleksander I v. 1812 Maalisk. 27 p. julisti Helsingin Suomenmaan pääkaupungiksi. V. 1819 muutti tänne Suomen senaatti, tuoden kansansa kaikkien virastoin keskuskunnat, v. 1828 siirti yliopistokin runottarineen majansa tuhkaan vajonneesta Turusta tähän uuteen pääkaupunkiin. Kruunun avut satoivat kultasateena näille paljaille kallioille; kartanoita yhteisiä tarpeita varten, niin suuria ett'ei Suomi vielä ollut niiden vertaa nähnyt, kohosi torien varrelle; kaupunki järjestettiin, laajennettiin ja kaunistettiin yhteisillä kävelypaikoilla; asukasluvu karttui seitsenkertaiseksi 50:n vuoden kuluessa. Kaikki mitä hallituksen, kansanedustuksen, virastoin, kulkuneuvoin, sivistyksen ja rahavarain keskusten sijoittaminen tänne on voinut saada aikaan, se on tuhlaavaisella runsaudella tullut tälle uuden ajan onnen kantamoiselle osaksi, eikä ole luontokaan ollut hitaampi sille lahjoja suomaan. Meren kirkkaat selät ja leveät kulkutiet ympäröivät sitä kallionientä, jolla Helsingin tornit seisovat, katsoen Rääveliä kohti Suomenlahden poikki. Monipoukamaiset lahtemat ja niemet, salmet ja saaret muodostavat kolmella haaralla ihania näköaloja. Vuorten luonnon luomat harmaakivi-vallit kohoavat täällä Ehrensvärdin linnoitusten vastapäätä. Myrskyiset tuulet, tunkeutuessaan tästä Suomenlahden kapeimmasta kurkusta, puhdistavat ilmaa ja murentavat jäitä. Suomenmaan monenlaisista luonnonihannoista ei puutu Helsingissä edes erämaan jylyys. Mitä eräs Franskalainen kirjailija[3] 30 vuotta takaperin lausui, että "Helsingissä vaan on yksi askel sivistyksen ja erämaan välillä", se on vielä tätä nykyäkin totta. Täällä on tarjona hiukka kaikkia mitä meidän maassa löytyy, yksin maan umpilampien tyyneys, kansan elämän koreilemattomuus, vanhan ajan tapa ja harmaan muinaisajan muistot aivan puuttuvat. Helsinki ei myöskin ole kirkon, ei kaupan, ei teollisuuden, eikä suomalaisen kansanhengen pääkaupunki. Se on, vaikka kyllä kolmensadan vuoden vanha, kuitenkin nykyajan lapsi; se kiehuu ja kuohuu uusista, sikisäki liikkuvista, yhteen sopeutumattomista aineksista, jotka vielä eivät ole vakautuneet selvään muotoon, ja jotka horjahtelevat idän ja lännen, etelän ja pohjaisen vaikutusten välillä. Helsinki on kasa valkeata vaahtoa, jonka merituulet ovat ajaneet ylös näille kallioille ja joka kaukaa nähden näyttää isolle kaupungille. Se on liian likellä Pietaria, pysyäkseen erillään sen pyörteistä, liian likellä Itämerta, ollaksensa Euroopalaisia tuulenpuuskia tuntematta ja kuitenkin kiinni Suomessa, jonka jokainen sydämen tykytys ulottuu tähän ympärystään äärimmäiseen kohtaan; tämmöisenään Helsinki näkyy olevan luotu voimallisesti vaikuttamaan maansa tuleviin onnen vaiheisiin. Sadan vuoden kuluttua saadaan nähdä onko tämä vaikutus vahvisteleva vai turmeleva. Tätä nykyä ei Suomen pääkaupunki ole muuta kuin uudistalo tulevaisuuden korvessa, taistelutanner Itämeren ja Maanselän ristinriitaisilla tuulilla, sievä huvila meren-äyräällä, missä pieni kansanen, joka ei vielä ole maailman rautaa kokenut ja joka nuoren elinvoiman tuntee, unelmissaan luulee olevansa suuri. Helsinki leviää särkällä, joka Uudenmaan manteresta pistäikse eteläänpäin Suomenlahteen ulos, muistutellen Kreikanmaata mieleen. Perustana on jokapaikassa harmaakivi, joka välin kohoaa yhtenäisiksi valleiksi, välin töröttää yksinäisinä kukkuloina, joiden välillä vedenjättemulta ja savi on notkojen pohjan peittänyt. Meri on tähän niemimaahan leikannut monta lahdelmaa ja poukamaa. Saaristo, täynnä lukemattomia saaria, luotoja, sekä paljaita kallioita, ympäröipi seppeleen tavoin sen rannikoita, uhaten vihollis-laivastoille tuhoa. Suuri lahti pistäytyy mannermaahan kummankin puolin; idässä se leveä selkä, jonka rajana on Sandhamn'in saari, jonka suojana on Viapori, ja jonka sisimmän pohjukan äyräälle vanha Helsinki oli rakennettu.

Kansan luonne ja tavat Saarijärven pitäjässä.

Niihin seutuuihin, jotka parhaiten maamme sisämaista luontoa, asukasken elämäntapoja ja ehtoja kumoavat, voitaneen erillään oleva, varaton ja ihana Saarijärven pitäjä lukea. Mitä se on pienessä, se

näyttää koko sisämaa, muutamilla poikkeuksilla, olevan isommassa mitassa.

Yksinkertainen ja ruokkoamaton, niinkuin häntä ympäröitsevä luonto, on Saarijärveläisen elämäntapakin.

Saunan, hänen ainoan ja välttämättömän liika-tarpeensa kaltainen muodoltaan ja eduiltaan — ainoastaan vähää avarampi - on hänen pirtti-asuntonsa. Sen sisusta näyttää oudolle kummallisen kuvan. Vuolluista hirsistä tehdyt seinät ja laattia ovat sysimustat, edelliset savusta, jälkimmäinen kaikesta, mikä vuosikausia on pesemistä odottanut. Katto näkyy harvoin; sen peittää vahva savu, joka mustana pilvenä riippuu sylen korkeudella maasta, ketään vaivaamatta. Välistä näkyy lakehisen lävitse vaalean sininen talvitaivas ja joku tähti. Akkunoita ei ole, vaan ainoastaan ikkunoita, joiden lautaiset luukut päivällä tarpeen mukaan avataan ja suljetaan. Tämmöisen asuinhuoneen omituisuuden oikeasen käsittämiseen tarvitaan talvi-illalla sitä tarkastella. Paasikivistä ladottu kiuas on koko puhteen täydessä kirkastuksessa. Hirmuinen rovio mäntyhalkoja palaa tiedettä ja valaisee koko pirtin, jonka lisäksi vielä päresoittoja palaa siellä ja täällä seinän ra'oissa ja pihdeissä. Tässä valossa liikkuu tahi lepää usein aika joukko ihmisiä. Naiset istuvat rukkinsa ääressä taikka askaroitsevat taikina purtilon ja padan vieressä; miehet tekevät astioita, koppia, rekiä, suksia y.m.; kerjäläiset ja koturit oikovat pesän edessä, ja joku vanha ukko kiskoo taitavalla kädellä päreitä ohkaisista säleistä. Päreet ovat huoneen välttämättömiä tavaroita. Lapsiparvi on silloin tavallisesti kiivennyt kiukaalle, jossa se elää ja kirkuu hyvässä sovussa sirkkain kanssa. Pitkän kolan edessä oven lähellä nauttii talon hevonen silppua ("apetta"), lämmintä ja hyvää seuraa, ja kukko, jos ei vielä ole orrelle noussut perheineen, käyskentelee yhdestä nurkasta toiseen ystäviään tervehtimässä, ollen joka paikassa niinkuin kotonaan. Semmoinen on, pienemmillä eli isommilla poikkeuksilla, suomalainen pirtti. Joka tämmöisestä huoneesta luulee kaiken hyvän olon poistetuksi, se pettyy suuresti; tässä ei ole ainoastaan hyvä olla sen, joka tästä on kotoisin, vaan senkin, joka on kasvatettu aivan toisissa tavoissa. Ilma tämmöisessä pirtissä on terve ja raitis alinomaisen lämmittämisen ja vedon tähden, ja kaikki, mikä olisi ilkeätä katsella, poistetaan suurella huolella. Musta laattia lakkaa näkymästä siivottomalta, kuin se ei enää näytä entisen valkeutensa vilahdustakaan, ja ihmisluento kärsii vähempääkin siivoa, kuin parempaa ei näytä tarkoitettavankaan. Ylimaan talonpoika ei ole huolimattomassa teeskennellyssä siivoudessa; hän majoilee erämaassa, ja hänen talvikylmästä tulleessaan ystävälliseen lämpimään kotiinsa, kuka kysyy onko hänen suojansa musta tai valkoinen, pesty taikka pesemätön?

Suomalaisen pirtissä asujamina mainittiin kerjäläiset ja koturit; ne ovatkin niin tavalliset ja tärkeät perheessä, että, siitä puhuessa, molemmat vaativat likemmän kertomuksen. Koturit (itselliset, loiset ja kestit) ovat Suomen talonpojan toiset pääskyt. Niinkuin pääskynen, vaatii koturikin itselleen ja omaisilleen asuinsijaa talonpojan katon alla, ja saakin sen, niinkuin pääskynen, ja elää niinkuin sekin siitä, mitä päivä tuottaa. Vuokra, jonka hän siitä maksaa, on tavallisesti se työ, joka hänellä on lämmityspuiden ikkunasta pirttiin nakkelemisessa. Mitä hän muuta hyötyä taloon tekee, siitä on eri palkinto. Semmoinen mies elää, jos hän ei taida käsitöitä tehdä, vähällä kalastamisella ja metsästämisellä ja kaataa sen ohessa itselleen vähän lohon metsää nauriskaskeksi, joka etu hänelle on yhtä vähän suvaittu, kuin häneltä kiellettykin. Jos voi hankkia itselleen lehmän, niin se elää, missä isännänkin ja asuu niiden kanssa samassa navetassa. Koturin tarpeet kun ovat vähät ja hänen kulunsa isännän tietämättömästä hyvyydestä vieläkin vähemmät, niin ymmärretään, miten hän enemmän kuin muut, on valmis noudattamaan Suomalaisen taipumusta laiskuuteen. Usein nähdään hän talvella oikovan uunin pankolla, kesällä päiväpaisteessa; pyörtänöllä. Epäilemättä nämä koturit ovat haitallisia sekä maanviljelykselle yleisesti että niille erittäin, joiden luona he asuvat; mutta jaloksi näyttäikse yhteisen kansan mielenlaatu siinä, että ilman parempaa palkintoa antaa osan ahtaasta asunnostaan ja vähästä ravinnostaan näille kodottomille ja leivättömille veljillensä.

Toinen välttämätön asujakunta talonpojan pirtissä on kerjäläiset. Tosi kyllä on, etteivät he ole pysyväisiä, vaan tulevat ja menevät; kuitenkin kuluu harva päivä, jona maantien vartelaiset eivät heistä saisi vieraaksi yhden tahi useamman, jotta tähän voi sovittaa runoilijan sanat: "aate on ikuinen, varjot katoavat." Kerjäläistä ei milloinkaan ylenkatsota. Häntä seuraa Jumala, niinkuin Homeron kerjäläistä, ja hän tulee usein vaimoineen, lapsineen, käyden talosta taloon, joka paikassa kohdeltuna vieraana, ei missään armon tullen. Kiukaassa on lämmintä hänelle, niinkuin muillekin, ei hän mitään pyydä; jokainen tietää hänen tarpeensa puhumattakin ja kokee niitä voimiaan myöten auttaa. Hänen eteensä ei heitellä hylättyjä paloja; hän atriioitsee siinä, missä kaikki muutkin, ja yhtä ruokaa; monta lajia ei olekaan. Hän juttelee, jos hänellä jotakin juteltavaa on; hän laskettelee leikkiä jonkun talon perheen jäsenen kanssa, jos se häntä haluttaa; hänen lapsensa, jos hänellä semmoisia on muassaan, leikitseivät talon lasten kanssa. Illalla käy hän levolle sinne, missä hän löytää soveliaan sijan itselleen kiukaalla tai pankolla, kärsivä, jos joku on saanut paremman sijan, ja kärsitty, jos hän itse sen on löytänyt. Jos hän on itse tahi joku muu perheestään kivuloinen, valjastetaan heille vanhan tavan mukaan hevonen ja empimättä viedään heidät lähimmäiseen taloon.

Sanomaton köyhyys vallitsee Saarijärveläisiä. Niukka, usein luonnoton ravinto vaikuttaa vahingollisesti heidän ruumiinsa voimiin, ja muiden elon nautinnoiden, paitsi unen ja levon,

tuntemattomuus, kiinnittää heitä niihin niin yksinomaisesti, että he estäytyvät muiden hyväksi työskentelemästä. Harvoin heidän huolenpitonsa nähdään likisimpiä päiviä etemmäksi ulottuvan, ja sitä ei ole ihmettelemisenkään, sillä niidenkin päivain ylläpidosta on heillä jo kylliksi miettimistä. Mikään teollisuuden haara ei ole Saarijärvelle juurtunut, johon taas on kaupunkien ja tiheästi asuttujen seutujen etäisyys syynä, sillä teollisuuden tuotteita olisi työläs saada kaupaksi.

Maanviljelyksen vihainen vihollinen on hallayö. Moni talo on vuosittain niin paljastettu, että se ei voi peltotilkkuakaan kylvetyksi saada. Asukkaat kiiruhtavat, koko vuoden nälkää nähtyään, syksyin pelloilleen leikkaamaan, ennenkuin jyvä on kypsymäänkään kerinnyt. Karjat, jotka kesillä purojen varsilla ja notkelmissa heinikossa kahlaavat, purekselevat talvella olkia, ja vielä semmoisia olkia, joita on kymmenen ja kahdentoista peninkulman takaa vedetty. Usein täytyy näiden eläin raukkain kuukausia kestää vieläkin kurjemmalla ruo'alla. Se vähä ja heikko maito, jonka ne tämmöisissä oloissa antavat, käytetään karhean kertaleivän alas viruttelemiseen. Ylimaalaisten oloista saadaan käsitys, kun, luotettavaisten kertomusten mukaan, mainitsemme, että ei kauvan sitten olleena hallavuotena ainoastaan kahdella talolla pitäjässä oli rukiista eli ohraista leipää. Sananlaskut: hän syö rukiista leipää vuoden ympäri, ja: hän on pakkorikas, merkitsevät siellä saman. Minä muistan kaksi tapausta, joissa tämä köyhyys näyttäytyi oikein liikuttavaisissa muodoissa. Minä menin kerran metsästysmatkallani eräaseen pirttiin lepäämään. Tupa oli lapsia ynnä vanhempia ja nuorempia täysikasvuisia ihmisiä täynnä. Uunin läheisyyteen oli saloille levitettynä keltaisenruskeita männynkuori-levyjä, jotka näyttivät paksuilta vuodilta. Minä kysäsin, tarkemmin niitä katselematta, mitä ne olivat, ja mihinkä niitä käytettiin; isäntä vastasi: "rakas herra, niistä tulee leipää." Sanoja ei ollut monta; mutta ääni, joka niissä ilmautui: etkö sinä tunne näitä? ja: sinä et tunne tämmöisiä! oli sydäntä vihlova. — Toisen kerran tulin minä sattumuksesta eräälle niitylle, jossa heinää tehtiin. Ladon seinillä riippui heinämiesten ruoka kontteja, ja minä uteliaisuudessaani aukaisin monta niistä. Kaikissa oli ohkaisia petäjärieskoja, jotka sisältä olivat pikimustia, vaan päältä niillä oli liidun valkoinen jauhokuori, ja siis enemmän silmää, kuin suuta miellyttivät. Muuten oli muutamissa joku pikisuolainen muikku, toisissa taas muutamia suolarakeita. Tarvitsee ainoastaan ajatella tämmöisen työn raskautta, jota kuumassa helteessä, tämmöisillä virvoituksilla vahvistettuna tehtiin, saadaksean käsityksen todellisesta kurjuudesta, ja ihmislunnon voimasta semmoista kestäämään.

Kertomus Suomen yleisön kerjäläisiään kohtelemisesta, kyllä jo näyttää sen vieraan-varaisuuden ja avuliaisuuden yleensä. Vähemmistä varoista tuskin mikään kansa lienee mieluisampi muille jakelemaan ja apuansa jokaiselle pyytäjälle antamaan. Vieraille annetaan parasta, mitä talosta löytyy, ja suurella vaivalla saadaan heidän ottamaan pieninkään rahapalkinto siitä hyvyydestä, jota hänen kattonsa alla on nautittu. Näin on tavallisesti kaikkien, enemmän luonnonmukaisesti elävien kansain laita.

Alituinen elatuksen murhe ei anna Saarijärveläiselle aikaa niihin köykäisempiin iloihin, jotka ilmestymät muiden seutujen kansan huveissa ja leikeissä. Ainoastaan Joulun ja Juhannuksen aikoina tavataan täällä yleisempi halu huvituksiin. Joulunpyhinä keräydytään hyppelyihin ja huvituksiin, vaikka ei niin usein ja lukuisasti, kuin onnellisimmissa ja rikkaimmissa pitäjissä on tavallista. Mutta, eipä yksin metsätorpankaan mökistä saa silloin puuttua kaunistettu ruokapöytä, joka viikkokausia täydessä kunnossa syöjiä odottaa; siihen on kerätty kaikki paras, mitä pitkän syksyn nälältä on voitu säästää, voidakseen huvittaa ja iloittaa tervetulleita jouluvieraita. Tänä aikana ei tule hänen asuntoonsa kukaan, jolle ei jotain tarjottaisi; köyhä on saanut aina osan hänen leivästään, ja nyt tahtoo hän rikkaallekin osoittaa vieraanvaraisuuttaan, jota ei saisi ylenkatsoa. Joulun juhllisuuteen kuuluu myös pöydän ja penkkien huolellinen peseminen ja seinäin päreillä peittäminen. Tämä pärepeitto saa seinässä olla niinkauvan, kuin se päivittäisiin tarpeisiin vähitellen poltetaan.

Juhannusyötä vietetään melkein iloisimmasti, kuin mitään muuta juhlaa. Silloin poltetaan n.s. kokkovalkeita, ja monta laukausta, joita teeren ja metsäkanan ampumiseen tuhlauksena olisi pidetty, ammutaan silloin juhlan kaunistukseksi. Kokon polttamiselle valitaan tavallisesti joku korkea, puoleksi poltettu honka jollakin aukealla kankaalla eli kukkulalla. Sen ympärille asetetaan kuivia puita ja muita pihkaisia polttoaineita, mitä korkeammalle sitä parempi; puoliyön aikana sytytetään kokko, joka sitte viulun soidessa ja hurraa-huutojen kaikuessa palaa. Nämä huvitukset tarjoavat kauniina, puolihimmeänä kesäyönä laaksojen ja järvien takaa katsojalle viehättävän näön.

Saarijärven talonpoika on liikunnoissaan hidas, välinpitämätön ja harvapuheinen. Hänen luonteensa on hiljainen, kärsivällinen ja peräänantava. Se kurjuus ja ahdistus, jossa hän elää, on tehnyt hänen umpimieliseksi; kaikki voimat hänen olennossaan vaikuttavat sisäänpäin niin, että ne ainoastaan harvoin ja veltosti ryhtyvät ulkonaisiin toiminnoihin. Se suuremmin luonto, joka häntä ympäröi, ei ole koskaan hänelle suonut minkään varsinaisen valloituksen iloa; hän on aina näyttäytynyt korkeana ja pakoittamattomana, ja hänen sielunsa kasvillisesti mässää samalla, kun hänen fyysiset voimansa uinahtelevat ja riutuvat. Tähän on kaksi seikkaa yhdistynyt: ensiksi että hänen täytyy olla, mikä hän myös on, hyvin rehellinen ja teeskentelemätön, sillä yksinkertaisuus ja hurskaus seuraa kaikkia uskonnoita; toiseksi, että hänen täytyy näyttäytyä kykenemättömältä, typerältä ja kelpaamattomalta kaikkeen urostyöhön, jossa vilkkautta ja tajua tarvitaan. Se on kuitenkin useammalla kuin yhdellä

esimerkillä vahvistettu, että tämä näennäisesti sekasortoinen olento, kun hän toisiin suhteisiin muutetaan, vähässä ajassa on muodostanut voimia, jotka eivät ainoastaan näyttäyty tyhjentymättömiltä, vaan myös niitä sukkelampaan ja keksiväisemmästi käyttänyt, kuin hyvälahjaiseltakin ja pitkän harjoituksen perästä voidaan odottaa.

* * * * *

Muist.

Näin sopi Saarijärveläisestä asunnon ja köyhyyden suhteen puoli vuosisataa tätä ennen kertoa; nyt ovat ne kohdat kuitenkin paljo muuttuneet: maanviljelys edistynyt, savupirtit valoisiksi tuviksi muutetut y.m. Suom.

Saima.

Laajalle Itä-Suomen laaksoihin levittää Saima sinertäviä vesiään. Se ei ole yksinäinen, muista eroitettu järvi, niinkuin Laatokka, tahi Inari, tahi Oulunjärvi. Saimaksi eli Enonvedeksi nimitetään nuo suuret, välkkyvät vedet pohjan puolella Suomenlahtea ja länsipuolella Laatokkaa, joihin laskee pitkät rivit järviä, selkiä, lahtia ja salmia. Kaikki nämä avarat vedet ovat yhdistyksessä keskenään ja virtaavat etelään päin, toinen toiseensa, siksikun ne viimein juoksevat suuren, ja väkevän Vuoksen-virran kautta Laatokkaan.

Nykyään on näissä pitkissä, kiertelevissä vesissä viitoitettuja kulkuväyliä veneille, lotjille ja höyryaluksille. Purjehditaan järvenselästä toiseen, monta peninkulmaa eteenpäin, lukemattomien saarien, niemiä, kannasten ja vaihettelevien rantojen sivuitse, aivan niinkuin merenrannikon saaristossa. Saimalla näkee kyllä maata joka taholla, mutta suurilla selillä näkyy maa kaukaa siintävänä. Vesi on niin kirkasta, että selvällä ja tyynellä ilmalla näkee pohjan melkoisen syvältä. Ja tässä kuultavassa vedessä kuvastelee taivas niin puhtaana, pienet, valkoiset pilvet leviävät kuin kyyhkyiset veden syvyydessä. Kun kesällä on lämmin, näyttävät järvet tummansinisiltä. Kukkuloilla nousee siellä ja täällä keveitä savupatsaita taivasta kohti: ne ovat kuusien peitossa olevain tupien savuja. Toisaalla lepää hieno pilvenhöyry puiden latvojen tasalla: se on mäkirinteessä olevan kaskimaan savua. Näihin keveisiin savupilviin yhdistyy lämpimässä ilmassa vesihöyryjä, ja ne synnyttävät hienon udun, jota sanotaan autereksi. Ja auer peittää hienoimman harson lailla kukkulat, rannat ja vedet; tämä vaikuttaa sen että kaikki näyttää niin pehmeältä, kuin olisi se puuvillaan käärittynä. Silloin ovat nuo suuret, kauniit tummansiniset vedet kuin loistavia kuvastimia, jotka ovat asetetut mustiin, harsikolla peitettyihin puitteisiin; ja tämä on niin kaunista, että tuskin koko luonnossa kauniimpata on.

Eivät kaikki vedet ole niin ihanasti tummansinisiä ja niin viehättäviä matkustajan silmälle. Vesi ei ole yhtä läpikuultavaa kaikissa, ja ilma ei luo samaa suloa kaikille tienoille kesällä. Mutta joka on kerran nähnyt Saiman, tahi Näsijärven, tahi Mallasveden, tahi Roineen, tahi muut sellaiset sinivedet — sillä sellaisia löytyy lukemattoman paljo, — hän ei saata koskaan unhottaa sellaista näköä. Se koskee sydämmehen, ja täytyypä ihmisen kiittää kaiken hyvän Luojaa, joka on hänelle valmistanut niin ihanan asunnon maan päällä. Vaikka kaikkea tätä kauneutta kestää aivan vähän aikaa; — vaikka Jumala antaa kaiken, jolla eloa on, vuorotellen viheriöidä ja lakastua, ett'ei ihminen rakastuisi maahan ja unhottaisi kotiansa taivaassa; — niin tallettaa hän kuitenkin aina hyvän ja rakkaan muiston tästä suloisesta ihanuudesta. Syksy tulee, rannat kellastuvat, Saimalla vaahtoavat valkeina aallot myrskyn ajamina. Jonkun ajan kuluttua on kaikki jäätyneenä, lumet painavat kuusen oksia, ja sininen vesi on valkeana jäässä. Mutta havumetsät ovat silloin vielä viheriöinä, ikäänkuin toivon enteinä kuoleman keskellä, ja matkustaja katsoo, turkki yllä, tuolle suurelle valkoiselle jääkentälle päin ja kuuntelee, kuulisiko hän pian ensimmäisen leivosen liverrystä. Hän ajattelee kevättä, jolloin Saima on jälleen sininen, jolloin kuvastin taas on kirkas ja sen puitteet taas lienteät ja peitossa tuon hienon, utuisen harsikon alla, joka riippuu kuusien latvoista...

Punkaharju.

Savonmaa on saaristo järvien keskellä; maantie kulkee monessa paikassa harjuja myöten, joiden molemmilla puolilla on jyrkkiä mäkiä ja vesiä. Siellä saa matkustaja usein astua rattailta maahan lauttauspaikoilla. Kun Parikkalan pitäjäästä matkustetaan pohjaiseen päin Kerimäkeen, Sääminkiin ja Savonlinnaan on neljä lauttaus-paikkaa kulettavana, mutta se maksaa vaivan.

Tie kiertelee veden ympäröimää Punkaharjua pitkin, päästä päähän saarta, joka on lähes puolen

peninkulman pituinen. Pitkin pituuttaan on harju niin kaitainen, että maantien levyys anastaa koko sen aallon muotoisen selänteen, ja niin jyrkkä, että sen syvyys kauhistuttaisi, jos ei luonnolliseksi aituudeksi olisi molemmin puolin rinteille kasvanut havu- ja lehtipuita. Tältä ylänneeltä, noiden koivujen ja petäjien heiluvain latvojen päällitse aukeaa lähellä ja kaukana kaikilla suunnilla ihanin ja vaihtelevaisin näköala selkien, salmien ja järvien yli. Oikealla puolen aukeaa ihana, suuri Puruvesi, vasemmalla puolen yhdistynyt rivi pienempiä selkiä, jotka ovat tuota vieläkin suurempaa Pihlajavettä. Kaikki nämät vedet luetaan Saiman laaksoon ja virtaavat hiljalleen etelään päin. Näiden välillä uipi Punkaharju, äärettömänä vesilintuna, levitettyin siivin ja ympärillä poikaset, nuo pienet saaret, jotka etsivät turvaa hänen sivuillansa. Ja pojat jälittelevät emäänsä: ne ovat pieniä kaitaisia harjuja, jotka välistä koukistuvat oikullisiin mutkiin, salpaavat kirkkaan veden salmiin ja lahtiin ja mutkistuvat somimpiin muotoihin. Heidän varjojensa välillä pujoittuu hopeavöitä toinen toiseensa; järvi järven vieressä kimaltelee niin kauas kuin silmä kantaa. Matkustaja ei väsy katsellessansa tätä luonnon suloista leikkiä. Alinomaa tapaa hän jotakin uutta, jota hän ei luule vielä ennen nähneensä, ja mihin ikänä hän menee, keksii hän toisia avaroita ja hymyileviä näköaloja, epätietoisena eikö viimeinen näkemänsä ole ihanampi, kuin kaikki edelliset.

Onnellinen ajatus oli johdattaa maantie kulkemaan tämän huvipuiston kautta. Punkaharjun tunsivat kauan aikaa ainoastaan ne, jotka sattuivat kulkemaan näillä tienoilla. Harju oli likimmäisten talonpoikaistalojen omaisuutta, ja talonpojat polttivat kaskea sen rinteillä, niin että osa niitä paljastui. V. 1844 lohkaistiin harju kruunun puistoksi, uhkasakko määrättiin kaikesta vahingon teosta, ja kaksi kaunista kartanoa rakennettiin vahdeille, toinen etelä-, toinen pohjoispuolelle saarta. Jälkimmäisessä saivat matkustajatkin majoilla, ja siitä alkain on Punkaharju tullut yltä kuuluisaksi. Pieniä huvihuoneita on rakennettu muutamille kauniimmille näköpaikoille, ja siellä kulkee ihastuneita matkustajia pitkin kesää.

Epätietoista on milloin Punkaharju on ihanin. Muutamat ihailevat sitä silloin kuu aurinko kohoaa Puroveden takaa ja ulapat kimeltelevät ja koivujen lehdet näyttävät läpikuultavilta aamuruskossa. Toiset pitävät sen silloin ihanimpana kun kuu paistaa Pihlajaveteen ja harjun vastapuolinen sivu on synkässä varjossa. Sen voipi kuitenkin sanoa, että olkoonpa ilta tahi aamu, kesä-yö tahi auringonpaiste, maassamme ei löydy kauniimpata huvipaikkaa. Ja tämä on paljo sanottu Punkaharjusta. Se on silloin rikas rikkaimpien joukossa: se täyttää mielemme kiitollisuudella ja kunnioittamisella.

Imatra.

Kolm' on koskea kovaa,
Kolme järveä jaloa,
Kolme vuotta korkeata
Saman ilman kannen alla.

Niin laulaa Kalevala, ja niissä

Ei ole Vuoksen voittanutta,
Ylikäynyttä Imatran.

Moni koski sentään voittaa sen korkeuden, muutamat leveydenkin suhteen — Pletschbach syökseyyt 925 jalan korkeudelta, Rhein-virran putomus Schaffhausen'in luona on 340 jalkaa leveä — mutta veden äärettömän paljouden suhteen ei Imatraa mikään koski Euroopassa voita. Aivan sen alkupäässä on koetettu sitä paljoutta arvioita ja on laskettu että se nielee 18,823 kuutiojalkaa sekunnissa kitaansa, siis 67 miljoonaa 64,600 kuutiojalkaa tunnissa. Ei se ole vaan yksi joki, joka täällä syökseyyt kallioiden raon kautta, se on koko suuri järvistö, monta neliöpeninkulman alaa vettä, jotka täällä, suullaan ahdistettuna, halkaisevat esteenä olevan vuorimuurin ja karkaavat ulos mereen.

Suuri Saimaan vesistö laskee vetensä Vuoksen kautta Laatokkaan. Vuoksi halkaisee Saimaan etelärannan Harakka-nimisen pienen kylän kohdalla, noin 56:n Venäjän virstan päässä Viipurista ja 3 virstaa idempänä Saimaan kanavan alkua. Joen väylä on täällä 268 jalkaa leveä ja 7 syltä syvä, vielä majesteetillisesti rauhallinen, ikäänkuin olisi se vaan emonsa Saimaan jatkoa. Jonkun virstan päässä, Kalliosaaren kohdalla, alkaa kuitenkin virta näkyä, vaikka se vasta käy hiljaa, tynnosti, ikäänkuin vastahakoisesti poistuisi rauhallisesta emonsylistä. Pian tulee jyrkkiä kallio-äyräitä vastaan, jotka supistavat väylän ahtaammaksi; pitkiä rinnakkain käyviä vireitä ilmaantuu Vuoksen pintaan. Se tekee pienen polven itäänpäin, ikäänkuin kiertääksensä kahleitaan, mutta ne ei jää häneltä; hänen pakonsa tulee yhä joutuisammaksi; pinnan pitkät vireet köyristyvät lyhyiksi laineharjuiksi, jotka sikisoki syökseytyvät toinen toisensa päälle. Vuoksi alkaa tuntea voimansa, hän ei enää anna hillitä itseänsä, hän leviää taas kaunisten lehtorantojen välillä, vaan ei rauhoita enää kovaa virtaansa. Jo näkyy paikoitellen vaahtoa, omituinen maininki hyrskii rantoja vastaan ja pakenee takaisin syöstynä jällen.

Taaspa tulee kallio-seiniä vastaan; nyt Vuoksi vasta oikeen suuttuu. Hänen ihana, sininen pintansa vilahtaa kellertäväksi, hänen kristallinkirkas, läpikuultava vetensä muuttuu suitsuavaksi valkoiseksi vaahdoksi, joka syökseyytys alas ensimmäisestä koskesta, jota myös "Pikku Imatraksi" sanotaan.

Vuoksi tässä paikassa on 570 jalkaa leveä. Vähän tyyntyneenä, mutta yhä vielä vaahtoisena taistelusta, saapuu se Siitolassa ensimmäiselle lauttauspaikalle, ja tänne jo kuuluu kaukainen, ukkosen jyrinän kaltainen kohina Imatrasta.

Siitolan alapuolella on vaan yksi pienempi koski enää, Linnunkoski. Sitten leviää virta majesteettilliseen leveyteen 1,140 jalkaan saakka. Mutta yht'äkkiä se sitten joutuisalla juoksullansa ehtii ahtaalle kalliosolalle, jonka harmaakivisten seinäin välillä sen summaton veden paljous kutistuu 139 jalan levyiseksi ja syökseyytys, 2,950 jalan matkalla, 63 jalkaa alemmaksi. Tässä se on Imatra.

Imatran näkö on huimauttavan jylhä. Sen jylinä kuuluu 6:n virstan päähän, ja kuuluisi vieläkin etemmäksi, jos ei se sekaantuisi ylipuolella olevain pienempain koskien kohinaan. Kovinkaan huuto ei kuulu rannasta rantaan. Vesi ei ole nyt yhdessä ainoassakaan kohdassa säilyttänyt luonnollista väriänsä; se on kellertävä; se ei virtaa enää, se syökseyytys katselijan sivuitse huimauttavalla mahdilla.

Kosken alkupäässä vyöryy vesi penkerettain tasaista pintaa myöten, mutta pian se kohtaa vuorivinkelon pohjasta kohoovia, monikärkisiä kallioita. Näitä vastaan sattuessaan, virran laine pirskahtaa hajalleen vaahdoksi; se tyrskähtää ylös valkeiksi vesipatsaiksi, jotka kuitenkin jälleen loiskahtavat alas, ennenkuin ovat täyteen korkeuteensa kohonneet, ja jättävät sijan uusille. Kosken alipuoli on yhtä kiehuva, kuohuva, utuun peitettyä nielua. Hopeanhoitavaa vesihuurua aina väikky sen yli, vivahdellen päivänpaisteessa kaikille vesikaaren väreille. Harmaakiviset kallioseinät vapisevat tuntuvasti, ikäänkuin olisi niiden alla joka hetki uusia kruutiräjähdyksiä sytytetty. Ei mikään voima taida mitään Imatran kauheata vyöryä vastaan. Väkevinkin meidän maan kaloista, lohi, joka kaikki muut kosket ja putoukset voittaa ei pääse Imatrassa mihinkään. Joskus sattuu kosken yläpuolelta vahva pölkky virran valtaan, ja Imatran alipuolelle päästyään tulee se jälleen näkyviin pieninä pirstoina. Täälläkin, samoin kuin Niagara-putouksen rannoilla, kerrotaan taruja varomattomista venemiehistä, jotka kosken yläpuolella yrittävät soutaa poikki virran, vaan joutuvat nieluun. Repale vaatteista, lastunen veneestä on sitten jälleen tullut näkyviin; he itse ovat kadonneet näkymättömiin, kuulumattomiin.

Imatra on katseltava kumpaiseltakin puolelta, ja siksi kuin kahlesilta joskus vasta on molemmat rannat yhdistävä, saamme koettaa rohkeuttamme vasussa, joka kahleihin kiinnitettynä vedetään yli. Äyräät molemmin puolin ovat äkkijyrkkiä, aina kosteita, liukkaita, vaarallisia kallioseiniä. Jaloimman näön saa kun seisoo alimmaisella kalliolla kosken oikealla puolella; sinne näkyy Imatran ylin suu hohtavan hopeaisena porttina, jonka kautta helmipilvi syökseyytys ulos. Värvivahdukset ovat siinä monellaiset, aina auringon aseman ja äyräitten tuoman varjon mukaan. Sanomattoman synkkä ja ihmeittävä on Imatra syksyisenä kuutamoyönä, koska mustat varjot ympäröivät kiehuva, yhäti säkenöivää nielua, jonka jylinä hämmästyttää hiljaista yötä.

Oikeanpuoliselle rannalle on ravintola sekä lystihuoneita rakennettuna, jotka tässä jylhän-ihanassa luonnonkuvassa edustavat Eurooppaa ja nyky-aikaa. Hillimättömät luonnonvoimat ja kappale erämaata ovat aina viehättävä näkö hienotunteisille, sivistyneitten joukoille. Ihmeellä katselevat he noita hiiden patoja, jotka vesi on sorvannut kallioihin, niin myös niin kutsuttuja Imatran kiviä, eriskummallisia savi-liuskakiven kappaleita, joita lapset siellä myöskentelevät matkalaisille, ja joita muualla ei löydy missään, paitsi hiukka Nevajoessa ja paikoittain Pohjais-Amerikassa. Vasemmanpuolisella rannalla yksi noita kosken sorvaamia kivitortvia on puoleksi rikottu. Muutama lapsi kerta yritti läpi pujotteleimaan, vaan puuttui kiinni, eikä saatu sitä pelastetuksi muulla keinoin kuin että kivi löytiin rikki.

Imatra itse on tietysti pää-esineenä matkalaisten uteliaisuudelle. Mutta sen alipuolellakin vielä Vuoksi jatkaa juoksuansa, vuorotellen tyyntyen, välistä taas kuohahtaen. Se tarjoo vielä monta ihanaa näköalaa, se leviää laajoiksi suvannoiksi, samallaisiksi kuin Tonavan liman'it, se haarautuu, luoden somia saaria, täynnä ruohoisia laitumia, ja yhdistää vetensä jälleen, se hurjistuu taas ja hyppää koskesta koskeen; se kääntyy vähitellen yhä enemmän itäänpäin ja laskeutuu viimein, väsyneenä huimasta retkestänsä, kahden suun kautta Laatokan avaraan syliin.

Oulun joki.

Pohjanmaan rannikko on pitkin pituuttaan täynnä jokia, ojia ja puroja, jotka Maanselästä juoksevat maan rinnettä myöten Pohjanlahteen. Pohjaisesta lukien ovat suurimmat näistä joista Tornionjoki, Simonjoki, Iinjoki, Oulunjoki, Pyhäjoki, Kalajoki, Ähtävänjoki, Lapuanjoki ja Kyrönjoki. Kaikki ovat maan suuren kohoamisen tähden täynnä koskia. Suurin kaikista Suomen joista on Keminjoki; mutta Oulunjoki

on kulkuväylänä tärkein Pohjanmaalle. Korkealla koillisessa juoksevat virtavat vedet Maanselkää myöten alaspäin, syöksevät alas Ämmän koskesta Kajaanin luona ja saavat vähän levätä Oulunjärvässä 33 jalkaa ylempänä merenpintaa. Siitä murtavat ne tiensä vuorten välitse luoteeseen ja hyökkäävät pauhaten koski koskelta alas merenlahteen Oulun luona. Se on kaunis ja valtava joki, molemmin puolin mäkiä, kallioita ja hiekkarantoja. Talvi panee tämän jättiläisen jääpeittoon koskien välisissä suvannoissa; mutta keväällä juopi hän itsensä täyteläiseksi kaikista sulavista hankivesistä ja murtaa kahleensa hirmuisella ryskinällä. Turhaan jääkappaleet ponnistelevat puskien virtaa vastaan; nurin niskoin ne paiskataan, murtuvat rikki kallioihin, ja juoksevat pirstaleina alas Ouluun päin. Täällä tekevät ne vielä väliin vastusta Merikoskessa, joka on Oulunjoen viimeinen koski. Ne patouvat tässä korkiaksi seinäksi ja salpaavat veden juoksun. Vesi nousee äyräittänsä yli ja virtaa kaduille; kaupungin asukkaille tulee hätä, talojen väliä soudetaan. Mutta ainoastaan muutamaksi tiimaksi pysähtyy tämä väkevä virta juoksussaan. Se murtaa ukkosenkaltaisella jyrinällä tuon hirmuisen jääseinän, vesi juoksee pois kaduilta ja voitettut jääjoukot hyökkäävät hurjassa paossa hautaansa mereen.

Uskalias oli se mies, joka ensiksi arvasi laskea veneellä Oulunjoen koskia. Nyt nähdään joka päivä kesällä tervaveneitä ja pölkkylautoja ikäänkuin hypellen tulevan aaltoja myöten alas. Perämies seisoo aivan vakavana, pitäen leveätä melaansa kiinni veneen perässä. Koski koukistuu, vene hyökkäsee suoraan kalliota vastaan; silmänräpäys ennen tai myöhemmin, niin olisi hän kuoleman oma. Mutta ihan oikealla hetkellä kääntää hän veneen, lentää nuolen nopeudella vaarallisen paikan sivuitse ja näyttää tuokion ajan olevan kuohuun haudattuna. Rannalla katsojia kauhistuttaa tämä näky. Turhaa pelkoa! Heti sen perästä näkyy taas kaitainen, ruskea veneen laita ehjänä kosken alla ja pitkittää vakavana matkaansa seuraavaan koskeen, samoihin vaaroihin ja samaan pelastukseen.

Välistä saattaa tulla vahinkokin, kun perämies on tottumaton, ja luottaa omaan ja toisten onneen. Vanhat tottuneet koskimiehet eivät tule vahinkoon. Ja palatessaan sauvovat he venettänsä ihmeellisellä voimalla ja notkeudella koskista ylös.

Tämä joki on hyvin kalarikas: se näyttää olevan lohien, harrien, siikojen ja muiden kalalajien alituisena kulkutienä. Lohia pyydetään kolmikulmaisilla padoilla, joiden kärki asetetaan virtaa vastaan, ja kalat eroitellaan sitten rannalla kokonsa mukaan. Sitten tulee kirkkoherran asiamies, lukee lohetauti joka kymmenennen lohien, joka on hänelle tuleva. Mutta muut lohet myydään enimmäkseen huutokaupalla ja lähetetään kauas Venäjälle ja Suomeen.

Aavasaksa.

Tengeliön joki kulkee kaarena Aavasaksan juuren ympäri niinkuin hopeainen vyö viheriän kunnaan ympärillä. Itse Aavasaksa ei ole niin korkea eikä niin jylhä, kuin moni muu tunturin kukkula, mutta ihmeellisen kaunis on siitä näköala itään ja pohjaiseen päin. Sieltä näet tuon kiertelevän joen, ja sen rannalta Ylitornion kirkon ja kirkonkylän. Etäämpänä kohoaa kukkula kukkulan vieressä pitkänä vuorijonona, joista toiset ovat paljaita, mutta useammat metsäisiä ja sydän-kesän aikana pehmeän viheriän ruohon peittämiä. Aavasaksan kukkulalla, ja tämä kaunis näkö-ala edessään, asui vuonna 1736 useita oppineita miehiä köyhässä majassa ja vuonna 1839 nähtiin siellä taas toisia oppineita. He olivat matkustaneet kauniista ja lämpimästä Ranskasta näin kauas pohjaiseen tarkastamaan auringon kulkua, siitä päättääkseen millainen maan muoto on pohjaisnavan kohdalla.

Mikä Aavasaksan on tehnyt pohjan kukkuloista merkillisimmäksi, ei ole sen korkeus eikä sen näköala, vaan sen ominaisuus, ett'ei tarvitse matkustaa kauemmaksi pohjaiseen nähdäkseen aurinkoa kello 12 juhannusyönä. Senvuoksi kokoontuu tänne joka kesä päivänseisahduksen aikana paljon matkustajia sekä Suomesta että muista maista katsomaan sydän-yön aurinkoa. Ja moni heistä on piirtänyt nimensä muistoksi kalliioon, niin että muutamat kallioseinät ja paasikivet ovat aivan täynnä nimiä.

Tapahtuupa välistä, että yöt ovat pilviset päivänseisahduksen aikana ja että matkustajat näkevät toivonsa tyhjiin raukeavan. Niin epäkohtelias kuuluu aurinko kerran olleen kuningastakin, nimittäin Kaarlo XI:sta vastaan, kun hän Tornioon matkusti. Mutta tavallisesti on kuitenkin joku noista kolmesta päivänseisauksesta kirkas. Silloin kokoontuvat matkustajat vuoren kukkulalle ja odottavat halulla ja ihastuksella sydän-yön hetkeä. Ja silloin nähdään auringon majesteettillisen pyörän verkalleen laskevan taivaan rantaa kohti suoraan pohjaisessa. Nyt se ei vaivu enää alemmaksi; se näyttää pysähtyvän ja lepäävän pitkästä matkastansa. Se on veripunainen: se on kadottanut osan kirkkaudestansa, ja näyttää olevan sammumaisillaan. Hiljaista on vuorella, hiljaista metsissä. Luonto on äänetönnä hartaudesta. Rusottava hohde punaa vuoret ja laaksot, puiden latvat ja joen välkkyvän juovan. Sitten tuo suuri punainen pyörä taas alkaa vieriä eteenpäin pitkin taivaan rantaa. Se alkaa kohota raskaasti, hitaasti, juhlallisesti punertavasta ilman rannasta, joka yht'äkkiä näyttää ikäänkuin säkenöivän. Yö on voitettu; se ei ole voinut vangita ja pitää kahleissa taivaan suurta ruhtinatarta. Tämä kohoaa jälleen

majesteetillisena taivaan laelle, ja kaikissa laaksoissa, kaikilla oksilla alkaa lintujen iloinen viserrys, yhdessä aamuauringon kanssa ylistämään Luojan kaikkivaltaa.

Venäjä.

Etelästä pohjaiseen kulkeva Uralin vuoriselkä erottaa Venäjän Aasiasta. Vuori, joka Euroopan puolella päättyy jyrkkään seinään, kätkee rikkaita jalojen metallien, varsinkin platinan aarteita.[4] Etelässä tämän suuren valtakunnan rantoja Mustan meren aallot huuhtoilevat, ja pohjaisessa Jäämeren suuret jäävuoret kulekselevat sen rannoilla. Osa tästä merestä tunkeutuu syvälle maahan ja muodostaa suurena lahtena "Vienanmeren". Luoteessa Venäjä yhtyy Ruotsiin. Itämeri muodostaa osaksi sen länteistä rajaa. Siitä pistäytyy monta lahtea maahan. Preussin, Schlesian ja itävaltalaisen Galician välillä on Puolan kuningaskunta, joka nykyään kuuluu Venäjään. Korkeat Karpatit muodostavat sen lounaiselle kulmalle luonnollisen rajamuurin Itävallan keisarikuntaa vastaan.

Venäjä on mahdottoman suuri alanko, jossa ei yhtään varsinaista vuorta kohoudu. Ainoastaan kaksi maanselkää kulkee idästä länteen ja jakaa sen kolmeen osaan. Pohjaisin näistä, niin sanottu Urali-Baltin maanselkä, on, vaikka Uralia likinnä, kuitenkin niin matala, että sen molempien puoleiset virrat ovat keskenään yhteydessä. Itäänpäin selänne kohoaa vähitellen, kunnes se Valdaissa on noin 1,000 jalkaa korkea. Suuret havumetsät peittävät sitä. Eteläisin, n.s. Urali-Karpatein selänne, on matalampi, virtojen risteilemä ja suurimmaksi osaksi viljeltyä.

Lukuisat virrat virtailevat Venäjän tasangoita. Itämereen laskee Neva. Sen rannalla, aukealla ja hetteisellä seudulla on valtakunnan nykyinen pääkaupunki Pietari putkisuorine katuineen, muhkeine palatseineen ja komeine kirkkoineen. Pietarin Moskovaan, Venäjän vanhaan pääkaupunkiin, yhdistää erinomaisen hyvä tie. Moskova on rakennettu kunnalle; sen ympärystä on viisi peninkulmaa.

Muitten muhkeiden rakennusten ylitse kohoutuu enemmän kuin 300 kirkkoa, joiden katot ovat kirjavista tiileistä ladotut eli kuitatut ja sinisillä tähdeillä koristetut. Jokaisessa tornin huipussa seisoo kullattu risti kultaisella puolikuulla. Puurakennukset, joista muinoinen kaupunki oli, joutuivat suurimmaksi osaksi sen tulen uhriksi, jolla Venäläiset 1812 Napoleonin karkoittivat pääkaupungistaan. Volga, Euroopan pisin virta, virtaa monenmoisissa mutkissa ja 60:tä suuhaaraansa myöten alas Kaspian mereen. Lukematon paljous kaloja iloitsee sen vedessä. Don laskee Asovan mereen, Dnjeper Mustaan mereen. Sen lisähaaroista on Vorskla meille merkillisin. Sen rannalla on Poltava. Sen läheisyydessä Kaarle XII urosjoukkoineen hävisi. Sukkelat, soleat hevoset käyskentelevät tämän virran rantaisilla avaroille ruohotasangoilla; suuret, voimalliset sarvikarjat ravitsevat itseään Dnjesterin rannoilla; Dnjester laskee Mustaan mereen. Urali-Baltin pohjaispuolella vielä viljavainiot metsiä jakelevat; mutta vähitellen nämä harvenevat ja pienenevät. Jota ylemmä pohjaiseen tullaan, sitä enemmän lehtipuiden sijaan havupuita ilmautuu, ja puut yhä pienenevät. Jäämeren rannikko on hyvin jylhää ja autiota. Melkein vuoden yhdeksänä kuukautena peittää jää tämän meren rantoja. Se avara vetinen seutu, jonka lävitse Viena mereen virtaa, on virtoineen vuoden suurimman osat jäässä. Kolkko ja kylmä on tämän seudun ilma. Marraskuussa jo maa peittyy paksulla lumivaipalla. Jää tulee usein kuuden jalan paksuiseksi, ja töin tuskin ihmiset voivat kovan pakkasen kouria kestää. Pensasmaiset koivut ja männyt ainoastaan voivat täällä kituen elää. Sukkelia poroja, siniharmaita kettuja, mustantummia sopuleja, valkoisia kärppiä ja jääkarhuja kiertelelee metsissä, ja rannikoilla vilisee hylkeitä, merisikoja ja mursuja y.m. Täällä ei kevät iloitse virkistävine viheriöineen, ei syksy kultaisine viljavainioineen. Ankara talvi pian murtaa lyhkäisen kesän voiman, ja paukkuva pakkasen seuraa melkein välittömästi kesän kuumaa hellettä.

Venäjän Itämeren rantaiset maat ovat viljavia. Avarat koivumetsät maita peittävät. Niemen jylhissä metsissä elää vielä metsähärkä ja villisika, hirvi, metsäkauris, majava, karhu, ilves ja susi.

Keskisessä Venäjässä on hedelmällisiä viljaseutuja. Urali-Baltin eteläisillä tienoilla ihmiset kuitenkin pääasiallisesti elävät kaupalla ja teollisuudella; mutta mitä etelämmäksi tullaan, sitä hedelmällisemmiksi ja isommiksi vainiot muuttuvat. Siellä onkin varsinainen peltoa viljelevä Venäjä. Tämän seudun eteläpuolella leviävät Mustan ja Kaspian meren pohjaispuoliset suuret arot. Nämä ovat kuivia, hietaisia, puuttomia tasangoita, jotka tavallisesti ovat alangoita vähää ylempänä, peltoakin täällä tosin viljellään, mutta karjanhoito on kuitenkin varsinaisena elinkeinona. Äärettömät laumat hevosia, sarvikarjoja ja rasvahäntäisiä lampaita elamoi näillä mehevillä ruohotasangoilla. Muutamilla seuduilla, varsinkin itäpuolella on maa suolaista ja siis melkein kasvitonta.

Etelä-Venäjän ilmanala on samanlainen, kuin eteläisen Euroopankin. Saksan pähkinät, granaatit, viikunat, kastanjit y.m. täällä kukoistavat; viiniäkin kasvaa Krim'in kaakkoiskulmalla.

Venäläiset.

Melkein kaikki Venäläiset kuuluvat kreikkalais-katoliseen kirkkoon. Tämä yhdistää nämä avaran valtakunnan asukkaat toisiinsa niinkuin jäsenet ruumiiseen, jonka pää, tsaari, Jumalan näkyväinen välittäjä maan päällä, on Keisarina ja ylimmäisenä pappina. Hartauden harjoituksissaan Venäläiset ovat oikein innollisia.

Venäläisten parhaimpina huvituksina on laulu ja soitto. Heidän halunsa soittoon ja lauluun on niin väkevä, että hyvin voidaan sanoa: "Venäläinen ei elä laulamatta." Lauaen toimittaa hän kaikki tehtävänsä. Hän laulaa työtä tehdessään, hän laulaa matkustaessaan: kyntömies laulaa kyntäissään, ajuri ajokalujensa vieressä, paimen karjassaan, käsityöläinen työssään, sotamies marssiessaan ja vieläpä sotarintaankin astuissaan; soutajat laulevat pitkiä virsiänsä, jos ei kovaa vastatuulta ole soutaminen eli purjehtiminen.

Venäläinen yleisö elää hyvin yksinkertaisesti. Asuinhuoneet ovat enimmästi yksinkertaisia savutupia; nähdään tosin kyllä siellä ja täällä, varsinkin valtateiden varsilla, hyvästikin rakennetuita, savutorvilla varustettuja rakennuksia. Rakennustapa on pohjaisessa yleensä käytettyä. Huoneet rakennetaan hirsistä, saumataan ne yhteen ja pannaan sammalia väliin. Katoiksi käytetään joko olkia taikka päreitä. Huoneet ovat tavallisesti lämpöisiä. Joskus on semmoisiakin kyliä, jotka rakennukseltaan ja suuruudeltaan voittavat pienet kaupungit. Niiden huoneet ovat suuria, mukavia ja joskus kauneiksi maalattuita. Venäjän pienimmät kylät tarjoavat matkustajalle, jolla ei ole kovin suuria vaatimuksia, miellyttävän näön. Niissä tapaa kaikkialla iloisia ihmisiä. Kylät ovat kahdessa pitkässä, pitkin tienvierustaa olevassa, ja vähän toisistaan erotetussa huonerivissä. Kirkot kurottautuvat vaan vähän huoneiden ylitse, ja meidän huippuisia torneja ei niissä ensinkään ole.

Venäläiset rakastavat yleensä kauppaa ja teollisuutta, pellonviljelystä vähemmän. Hän näyttää juutalaisen tavoin syntyneen kauppamieheksi. Tämä luonnon taipumus kauppaan on Venäläisen kansallisuonteen pääpiirre. Ylhäiset ja alhaiset, rikkaat ja köyhät Venäläiset ovat innokkaita metsästäjiä. Ylhäiset rakastavat etenkin ajo-metsästystä, jota jänekset, ketut, joskus myös karhut ja sudet saavat kokea: edellistä käydään susikoirilla, jälkimmäistä karhukoirilla, sitte kuin vainukoirat ovat otukset ensin aukeille ajaneet. Talvisin tavataan usein ainoastaan muutamia miehiä kylässä. He ovat tänä vuoden aikana helposta maksusta kulettamassa tavaroita maan kaikkiin satamiin ja kauppapaikkoihin. Toiset kutovat verkkoja ja valmistavat pellavia ja liinoja verkon aineiksi, nahkoja siloiksi, sorvaavat lusikoita ja kauhoja y.m.

Alhaisemman säädyn miehet antavat vielä nytkin, miten vuosisatoja taaksepäin, partansa kasvaa ja leikkaavat tukkansa lyhyeksi.

Venäläisillä on erinomaisen luja ruumis, sillä se kestää kylmyyttä ja kuumuutta, vaivoja ja kärsimyksiä. Tämä tulee siitä, että he nuoruudestaan alkain tottuvat kuumasta tuvasta menemään paukkuvaan pakkaseen ja peppuroimaan lumessa usein saunan kuumuudesta tultuaan.

Venäläinen ei voi elää kylpemättä, ja sitä hän tahtoo ainakin kerran viikossa. Kaikki rakastavat enemmän lämpöisiä, kuin kylmiä kylpyjä. Jos he voivat huononlaisesti, ryyppäävät he ryyppyn taikka kaksi paloviinaa, syövät ruutia, purevat tupakkia ja sitte ottavat aika hikikylvyn. Saunoja on melkein joka talossa; joka kylässä on ainakin pari kolme semmoista. Ne ovat niin rakennetuita, että niitä voidaan hyvin kuumiksi lämmittää, ja, jos suinkin sopii, virran tahi muun veden rannalle sijoitetut; sitte hän nimittäin sieltä pian uimaan pääsee. Moni juoksee vielä takaisin kuumaan saunaan joesta tahi lumikinoksesta ja kuumentaa itsensä siellä, uudestaan takaisin ulos päästäkseen. Tätä kerrotaan usein monta kertaa.

Kun puhutaan Venäläisten taipumuksesta väkeviin juomiin, ei saa luulla, että juominen yleensä olisi heidän tapansa, sillä sama mies, joka tänäpäivänä humalaisena tiellä makasi, ei ainoastaan huomenna, vaan monta viikkoa sen perästä voi olla siistimpänä miehenä, joka janonsa sammuttaa vedellä, eikä ensinkään paloviinaa kaipaa. Samoin on heidän ylellisyyteen taipumuksensa laita. Niin paljon, kuin Venäläinen voikin syödä, jos se ei hänelle mitään maksa, elää hän kuitenkin yleisesti hyvin niukalla. Tyytyväisyys on myös yksi Venäläisen kansallisuonteen pääpiirteitä. Hän pysyy uljaana ja iloisena suurimmissakin puutteissa.

Pohjalaisen vanha vieraanvaraisuus on vielä Venäläisen kansallisena hyveenä. Talonpojasta ruhtinaasen saakka ottaa jokainen vieraansa ystävällisesti vastaan, vaikka se olisi aivan vieraskin, ja panee hänelle parastansa pöytään.

Pietari-Moskova.

Pietari, 700,000 asukkaan koto, on Euroopan komein pääkaupunki. Ei minkään kaupungin lävitse virtaa niin mahtava vesi, kuin Pietarin, kilometterin levyinen Neva-joki on. Pietarin kaupungin erinomainen kauneus tulee etenkin siitä sopivasta suhteesta, joka Nevalla on katuihin ja toreihin sekä harvasta rakennustavasta, joka sen jättiläisrakennuksille antaa erittäin suuremman näön. Tätä paitsi on sen yleistä rakennustapaa niin aistillisesti käytetty, ett'ei se ole synnyttänyt yksitoikkoisia jäljennyksiä. Kirkkojen ja luostarien jälkeen ovat isot kauppahuoneet huomattavimmat. Nämä (Gostinoidvor) ovat omituisia laitoksia Venäjän kaupungeissa; Gostinoidvorit ovat nimittäin suuria yhdenkertaisia rakennuksia, jotka täyttävät aina kokonaisen kaupungin osan. Maakerroksessa on ympäritse kiertävä holvikäytävä ostajia varten. Näistä mennään puoteihin, joiden etuseinänä on suuri kolmipuoleinen ovi; keskimmäistä ovea käytetään ovena, reunimmaisina näyttelyn akkunoina. Kauppahuoneen suuri sisusta on jaettu pitkiin rakennuksiin, jotka sitte sisältävät kauppapuoteja ja tavara-aittoja erityisille esineille. Nevski Prospekt'in suuri kauppahuone sisältää aina 340 kauppapuotia.

Pietarin teaterit ovat hyvin kauneita; varsinkin Aleksandran ja Marian teateri on ulkoakin kaunis. Erinomaisen ison vaikutuksen tekevät keisarilliset linnat; Nevan viereinen Talvipalatsi saa niistä etusijan. Tämän lisäksi kun asetetaan vielä suuri joukko muhkeita yksityisten huoneuksia, niin huomataan helposti, että Pietari voittaa rakennustensa loistossa ja suuruudessa monta muuta Eurooppalaista pääkaupunkia.

* * * * *

"Joka tahtoo Venäjään tutustua — hän menköön Moskovaan", sanoo kirjailia Karamsin. Ja itse todellisuudessa Moskova onkin Venäjän kansallisen elämän keskusta. Moskova on Venäläisten pyhä kaupunki, venäläis-kreikkalaisen kirkon Rooma, kellojen-soiton ja luostarien kaupunki. Se on vielä rikkouden, aateliin ja kauppiasten kaupunki, sekä kotomaisen kaupan pääpesä. Moskova on viimeiseksi vielä Venäjän valtakunnan vanha, Pietari suuren aikain edellinen pääkaupunki.

Merkkillisin rakennus siellä on maailman mainio Kreml. Mutta Kreml ei ole yksityinen paikka, vaan tällä nimellä tarkoitetaan Moskovan keskistä ja koko kaupungin ylitse kohoutuvaa osaa, jonka kokonaisen kaupungin kokoisena, kokonaan kirkot, palatsit ja yhteiset rakennukset täyttävät; rakennukset eivät kuitenkaan ole tiheästi toisiinsa tukitut, vaan on niiden välillä suuria aukeitakin paikkoja. Kremlä ympäröi suuri, aukea ympäristö, ikäänkuin sen mahtavat, torneilla kaunistetut muurit tahtoisivat arvokkaina muista eroitettuna seistä.

Moskovan kokonainen kuva, jonka parhaimmaksi saisi "Isosta Ivanista", Kreml'in korkeasta kellotornista, on vaikea esitellä. Kokekaamme kuitenkin edes sinnepäin sitä kuvata! Kreikkalaisissa kirkoissa ei ole useita torneja, vaan päinvastoin yksi ainoa keskuskupu, jota neljä pienempää kupua eli tornia ympäröi. Kaikki nämä kuvut eli tornit ovat metallilla katetut; katot ovat joko kullatut taikka hopioidut yhden eli monen värisiksi: vaaleanvihreiksi, vihreiksi eli ruusunpunaisiksi. Jokaisessa kuvussa ja tornin huipussa on sitte suuri, kullattu risti, joka usein, varsinkin Moskovassa, paksuilla, latteilla vitsoilla on harjahirteen kiinnitetty. Tämä kaikki tekee, varsinkin auringon paisteella, että näiden säteileväiset ja kuvastelevaiset loistot länsi-euroopalaisen tottumattomalle silmälle näyttävät itämaisiltä.

Tätä miellyttävää vaikutusta kuitenkin paljo pilaa etelätä muistuttava likaisuus. Sen sijaan kun Pietari jo ennen auringon nousua huolellisesti la'astaa, kahlaa Moskovassa jalkamies paksussa pölyssä ja kaikenlaisessa liassa. Siis samalla kun tämä vanha pääkaupunki monessa suhteessa on uutta hupaisempi ja kiinteästä omaisuudesta varakkaampi, ei se kuitenkaan kauneudessa ja siisteydessä vedä vertoja todella "keisarilliselle" Pietarille.

Etelä-Venäjän arot.

Arot ovat avaroita, puuttomia tasangoita, jotka, maanlaadun mukaan, osaksi ovat hedelmällisiä, osaksi enemmän eli vähemmän erämaan kaltaisia. Venäjän arot ovat rotkojen ja laaksojen risteilemiä ylängöitä. Rotkoissa on erilainen ilmanala, kuin varsinaisilla tasangoilla. Talvilla, jolloin kaiken elon kuolettavaiset myrskyt raivoavat näillä aroilla, ovat rotkot suojassa ja siis lämpöisempiä. Kesällä ovat rotkot kuumia, kuin hehkuvat uunit, sillä niiden jyrkiltä reunoilta heiastuvalaiset auringon säteet kuumentavat niiden ilman niin, että tuskin voidaan niissä olla. Keväisin vielä vihmoa kylmiä viimoja aroilla, vaikka laaksoissa jo onkin aurinko ilman lämmittänyt. Iltasilla ilma kuitenkin laaksoissa pian kylmenee, vaikka ylängöillä vielä aikalailla lämmin löyhkäelee. Kylmä kaste laskeutuu myös niihin kohta auringon laskeuduttua. Arojen talvi on pitkä ja kylmä sekä pelottava varsinkin pyryillä. Vaarallisin näistä on n.s. Ujuga. Ujuga on pyryinen, päivittäin kestävä myrsky, joka lunta luo paljo tullessaan. Pilvistä putoava ja maalta tuulen tuiskuuttama lumi täyttää niin ilman, että tuskin kätensä edessään

eroittaa. Ujuga hämmästyttää kaikkia aron elämiä. Yksikään ihminen ei uskalla silloin majaan jättää, kuin Ujugaan enteet käyvät. Tuuli, nimittäin, tuo sen edellä suuria aron kuivain kasvien varsista keräytyneitä möhkäleitä, joilla usein on mitä kummallisimpia muotoja, ja jotka pyörivät ja hyppivät tuuliajaina arolla. Onneton on silloin hän, joka ei katon suojaa saa. Pyry ei jätä hänelle muita keinoja, kuin joko jäädä arolle lumen haudattavaksi taikka umpimähkään jatkaa kulkuansa kunnes uupuu. Suuria sarvikarjain laumojä häviää Ujugaa paetessaan; sillä ne joko nälkään tahi väsymykseen hypätessään nääntyvät, taikka rotkoin reunoilta putoavat alas ja pensastoihin hautautuvat; joskus myös rientävät ne sen edellä niin kauvaksi pakoon, että niitä ei enää löydetä, vaan joutuvat myrskyn tauvottua susien syöteiksi. Ujuga pyrytessä ei suden mieleen saalis juolahda. Se silloin karjain kanssa kilpailee luonnon vimmaa paeten. Jos Ujuga käsiin joutunut matkustavainen ei osaannu ihmis-asunoihin, on hän onnellisempi, jos hän jonkun rotkon löytää, sillä muutoin pyry hänen peittää. Rotkossa voi hän jotenkin rauhallisena myrskyn loppua odottaa. — Arojen kevät alkaa lumen sulautumisella. Silloin vesi virtaa kaikkialla, sekä siellä jossa se hyvää vaikuttaa, että pahaakin tuottavilla paikoilla. Tämän jälkeen aroilla ei moniin kuukausiin sada tippaakaan, ja peninkulmia kuletaan, ennenkuin vähäinenkin lähteen silmä löydetään tässä kuivassa maassa. Koko aron routa sulautuu, ja sen pinta muuttuu mustaksi mutavelliseksi, jota ei paksuinkaan nurmikön pinta voi ko'ossa pitää. Kaikilta kunnailta, kaikista laaksoista ja rotkoista tulvailee likaisia vesivirtoja. Tänä aikana juuri tapahtuvat suurimmat muutokset aron pinnalla. Kevät kun viimeinkin on monine mutkineen saapunut ja Toukokuun kauniit päivät tulleet, näyttää aro viheriäiseltä tapeetilta. Kaikkialla viheriä nurmi nostaa nokkaansa, ja lumikellot (crocus), tulpanit ja hyasintti ystävällisiä kukkia kumartelevat; täällä kuitenkin puuttuu niiltä se monemmoisten värien loisto, joka niillä on meidän puutarhoissamme. Silmä väsyä aron äärettömään nurmikkoon keväällä sitä matkustaessa. Eri väriset kukat melkein katoavat sen viheriään yksitoikkoisuuteen. Ja kuinka paksu tämä nurmivaippa onkaan! Aron ruohot ovat nimittäin hyvin vahvoja ja harvassa toisistaan seisovia.

Arojen kesä ei ole virkistäväinen eikä ensinkään miellyttäväinen. Sen kuuma maa halkeilee ja turhaan odottaa virkistävää sadetta. Heinäkuun pilvet eivät anna pisaraakaan, vaikka ukkonen yhä uhkailee korkeudessa, johon janoavaisten ihmisten katseet odottavaisina tähtäävät. Aurinko näyttää laskeutuessaan ja noustessaan tulipunaiselta pallolta. Päivällisen aikaan taivas on aivan vaalea, sillä ilma on täynnä merien, virtain, lätköiden, kasvien ja eläinten höyryjä. Aro kadottaa vihantansa, muuttuu ruskeaksi; rinteet ovat aivan mustina, niinkuin tuli olisi niitä nuoleskellut. Keväiset lihavat ja iloiset eläimet nyt laihtuvat ja heikontuvat; yksinpä arojen asukastenkin ruskea iho rypistyy laihoilla poskilla. Vesi kuivuu padoista ja lähteistä, ja musta pöly ilmassa väräjä. Idempänä, likempänä Kaspian merta arot muuttuvat suola-aroiksi. Ne ovat puuttomia, vuorettomia tasangoita, jotka taivaan rannetta vasten katsojalle mereltä näyttävät. Sininen, usein aivan pilvetön taivas kivertyy niiden ylle. Mutta nämä pinnat eivät ole aivan tasaisia, sillä tarkemmin katsellessa huomataan ne aaltomaisiksi, niin että hevonen ratsastajineen, ja vieläpä korkea kamelikin usein pienellä matkalla näkyvistä peittyy, aivan niin, kuin olisi se maahan vajonnut. Täydellinen korkeampain esineiden puute tekee tottumattoman silmälle vaikeaksi näiden avaruuksien mittaamisen. Kaukana toisistaan kokoutuu joitakuita muutaman sadan jalan korkuisia kukkuloita, ja usein matkustaja tulee syville vesirotkoille ja jyrkkäseinäisille laaksoille, sitä ennen ensinkään niistä tietämättä. Valo, ääni ja tuuli ei täällä kohtaa minkäänlaista estettä. Ei missään ole varjoa, ei tyyntä, eikä kajahtele kaiku. Pettäväisiä kuvia (kangastuksia) näkyy usein ilmassa. Suolakasvit ja muutamat viheriäiset pilkut ovat ainoat kasvikkunnan elon ilmiöt. Useista suolaisista järvistä Astrakanin tienoilla saadaan paljon keittosuolaa ja salpetteriä. Tosin on siellä kuitenkin hedelmällistä ja viljeltyäkin maata.

Ruotsin luonto.

Niin erilaisiin leveys-asteisiin ulottuvan maan, kuin Ruotsi on, luonnossa ilmestyy luonnollisesti suuria eriyävyyksiä. Skånen ulkomuoto ja ilmanala vivahtaa paljon alaiseen Saksanmaahan, vaan on sillä vieläkin vienommat talvet kuin Saksalla. Oikeat kastanjat ja mulperi-puut[5] vielä Skånessa istuttamalla pian tuleutuvat.

Kotieläimet ovat suurempia ja vehmaampia. Ruisvilja kypsyy puolessa-viidettä kuukaudessa, niin kuin ylä-Italiassa ja Saksassa; kuin sitä vastaan Lapissa (jossa ohra ainoastaan äkkiä valmistuu), se tarvitsee puolentoista kesää valmistuakseen ja on vielä silloinkin hallan vaarassa. Luonnon laadun ja tuotantokyvyn pikaisempaa muutosta ei Ruotsissa ole muualla, kuin Skåneen ja Smålandin välillä. Se on viimeksi mainitun korkea asema (mereen verraten), joka sen tekee Norrlanniksi Götan valtakunnan keskellä. Siellä pohjainen luonto etelästä tulijaa ensin tervehtää. Jos Skånesta matkustaa meren länsirantaa, niin tulee Hallantiin, joka Knytlingin satujen mukaan, vuosisatainen takaperin, oli mainio tammi- ja pyökkimetsistään, vaan joka nyt on autiota kangasta. Sitte seuraa Bohus'in lääni hedelmällisine ja viehättävän vihertävine notkoineen, joita kalliot ja louhikot sitä enemmän pienentävät jota likemmä Norjaa mennään. Jos taas seurataan itäistä rantaa, on Bleking Itämeren saariston luonnon

kauniimpana todisteena ihailtavana; Karlskronan ja Kalmarin mäkinen ranta etenkin ansainnee pohjolan kauneimman seudun arvon. Kalmarin pohjoispuolella ei pyökkimetsä enää kasva; pienempiä lehtoja ja yksityisiä puita tosin löytyy vielä pohjaisempanakin. Vetterin kirkkaat mutta levottomat aallot eroittavat Länsi- ja Itä-götlannin, Ruotsin hedelmällisimmät maakunnat, toisistaan. Maan muodostukseen katsoen kuuluu Länsi-götlanti Venerin ja Itä-götlanti Vetterin alankoon.

Hjelmari- ja Mälari-järvien ympärillä on keski-Ruotsin suurin tasanko ihanaisine viljaseutuineen; sitä paitsi edistää sen toimeentuloa vielä maanviljelyksen ja vuoriliikkeen onnellinen vaihtelu, joiden yhteys on levittänyt siunaustaan aina Vermlantiin ja Taalainmaahankin, vaikka näiden vuoristen maakuntain ylä-osat eivät kuitenkaan ole voineet voittaa luonnon alkavaa jylhyyttä. Siljan järven ympärillä on kasvikunta tosin vielä ihmeteltävä (esim. Rättvik'issä).

Daljoen yläpuolella ei tammimetsä enää kasva. Korkean pohjaisen tavalliset puut tekevät sen jälkeen ne suuret metsät, joiden ylitse honka kohoaa korkeampana, kuin missään Skandinavian etelämissä seuduissa. Tullaan Norrlantiin; luonto yhä jylhenee ja karjanhoito, metsästys, kalastus eli muut elinkeinot astuvat samalla maanviljelyksen sivuun eli sijaan. Pellavat ovat pohjaisten seutujen tärkeitä viljelyskasveja. Kehräminen on monen seudun niin vaimoin kuin miestenkin parhaana työnä pitkinä talvipuheina, ja Norrlantilainen saakin palttinan, joka kyllä ulkomaisellekin vertoja vetää. Hajanaiset ja viljelykselle sopimattomat niityt ja laaksot ovat kesillä kelpo karjalaitumina. Lohi kahlaa kolmion muotoisissa parveissa Norrlannin suuriin, myrskyisiin jokiin, ja laveat metsät ovat täynnä eläimiä ja metsän otuksia, jotka kyllä metsästäjän vaivat maksavat. Helsinglannin etelärajoillakaan ruis ei enää joudu niin aikaiseen, että niillä voisi samana kesänä kylvää. Norrlannin länsinaapuri, Herjeådal on vaarojen välinen ja Ruotsin kolkoin (paitsi Lapinmaata) seutu. Eipä luulisi sen rajan pohjoispuolella, Jemtlanissa, enää löytävänsä niin ihanaa seutua kuin Isojärven (Storsjön) ympäristö on. Tämä suloinen seutu kuitenkin enemmän houkuttelee, kuin palkitsee peltomiestä, sillä yöhallat usein hävittävät heidän vaivansa näön. Yksinomaisemmalla karjanhoidolla voi se voittaa suurempia etuja, kuin sen keskusliike etelään päin valtakunnan osain kanssa joutuu vilkkaammaksi.

Ångerman-joen pohjoispuolella ei hedelmäpuut enää menesty. Hiekkaperäinen, metsäinen Vesterbotten antaa pienen esikuvan siitä yleisestä omituisuudesta, että kaikki itäänpäin kallistauvat meren rantamaat ovat kolkompia. Vastapäätä oleva Pohjanmaa on lauhkeampi, hedelmällisempi, ja Oululla, joka on Umeåta koko asteen pohjoisempana, tuskin on kylmempi ilmanala. Vesterbottenin kankaat ja metsäkunnaat tekevät lännessä ja pohjaisessa Lapinmaan rajan, jonka yläpuolella maa sittemmin kohoaa kohoamistaan aina tunturin selänteelle saakka.

Lappalaiset.

Lappalaiset, jotka kutsuvat itseään "Saamelaisiksi" ja maatansa "Saamenmaaksi", ja pohjais-Norjassa nimitetään Finneiksi, asuvat ainoastaan luoteis-Euroopan pohjaisimmissa osissa. Norjassa löytyy heitä 17,000, Ruotsissa 7,000 ja Suomessa 800. Lappalaiset ovat yleensä lyhytkasvuisia (hiukan kuudetta jalkaa), mutta vahvavartaloisia. Niillä, joiden vereen vähimmin on sekautunut muukalaisuus, on leveät kasvot, tummat, pitkäkkäät silmät, litteä nenä, ulospistäytyvät poskipäät, ohuet huulet, leveä suu, heikolla parralla varustettu suippoleuka, mustat suorukkaiset hiukset, sekä kullankeltainen iho. Heidän kielellään ei ole suomenkielen sointua, vaikka se muuten on tämän tapaista, jonka vuoksi Lappalaisten onkin helppo oppia suomea. Luonteeltaan ovat Lappalaiset sangen hyväntahtoisia, rauhallisia, suoramielisiä ja rehellisiä, mutta seurustus uudisasukasten ja heidän heikompia puoliaan hyväksensä käyttävien kauppiaiden kanssa on tehnyt heidät epäluuloisiksi ja varovaisiksi. Lappalaiset elävät aivan eri aloilla Norjassa ja Ruotsissa; Norjan Lappalaisilla on ylipäänsä vakinaiset asunnot, mullasta tai puusta. Norjan pohjaisimpien osien rannikoilla, Finmark'in ja Tromsön amteissa sanotaan heitä "merilappalaisiksi", ja he ovat täällä elintavoistaan ympäri-asuvain Norjalaisten kaltaisia. Useimmat Ruotsin sekä 1,600 Norjan Lappalaista ovat sitävastaan siirtolaislappalaisia, joita Lapin ruotsalaiset uudisasukkaat kutsuvat "tunturilappalaisiksi" ja "porolappalaisiksi". He asuskelevat sarkateltoissa ja kuleksivat tuntureilla poroinensa. Siirtolaislappalaisten matkat sovitetaan vuoden aikojen mukaan. Ruotsalainen siirtolaislappalainen matkustaa kevään tultua tunturille, mutta lähtee syksyn tullessa alankomaalle. Talvella tulee hän siten aina Pohjanlahden rantamaalle saakka. Norjalainen siirtolaislappalainen oleskelee talvella rajalla olevilla sisimmillä tunturitasangoilla, jolloin hänen poronsa suuremmaksi osaksi elävät jäkälällä, kulkee keväällä länteenpäin, ja oleksii kesällä rannikolla, jossa porot parhaaksi pääksi elävät ruoholla. Syksympänä palaa hän takaisin tuntureille.

Poro ja koira ovat siirtolaislappalaisen ainoat kotieläimet, ja ensimmäintu, joka on märehtivä, korkeilla, haarukkeisilla sarvilla varustettu eläin, on hänen milt'ei ainoa rikkautensa. Hän syöpi poron lihaa, ja sen väkevästä maidosta tekee hän juustoa, jota hän käyttää leivän asemesta. Poron nahasta valmistaa Lappalainen vaatteita, jännesuonesta neuletta, sarvista nappeja, lusikoita y.m.s. Hän käyttää

poroan myös kuormankantajana ja ratsuna; tämä eläin jaksaa kantaa Lappalaista, vaan ei aivan helposti täysikasvuista Ruotsalaista. Vielä enemmän käytetään poroa vetämiseen. Talvella käytetään veneenmuotoista rekeä, jota kutsutaan "ahkioksi" eli "pulkaksi". Jos ei ahkio ole kovassa kuormassa, voi poro kuljettaa sitä 10-12 peninkulmaa päivässä, Porot elävät laumoissa, ja rikkaalla Lappalaisella on niitä väliin toista tuhatta. 2-300 pidetään välttämättömänä yhden perheen elatukseksi, sillä vaadin[6] antaa vaan noin 1 1/2 jumprua maitoa päivässä. Niinkuin jo on mainittu elää poro kesällä ruoholla, lehdellä ja muulla sellaisella, talvella jäkälällä, jota se etsii lumen alta. Muutamina vuosina sattuu, että maa peittyy jäällä, jottei peura voi jäkälää kaappia ylös. Tätä kutsutaan Lapissa "Flen'iksi", ja se tapahtuu silloin kun ankara pakkasen seuraa sadetta eli suojaa. Nämät tällaiset "flen" vuodet ovat Lappalaisilla varsin tukalat. Hänen poronsa kärsivät nälkää ja kuolevat joukoittain. Niiden ainoana ruokana on silloin naava, joten Lappalaisen on täytyminen alinomaa kaataa sellaisia puita, joissa tätä löytyy, pitääksensä porojaan hengissä. Vaikeutta lisäämässä on sekin seikka, että tällaisina vuosina on vaikea saada poroja pysymään koossa, sillä ne kuljeksivat ympäri etsimässä jäkälää ja joutuvat silloin helposti kuleksivien susien, ahmojen tai poronvarkaiden saaliiksi.

Köyhimmät niistä ruotsalaislappalaisista, joilla ei ole poroja, elättävät itseään virroissa ja järvissä löytyvillä kaloilla ja nimitetään sentähden "kalastajalappalaisiksi". Nämät vaeltavat myös monasti ympäri paimenina ja kerjäläisinä ja joutuvat lopulta tavallisesti vaivaihoidon rasitukseksi. Jos kalastajalappalainen voi hankkia itselleen muutamia vuohia, on siten pantu alku vakavampaan, uudisasukkaan elinkeinon. Lappalais-uudisasukkaat ovat tavallisesti ensimmäisessä polvessa huonoja maanviljeliöitä. Tuo vireä elämä, johon he paimentolaisina ovat tottuneet, houkuttelee heidät, vaikka ovatkin maanviljeliöitä, kuleksimaan ympäri mailla, metsillä, kokien elättää itseään metsästyksellä ja kalastamisella. Uudisasunto tulee siitä syystä useimmiten kehnosti hoidetuksi, vasta toisessa polvessa tavataan heidän seassaan ahkeria ja älykkäitä maanviljeliöitä. Eräs kohta joka on varsin omituinen, on se, että tuimat lappalais-uudisasukkaat kohtelevat muita Lappalaisia ylenkatseella eivätkä käytä lappalaista pukua, pitäen itsiään Ruotsalaisina tai Suomalaisina. Lappalaisten pukuna, joka on jotenkin samanlainen molemmilla sukupuolilla, on kesällä sininen tai harmaa vihriöllä taikka punaisilla hihakäänteillä ja samanvärisellä kauluksella varustettu sarkanuttu. Housut ovat tavallisesti samankarvaiset kuin nuttukin ja sidotaan alhaalta kiinni säären ympäri kirjavilla villanauhoilla. Villapaitaa käytetään yleisesti, mutta talvella käytetään sen sijassa myös turkkia, karvanen puoli sisäänpäin käännettynä. Kengät ovat erilaiset eri vuoden aikoina ja ovat Suomalaisen pieksujen näköiset. Sukkien asemesta käytetään eräitä tähän tarkoitukseen valmistettuja heiniä, "lappalaisruohoa", jota kierretään jalan ympäri. Parhaana koristeena on vyö, joka asianhaarain mukaan on kaunistettu hopea- tai tinakoristuksilla, rahoilla y.m.s. Päässä on sokuritopan muotoinen myssy, joka on tehty kirjavista vaatekappaleista ja kesällä varustettu punaisilla reunuksilla. Tupakkaa käytetään muutamissa lappalaiskylissä nuuskan muodossa, toisissa polttavat sekä miehet että naiset tupakkaa, jonkatähden näissä seuduissa piippu, tupakkakukkaro y.m.s. välttämättömästi kuuluvat pukuun. Talvella pidetään pelkämästä peurannahasta valmistettuja vaatteita ja ankan pakkasen vallitessa käytetään kahta nahkatakkia.

Siirtolaislappalaisen teltti eli kota on rakennettu siten, että maahan on pystytetty useampia seipäitä jotka ylhäällä yhtyvät, jättäen kuitenkin aukon savua varten. Näiden päälle pingoitetaan paksua sarkaa turvaksi lunta, sadetta ja tuulta vastaan. Kodan sisässä oleva maa peitetään kuusenhavuilla ja koivunvarvuilla, joiden päälle levitetään poronnahkoja. Keskellä laattiaa on tulisija, joka on tehty muutamista irtonaisista kivistä, ja tämän päällä on savureiästä alas riippuvissa vitjoista keitinkattila. Tällainen teltti on tavallisesti kuusi jopa seitsemän jalkaa korkea ja kuusitoista jalkaa leveä. Siihen mahtuu noin kuusitoista henkeä. Kodan perällä on isännän paikka; muut perheenjäsenet istuvat ympäri laattiaa, sillä tuolia tai istuimia ei käytetä.

Jo neljännen vuosisadan alussa, kuningas Erik kolmannentoista hallitessa, koeteltiin kääntää Lappalaisia kristinoppiin; mutta tämä ei näy tapahtuneen erityisellä innolla ja menestyksellä. Vasta Kustaa ensimmäisen aikana alkoi käännytystoimi suuremmalla voimalla, ja Kaarlo yhdeksäs rakennutti Lapinmaahan monta kirkkoa ja kaikenmoisia laitoksia niiden Lappalaisnuorukaisten kehotukseksi, jotka mielivät lukea itsensä papiksi Upsalan yliopistossa. Kirkollisasiat ovat järjestetyt samaten kuin Ruotsissa yleensä, niin että jumalanpalvelusta pidetään joka sunnuntai. Koska seurakunnassa on sekä Ruotsalaisia että Lappalaisia, täytyy jumalanpalvelusta toimittaa molemmilla kielillä, jonkatähden kaikki Lapinmaan papit ovat velvoitetut osaamaan niin ruotsia kuin lapin kieltä.

Tukholman asema.

Tukholma tarjoaa mereltä tulijalle monenmoisia näköaloja. Mannermaata tulija ei ensin heti näe. Harmaat, paljaat ja vaahdon ympäröivät kalliot tervehtävät ensin rantaan lähenevää; mutta niillä ei ole mitään tulijalle tervetuliaiseksi tarjottavaa, ei edes sammalkouraa, sillä vesi on ne aivan alastomiksi

huuhdellut. Näiden takana seisoo pari majakkaa heitä osoittamassa. Mutta pian kiiruhtaa myös eläviä tien osoittajia: luotseja. Saaristojen, luotojen, isojen selkain ja kaitaisten salmien lävitse johdatetaan laiva viimein satamaan. Mutta koko tämän matkan muuten vaihteleva ympäristö näyttää matkustajalle vaan paljasta köyhyyttä ja kolkkoutta. Saarien rannoilla ei nähdä tuskin ainoatakaan kasvia, ei mitään viheriäistä; ainoastaan alastomia kallioita, jotka seinäin tavalla vedestä kohoutuvat. Vesi on näiden sivut niin silitellyt, ett'ei ruoho-mätäs, vielä vähemmin mikään kasvi ole niissä sijaa saanut. Niiden harjoilla kasvaa kuitenkin muutamia honkia; mutta nekin ovat tuulien ja myrskyjen piinaamisen tähden pieniksi jääneet. Voidakseen tuulien tuudituksia kestää, on niiden paras mehu ja kasvivoima juuriksi juosnut. Ne kärkeen tavoin kallioiden koloissa kiertelevät, ja missä joku kolo on ollut, sinne ovat ne kokeneet kätkeytyä. Juurien vieruksilla on sattumuksesta hiukan ruokamultaa pysähtynyt; sianpuolamet ja katajapensaat käyttävät sitä ravinnokseen. Tuskin minkäänlaista eläintä täällä tavataan. Muutamat kalalokit kirkuen kiitelevät niiden yllä ja ehkäpä joku sorsakin niiden salmissa soutelee. Siellä ja täällä nähdään joku kalastajankin mökki, muutamia vuohia kallioita kapuavan, taikkapa joskus isoimmilla saarilla muuan laiha lehmä, joka kanervikosta kokee einettänsä etsiä.

Me lähestymme kuitenkin mannerta. Köyhyys näyttää nyt vähemmän vaivaavalta. Taampaa näkyy jo metsiä; muutamia lehtipuita puikahtelee myös esiin; jonkun herrastalon valkoinen kivirakennus kuvastuu vihannalla pohjalla; paikka paikoin ympäröi niitä ruohovyöhykkeet ja osottavat ett'ei vesi ainoastaan kiveä niissä huuhtelee.

Meri ei kuitenkaan ole tarjonnut niin jylhää näköalaa kuin maa. Valkoiset purjeet ovat kaikkialla liehulleet. Mitä etemmä ehdimme, sitä tiheämmässä niitä nähdään. Näillä aluksilla on sama tie, kuin meilläkin. He aikovat Tukholmaan, ja viedä sinne sen tarpeita. Me näemme korkeilla halkopinoilla, eli suurilla heinäkasvilla lastatuiden alusten sivuitsemme kiitävän, kalkkivenheiden syvässä kelluvan, siistien purjelaivain ulkomaisilta matkoiltaan kopeina kotiinsa kiiruhtavan. Me menemme kaikki Vaksholman lahteen. Täältä purjehdimme me peräkanaa kapeata salmea "katselmuksen kautta." Tukholma lähestyy. Lyhyesti sanoen joka ainoa kallio nyt vihoittaa; talot ja huvilat kaunistavat nyt kukkuloita eli rantoja, johon maan pienikin lahdelmä eli syvennys pistäytyy. Istutuksia on kaikkialla; pienet kyökkipuutarhat karviaismarja-pensaineen ja mansikkamaineen näyttävät niin houkuttelevaisilta, meheviltä ja hupaisilta; tuulimyllyt, joita emme ennen nähneet, viuhkavat myös nyt ilmaa. Perämies liikauttaa peräsintä: laiva kiertää erästä niemekettä, ja nyt avautuu näköala, kauneimpia, mitä tahdotaan nähdä. Oikealla, kaupungin ja maaseudun välille pistäytyy puolikätköinen, molempain luontoinen ja viehätysellinen paikka. Se on Eläintarha. Vasemmalla kohoutuvat n.s. etelävuoret, ja takaa näkyy tiheä mastometsä ja kaupunki huoneineen, palatseineen ja tornihuippuineen.

Jos taas kaupunkia lähestytään länsi- eli Mälärin puolelta, tarjoaa vesi ja maa samanlaista vaihetusta; mutta kaikki täällä on viehättävämpää, rikkaampaa, kuin saaristossa. Mäläri on luonnon ihanouksista rikkain järvi Ruotsissa. Sen kristallinkirkkaasta vedestä kohoutuu lukemattomia lehtopukuisia saaria ja saarekkeita. Siellä purjehtii kuin puistossa.

Matkustaja, joka on useissa kaupungeissa käynyt, huomaa Tukholmassa ja sen ympäristössä niiden kuuluisampain kanssa monta yhtäläisyyttä. Hän on esim. täällä huomannut Konstantinopolin penkereitä,[7] Edinburg'in kuuluisia kallioita, Geneven järven ja Venedig'in kaivannoita. Yhtä ihanoita näköaloja matkustajan eteen leviää myös Tukholmasta katsellen, kuin sinne mennessäkin. Vaikka mille kukkulalle täällä noustaankin, nähdään sininen vedenpinta lahtineen yltäympäri; vuorten jyrkkiä, paljaita seiniä, eli lehdoilla vihannoittuja rinteitä; vedenpintaan kuvastelevaisia palatseja, pieniä hupaisia huoneita ja ränstyneitä mökkejä. — Muiden vanhain kaupunkien kanssa Tukholma kilpailee rakennusten vaihtelevaisuudessa. Kaikki kadut eivät ole suorina eikä leveinä. Kaupungin vähitellen kasvaminen voidaan nähdä. Se oli ensin nykyiseen n.s. kaupunkiin ahdistettu. Rauhalliset porvarit, jotka muurien sisällä turvaansa etsivät, alkoivat täällä kaupitella ruokatavaroitaan, ulkomaalaisia kankaitaan, eli takoa haarniskoitaan, silitellä kultavitjojaan, pohjalla kenkiään eli ommella nuttujaan samalla, kuin raskaat rautapukuisten sotamiesten askeleet ympäristöä kai'uttivat. Rakennukset täällä ovat kuin yhteen sullotuita, ahtaita ja korkeita. Kaupunki muuttui pian liian pieneksi, väkiluku, liike ja tilan tarves kasvoi. Hengelliset olivat jo aikoja sitte tästä ahdingosta muuttaneet. Useimmat Tukholman kirkot ovat muinaisia luostari-kirkkoja. Niiden ympärille kihermoittiin asumaan. Isoisten palatseilla ei kaupungissa tilaa ollut. He rakensivat kankaille, pienemmät seurasivat heitä. He tahtoivat myös olla mukana. Niin lisäytyi kaupunginosia ja katuja. Nyt, kun pienetkin ovat suuriksi tulleet, rakentavat he itseksensä, anastavat yhden paikan toisensa perästä; muinoiniset isoiset saavat seurata perässä, niin hyvin kuin voivat.

Tukholman linna.

Niinkuin Tukholma ylimalkaan asemansa puolesta on maailman merkillisimpiä kaupunkeja, on

Tukholman linnakin maailman ihanimpia rakennuksia. Sillä ei ole korkeita valleja eikä syviä hautoja, ei upeita muureja eikä lujia torneja, jotka sen tekisivät mainioksi, vaan se vaikuttaa syvästi katsojan mieleen ja herättää hänessä kunnioituksen tunteita yksinkertaisen suuruutensa kautta. Jos etäältä katselemme tätä linnaa, näyttää se matalalta, sillä se on niin avara. Mutta asetuttuamme sen juurelle, huomaamme oitis, että se on kirkontornin korkuinen. Jos lähestymme Tukholmaa miltä puolelta tahansa, vetää heti huomiomme puoleensa tuo keskellä kaupunkia kohoava linna, monine suurine ikkunoineen ja pitkine muurineen. Ne, jotka ovat paljon maailmaa nähneet, vakuuttavat, että sen näkeminen herättää rinnassa samoja tunteita, kuin suuren Pietarinkirkon katseleminen Roomassa; muutamat menevät niinkin pitkälle, että sanovat sen vaikuttavan katsojaan samaa, kuin jos Niilivirralla Egyptissä katseleisi tuon muinaisen jättiläiskaupungin Theben äärettömiä loistorakennuksia.

Linna on neliön muotoinen, itää ja länttä kohden pistäytyy siitä neljä matalampaa kylkirakennusta. Itäpuoleisten kylkirakennusten välillä on puita ja kukkia kasvava kohonne, niin kutsuttu Logården, jonka ulkosivua rajoittaa marmorireuna, jota kaunistaa loistokukilla koristetut posliiniastiat. Linnan piha on suuren korin muotoinen. Pohjaispuolelta johtaa linnan portille niin sanotut roomalaiset. portaat, joissa ei ole mitään astuimia. Nämät portaat kulkevat linnan koko etusivulla ja mainitaan Lejonanmäeksi, sillä niiden keskikohdalla on kaksi suurta, pronsista valettua jalopeuran kuvaa, jotka seisovat marmori-alustoilla ja ovat Kaarlo XII ajoilta.

Kun astumme eteläiseen portinkäytävään, tulemme mahdottoman suureen porrashuoneeseen. Tämän lävitse kulkee pihalta ajotie niin sanotulle linnanmäelle, ja tämän tien kummallakin puolella on kahdet kohtamoportaat, joita myöten päästään linnan ensimmäiseen kertaan. Itäiset näistä portaista vievät linnankirkkoon, läntiset valtiosaliin, jotka molemmat huoneet täyttävät kaksi kerrosta tällä puolella linnaa. Kirkko on komea; yltä yleensä hohtaa kiilloitettu marmori ja kulta.

Valtiosali, joka on kirkkoa avarampi, on Ruotsin suurin ja komein sali. Täällä avaa ja päättää kuningas juhlallisesti valtiopäivät, ja silloin nähdään salin länsi-päässä, muutamia astuimia ylempänä laattiata, hänen puhtaasta hopeasta tehty valtaistuimensa. Tämän kummallakin puolella seisovat kuninkaiden Kustaa II Adolf'in ja Kaarlo XIV Juhanan marmorikuvat. Tässä salissa on myös kruunaustansseja ja muita harvinaisempia hovijuhlia pidetty. Niinkuin jo mainitsimme, on tämä linna maailman ihanimpia rakennuksia. Kaikki on siinä kaunista, suuremmoista ja komeata, mutta missään emme näe liiallisia, turhamaisia koristuksia, vaan kaikkialla, sekä ulko- että sisäpuolella vallitsee sievin kohtuus. — Linnan itäisen kylkirakennuksen edustalla on Kustaa III:n kuvapatsas, jonka on tehnyt tuo kuuluisa ruotsalainen kuvanveistäjä Sergel.

Se, jolle kunnia lankee tämän linnan rakentamisesta, on tuo nerokas Nikodemus Tessin. Hän ei kuitenkaan itse ehtinyt sitä valmistamaan, vaan lopputyön täytyi hänen jättää pojallensa, tuolle loistavan mainiolle kreivi Kaarlo Kustaa Tessin'ille. Tätä linnaa alettiin rakentaa jo kuningas Kaarlo IX:n hallitessa. Mutta kun mainitun kuninkaan ruumis par'aikaa makasi näytevuoteella, hävitti kauhea tulipalo koko linnan, sekä tuon vastaraketun osan että jäännöksen vanhastakin. Töin tuskin saatiin kuninkaan ruumis pelastetuksi. Kaarlo XII:n aikana alkoivat taas nuo monet, pitkälliset sodat, jotka nielivät valtion kaikki varat. Vasta Joulukuussa 1754 valmistui linna siihen määrään, jotta hovi taisi muuttaa sinne. Se on samalla paikalla kuin entinenkin linna. Viimemainitun rakennutti mahtava Birger Jarl, hän, joka v. 1249 perusti Hämeenlinnan ja pakoitti Hämäläiset kasteeseen. Birger Jarl rakennutti nimittäin Stadsholm'in korkeimmalle harjulle suuren pyöreän tornin, jota kutsuttiin nimellä "Kärnan" (ydin).[8] Tämä oli linnan keskus ja sai sittemmin nimen "Tre kronor" (kolme kruunua) sen kupoolissa olevan koristuksen tähden. Itse linna oli soikea, nelisivuinen ja varustettu sekä kulma- että kylkitorneilla; pihonja oli siellä kaksi. Sitä paitsi ympäröitsi sitä suuremmaksi osaksi korkeat ympäröimuurit ja vesikaivanto, jossa laivat voivat kulkea.

Norjan luonto.

Norjan voidaan sanoa sanan täydessä merkityksessä vuorimaaksi, josta suurin osa on tuntureita. Melkein Ruotsin ja Norjan rajalla 69:stä leveysasteesta alkaen kulkee etelään päin vuorijono, joka tosin siellä ja täällä taittuu, mutta joka kuitenkin kokonaisuudessaan sen nimen ansaitsee. Muutamain paikoin kohoaa korkeita kukkuloita, mutta yleensä se ei ole 3,000 jalkaa korkeampi. 62 asteen eteläpuolella tunturi vähitellen alenee Norjan eteläosassa, johonka verrannollisesti isollainen alanko muodostuu. Tunturissa, joka 63 asteen paikoilla kääntyy länteen ja sitte kulkee etelään aina 59:teen asteeseen, voidaan kyllä nähdä jälkiä yhtämittäisestä vuorijonosta, mutta pääasiallisesti voidaan kuitenkin tunturia täällä pitää avarana ylätasankona, josta siellä ja täällä kohoutuu korkeita vuoriselänneitä ja kukkuloita, jotka kohoutuvat aina 8-9,000 jalan korkeuteen. Itse ylätasangot, jotka ovat vähän aaltomaisia, ovat joskus 12-15 maatieteellisen peninkulman levyisiä. Niin pitkältä kuin silmä kantaa tässä synkässä ja yksinäisessä erämaassa, jossa villit peurat majailevat, ei nähdä muuta kuin peuranjäkälän j.m.s.

kasveja, joiden voittava kellertävä väri antaa seudulle sanomattoman yksitoikkoisen näön. Näillä seuduilla ovat korkeimmat ja jylhemmät tunturistot ja useimmat jäätiköt.

Norjan kaakkoisen osan laaksot kulkevat säännöllisesti pohjaisesta etelään. Ne ovat usein niin kapeita, että joki, joka niissä aina vuorilta tulvailevaa vettä vierittelee, peittää suurimman osan niiden jotenkin tasaisesta pohjasta. Länsirannikolla sitä vastaan tunkeutuu meri useissa paikoin syvinä lahtina maahan lännestä itään ja muodostaa täällä n.s. vuonoja, jotka, miten monet itäisemmät laaksotkin, jollakin tavalla voidaan pitää suuren tunturiston rotkoina.

Maan suurin osa on siis suuri ylätasanko, jota erisuuntaiset syvät laaksot risteilevät. Laaksoissa ja niiden rinteillä asuvat useimmat ihmiset, ja harvoin tavataan 2,000 jalkaa ylempänä kiintonaaisia ihmisasuntoja. Eipä edes paimentolaistupiakaan, joissa parina kesän kuukautena karjain kaitsijat asuvat, ole säännön mukaan 3,000 jalkaa merenpintaa korkeammalla.

Norjassa on paljon järviä; mutta useimmat niistä ovat hyvin pieniä ja meren pintaa paljoa korkeammalla, niinkuin esim. Gjendin (3,170 j.), Bygdin (3,470 j.); molemmat ovat jotenkin 61 1/2° paikoilla. Useista näistä pienistä järvistä joet juoksevat aivan vastakkaisia suuntia. Tässä suhteessa merkillisin järvi on 1,990 jalkaa merenpintaa ylempänä oleva Lessjöverksvan; tästä järvestä alkaa kaksi jokea, Laagen etelään ja Nauma pohjaan.

Maa suurimmaksi osaksi on hetteiköitä, joista moni voitaisiin viljeltäväksi tehdä, mutta jotka nykyisessä tilassaan pilaavat ilmaston ja tekevät viljan viljelyksen vaaranalaiseksi ympäristössään. Ainoastaan Kristianian hippakunnassa, joka tekee noin 1/4 osan koko maanpinnasta, on aina 54 1/2 m.t. neliöpeninkulmaa rämeitä ja hetteiköitä viljelykselle sopivassa ilmanalassa ja 36 m.t. neliöp. sen yläpuolella. Viime aikoina on ruvettu hetteitä ojittamaan ja kuivaamaan, ja hyöty tästä vuosittain enemmän ja enemmän nähdään.

Vaikka metsät nyt ovat jo hyvin haaskatut, peittävät kuusi- ja honkametsät kuitenkin vielä suurimman osan maata. Eteläisillä seuduilla on myös pieniä tammi- ja pyökki- ja pohjaisissa seuduissa myös koivumetsiä; mutta mitään muita puunlajeja ei Norjassa metsiksi asti kasva.

Edellä mainitusta voidaan helposti nähdä, että viljelysmaata Norjassa ei paljoa ole, ja melkein hämmästyy kuullessaan, että koko Norjassa ei ole 50 m.t. neliöpeninkulmaa enempää viljelysmaata. Tämän tähden Norjaan täytyykin tuoda hyvinäkin vuosina paljon viljaa. Kuinka suuri osa tästä viljelysmaasta käytetään pelloksi eli keinolliseksi ja luonnolliseksi niityiksi, ei tässä voida sinne päinkään määrätä.

Hammarfest.

Norjan Suomessa (Finnmarkissa) Tromsön hippakunnassa on, paitsi Tromsön pääseutua, Hammarfest — maapallon pohjaisin kaupunki — eräällä saarella. Elämä näin kaukaisen pohjaisen kaupungissa ansainnee tarkempaa kertomista. Tämä pieni paikka, joka kauvan oli melkein mitätön, on tässä vuosisadassa alkanut vähän vaurastua. Kaupungissa on nykyään noin 1,000 asukasta, suuria makasiineja ja monta "ravintolaa."

Kesillä, jolloin monia satoja laivoja, enimmäkseen norjalaisia jaaloja ja venäläisiä lotjia, tänne saapuu, tarjoaa Hammarfest erittäin vilkkaan näön. Kaikki ovat työssä ja liikkeessä. Voitonhimo ja seurustelemisen halu vieraiden kanssa pitää tämän pienen kaupungin asukkaat lakkaamattomassa toiminnossa. Työpäivää kestää myös niinkauvan, kuin haluttaa, sillä aurinko täällä ei moneen viikkoon laskeudu. Mutta tämä valon, ilon ja onnen aika pian loppuu. Pakkanen palautuu, laivat katoavat, ja äskeinen vilkas satama on hiljainen ja autio. Pitkä yö ilmoittaa tuloansa alituisesti himmenevällä taivaalla ja talvipukuun pukeutuvalla maalla. Mitään valoa ei nähdä muualta, kuin palavista lampuista, jotka ainoastaan päivällishetkenä voidaan sammuttaa, ei antaakseen tilaa päivänvalolle jota ei siellä olekaan, mutta väsyneitä silmiä lepuuttaakseen. Kaikki yhteys muun maailman kanssa näkyä loppuneen, ainoastaan sattuman tapaisesti voidaan postia tänne synkälle seudulle odottaa kertomaan mitä muualla maailmassa tapahtuu. Mutta mitä enemmän ihmiset tuntevat itsensä toisista eroitetuiksi, sitä enemmän ystävyys ja luottamus sitoo heitä keskenänsä; niin myös on täällä.

Molemmanpuolinen tarve synnyttää hyväntahtoisuuden, ja hyväntahtoisuus taas puolestaan seurailun. Kukaan ei ole liian ylhäinen, ei liian alhainen, kaikki näyttävät yhtyvän yhdeksi perheeksi. Kun siis joskus tyyni ja kirkas kuuvaloinen ilta houkuttelee, keräytyvät kaikki (ikäänkuin äänettömästi sopimuksesta), joilla on varaa jonkinlaiseen seuraelämän huviin, osaa ottamaan, ja tekevät köykäisissä reissään, joita sukkelat hevoset eli peurat vetävät, jonkun huvimatkan ympäristöön, sitten yhteiseen huviin keräytyäkseen.

Tämmöiset matkat ilahuttavat usein semmoisella näytelmällä, jota ainoastaan pohjaisimmat seudut voivat niin täydellisessä kauneudessa tarjota; tämän tarjoavat napataivaan revontulet. Kun silloin vuorten takaa nähdään muutamia huikaisevia valosoihtuja, joita vähitellen säännöttöminä säteinä korkeuteen tupruilee eli yht'äkkiä lehahtaa taivaan laelle, siellä silmänräpäykseksi yhdistyäkseen säihkyväksi ruunuksi, jonka erinomaiset väriloistot ja singahtelevaiset ja vavahtelevaiset säteet suitsuttavat tulta kaikille suunnille, sekä yht'äkkiä loppuvat, seuraavassa silmänräpäyksessä uudestaan ilmestyäkseen vieläkin häikäisevämmässä loistossaan, niin ei semmoisina hetkinä pyritä etelän polttavaan auringon valoon, vaikka se paratiisimaisten puutarhain ylitse paistaisi.

Seelanti ja Kyöpenhamina.

Seelannin saari näyttää puutarhalta eli oikeammin puistolta, jossa viljelys ainoastaan luonnon suloisuutta nähtävämmäksi saattaa. Viheriöitä kunnaita ja meheviä niittyjä vaihtelee muhkeiden viljavainioiden kanssa. Kaupungit ja kylät ovat harvinaisia ja tavallisesti tiheiden lehtimetsäin ympäröimiä. Paljoa useammin nähdään yksityisiä talonpoikaistaloja. Maan parhaina kaunistuksina ovat kuitenkin sen pyökki-metsät. Tämä puu ei siellä kasva yhtenä runkona, vaan kohoutuu yhdestä juuresta monihaarasena, joista jokaisella on oma tuuhea lakkansa. Metsät, maan parhaimmat rikkauudet, ovat usein monta peninkulmaa avarat. Niiden tummasta viheriästä vilahtelee siellä ja täällä niittyjen vaaleampiviheriä. Näillä likeisten talojen karjat käyskentelevät ja kellojaan soittelevat. Hyvät tiet (chaussés) risteilevät saarta eri suunnille ja yhdistävät erityiset seudut keskenään. Maakansa on yleisesti hyvinvoipaa. Siihen on osaksi pääkaupungin läheisyys syynä, sillä sinnehän he voivat tavaroitaan kalliisen hintaan myödä, osaksi maan erinomainen hedelmällisyys.

Tanskan pääkaupunki, Kyöpenhamina (Kjöbenhavn) muodostaa melkein kokonaisen ympyrän, joka on enempää kuin peninkulmaa ympäriinsä. Linnoitukset piirittävät kaupunkia kaikilta puolilta. Se on niin rakennettu, että siihen helposti tutustuu. Kaupungin keskipiste on Kuninkaan uusi tori (Kungens nytorv), jolle liike kaikilta suunnilta keräytyy kuin polttopisteeksi. Täällä on teateri, kuninkaallinen Charlottenburgin linna, ja sille päättyy 12 katua. — Öresundin-rantainen, etuinen asema on Kyöpenhaminaan houkuttellut joukon oppineita miehiä, taiteilijoita, korkeita virkamiehiä, kauppamiehiä j.n.e. joita vuosittain myös vieraista maista kaupungissa käväisee. Meriliike, kauppa ja kalastus tekee kyöpenhaminalaisen päätoiminnon.

Kyöpenhaminalaiset ovat muita pohjaismaiden kaupunkien asukkaita taipuvaisempia huvituksiin. Varsinkin he rakastavat huvimatkoja maalle. Pää-asiallinen huvi on heillä kesällä eläintarhaan (Dyrehaven) käyskenteleminen; se on 1 1/2 peninkulmaa kaupungista oleva metsä, jonka ympärystä on melkein 4 peninkulmaa. Meren rannalla tie kulkee kaunista lehtikujaa myöten maatalojen ja huviloiden välitse. Eräällä metsän sisäiselle kunnalle on kaikenlaisia puoteja rakennettu. Täällä on kesäheinäkuussa kansan elämän keskipiste, sillä tänne keräytyy sunnuntaisin ja keskiviikkoin Kyöpenhaminalaiset, Seelannin pienten kaupunkien asukkaat sekä saaren talonpojat. Meteli kansan kihinässä tulee kuitenkin enemmän myyjäin kuin katsojain puolelta. Wien'issä kansa karjuu, laulaa ilosta ja riemuitsee lapsellisuudessaan.

Vakava tanskalainen ei sitä tee. Hän jättää sen markkinahuijareille ja silmäkääntäjille. Tanskalainen tahtoo nauttia ja katsoa. Hän ratsastaa karusellilla, nousee korkeisiin heilukiikkuihin, katselee silmäkääntäjain kujeita j.n.e. Usein täällä on 20,000 ihmistä ko'olla.

Seelannin talonpoikainen kansa tekee miellyttävän vaikutuksen vieraasen. Se on voimallista ja kaunista. Useimmilla on tummat, kuin vaaleat hiukset ja siniset silmät, ovat pitkäkasvuisia ja meheviä, vereväkasvoisia. Miehet ovat puetetut punaisiin eli sinisiin lyhkäisiin nuttuihin, joissa usein ovat hopeaiset napit; Vaimot ja tytöt pitävät pitkällä, valkeilla udeilla kaunistettua huntua ja valkoista koristettua kaulusta, tummia verhoja ja valkoisia esiliinoja. Kaikki he näyttävät yleviltä. Raakoihin ja halpoihin tekoihin ei koskaan siellä tarvitse tulla todistajaksi. Tanskalaiset ovat hyvänluontoisia. He ovat kohteliaita, jotenkin rohkeita, hyvin vieraita auttavaisia ja kuuntelevat mielellään isänmaataan ylistettävän. He ovat kopeita historiastaan, merisankariensa urostöistä ja varsinkin sotalaivastostaan ja meriliikkeeseen tottuneista rannikkojen asukkaista. Todella voivatkin he ylistellä merimiehiään, sillä tanskalaiset merimiehet ovat mainioita, notkeita, rohkeita, reippaita ja, kun tarvitaan, isänmaan rakkauden innostuttamia.

Kyöpenhaminassa sivistys vallitsee. Yksi etevä todistus siitä ja kansan ajatustavasta on, että semmoisia miehiä, kun Thorvaldsen ja runoilija Oelenschläger tuntee ja kunnioittaa jokainen heidän maansa mies, niin palatsissa kuin majassakin.

Niinkuin muissakin pääkaupungeissa, on Kyöpenhaminassakin taideaarteensa. Varsinkin etevä on Thorvaldsenin museo. Thorvaldsen oli suuri kuvanveistäjä, Islannista kotoperäisin. Hän käytti

suurimman osan omaisuudesta tähän kokoelmaan, jonka perustaja hän on. Museossa on myös paljon katseltavana pohjaisista muinaismuistoista: vanhoja sota-aseita, huonekaluja, keihäiden kärkiä, kauneita kultakoristuksia y.m. Nämä kokoelmat lisäytyvät vaan ehtimiseen, sillä Jutlanti ja tanskalaiset saaret ovat rikkaita muinaismuistoista.

Kyöpenhaminan suurimpiin kauneuksiin kuuluu jo mainittu Dyrehaven. Tämä sisältää kauniimman pyökkimetsän, kuin ajatellakaan voi. Koko tiellä Dyrehavenista kaupunkiin saakka on omituinen viehätöksensä. Sille nähdään metsiä, järviä, hedelmällisiä vainioita, puutarhoja, maataloja ja muutama askel niistä sivulle meri — sininen Öresund lukuisine purje- ja höyrylaivoineen, jotka kulettavat satoja ihmisiä, mitkä tahtovat Dyrehavenissa huvitella venheissään, joista musiikki ja iloisia ääniä kaikuu, taampaa näkyy tiheä kaupunki torneineen, korkeine muureineen ja linnoituksineen, joita kaikkialla vanhat, kauniit puut kaunistavat; puiden välillä taas siellä ja täällä alankomaalaiset tuulimyllyt viuhtovat. Sieltä näkyy myös satama purjeineen ja lippuineen, joiden ylitse sotalaivaston muhkea mastometsä kohoutuu. Lahdelman suulla nähdään hallituksen tykistö ja vasemmalla puolella kaunis kävelypaikka pitkin meren rantaa.

Jos katseensa kääntää merelle päin, näkee terävä silmä kirkkaalla ilmalla Ruotsin rannikon ja kaukana salmessa kohoutuvat Hvensin korkeat kalliot, joilta kerran Tycho Brahe koetti tarkastella tähtien kulkua ja ihmisten kohtaloita.

Iltasilla, kun kuu meren aalloista kohoaa ja, sumut lävistäen, levittelee välkkyvää ja punaista kajastustaan tälle äärettömälle kuvastimelle; kun koko sotalaivasto levittää valkoiset purjeensa ja majakat rannikolla loistelevat ikäänkuin virvatulet, jotka katoavat ja jälleen ilmestyvät: silloin tuskin löytynee ihmistä, jota ei tämmöinen ihastuttava näytöntö liikuttaisi.

Meriheitto-maat Schleswig'in länsirannikolla.

Niin ulkonäkönsä, kuin siinä asuvaisen kansan omituisuuden tähden on se Jyllannin osa omituinen, johon nyt pyydämme lukioita kanssamme seuraamaan, nimittäin meriheitoille (marsch-maalle) Schleswigin länsirannalle. Näilläkin seuduilla on kauneutensa, vaikka se, joka on tottunut itärannikon vaihtelevaan luontoon, yhtävähän tuntee itsensä kotoutuneeksi näillä hietaharjujen välisillä tasangoilla, kuin meriheiton asukas kunnaiden välisissä metsissä. Sen, joka näkee näiden avaroita, meheviä niittyjä, arvoisia rakennuksia, lihavia karjoja ja hyvinvoipaa kansaa, täytyy aivan luonnollisesti johdattaa ajatuksiinsa rauhallinen ja tuottoisa työskentely maanviljelyksessä ja karjanhoidossa. Jos katse sitte kohtaa niitä korkeita multavalleja, jotka mahtavien muurien tavoin rajoittavat ja aitaavat maan meren puolelta, ja jotka monilla haaroillaan kaukaa mereltä pistäytyvät, niin aavistetaan, että nämä hedelmälliset ruohotasangot eivät ole vaivatta syntyneet, ja että hyrskivä länsimeri tuolla edustalla on vihollinen, jota vastaan asukasten täytyy olla kamppailuun varustetut ei ainoastaan enemmän maata voittaakseen, vaan myös säilyttäkseen sen, jota he vuosisatain kuluessa ovat voittaneet ja rakentaneet. Ja jos viimein menemme valleille ja tarkastelemme sieltä meren muutoksia luoteen ja vuoksen vaihtellessa, niin pian huomaamme, että maa ainoastaan voimallisten luonnon mullistusten kautta on saanut nykyisen muotonsa, ja että näitä tasangoita ei olisi, jos ei niiden asukkaat niitä suojelisi väsymättömällä kestävyydellä, jolla kansa taistelee sen maan puolesta, jolta ne ovat syntyneet ja johon ne ovat muuttumattomalla rakkaudella kiinnitetyt.

Vuoksen aikana, jolloin vesi nousee, syöksee vesi ylös patoja vasten, ikäänkuin tahtoisu se ne musertaa ja voimalliseen kainaloonsa kääriä. Paitsi sitä hyvää maata, jota meri sinne ja tänne vallien juurille jättää ja joka aikain kuluessa muuttuu hedelmälliseksi maaksi, näyttäytyy ulapalla ainoastaan yksityisiä saaria, jotka ovat valleilla piiritettyt samoin, kuin mannermaan länsirannikko ja muutamia pientä saaria, Hallingejä, joiden niukkaa nurmikkoa aallot helposti huuhtoilevat. Luoteen aikana meri sitävastaan vetäytyy kauvaksi taaksepäin ja paljastaa silloin isoja, monin paikoin peninkulmain levyisiä harmaita ja sinertäviä, mutaisia maan-aloja, joilla hietakasoja ja raakkujen kuoriläjiä kohoutuu. Ainoastaan pienemmissä syvennyksissä vesi vielä välkkyilee. Suuret vesilintuparvet kämpivät nyt sillä maalla, joka ikäänkuin aalloista on kohoutunut; hylkeet hitaasti matelevat niillä paikoilla, joissa hän äsken aalloissa kellui, ja lapset voivat nyt juoksennella siellä, jossa suuri laiva purjehti. Mutta nämä suuret alat, joilta meri siten kahdesti päivään pakenee, olivat muinoin, ja vieläpä noin pari sataa vuotta takaperin, hedelmällisiä maita, tuhansien ihmisten asuttamia, joilla kaupungit ja kylät, kirkot, metsät, pellot ja niityt rehoittivat. Nyt voidaan syyllä sanoa, että meri on ne niellyt; sillä nykyiset meriheittomaat ovat ainoastaan revityitä ja hajoitettuja jäännöksiä mereen kadonneesta maasta. Ja aallot kun niin tasaisiksi ajautuvat, että entinen maa taas esiytyy, silloin näyttää, kuin meri tahtoisu kopeillen osoittaa, kuinka paljon se on riistänyt. Mutta se ei tahdo antaa takaisin, mitä se kerran on matkaansa saanut; sentähden tuleekin se taas hyrskien takaisin, ensin hitaasti, sitten aina kiivaammasti ja viimein hyökkää niiden patojen juurille, joihin inhimillinen viisaus ja ahkeruus on rajan meren

aalloille asettunut. Semmoiselta meri näyttää, kuin se on tyyni ja rauhallinen; mutta läntiset myrskyt kun sitä kuohuttavat, huoneiden korkuiset laineet kun syökseytyvät valleja vastaan ja ruiskuttavat suolaista vaahtoansa niiden harjain ylitse, silloin elementtien taistellessa ihmiskätten tekojen kanssa, näyttää kuin sulut tahtoisivat osoittaa, että ne voivat vihollisensa vastustaa. Usein meri rikkiruhtoi vallit ja hyökkäsi estämättömällä voimalla sisämaahan, hävittäen avaroita aloja. Mutta kestäväällä ahkeruudella meriheittomaiden asukkaat uudestaan rakensivat suojusvarustuksensa, niin paljon kuin mahdollista oli, ja jos vielä vesitulvat vastaan pitämättömällä voimalla riistivätkin isoja maapaloja, niin onnistui myös ihmisillekin usein väsymättömällä ponnistuksillaan takaisin voittaa paljon, joka näytti kadotetulta. Tästä voi kukin helposti nähdä, että meriheittomaat enemmän kuin muut seudut aikain kuluessa ovat niin muodoltaan kuin alaltaankin muuttuneet.

Islanti.

Tuskinpa luonto on antanut muulle maalle synkempää pukua, kuin Islannille, jota vuoden kolmen neljänneksen aikana jää peittää ja lyhyenä kesänä alituisesti hyrskivillä aalloilla saarretaan. Jääpeittoisista vuorista tupruilee savu- ja tuli-patsaita; sillä sanomaton hehkuva liesi on saaren sisustaan kätkeyty. Hekla on Islannin peloittavaisin tulivuori, joka tuskin on peninkulman päässä merestä; sen syöksymiset ovat vielä hirmuisemmat, kuin Vesuvion ja Etnan. Tulivuorelle on varsin vaikea päästä, ja kun sen kukkulalla seisomme, on edessämme näköala — ehkä kaikkein kauhein maailmassa. Useiden peninkulmain alalla nähdään ainoastaan mustia, tulivuorellisia huippuja, joiden välissä laavavirrat leveilevät, ja turhaan tähtäillään viheriäistä pilkkuakaan. Kun vuori syöksee tulta, täristää usein kuukausia kestävä maanjäristys saarta.

Kaksi kuumaavettä ruiskuttavaa lähettä, Geiseriä, on täällä myös yhtä kummallista. Määrätyillä ajoilla puhaltaa iso Geiser 20 jalan paksuista, kivillä sekoitettua vesipylvästä 80:en ja 90:nen jalan korkeuteen. Kohisten kohoaa vesi korkeuteen ja kohisten putoaa se sieltä pieneen vesisäilöön, josta se pieneenä purona sitte lirisee. Muutamain minuuttien perästä katkeaa vesipylväs, ja silloin nähdään ainoastaan musta aukko, josta ainoastaan höyry paksuna pilvenä kumpuilee ylös. Jonkun ajan kuluttua kuuluu kaukainen, maanalainen ja ukkosen tapainen jyminä. Se lähenee lähenemistään; höyrypilvi sakenee, ja näyttää se, ikäänkuin äärettömässä kattilassa kiehuvalta vedeltä. Silloin on aika paeta, sillä yht'äkkiä kohoaa taas musta vesipatsas syvyydestä ja vaipuu taas, miten ennenkin takaisin.

Islannin kasvit ovat melkein Norjan kasvien kaltaisia. — Tuntureilla kasvaa vaivaiskoivuja ja pieniä piililajeja, miten Norjankin tuntureilla; Islanninjäkälää on runsaasti. — Varsinaisina puina Islannissa on ainoastaan pieniä koivuja. Syy puulajien harvalukuisuuteen ei ole lämmön puute, sillä puita kasvaa niin hyvin Sipiriassa ja Pohjais-Amerikassakin paljoa kylmemmilläkin seuduilla. Arvattavasti on tähän syynä kostea meri-ilma, kovat myrskyt ja vaihtelevaiset ilmat. Skandinaviassakaan puut eivät rannoilla kasva niin kauvaksi pohjaiseen, kuin sisämaassa; Norjan ulommaisilla saarilla ei ole ollenkaan puita, ja meri-ilman vahingollinen vaikutus puihin nähdään myös Jyllannin länsirannalla. Tämän ilmanalan laatu vaikuttaa, ett'ei Islannissa voida viljellä ohraa, vaikka Skandinaviassa ohra menestyy paljoa pohjaisempana ja kylmemmässä ilmanalassa. Sitävastaan menestyvät kaalit, perunat, retikat ja monet kyökkikasvit, mutta, kaalia lukematta, viljellään niitä hyvin vähän.

Metsäin puutetta palkitsee osaksi veden kulettamat hirret, joita varsinkin pohjoisrannikolla kulkeutuu. Useimmat niistä ovat honkia, kuusia ja koivuja; mutta onpa myös tavattu siellä puita, jotka ainoastaan kasvavat lämpöisissä maissa. Luultava on, että nämät puut osaksi tulevat koillisen virran mukana Sipirasta, jonne ne virtoja myöten etempää laskevat, osaksi myös seurannevat ne sitä isoa merivirtaa (Golfvirtaa), joka Mexikon lahdesta koilliseen kulkee.

Islantilaisten tärkeimpinä kotieläiminä ovat lampaat, sen jälkeen sarvikarja, hevonen ja vuohi. Hevoset ovat tosin pieniä, mutta väkeviä ja vilkkaita. Islanti on rikas kesyttömistä linnuista, varsinkin vesilinnuista, joista hahkatelkkä antaa kalliin untuahöyhenen. Vaikka peura vasta viime vuosisadalla vietiin Islantiin, on niitä kuitenkin nykyjään suurissa laumoissa sisämaissa. Jonkun ainoan kerran tulee jääkarhukin sinne kulkujäillä Grönlannista. Rannikoilla on hylkeitä runsaasti. Tärkeimmät kalalajit ovat useat turskilajit, lohet ja sillit.

Brittein valtakunta.

Suuren kauniin puiston kaltainen on Brittein saarimaa. Turhaan Englannissa etsitään Saksan avaroita lakeuksia, suuria soita, kolkkoja kankaita, hietaisia erämaita, peninkulmaisista metsiä eli vuorijonoja. Englanti on täynnä ristiin rastiin meneviä vuoria ja kukkuloita. Metsät eivät ole erittäin tiheitä.

Auringon suloiset säteet pääsevät kaikkialla puiden välitse väreilemään. Tasangot eivät ole suuria, sillä vierä vieressä olevat kunnat jakavat niitä. Vuoret ovat yleensä mataloita.

Korkeimpain vuorien kukkuloilta näkyy äärettömiin siintävä oceanin eli valtameri. Maa ei ole missään puuttomaksi riistetty. Siihen, jossa varjoa tarvittiin, on englantilainen jättänyt puita kasvamaan, jonka tähden koko maa onkin harvan puuston kaltainen. Siellä täällä olevia suurempia metsiä risteilevät niityt ja viljavainiot. Kelpo laitumet viehättävät silmää, sillä merituulet pitävät ilman kosteana, joka taas raitistuttaa ja nesteyttää ruohon. Viljavain peltojen välisillä mehevillä niityillä elamoivat hevoisten, härkain ja lehmäin iloisat laumat; kunnahilla leikkivät lampaat ja vuohet melkeen vuoden ympäri, sillä ilmasto on täällä niin leuto! Kaikkia niittyjä ja peltoja ympäröivät kasvavat pensasaidat.

Semmoisissa lehteissä aituuksissa eläimetkin elävät. Semmoinen talli on suuri ja tilava; laattiana on maan kaunis kukkaismatto, seininä syötävät lehdet. Metsän kesyttömät asukkaat eivät ole pois karkoitettut, vaan ovat kesytetyt ja hillityt. Kaikkialla metsissä ja kedoilla tanhuilevat hirvet, metsävuohet ja kaniinit sarvikarjan ja lampaitten tuttavuudessa. Maa on kirjavana vehriöiden puutarhojen verhoamia kyliä ja herrastaloja. Kaikkia virtoja, noroja ja meren rantoja reunustavat puutarhapuistot ja linnat sekä maatalot maatalojen vieressä. Mitä parhaimmat tiet, suuret ja pienet, kapeat ja leveät — tiet puusta, raudasta ja kivistä risteilevät kaikkialla, ja vesirikkaat joet virtaavat näiden kauniiden laitosten poikki ja pitkin. Sadoittain jokia, puroja ja kanavia jakaiksen kaikille suunnille. Siellä ja täällä vesi keräytyy padoiksi ja järviksi. Valtakunnan äärellä ovat köyhimmät maakunnat. Skotlannissa kohoaa korkeita vuoria, Irlannissa isoja nevoja levitäkseni.

Korkeat liituvuoret ja kuohuissa hyrskyilevä meri, jossa maan sotalaivasto uiskentelee, suojaa koko valtakuntaa.

Maan luonnollisen suojan takana on mitä vilkkain toimeliaisuus. Englannin maa kätkee povessaan sanomattomia kaikenlaisia kiivihiihi-, rauta- ja tina-arteita. Englantilaisen ahkeruus ja into ymmärtää ne ilmiin etsiä ja hyödykseen käyttää. Englanti on tehtaiden, höyrykoneiden ja rautateiden maa. Niin yöllä kuin päivälläkin kiitävät junat taukoamatta kaikille maan kulmille. Englannin raudasta ovat höyrykoneensa tehdyt, Englannin hiilillä niitä lämmitetään. Muutamia Englannin kaupunkeihin tullessa nähdään jo kaukana jättiläis-torvet katoilla ja miten savupilvet niistä toinen toistaan kiireimmin kokevat korkeuteen; ne ovat tehtaiden ilmoittajia. Näissä höyrykoneet työskentelevät väsymättömällä toimeliaisuudella. Puuvilla-, rauta-, teräs-, nahka-, silkki- y.m. tavaroita valmistetaan siellä sanomattomalla nopeudella. Pian kiitävät ne sitte rautateitä kautta maan, kanavia kaikkialle satamiin ja rantakaupunkeihin, joissa ne laivoihin lastataan ja viedään vieraisiin maailman osiin.

Mikä komeus, mikä ylellisyys, mikä rikkaus kohtaa meitä melkeen joka askeleella! Mikä onnellinen maa! — Mutta, niin kuin aina on laita, niin täälläkin loiste osaksi pettää. Seuraa minua johonkin suurimpaan tehtaaseen; tuhansia kalpeita olennoita kohtaa meitä siellä. Mene heidän mökkeihinsä ja sinä olet näkevä usein katkerimman puutteen ja sydäntä särkevimmän kurjuuden; jos puhut heidän kanssaan, taitamattomuuden ja raakuuden huomaat heidän joka sanastaan. Ja jos tahdot köyhäin tilaan vielä tarkemmin tutustua, niin seuraa kanssani maan sisäisiin kivihiilikaivoksiin. Kalpeiden ja repaleisten vaimojen ja lasten parvia ehtimiseen rientää raskaine taakkoineen, mikä kontaten kuka raahaten, vastaasi: köyhyys ja kurjuus puhuu heidän kalpeiden kasvojensa juonteista; raakuus heidän sanoistaan ja töistään. Aamunkoitosta yöhön saakka he työskentelevät maan syvyydessä.

Englantilaiset.

Englanti kun on aina ollut itsenäinen maailma, ilmoitakseni jokaisen Iso-Britannian pojan, niin kasvoissa kuin luonteessakin, jotakin omituisuutta, jotakin rotumaisuutta. Englantilainen onkin paremmin kuin mikään muu kansalainen tunnettava. Ei minkään Euroopan kansan jäsen aina niin muista sitä, että hän on valtion jäsen, kuin englantilainen sen tekee. Sentähden hän kirjoittaakin sanan "I" (ai), joka merkitsee "minä", aina isolla kirjaimella. Häntä ikäänkuin hallitsee ajatus: valtio, se olen minä.

Jokainen englantilainen on sanan täydessä merkityksessä raittiin järjen innostama, ja se onkin yksi niistä vaikuttimista, jotka hänen tekevät niin uskolliseksi valtiollisissa velvollisuuksissaan. Tämä raitis järki (sens commun), joka ulkonaisessa käytöksessään usein ilmoitakseni tylyydessä ja kylmäkiskoisuudessa, juuri muodostaa sen selvän valtiollisen ymmärryksen, joka luo Englannin kaikkivaltijaan yleisen mielen. Miehuus, lain kuuliaisuus, perhe-elämän rakkaus, päätösvoima, toimeliaisuuden henki, ahkeruus, kestäväisyys, vapauden- ja isänmaanrakkaus ovat englantilaisen kieltämättömiä ominaisuuksia. Hyvin merkillinen on Lontoon pörssin päällekirjoitus: "Herran on maa ja kaikki kuin siinä ovat". (Ps. 241). Tämä mielilause ilmoittaa englantilaisen suuren toimeliaisuushengen, halun siveydellä, uskonnolla ja vapailta valtiolaitoksilla valloittaa kaukaisimmatkin maat. Tällä

siirtolaispolitiikilla (ainoalla oikealla) onkin juuri Englannin ollut mahdollista voittaa koko maapallon kauppapiiriinsä ja tulla kristillisyyden ja sivistyksen levittäjäksi.

Englantilaista sanotaan kylmäkiskoiseksi ja tyyliksi; niin, tyyli hän onkin konttuorissa työskennellessään — silloin hän on kokonaan asijoitsia. Mutta jos annat hänen työnsä lopettaa ja seuraat sitte häntä hänen kotiinsa, niin saat nähdä hänen, ikään kuin sulautuneena kamiininsa lämmöstä, aivan toisenlaisena, rakastettavana ja iloisena. Häntä väitetään epäluuloiseksi; mutta epäluuloisuus on välttämätön avu niin suurissa maailman asioissa, joissa luottamus tuhansin kerroin pettää. Laitapas niin, että yksikin hänen ystävistään sinun hänelle esittelisi, niin on hänen sydämensä, hänen huoneensa, hänen perheensä, hänen ystävytensä, hänen luottamuksensa avoinna sinulle; silloin voit kaikissa suhteissa häneen luottaa. Häntä syytetään renttu-elämästä, mutta missäs maassa perheet osoittavat niin suurta siveellistä voimaa ja kykyä, yksityiset semmoista uskonlujutta ja vapautta uskonnollisista surumielisyyksistä, kuin Englannissa?

Koneiden keksimisessä ja teollisuuden harjoituksessa ottaa brittiläinen kansakunta yhden ensimmäisistä sijoista maailmassa. Sitä vastaan Englanti on monen muun sivistyneen kansan jälellä todellisten taiteiden harjoituksessa. Tieteellisessä suhteessa kilpailee se kyllä Euroopan sivistyneimpäin kansojen kanssa.

Skotlannin ylängön asukkaat.

Sanomattoman iloinen levon ja rauhan tunne valtasi meidät tässä hiljaisessa, syrjäisessä maassa, jossa kirkas, elävä vesi lirisee ja hyrskii hedelmällisten, viljeltyjen, vuortenvälisten laaksojen lävitse. Nämä vuoret eivät meihin töllistele jylhinä ja paljaina; kauniit metsät verhoavat niitä aina kukkuloille saakka ja houkuttelevat matkustajaa virkistävään siimekseensä levähtämään.

Silmäys noihin mataloihin, köyhiin majoihin, joita siellä täällä laaksossa vuorten juurilla ja virtojen äyräillä sijaili, olisi meihin tehnyt surkuttelevan vaikutuksen, jos asukkaat olisivat osoittaneet tyytymättömyyttään kurjaan kohtaloonsa. Me näimme suuren köyhyyden, mutta ei todellista surkeutta. Jokaisella majalla on pienoinen viljapeltonen, josta saavat leipänsä; muutamia lampaita ja pieniä vuohia, joilta saavat maitoa, juustoa ja välttämättömät verhonsa. Täällä ei muuta syödä kuin kauraleipää. Se paistetaan pieninä ympyriäisinä tyrsäinä, joiden molemmille sivuille vehnä jauhoja on ripistetty. Kauraleipä maistuu hiukan katkeralta, vaan se on ravitsevaa ja terveellistä ruokaa.

Skotlannin ylängömaiden asunnot ovat varmaan kaikkien muiden Euroopan sivistyneiden maiden asunnoita huonommat. Ne ovat niin ahtaita, että ihmetellä täytyy, mitenkö koko perhe niihin mahtuu, ja rakennetut hakkaamattomista kivistä, joita usein ainoastaan oma painonsa ko'ossa pitää. Saumat ovat sammalilla ja savella tihennetyt. Ovet ovat laudoista huonosti yhdistetyt ja usein lukottomia ja salvattomia; akkunat niin pienet, että niitä tuskin huomaakaan ja usein vielä lasittomia. Matalalla olevissa ruovo-, sammal-, ruoho- eli joskus myös puu- tahi liuskakivi-katoissa on savutorven sijassa vaan räppänä, josta savu tupruaa. Näiden majaan sisusta on ulkopuolen kaltainen, ihmiset ja eläimet asuvat niissä sovinnossa saman katon alla, ainoasti ohkainen lautaseinä erottaa heidät toisistaan. Tässä ainoassa asuinhuoneessa, jossa ei ole juuri mitään huonekaluja, selvästi näkee, kuinka vähä ihminen todella tarvitsee elääkseen. Laattia on kovaksi tanhutusta savesta; suuri, paljaalla maalla oleva tulisija on sekä keittiönä että uunina. Tulisijan kohdalla riippuva kattila, muutama puurahi, möhkeästi tehty pöytä ja heinä- tahi sammal-vuode yhdessä nurkassa — siinä kaikki näiden hennottomain ihmisten mukavuus.

Miehet näyttävät villoilta, ja siihen on heidän eriskummainen pukunsa suurena syynä. Heidän kanssaan seurustelu hävittää kokonaan sen vaikutuksen, jonka he ensi silmäyksellä tekevät. Heidän, ilman ja kovan työn ruskeuttamat kasvonsa ovat mielen-ilmeiset; heidän kasvojensa juonteet ovat ihanat ja säännölliset. Hiljainen vakavuus, joka joskus menee aina murheeseen asti, näyttää olevan heidän pääluonteensa. He voivat kuitenkin olla hyvinkin iloisia. He ovat sivistyneempiä kuin luulisikaan. Kaikki he tuntevat esi-isänsä sadut ja sankarilaulut. Melkein jokaisessa asunnossa me näimme Raamatun, rukouskirjan ja joskus jonkun vanhan historian, josta perheenisä ääneensä omilleen lukee. Kerran kysyin: "Mitä te teette talvella, kuin lumi ja pakkas pitää teitä majoissanne?" "Me rukoilemme ja kehräämme", oli kauniin tyttösen vastaus. Melkeen jokaisessa huoneessa riippuu perheen sukupuu, johon he usein uljuudella silmäävät.

Tämän maan ihmiset elävät hyvin vanhoiksi. Kuusikymmenisenä he ovat vielä aivan raittiita vähäisittäkään vanhuuden vammoitta. Me näimme miehen, joka oli 103 vuoden vanha. Naapurit sanoivat vielä ukon tekeytyvän todellisuutta nuoremmaksi, ja että hän olisi aina 111 vuotinen. Kuudenkymmenen miehenä me olisimme häntä pitäneet. Vähäistä ennen oli hän nainut neljäkymmenen vuotisen vaimon sekä häissään aikailla hypellyt ja rakkopilliä puhaltanut.

Ossian'in[9] muisto heräsi meihin elävänä eräässä pienessä kylässä. Mies kansallispuvussa istui kivellä kirkkotarhan vieressä. Hänen pitkää lumivalkoista partaansa tuuletta heilutteli; hänen ulkomuotonsa vivahti villiltä; pari tummaa silmää tuijotti korkean, paljaan kallon alta. Polviensa välissä piti hän pientä harppua, josta hän houkutteli muutamia säveleitä, niillä säistääkseen voimallista, synkeä-äänistä vanhaa kansanlauluaan. Se oli yksinkertaista, enemmän puhetta kuin laulua. Koko kylä oli hänen ympärilleen keräytynyt; kaikki kuuntelivat huomaavaisina. Meille sanottiin: "ukko on laulaja, joka kyliä kiertelee harppuineen." Hänellä ei ollut varsinaista kotoa, mutta joka pirttiin oli hän tervetullut, niinkuin entiset runoniekat.

Irlantilaisen kansan köyhyys.

Irlantilaiset kuuluvat samaan sukuperään kuin vuori-skotit. Ne kuuluvat yleensä katolilaiseen kirkkoon. Vuoteen 1829 olivat katolilaiset sortotilassa, sillä kaikki heidän kansallisoikeutensa olivat heiltä riistetyt. Sentähden Irlantilaiset ovatkin taitamattomia ja köyhiä. He ovat yleensä hitaita, taika-uskoisia, siivottomia ja köyhiä sekä elävät sikain ja kanain kanssa yhdessä tuvassa.

"Irlannin talonpoika" — sanoo eräs Englantilainen matkustaja — "on taitamaton, laiska ja tulevaisuudesta huoleton. Mutta sen on hän ainoastaan silloin, kuin hänen vaivannäkönsä ei lupaa vastaavaa palkintoa. Siitäpä syystä näkyikin suuri erilaisuus yhteisen kansan luonteessa ja tilassa niissä maan osissa, joissa kunto ja ahkeruus ovat vastaavan palkkansa saavuttaneet. Tämän suuren köyhyyden ensimmäinen seuraus Irlannissa on, sama kuin muissakin maissa, ääretön kerjääminen; täällä tapaa sitä paitsi n.s. satunnaisia kerjäläisiä enemmän, kuin missään muualla maailmassa. Matkustajasta näyttävät nämä kerjäläiset olevan kaikki samaa lajia; sillä molemmissa tapauksissa näkee hän samaa: repaleisen olennon. Varsinaiset kerjäläiset etsivät kuitenkin ainoastaan semmoisia kyliä, joissa matkustajat hevoisia muuttavat, ja kaupunkia. Täällä ne näyttävät ryysyjään ja vammojaan, rukoillen armollista almuja. Irlantilainen talonpoikakin on mitä itsepäisin vaivaisapua kiristämään. Nämä satunnaiset kerjäläiset ovat tosin viheliäisiin ryysyihin puettuina, mutta samoin ovat myös Irlantilaisten pienemmät talonmestajat ja työkansa, jotenka heitä on vaikea puvustaankin eroittaa. Mutta tavatessamme jonkun äidin, joka tuskin alastomuuttaan voi peittää, kantamassa rintalastaan selässään ja kaksi kolmi puolialastonta lasta ryysyisen isänsä kanssa kämpivän hänen perässään, tavatessamme nämä raukat majain ympäristöllä tallustelemassa, teiden vierillä istumassa tahi polkuteitä maataloihin rientämässä, eli, vielä varmemmin nähdessämme sivuitsemme kiiruhtavan vanhemman miehen kulossa kulkevan ja tajutonna edessämme töllistävän — tiedämme silloin tavanneemme maamiehen, köyhän, apua tarvitsevaisen perheenisän. Nämä satunnaiset kerjäläiset uskaltavat tavallisesti mennä ainoastaan maataloihin ja mökkeihin; harvoin rohkenevat he isojen maiden omistajain huoneisiin astua, ja jos he kohtaavat jonkun hyvästi puetun, varallisen näköisen miehen, katsovat he huolimattomasti häneen, aivan kuin toisen sukuisen olentoon, sillä he luulevat, ett'ei heillä toisiinsa voisi olla minkäänlaista sääliväisyyttä."

"Se ei olekaan ihmeteltävää, että semmoiset ihmiset, jotka kaikki ovat köyhiä ja siis kerran kerjäläislauman kumppaneita, pitävät pyhänä velvollisuutenaan kerjäläisten auttamisen. Harvoin näkee majaa, jonka liedellä ei kerjäläinen istuisi. Hän jakaa perheen kanssa heidän niukan ateriansa. Tämä vieras kulkija on hyväntekijänsä luokasta, ja hänen historiansa on kaikkien maamiestensäkin historia. Hän on jättänyt kotoseutunsa, sillä hän häpeää tutuiltaan kerjätä. Mies lähettää usein vaimonsa eineen etsintään ja jää itse kylmään, autioon mökkiinsä, miehuullisella uljuudella kurjuuttaan hautamaan. Jos Irlannin talonpoikaa kaikki onni kammoo, jos vuodentulon toivo pettää, jos kerjuu ei auta, mitä tekee hän silloin? Hän hiipii yöllä majastaan, varastaa muutamia perunoita, lypsää jonkun lehmän tahi näpistää jotakin muuta hiukan. Ryöstöön maanteillä, toisten huoneisiin varkain tunkemiseen ja murhaan on hän harvoin syyppää. Jos Irlantilainen tekee murhan, tapahtuu se kostoksi, eikä koskaan ryöstön himosta. Samoin myös hän ei koskaan varasta rikastuakseen, vaan pelastaakseen itsensä ja perheensä nälästä. Hän ei muista, ett'ei tarkoitus pyhitä välikappaleita. Irlantilaisen luonne on kuitenkin kunniallinen; köyhimmätkin maamiehet ovat rehellisiä ja oikeuden ystäviä."

Sama matkustaja kertoo vielä Irlantilaisten suuresta köyhyydestä. Hän tapasi pääkaupungin kadun kulmassa seuraavaisen kirjoituksen: "Rahan puute on niin suuri, että peljätään vaivaishuoneen ovien sulkemista välttämättömäksi." Sieltä kuitenkin tänä aikana on kaksi- jopa kolmetuhattakin köyhää saanut ainoan ravintonsa. Sitte hän näki Dublinin (lue: Dablinin) pääkadun käytävällä kaksi aivan alastonta lasta makaavan. Vilusta väriseväisinä tunkeutuivat he mitä likimmä toinen toisensa kuvetta, siten toinen toistaan lämmittääkseen. Se kylmäkiskoisuus, jolla sivuitse rientävä kansa heitä katsahdelti, todisti selvään, ett'ei tuommoiset tapaukset Dublin'issa olleet harvinaisia. Hyvin-voimisen esimerkiksi mainitsee sama mies, että pohjaisessa Irlannissa on eräs seutu, jonka talonpojilla on leipää ja voita sekä kirsunpää perunainsa höysteinä syödä.

Semmoinen suuri köyhyys ei yksinomaisesti riipu sorrosta, jossa kansa näihin asti on huokaillut, vaan kansan hitaudesta ja huonosta teollisuudesta. Irlantilaisen mielen-tylsyyteen on taas syynä se taitamattomuus, jossa katolilaiset papit tätä kurjaa kansaa pitävät.

Lontoo (London[10]).

Lontoo, maailman suurin kaupunki, sijaitsee 1200-1500 jalan levyisen Thames-(Tähms-)joen molemmilla puolilla, ja on lännestä itään noin 2 peninkulmaa pitkä. Joen ylitse on jännitetty 17 siltaa, jotka kaupungin eri osia yhdistävät. Thamesin pohjaisella sivulla on Lontoon suurin osa, johon myös sen vanhimmat osat City ja sitä lännempänä oleva Westminster kuuluvat, sen eteläisellä sivulla sijaitsee Lontoon kolmas pääosa.

City eli vanha kaupunki on Lontoon alkuperäinen sydän; siellä on P. Paavalin kirkko, Towner, Brittiläinen museo, Pörssi, Raastupa, Pankki, Lordmayorin palatsi, uusi Tullihuone ja Postihuone. Tämän kaupunginosa on maailman kaupan pääpesä ja useampien kansain rahanliikkeen keskus. Kaikilla Englannin tukkukauppiailla on konttuori eli asian-ajaja Cityssä; mutta tuskin kukaan niistä suurista kauppijoista siellä asuu. Kello 9 ja 11 välillä puolisen edellä kauppijaat kiitävät yhteisvaunuilla (omnibuseilla), höyrylaivoilla ja höyryjunilla maa-asunnoistaan, perheittensä parista konttuoriinsa ja kello 4 ja 6 välillä puolisen jälkeen taas takaisin. Westminsterissa on kuninkaallinen palatsi, Westminster-abbey, suuria puistoja (Hydepuisto y.m.), parlamenttirakennus, tuomioistuimet ja hallituskolleegiot. Cityn ja Westminsterin pohjaisella puolella on Westend, jossa ylhäinen yleisö asuu. Siellä on muhkeita rakennuksia, suuria puutarhalaitoksia ja kallisarvoisia kauppapuoteja, niin käytännöllisiksi ja komeiksi, kun ajatella voi, laitettu. Cityn itä- ja koillispuolella on Ostend, jossa varsinkin laivurit, satama-työmiehet, käsityöläiset ja kaikenlaiset tehtaiden palvelijat asuvat.

Alimmaisina kaupungin silloista on uusi Lontoonin-silta, joka tuli valmiiksi v. 1831. Se on graniitista (harmaasta kivistä) tehty, 958 jalkaa pitkä, 53 jalkaa leveä ja viiden holvikaaren kannattama. Tämän sillan alapuolelta alkaa Lontoon varsinainen satama, sillä suuret laivat eivät pääse sitä ylemmäksi. Noin neljänneksen matkaa Lontoonin-sillasta alaspäin on tuo merkillinen tunneli,[11] joka on joen alaitse rakennettu. Southwarkissa on alituinen höyrykoneiden ryske, ja senpätähden tämä kaupunginosa onkin savuun ja pölyyn kätkeytyneenä. Täällä on nimittäin suuria tehtaita ja kaikenlaisia käsiteollisuus-laitoksia, värjäyslaitoksia, valimoita, lasitehtaita, suovan-keittimöitä y.m. Näiden monenmoisten työpajoin välillä on suuria pääkatuja ja satoja ahtaita jokia, joissa työkanasa enimmäkseen asuu. Thames-joen vilkkaan liikkeen näemme parhaite jollekin sillalle. Westminsterisilta on kuudes alhaalta lukien, Portlannin kivistä tehty 15 holvikaarelle. Waterloon-silta on pisin, nimittäin 1,278 jalan pituinen, graniitista tehty ja neljäs alhaaltapäin. Blackfriarin eli mustain munkkien silta on kolmas. Lontoon-sillalle, joka on alimmaisina, näkyy Towner, suuret laivaveistimöt ja kaupunkia suuri osa. Sille kihisee kaikkensaäytyisiä ihmisiä harvenematta aamulla kello 8:sta kymmeneen illalla. Höyrylaivat toinen toisensa perästä vievät kulkevia ylös ja alas, toiselta rannalta toiselle. Niiden savutorvet ovat niin rakennetut, että ne voidaan kumartaa siltain alaitse kiitäessä.

Lontoon parhaimmat kirkot ovat: P:n Paavalin-kirkko Cityssä ja Westminster-kirkko kaupungin läntisessä osassa. Vanha P:n Paavalin-kirkko paloi vuonna 1666. Nykyisen kirkon peruskivi laskettiin 1675 ja 1710 sai viimeinen kivi sijansa sen rakennuksessa. Työn valmisti mainio rakennusmestari Kristoffer Wren 35 vuodessa. Kirkko maksoi noin 28 miljoonaa markkaa, joka summa saatiin kivihiiilveroista. Englantilaisten tapana on tätä kirkkoa verrata Rooman Pietarin-kirkkoon, jota 20 rakennusmestaria teetti 150 vuotta 19 paavin aikana, ja johon koko katolinen kristikunta varoja keräili. P:n Paavalin kirkko on rakennettu pitkän ristin muotoon. Korkeus laattiasta 30 jalan korkuiseen kullattuun ristiin oi 404 jalkaa; pituus on 500 jalkaa. Toisen pääkirkon, Westminster-abbeyn, rakentaminen aloitettiin v. 1245 ja valmistui se vasta silloin, kuin Wren sai valmiiksi kirkon kaksi, 225 jalkaa korkeata, tornia. Tuskinpa missään tavataan täydellisemmäksi, göötiläiseen tapaan valmistettua rakennusta. Keskimmäistä pääkupua kannattaa 48 harmaata marmorista patsasta. Täällä Englannin kuninkaat ruunataan ja tänne moni niistä on haudattu. Siellä olevista lukuisista hautapatsaista mainittakoon Henrik seitsemännen, kuningatar Elisabethin, hänen sisarensa Marian ja Maria Stuartin. Westminster-abbeyssä voidaan lukea Englannin historiaa, vaikka aivan toisella lailla kuin kirjasta. Näitä katsellessa tuntuu siltä, kuin ne kuolleet, joiden luut lepäävät omistajainsa kuvilla kaunistettujen hautapatsaiden alla, katseleisivat ja puheleisivat meidän kanssamme. Useimmat hautapatsaat ovat n.s. "runonurkassa." Täällä lepää kaikki suuri ja jalo, mitä Englanti on synnyttänyt. Täällä seisoo Shakspear'in (Shähkspihr'in) valkoinen marmoripatsas; täällä lepää Milton, Goldsmith ja monta muuta Englannin etevää runoilijaa. Täällä lepää etevä näyttelijä Garrick, saksalainen musikus Händel, kuuluisa luonnontutkija ja suuretieteilijä Isak Newton (Njut'n), suuret valtiomiehet Pitt ja Fox, sekä flaamilaisten vapauden edustaja, ylevä Wilberforce, että monta, monta muuta.

Lontoon laivatokat.

Towern'in alapuolella ovat Lontoon laivatokat. Melkein peninkulman matkan käyttävät nämä vieretysten olevat keinolliset satamat. Viisi-, jopa seitsenkertaisetkin pakkahuoneet ympäröivät niitä. Satamoissa ankkuroidut laivat kelluvat, pakkahuoneissa kaikenlaiset tavarat tallennetaan. Towern'ista heti alkavat Katariinan-tokat, niiden jälkeen seuraavat niin sanotut Lontoon-tokat, joiden yläpuolella Länsi-Indian-tokat (Westindian Docks). Viimemainitut ovat pienen järven kokoisia; 400 suurinta Länsi-Indian tavarain tuojaa voi yht'aikaa niissä olla vierettäin. Sinä vuoden aikana, jolloin nämä laivat Thamesiin tulevat, on pakkahuoneissa usein tavaroita 400 miljoonan markan arvosta. Näiden satamain yhteinen pinta-ala on 2,000 tynnörinalaa; niihin mahtuu 1,200 laivaa, ja pakkahuoneissa on tilaa enemmän kuin 12 miljoonan sentnerin tavaroille.

Näin suuria lukuja täytyy meidän ihmetellä, joka onkin luonnollista, vaan kuitenkin emme ole vielä kaikkia maininneet, sillä joen oikealla sivulla on vielä kolme satamaa eli tokkaa. Thames on Lontoon varsinaisena satamana aina Gravesend'ista[12] kaupungin keskustaan saakka. Kauvimpana lännessä, Lontoon-sillan likellä on parhain tullihuone, jossa muinoin tulli otettiin. Se kävikin päinsä kunnes Lontoo sai nykyisen avaruutensa ja Thames nykyisen merkityksensä; mutta, jos nyt, jolloin usein 300 laivaa päivittäin purjehtii jokea ylös, tahdottaisiin jokainen laiva tullihuoneen edustalle tutkittavaksi seisahtumaan, niin pitäisi Thamesin olla kolmesti niin leveä, kuin se on, ja tuskin sittenkään sijaa kaikille riittäisi. Sitä paitsi nämä lukuisat laivat kokonaan sulkisivat joen, joten laivain täytyisi omistajainsa vahingoksi viikkokausia odottaa, ennenkuin toiset tieltä kerkiäisivät.

Tämän epäkohdan karttamiseksi juuri satamat rakennettiin. Erityiset sillat ovat olleet näidenkin toimien etunenässä; sillä Englannin on melkein kaikkien suurempain töiden täyttämistä yksityisiä yhtiöitä kiittäminen; hallituksessa ei niistä ole muuta vaivaa, kuin suurien verojen kantaminen.

Kävelkäämme jonkun sataman ympäri. Lontoon satamat valitsemme niiksi. Ne eivät ole suurimmat, vaan liikkeelleen vilkkaimmat, ja niiden pakkahuoneissa on useimpaa tavara-lajia. Eräs City'n kauppias hankki hyväntahtoisesti meille sisälle-pääsöliput, jotka meille aukaisivat kaikki portit ja ovet, ja niin saimme katsella, mitä halusimme. Erään pakkahuoneen oven päällä oli sanat "Ivory house" s.o. Norsunluu-huone. Sehän oli kummallinen päällekirjoitus, — me menimme sisään. Näytettyämme lupalippumme saimme heti tien-osottajan, joka meitä vei yhdestä isosta salista toiseen. Ja joka paikassa näimme vaan arvaamattoman suuria norsun hammas-, sarvikuonon sarvi-, kilpikonnaan kuori- ja sahakalan hammas-kasoja. Siltä kadulta, jolla norsunluu-huone ja m.m. isoa pakkahuonetta on, tulimme me sanomattoman suurelle, säännöttömälle, aukealle paikalle, joka etelään ulottui aina suurimpaan vesisäiliöön ja jota joka sivulla kaikenlaiset pakkahuoneet ympäröivät. Niin pitkältä kuin silmä kantoi, näkyi ammeita ammeiden vieressä, tavara-läjiä tavara-läjien vieressä. Niiden välitse suikerteli ristiin rastiin kapeita katuja, joilla kihisi hevosia, vaunuja ja ihmisiä. Vasemmalla sivulla oli kaikki merkillisen sinistä. Eräs erillään seisova viisikertainen rakennus veti varsinkin huomiomme puoleensa; sen tekivät sen tummansininen ovi ja siniset akkunainpielet. Sisällä olivat myös portaat, seinät siniset ja siellä työskentelevillä miehillä siniset verhot, kasvot ja kädet. Me astuimme sisään, ja silloin seisomme Indigo- eli siniväri-huoneessa, joka on maailman suurin ja rikkain laatuksiaan huoneita. Monissa tuhansissa paikoissa tätä kallista tavaraa tallennettiin ja moni niistä ei ollut avattu sitte, kuin Bengalista ne olivat lähetetyt pitkälle merimatkalleen. Mutta indigopöly on kaikkea muuta hienompaa. Se tunkeutuu pienimmästäkin kolosta, ja sitä paitsi avataan siellä päivittäin satoja pakkoja ostajille tavarana näytteeksi. Sentähden ei se olekaan kummallista, jos kaikki saavat semmoisen tummansinisen karvan eli näön.

Indigo-huoneen yläpuolella on suuri Teevarasto. Koko huone, maasta viidenteen kertaan asti oli täyteen ahdattu monella sadalla tuhannella pienellä ruskealla mytyllä, joita ulkopuolelta verhoaa kiinalaisella kirjoituksella varustettu paperi. Me menimme yhdestä suuresta huoneesta toiseen; kaikkialla oli vaan isoja pinoja samoista paketeista. Jos vertaisimme nämä lukuisat tavarako'ot huoneisiin ja niiden väliset käytävät katuihin, niin saisimme siten kokonaisen pienen kaupungin. Mitä etemmä menimme, sitä isommat ja täyteläisemmät salit tapasimme. Meidän täytyi itseltämme kysyä: millä erinomaisella tavalla tämä paljous nautitaan! Ulkomaalaisen, joka ei tunne Englannin tapoja eikä tiedä kuinka yleinen siellä teen juonti on, täytyy tätä ihmetellä. Melkein jok'ainoa Englantilainen juo teetä kello 6 aikana iltasella; ainakin yhteinen kansa sen tekee. Kello kun lyö 6, jättää muurari savilapionsa, salvumies kirvensä ja rientää telineeltään teetä juomaan. Mestarit, kisällit ja oppipojat — olivat he sitte mitä laatua hyvään, — palvelijat kotona, merimiehet laivoissa, sotamiehet kasarmissaan ja yksin sairaskin vuoteellaan, kaikki muistavat silloin teensä. Englannissa ei tee siis olekaan ylellisyystavara, vaan välttämätön ravinto elämän ylöspidoksi.

Sitte tulimme maanalaiseen viini-varastoon ja sen yllä olevaan tupakki-varastoon. Tupakkia oli kolmea eri lajia. Ensin tulimme sikarihuoneeseen, jossa usein 1,500 isoa mahongista arkkua seisoo vieretysten. Kun tiedämme jokaisen arkun arvon yleensä olevan noin 2,000 markkaa, niin saamme koko varaston

hinnaksi noin 3,000,000 markkaa. Sitte on edessämme n.s. Valikko-huone, edellisen kokoinen. Siinä parhaat tupakkilajit säilytetään. Ne ovat puhvelihärkään taljoihin eli muihin keinollisiin kimppeihin käärittyinä, kunnes Englantilainen ne kerii sikareikseen. Viimeinkin tulemme sitte n.s. rotningin pakkahuoneeseen, joksi sitä satamoissa sanotaan. Sen laattian ala ei ole vähemmän kuin 20 tynnörinalaa, jota kuitenkin yksi, lukemattomain patsaiden kannattama, katto peittää. Barry, se sama mainio rakennusmestari, joka uuden parlamenttihuoneen rakennutti, on rotningin pakkahuoneenkin teettänyt. Jos satumme silloin paikalle, kuin Amerikan suuret tupakki-lähetykset tulevat, niin tuskin yhtään, tuon verrattoman huoneen, soppea löydämme tyhjänä.

Seuratkaamme nyt leveitä portaita myöten alas viinikellariin! Kellarin oven edessä portaat leviävät pieneksi porstuaksi. Tässä tarkastettiin meidän sisälle-pääsylippumme, varsinkin niissä nähdäkseen, oliko meillä lupa myös viinien maistelemiseen. Nyt saimme me oppaan, joka antoi heti meille kummallekin kaivoslampun käteen, ja niin astuimme pimeään holviin. Viini-aamien väliset käytävät olivat hiekoitetut ja ratakiskoitetut; niitä myöten on, näet, helpompi raskaita aameja kuletella. Kaikille suunnille koko silmäkantammatkan, näkyi vaan aameja aamien vieressä, jotka katosta riippuvain lampujen tummassa valossa näyttivät aamimetsältä. Tämän kellarin pinta-ala tekee monta tynnörinalaa ja kiskoitetut käytävät ovat yhteensä yli kahden peninkulman pituiset. Tämä ei ole ainoa, vaan se on suurin satama-kellareista, ja luultavasti myös suurin, mitä ihmiskädet näihin saakka ovat maan sisustaan tehneet. Me seisahdimme ehtimiseen ja maistoimme eri viinilajeja, joita aijoimme ostaa. Hiukan viinien höyryistä hurmottuneina, tulimme viimein ulos tästä jättiläishuoneesta ja ihmettelimme lopuksi niitä melkein todellakin äärettömiä ammeita, joissa viinejä se'otellaan. Suurimpaan niistä mahtuu enemmän kuin 30,000 kannua.

Englantilaiset kilpa-ajot.

Epsom'in (Surreyn reivikunnassa Lontoon lounaispuolella) kilpa-ajot alkavat joka vuosi Toukokuun 28 päivänä ja kestävät melkein kokonaisen viikon. Mutta paras kuitenkin on 29, n.s. Derbynpäivä; nimensä on se saanut reivi Derbystä, joka tämän kansanjuhlan perusti v. 1780. Kokonainen juhlan edellisviikko puhutaan niin seuroissa kuin ravintoloissa ja yhteisvaunuissakin ainoastaan siitä "kuka voittaa." Yksinpä parlamentin[13] jäsenetkin pitävät "lupaa" Derbyn päivänä. Minä matkustin yhteisvaunuilla Lontoosta Epsom'iin. Näky, joka meille maantieltä näkyi, oli todellakin kummallinen. Siellä oli liike, meteli ja hälinä semmoinen, jonka kaltaista en koskaan ole nähnyt. Silmänäkö vaunuja vaunujen perässä. Vaunujen jono muodosti katkeamattoman kolmikertaisen rivin. Siinä nähtiin kaikenkaltaisia ajokaluja: kalleimpia, neljän hevosen vetämiä juhlavaunuja esiratsastajoihin ja pieniä aaseilla ajettavia vaunuja. Puolitiehen kun päästiin, seisotettiin vaunut hevoisten juottamisen tähden. Matkustajatkin huudahtelivat toivovansa olutta, jolla pölyn kuivaamaa kurkkuansa kostuttaisivat. Epsom-tien kestikievareissa vallitsi tänä aamuna kauhea sekamelska. Neljänneksen hevoisiamme lepuutettua, jatkoimme me matkaamme. Vihdoin viimeinkin tulimme pieneen kylään ja siitä eräälle aukealle kedolle, jossa oli arvaamaton paljous teltoja ja puoteja, vanhoja hevosia, apinoita, koirilla ratsastajoina, nyrkittäjiä ja suuri paljous Lontoon yleisöä. Me olemme Epsom'issa.

Minä uteliaisuudessani halusin nähdä valmistuksia siihen suureen kilpa-ajoon, joka nyt oli vallannut kaikkien huomion. Yksikään "Jokkey" (ratsupalvelija) ei saanut painaa enempää kuin 8 1/2 stonea (1 stone on jotensakin 15 lb.). Nämä keräytyvät punnituspaikalle. He ovat pieniä, köykäisiä ja väkeviä miehiä, joita ensi-silmäyksellä luulisi poika-nulikoiksi, jollei heidän rypistyneet kasvonsa puhuisi päinvastoin. Paikalle tullessaan on heillä suuret saappaat jaloissaan ja pitkät ruskeat päällysvaipat yllään; mutta vasta näistä riisuutuneina, köykäisissä monen karvaisissa silkkiverhoissa asettuvat he yksi toisensa perästä punnitus-lavitsalle. Muutamat heistä ovat erittäin keveitä; jotkut painavat ainoastaan kolmesta neljään stone'en. — Kello soi — se oli käsky hevosia satuloimaan. Utelias ihmisjoukko kuohahti hevosaituukseen; minä seurasin kuhinaa.

Rata järjestettiin, ja jokainen tähtäsi aituksen sinne päähän, josta kilpailun piti alkaa. Tuommoisen kilpailun johtaminen ei ole helpoimpia tehtäviä, sillä, voidakseen antaa merkin, joka kaikki kilpailijat panee samassa silmänräpäyksessä kiitämään, tarvitsee hänellä olla intoa, malttia ja varma silmä; sillä muutamat noista hillitsemättömistä juoksijoista panee täyttä vauhtia jo ennen, kuin oikea hetki on lyönytään, ja silloin niitä on yhtä mahdoton, kuin lentävää nuolta, seisahduttaa. Toiset taas viuruilevat sivuille, eivätkä seiso rivissä. Hevoset kun viimeinkin ovat saadut järjestykseen, lyö alkumerkin antaja sauvansa maahan ja karjaisee: "Go!" (ann' luistaa!) Samassa silmänräpäyksessä putoaa perillä liehuva punainen lippu alas. Siihen juuri meidän hurjain ratsastajien silmät tähtäävät. — "Ne alkavat! Ne ovat alkaneet!" kaikuu kaikkialta. Kilparata tutisee niin että se näyttää melkein elävän. Juoksiamet kiitävät ensin noin 1,200 jalkaa suorassa rivissä. Sitte rivi alkaa vähitellen muuttua kaaren muotoiseksi ja katoaa viimein kentällä olevain huoneiden taakse. Nämä silmänräpäykset ovat ijankaikkisuuden pituisia ja tuskallisen epävarmuuden höystämiä niille, jotka ovat vetoja lyöneet. Kuoleman hiljaisuus valtaa nyt

tuon äärettömän ihmisjoukon; levoton odotus polttaa ei ainoastaan Epsomiin keräytyneiden aivoja, vaan koko kansan odotuksen tunne on tänä päivänä jännitetty ja Epsom'iin tähdätty. Lontookin on jo saanut sananlennättimellä tiedon, että hevoset ovat kilpansa alkaneet. Nyt ne taas näyttäytyvät. Väkijoukko ei voi hillitä innostustaan; se puhkeaa huudoksi: "Hurraa, Dundee voittaa!" "Ei, se on Ketteldrum." Dundee ja Ketteldrum on niiden hevosten nimet, jotka tuon pärskyvän parven etupäässä rientävät; ne nimet kaikuvat hurrahuutojen pauhusta taukoamatta kunnes maali on saavutettu. Tämän etupuolella on palkintotuomarien korkotila. Joukko innokkaimmista katselijoista hyppäsi nyt aidan ylitse radalle ja juoksi kilpamentän toiseen päähän. Sillä aikaa oli silmänräpäyksessä ripustettu taululle numero, joka osotti, että hevonen, joka voitti, ei ollutkaan Dundee, vaan Ketteldrum.

Palkinnon voittaminen Epsom'issa on jotakin suuri-arvoista. Hevonen, joka jonakin Derbyn-päivänä voittaa, tulee, vaikk'ei se ennen olisikaan mistään arvosta ollut, yleiseksi lemmikiksi ja kultakaivokseksi omistajalleen. Ensinnäkin saa se suurimman osan niistä maksuista, joita kukin kilpailija radasta maksaa; ja tämä summa nousi tänä vuonna (1861) 6,255 puntaan sterlinkiä (noin 156,000 Smk.). Tämäkin summa on vaan varsin vähäinen verrattuna siihen, mitä ne keräävät toisissa kilpa-ajoissa, jotka Derbyn loistovoittoa seuraavat. Tämmöisen hevosen kelvollisuus on jo itsessäänkin suuri pääoma. Englannin sanomalehdet kertovat sitte tämmöisen hevosen kokonaisen sukutaulun ja historian sekä omistajan että ratsupalvelijan nimen. Sitte hevonen myös piirretään, valokuvataan, jopa parhaimmilla taitureilla maalautetaankin, ja sen maalatut kuvataulut pääsevät vielä kaunistamaan kilpa-ajoja rakastavaisten salonkien seiniä.

Elämä Englannin kivihiihlikaivoksissa.

Sata miljoonaa tynnöriä kivihiihiä nostetaan vuosittain Englannin kivihiihlikaivoksista. Tämän äärettömän summan suurin osa saadaan Durham'in ja Northumberlandin reivikunnista eli suuresta pohjaisesta kivihiihlikerroksesta, joksi sitä nimitetään. Kolme laivakululle sopivaa jokea juoksee tämän seudun lävitse ja siis tarjoaa kivihiihille mukavan ja helpon kuletuksen täältä meren rantaan. Tätä paitsi risteilee koko tienoota kaukaisempiinkin maakuntiin haaraileva rautatieverkko.

Kivihiihli-alueilla työskenteleväiset ihmiset ovat melkein kokonaan tuntemattomia ja täydellisesti syvyyteen ja pimeyteen haudattuja. Aina viime aikoihin asti on paremmin tunnettu Afrikan mustia ihmisiä, kuin Durham'in ja Northumberlandin mustia asukkaita. Nykyjään on kuitenkin enemmän ruvettu huolehtimaan heidän tilastaan ja elämänsä suhteista. Niiden luku on noin 280,000. Paitsi kivihiihlien varsinaisia murtajia, jotka ovat voimallisia miehiä, työskentelee kaivoksissa paljo muitakin. Ne pitävät "miinat" kunnossa ja vievät murretut kivihiihet päivän valoon. Kivihiihlien murtajat työskentelevät 8 tuntia päivässä; kello 4:n aikana huutaja kulkee kylän ympäritse ja antaa tiedon, että kaivokseen laskeutumisen aika on käsissä. Työmiehet rientävätkin asunnoistaan, kantaen kukin turvallisuuslamppuaan, kylmää teetään, ruokaansa ja työkalujaan. Kaikki keräytyvät kaivoksen suulle, josta sitte työnjohtajan viitattua laskeutuvat kaivokseen. Ennen tämä laskeutuminen tapahtui kopassa eli köyden silmukassa. Koppa kiinnitettiin köyden päähän; väki istautui koppaan, jossa se sitte, kopan sinne tänne kiikkuessa, laskettiin alas. Tämä vaarallinen kiikkuminen maksoi monta ihmishenkeä. Köyden silmukassa oli vaivaloisempi, mutta varmempi laskeutua. Laskeutuva pisti toisen jalkansa silmukkaan ja piti kahden käden köydestä kiinni. Tässä ei ollut vaara muulloin, kuin köyden katketessa, tarjona; leijuilevasta kopasta sitä vastaan putoisi usein ihmisiä. Nykyjään tähän tarpeeseen tavallisesti käytetään rautatienvaunujen tapaista häkkiä. Siinä lasketaankin helposti 4:ssä ja 5:ssä minuutissa 1,200 jopa 1,500 jalan syvyyteen.

Niin pian kuin häkki on pohjaan kerinnyt, ottavat työntekijät valonsa, työkalunsa ja vakuuslamppunsa. Joku alhaalla olevista vartijoista sanoo: "kaivos on varma!" jonka perästä kutsua jatketaan sisemmä. Ensimmältä he astuvat kaksittain rinnatusten, kunnes avonainen ja korkeanlainen pääkatu haarautuu ahtaisin sivu-tiehyeihin, joissa ainoastaan kumarruksissa voi kulkea. Kaivoksessa työskenteelijät kyllä näitäkin menevät, mutta muille, jotka eivät ole maansisäisiin kävelyihin tottuneet, tuntuu semmoinen kulku pian työläältä ja väsyttävältä. Alussa he kantavat kädessään avonaisia valkeita; mutta sisemmä tultuaan täytyy heidän ne sammuttaa, ja sytyttää vakuuslamppunsa, sillä siellä on paljo vaarallista kaivoskaasua. Se voisi helposti avonaisesta valkeasta syttyä aika räjähdyksellä. Työskenteelijät eivät kuitenkaan pidä näistä lampuista, sillä ne valaisevat hyvin tummasti, vaan sytyttävät usein, kielloista huolimatta, kynttilänsä, josta taas usein räjähdykset saavat alkunsa. Pitkältä, sivukäytävissä kierreltyään he viimeinkin tulevat työpaikoilleen. Lapio, terävä vasara ja pari vaviota ovat heidän ainoat työkalunsa. Näillä kukin panee parastansa, ansaitakseen mahdollisimmasti ison päiväpalkan. Mutta tässä ei tule ainoastaan voima, vaan myös kätevyys kysymykseen, ja sentähden he jo nuoruudestaan harjoittelevatkin itsiään siihen. 6 tynnöriä on korkein määrä, mitä tottuneinkaan mies voi päivässä kivihiihiä murtaa. Niissä paikoin, joissa kivihiihlikerros on vahva, on voima, vaan ohkaisimmissa kerroksissa kätevyys, saannin määrääjänä; sillä kädellä ja vasaralla on niissä ahdas liikuntatila.

Tämmöisessä ahdistuksessa työmiehen täytyy käpristäidä aivan luonnottomaan asentoon, ottaakseen tilaa niin vähän, kuin suinkin. Ne nojautuvat joko yhdelle tahi molemmille polvilleen, makaavat kylellään tahi selällään, taikkapa kumarruksissaan istuvat, j.n.e. Työ on raskasta varsinkin silloin, kuin kerros on ohkaista ja kovaa. Työmiehet hikoovat kovasti; mätäneväiset kasvi- ja eläinaineet hajuavat, ja nämä n.s. aineiden haihtumiset turmelevat ilman sitä pahemmin, jota lämpöisempää se on. Ilman vetoa ei kaivoksen sisä-osissa ole juuri ollenkaan.

Suuren kaivoksen sisusta näyttää maanalaiselta kaupungilta, siinä on iso pääkatu, josta niin oikealle kuin vasemallekin haarailee useita sivukatuja. Tämmöiset kaivokset ovat, niinkuin Lontoo ja Parisikin, kartoitetut. Jokainen käytävä on tunnettu erityisellä nimellä ja nimitetty; sitä paitsi vielä tiedetään tarkoin, missä kaivoksen sopukassa kukin työskentelee. Kaivoksessa vallitsee kova kuri; siellä on yksi ylimmäinen peräänkatsoja, jolla on rajaton valta ja muutamia häntä tottelevaisia kurinpitäjiä. — Raittiin ilman kaivokseen laittaminen on yksi kaivoksen tärkeimpiä tehtäviä. Sillä siellä kuin on 3 jopa 400 ihmistä yht'aikaa pilautuu ilma ihmisten hengityksestä ja ihohaihtumisesta; muuten kaivosilma on jo itsestäänkin vaarallisilla kaasulla pilautunutta. Laskettu on, että jokainen työmies tarvitsee 250 kuutiojalkaa ilmaa minuutissa. Sentähden täytyy kaivokseen johdattaa 50,000 kuutiojalkaa ilmaa jokaisessa minuutissa ja pitää huoli siitä, että se pääsee vapaasti sen kaikkien osien kautta virtaamaan, siten alituisesti vaihtaakseen pilautuneen ilman raittiisen. Mutta se ei vielä ole kylliksi, että yhden aukon kautta ilmaa johdatetaan kaivokseen ja toisen aukon kautta sieltä ulos; sillä silloin saisi ainoastaan kaivoksen joku osa ilmaa. Ilmavirta on siis pakoitettava kaivoksen etäisimpiinkin loukkoihin. Kaivoksesta poistettavan ilman lämmittämällä pannaan ilmavirta siellä liikkeelle. Jos ilma kaivokseen vievässä suussa on esim. 15° ja ulostavassa suussa 60° lämpöistä, rientää se nopeasti kylmästä lämpimämpään paikkaan. Ilman lämmittämistä varten on ulostavaan suuhun laitettu uuni, jossa valkea palaa tiheän teräslankaisen häkin takana, ett'ei kaivoksesta tulvaava vaarallinen kaasu syttyisi.

Kivihiihikaivoksissa tapahtuvat räjähdykset pidetään välttämättöminä vahinkoina. Noin 1,000 ihmistä vuosittain joutuu niiden uhreiksi. Koska parhaista hiilistä valmistuu enin kaasua, ovat parhaat kaivokset vaarallisimmat. Joskus räjähdykset ovat kammoittavan voimallisia ja kuuluvat tykin pamaukselta. Kaasu kun on tukehduttavaa, ilma työlästä hengittää ja vakuuslamput riutuvat, on vaara läsnä. Hiilihappo, jota räjähdyksissä syntyy ja joka täyttää koko kaivokset, on vieläkin vaarallisempaa. Jos räjähdyksestä kuolee esim. 100 ihmistä, niin sanotaan 70 niistä hiilihappoon tukehtuneen.

Entisinä aikoina kaivosten työmiehet olivat puolivillejä ihmisiä, joilla tuskin oli mitään yhteyttä muun maailman kanssa; nykyään ne ovat kuitenkin johonkin määrään sivistyneitä. Pyhäkoulut ja kohtuuden seurat ovat vaikuttaneet hitaasti, mutta vakaasti. Nyt he eroavat muista työmiehistä ainoastaan ulkonäöltään. Ne ovat enimmästi pieniä, väärajalkaisia ja kupevarintaisia. Kasvonsa ovat ryppyiset, otsansa matala ja poskiluunsa ulottuvaiset. Kelvollisilla kaivos-työmiehillä on tavallisesti isompi päiväpalkka, kuin muilla samallaisilla, ja talvi, jolloin muut työmiehet puutetta kärsivät, on heidän kultaisin aikansa. Silloin kivihiihiä kiivaasti kysellään, niiden hinnat nostetaan ja päiväpalkat korotetaan.

Ranska.

Lothringenistä, jonka Saksa viime sodassaan Ranskalta valloitti, matkustettua länteenpäin, tullaan ensin Champagnen maakuntaan, jonka kuivassa liitumaassa Spernay antaa meilläkin tunnetun vahtoisen champagne- (samppanja-) viinin. Tätä pohjaisempana on Normandia vakavine ja viisaine asukkaineen ja Rouen (Ruang) ja Havre de Grace (Haver dö Gras) kaupunkineen. Asukkaat ovat normantilaista sukuperää. Länsipuolella, myrskyisen meren rannalla, leviää sumuinen Bretagne, jonka kanervaille kankaille Brittiläiset muinoin sijoittuivat ja jossa nyt tehdaskaupunki Nantes kuvaistaan Loirevirrassa katselee.

Pohjan ja etelän rajalla, sumean Seine-virran rannalla pääkaupunki, Parisi, ylvästelee enemmän kuin 2,000,000 asukkaalla. Korkeat, komeat rakennukset, mukavat kadut, suuret yleiset paikat, puutarhat, ruiskukaivot, hupaiset laiturit ja sivut tekevät tämän kaupungin Euroopan yhdeksi kauneimmista kaupungeista. Bulevardit eli leveät, istutuksilla kaunistellut ja kaupungin ympäri kierivät kadut eroittavat varsinaisen kaupungin sen monista esikaupungeista. Seinen saarella, Cité, kohoaa Notredamin-kirkko valkoisen- ja mustan-ruutuisine marmorilaattioineen, nelikulmaisine korkeine torneineen ja monine Ranskan kuningasten vartalokuvineen. Tämän saaren alapuolella on suuri Louverin (lue Luverin) palatsi, jossa jaloimmat taideteokset säilytetään. Kalteri yhdistää tämän rakennuksen Tuileriain (l. Tyljerioin) palatsiin, jonka länsi-sivuun Tuileriain puutarha leveine lehtokujineen, käytävineen ja nurmikkoineen päättyy, josta sitte suurenmoinen elyseissiläinen (Champs elysées-) puisto alkaa. Tuileriain likellä tapaamme Palais Royal'in (l. Paläh Roajal) kauniine puutarhoineen ja kiitettyine ravintoloineen ja kahviloineen.

Koko kaupunki on ympäröity muureilla ja valleilla, jotka sen tekevätkin yhdeksi ainoaksi mahdolliseksi linnoitukseksi, joka on vähintäänkin peninkulmaa pitkä joka suunnalle. Tästä linnoituspiiristä vähän ulompana on 16-20 erikoista varustusta, joista Mont Valeria (Mong Valeriäng) on merkillisin ja korkeimmalla paikalla. Parisin eteläpuolella, muhkeassa puutarhassa on Versailles-kaupunki, jonka pätevää linnaa kalleimmat maalaukset ja kuvanveisto-tuotteet kaunistavat.

Höyrylaivat vievät matkustajan tästä maailman-kaupungin metelistä, ranskalaisen tieteen, teollisuuden ja valtiollisen elämän keskipisteestä, sitte Havre'en. Rautateitä Parisista menee Belgian pääkaupunkiin Brüsseliin (l. Brysseliin), eteläänpäin Bourgognen (l. Burgonjen) viinimaitse Rhone-virrälle ja Ranskan paratiisiin, Provenseen (l. Provangsiin), jossa Välimeren kaunis Toulon'in sotasatama on. Lumen peittämistä Pyreneitten vuorista tullaan koillisen Ranskan äärettömille hietalakeuksille ja rämeille (Les Landes), jossa 20 ja 30 peninkulman matkalla ei kasva muita kuin kanervia, petäjiä ja korkkipuita. Sen köyhät asukkaat elävät parhaastaan lampaiden hoidolla sekä pi'in ja hartsin valmistuksella; he ovat mainioita puukenkän tekijöitä ja taitavia korkeilla puujaloilla lammeissaan kävelemään.

Parisin eläintarha.

Vuonna 1626, Ludvig XIII:sta hallitessa, perustettiin Parisin eläintarha Jardin des plantes (Schardäng dä plangt-) puutarhassa. Sen jälkeen sitä on ehtimiseen enennetty, ja kaipaa nykyään vertaistaan Euroopassa. Joka päivä se on yleisölle avoinna ja sittekin käy siellä joskus päivittäin aina 30,000 ihmiseen. Ne tahtovat ihailla siellä olevia kauniita laitoksia ja merkillisyyksiä. Mekin tahdomme siellä käväistä.

Ajattelpas sanomattoman suurta puistomaista ruohokenttää, jota pienoiset tiehyet risteilevät! Monta sataa harvinaista eläintä asuu täällä. Jokaisella eläimellä on oma pieni huoneensa erilleen aidatun pienen puutarhan keskellä; siinä se käyskentelee, katsastelee ympärilleen. Käväiskäämme ensin tuossa pensaisessa aitauksessa, oikealla sivulla. Siellä asuu kettu-perhe, joka tähän vuoden aikaan aivan hyvin jo viihtyy Parisin leppoisen taivaan alla. Astukaamme tuon pienen majan edustalle, jossa nämä kauniit, leppoiset eläimet asuvat! Ne eivät ensinkään pelkää; ne vakavina vaan suopeilla, mustilla silmillään tarkastelevat ympärilleen, silloin tällöin maistaen sinne ripisteltä kotomaistaan (Lapin) mieliruokaa — islannin jäkälää. Tässä pienessä puutarhassa, aivan edellisen vieressä, näet kauniita, pitkä- ja silkinhieno-villaisia angora-vuohia aivan arastelemattomina syövän. Katsopas nyt tuota kirjavaa, keltaista ja mustajuovaista kaunista eläintä tuolla etempänä! Se on Zehra. Vastapäätä olevassa aitauksessa on kylmän Islannin kummallisia oinaita. Ne ovat paksuissa tumman ruskeissa eli mustissa turkeissaan. Ne tulevat niin tutusti vastaamme, pistävät kielensä pitkälleen, näyttävät pieniä valkoisia hampaitaan ja syövät mielellään niille tarjotuita leivänmuruja.

Islantilaisten vieressä asuu Astrakhanin oinaita ja lampaita ja niiden likellä taas Javan ylevä hirvi. Solakan, Indialaisen keltaisenruskean metsävuohenkin näemme Sumatralta tänne tuoduksi. Toisessa aitauksessa kävelee kamelikurki-pari ja kummallinen Marabut-hägeri.[14] Ne, jotka maailmassa elävät satojen peninkulmain päässä toisistaan, tavataan täällä parhaassa naapurisovussa.

Nyt me menemme rantahäkeissä asuvaisten petoeläinten luoksi. Kuulepas mikä mörinä! Siellä on karhu Aasian Kamschatkasta. Hänen naapurinsa, myöskin karhu, on tullut kaukaa — aina Cordillerin vuoreilta Amerikasta. Seuraava häkki näyttää tyhjältä. "Eipäs vaan!" — "Etkö näe tuolla nurkassa kahta viheriänkeltaista, säkenöivää tähteä." Ne ovat mustan Javalaisen pantterin tulisilmät. Aivan seinä seinässä tämän kanssa majajlee Algerian pantteri. Sen likimäisenä naapurina on jaguaari-pari,[15] joka mielellään antaa auringon paistaa monenkarvaiseen turkkiinsa ja väsyneenä haukoittelee, aukoen avaraa, vaahtoista kitaansa katsojain kauhistukseksi. Nyt tulemme Afrikan ja Aasian jalopeuran ja jalopeurattaren luoksi. Sen perästä me näemme Indiasta Coromandelin ja Afrikasta Senegal ja Kapmaan pilkkuisia ja juovasia hyenoja. Kukas voisi uskoa tuota pientä, sarvilantioista petoa niin kauhistavan väkeväksi, niin hirmuiseksi? Vankalla kepillä luulisi sen voitavan karkoittaa, ja kuitenkin se uskaltaa joskus käydä jalopeurankin kimppuun.

Kääntykäämme nyt toisaalle! Mikä karjunta kaikuu tuolta korkeasta, pyöreästä, aidan ympäröimästä rakennuksesta, jossa kaikenlaisia eläimiä elamo! ne riippuvat, kiipeilevät ylös ja laskeutuvat alas. Se on apina-huone. Siellä on kiivinnuorta, nuorakiikkuja ja kapeita käytäviä ja tikapuita ympäri kattoa. Nuo iloiset, pitkähäntäiset eläimet kiipeilevät pitkillä käsivarsillaan ja ajavat toisiaan näillä kapeilla käytävillä ihmeteltävällä nopeudella. Kuinka tänne kotoutunut nuoriso samalla riemuitsee! Katsos, kuinka rivakasti nuo naurattavaiset uskaltajat nuoraan nappaavat; kuinka ne nuolen nopeudella niillä pyöriivät, pää milloin ylös- milloin alaspäin; kuinka ne nuorissa kiikkuvat; kuinka ne yhdestä nuorasta iskevät toiseen, aina pettymättä! Tuolla kaksi apinaa painii keskenään, mutta kolmas ei sitä kärsi, vaan

eroittaa ne toisistaan. Katsos tuota harmaahäntää, joka tahtoo ruskea-häntäistä rangaista! Se hätyyttää sitä. Edellinen kiipeää nuuraa myöten ylös; toinen kerkesi toista tietä pikemmin. Sitte ne rupesivat räystäässä (talon ja seinän liitteessä) kiinniottosille. Ne menivät ympäri katonrajaa semmoista vauhtia, tekivät semmoisia liikkeitä tuossa kapeassa käytävässään, että meitä oikein pyörrytti sitä katsellessa. Ajettava putosi, vaan ei maahan asti; sillä hän iski pudotessaan pitkät sormensa nuoraan kiinni ja laskeutui kiiruusti sitä myöten alas sekä kätkeytyi sitte toisten joukkoon.

Tuolla etempänä Chilin kondori levittelee mahtavia siipiään. Täällä näemme lammikon, jossa Indian, Amerikan ja Afrikan hanhet ja vesilinnut kilpaa kaakottavat samalla, kuin hiljalleen melovaiset joutsenet auringon antavat säteillä lumivalkoisein siipiinsä. Tuolla punaisessa, Alankomaiden tiilistä monikulmaiseksi raketussa huoneessa asuu suurimmat eläimet, nelijalkaisten ylevimmät olennot. Isokuningas, pitkäkärsäinen norsu, asuu siellä. Kaksi sinervänharmaata tapiiria[16] on hänellä seurustelijana, kavalijeerinä. Näiden likehdällä asustelevat lauhkeat kamelit ja dromedarit. Norsun toisella puolella näet muutamia pöyry-rintaisia ja hirveä-sarvisia puhvelihärkiä. Ne ovat raivossa ja tavan takaa ryntäävät kehikkoonsa, juuri kuin tahtoisivat sen pirstoiksi ruhtoa. Pohjais-Amerikan iso piisonhärkä sitä vastaan makaa tuolla kedolla ja pudistelee lyhytvillaista harjaansa, se on kuin sammalinen kallion lohko.

Viimeiseksi tulemme me eläinmaailman jättiläisen, giraffin luoksi; sen Egyptin pascha v. 1827 lähetti Pariisiin. Kummallisen vaikutuksen se tekee meihin, kuin se pitkän, suippean päänsä joko laskee alas taikka helposti nostaa sen 16 jalkaa korkean aidan harjalle ja kummallisilla, mustilla, suopeilla ja viisautta puhuvilla silmillään ystävällisesti katsastelee lapsiin, jotka kummastellen ja ihmetellen sitä töllistelevät. Sen koko olento ilmoittaa jotakin satumaisuutta. Kaksi Indiaalaista härkää (zebusta), kuin karitsaa, leikkii sen vierellä, ne ovat hopeanharmaita, hyvin miellyttäviä ja giraffin rinnalla niinkuin sen sylkioiria. Takana istuu kolme eli neljä papukajjaa, jotka meitä muistuttavat Etelä Amerikasta.

La Cité. (Saint-Louis'in saari).

Tultuamme Parisin muutamiin osiin, joissa emme ole johonkuhun kuukauteen käyneet, ovat ne niin muutetut, että tuskin tunnemme niitä, vielä vähemmän ymmärrämme, mitenkä semmoiset muutokset niin vähässä ajassa ovat voineet tapahtua. Näin on varsinkin Citén-saaren, Parisin keskipisteen laita. Tämä saari on myös kaupungin vanhin osa; Notre Damen kirkon perustus painaa täällä vielä muinaisia Roomalaisia muureja, ja vielä tavataan siellä isoista kaivoksista rahoja ja muita muistoja Roomalaisesta ajasta. Täällä näemme myös Oikeuspalatsin ja siinä pyhän Ludvigin-kappelin. Tämän rakennuksen pohjainen kylkehin on Parisin vanhin huone; sen takana on poliisiviraston rakennus. Muutamia vuosia takaperin oli Cité-saaren suuri osa vielä vanhoilla huone-ryhmillä täytetty. Sen kapeat kadut, joilla huonomaineista kansaa asui, yön aikoina huonosti valaistiin ja sentähden kunnan ihmiset niitä karttoivatkin. Ja, kumma kyllä, kahden eli kolmenkymmenen askeleen päässä tästä rikosten lohkerosta oli putka ristikkoakkunoineen ja Oikeuspalatsi korkeine portteineen. Sen huoneen akkunoista, jossa rikosasiain oikeus istuu, näkyvät nuo lokerot, joissa juuri ehkä nytkin tuomittu rikos tehtiin. Romaanin kirjoittaja Eugén Sue "Parisin Salaisuuksissaan" kuvasi aina julmimmat tapahtumat La Cité'n osassa tapahtuneen, ja vielä nytkin, muutama kuukausi sitten, näytettiin pimeällä, tuskin kuuden jalan levyisellä kadulla se piilopaikka, jossa, tämän romaani-ruhtinaan mukaan, Rudolf olisi pitänyt rosvoita kanssa öisiä kokouksiaan. Tämän likeiset rantakadut[17] olivat niin kammoittavat, että yövahteja niille lisättiin. Nämä kadut kun hävitettiin, löydettiin muutamissa etäisissä holveissa useita ihmisten luurankoja.

Ludvig Filipin hallitessa jo ruvettiin tätä kaupungin osaa repimään hajalle. Mutta vasta Napoleon III:n hallitessa tehtiin siinä kokonaiset mullistukset. Useita vuosia on jo siitä, kuin kaukana la Cité'stä aloitettiin jättiläisrakennus. Monet huonerivit purettiin ja ihmetellen kerrottiin, että eräs bulevardti, joka piilisuoraan pohjasta etelään koko Parisin halkaiseisi, piti laitettaman. Lumivyörykkeen tavalla eteni tämä jättiläisrakennus, ensin Seine-joen poikki, sitte la Cité'n halki, taas Seinen ylitse sekä vihdoin aina Sorbonneen.

Kaksi paikkaa meillä on vielä mainittavana. Niissä ilmoitetaan Parisin iloiset ja vakavat puolet ja ne ovat eli oikeimmin ovat olleet la Cité'ssä. Ensimmäinen on Prado, Parisin ylioppilaitten suurin ja enimmin käyttämä hyppypaikka. Ylioppilaat katoaisivatkin kokonaan tämän jättiläiskaupungin kihinään, jos he eivät pysytteleisi yksissä. Sentähden he asuvatkin samassa kaupungin osassa, Latin, käyvät yhteisissä kahviloissa, ravintoloissa, lukuseuroissa j.m.s. — ja viimeksi Pradossaan. Kova kolaus oli siis heille, kun he kuulivat, että Prado piti hävitettämän ja purettaman. Kauppa-tuomio-istuimella on nyt siinä paikassa mahtava, linnamainen rakennuksensa.

Toinen, vakavamman tarkoituksen paikka la Cité'ssä on matala, pimeä ja synkkä rakennus: la

Morgue.[18] Sinne viedään kaikki poliisien tapaamat tuntemattomien ihmisten ruumiit kaikkien katseltaviksi. Semmoisia enimmästi ovat hukkuneet ja itsensä murhanneet; sinne myös murhatutkin viedään. Rakennus on yhtenä suurena avonaisena huoneena, jonka verrattoman iso ristikko jakaa kahteen puoliskoon. Isompi puolisko on katselijoille, pienempi ruumeille. Voi! tuo ristikon takainen osa ei ole koskaan tyhjä! Ruumiin takana riippuvat ne verhot, jotka sitä löytäissään pukivat. Utelijas yleisö virtaa sinne ja sieltä; herrat ja naiset, päälliköt ja työmiehet, vanhat vaimot ja lapset kiiruhtavat sinne ja — ehkäpä murhaajan itsensäkin joku salainen voima vetää sinne, vielä kerran uhrinsa nähdäkseen. — Yksi silmäys, huudahdus, pikainen sana pettää hänen; kaksi salaisen poliisin asiamiestä, jotka tahallansa tänne ovat piiloutuneet, ottavat hänen kiinni. Hän hämmästyttää; hän tunnustaa; hän on itse antautunut oikeuden käsiin! Semmoisiakin sattumia on tapahtunut.

Mutta la Morgueen vastapäätä oleva Notre Damen kirkko on ikäänkuin lohdutus kaikelle tälle. Silmäys tähän ihmeelliseen rakennukseen, joka viime aikoina on kolmensadan jalan korkuisella keskustornilla kaunistettu, täyttää alakuloisen mielen toivolla ja lohdutuksella.

Les Landes'in[19] hietanummi.

Les Landes'in hietanummi on Gironde- ja Adour-jokien välillä; se on paikoin viljeltyä tahi lammasten laidunta ja paikoin taas hedelmätöntä hiedikkoa. Koko tämä rantue on n.s. dünein (l. dynein) rajoittama. Dünit ovat meren kohoavia hietaharjuja (joskus 150 jalan korkuisia) jotka tuulen mukaan muuttelevat ja vuosittain vievät maata 60 jalan paikoille. Les Landes'in asukkaat ovat pieniä, laihoja ihmisiä, joiden iho on kalpea ja väritön, hiukset suorat ja mustat, silmät lyijynharmaat, katsanto synkeä, kasvot raskasmieliset ja harvoin hymyynkään ihastuvat. Vaikka Landes'läisellä on heikko ruumiinrakennus ja vuoden isoimman ajan kuumeen vaivaama, täytyy sen kuitenkin kestää kovimmat työt ja peloittavat rajuilmat.

Hänen ahdasta, likaista asuntoaan yksin Vihantamaan villitkin halveksivat. Sen paras huone on kyökki, jonka takalla julman iso pata isännöi; siinä emäntä hämmentelee "eskoton"-velliään, joksi ne sanovat maisi- ja hirsivelliään, ja joka on heidän tavallisin ravintonsa. Tässä kyökissä naiset kehräävät, lapset odottavat ruokaansa ja miehet kertovat, miten noitaukko on haudasta nousnut — se on heidän satujensa tavallisin aine. Vaimojen huoneet ovat pimeitä pesiä, joihin päivä ei ensinkään pääse. Niihin miehet ja naiset yöksi kohtaavat. Muutamat makaavat paljaalle laattialle levitetyllä lammasnahalla, toiset taas pahanpäiväisissä sängyissä kahden höyhenpatjan välissä, jossa he joskus kestävät lämpöä semmoista, jossa muna melkein kypsyisi.

Paimenet ovat kanervakankaiden ja soiden vartijat. Ne kuin enimmästi asuskelevat kaukana muista ihmisistä, joita he eivät viikkokausiin näekään, kantavat ne mukanaan maisi- eli hirsijauhoppusia, pahentunutta sianlihapolaa ja pataa, jossa he mainion vellinsä keittävät — sekä vettä, jonka kitkerää makua ne kokevat etikalla ja suolalla vähentää. Pitkillä puujaloilla, jotka sen pitentävät 6 jalkaa, samoa paimen kanervikkoja, kahlaa lampeja ja kilpailee seudun kesyttömäin vuohien kanssa nopeudessa. Näin kuleskellessaan hän kertaa samalla lankaa eli kutoo sukkaa. Jonkun virkaveljensä kohtaaminen suo hänen yksinäisille hetkilleen joskus edes pienen hivin. Karjansa terveys on silloin parhaana puheen aineena.

Talvisin paimenet pukeutuvat lammasnahkoihin päästä jalkoihin saakka. Jalat niillä sitävastaan ovat aina paljaina; päässä ohkainen lakki. Tätä paitsi niillä on paksu, valkoinen villainen päällysnuttu, jonka yläosa kapenee punaisilla nauhoilla kaunistettuun huippuun. Tätä pukua kesällä vastaa karitsan nahkaiset röijyt ja housut. Ihoa likinnä on hänellä pellavainen paita, jolla harvoin veden kanssa on tekemistä.

Yksi osa Les Landes'in asukkaista elää havumetsistä pihkaa keräilemällä, pihan kerääjät heräävät päivän koittaissa, varustautuvat kirveellä, pitkällä, tikapuiden kaltaisella valolla ja ruokarepulla ja niin kiiruhtavat honkametsiin, joissa he suurimman elämänsä osan viettävät. He alkavat työnsä muutamilla epäsointuisilla äännähdyksillä, jotka ajavat laulun asiaa. Sitte asettavat he tikapuunsa jotakin muhkeata petäjää vastaan ja nousevat malan nappuloiden avulla peloittavan korkealle, asettavat siellä vasemman jalkansa nappulalle ja oikean puun kupeeseen, sillä tikkoja estääkseen heilumasta. Tässä häilyileväisessä asemassa hakkaa pihan kerääjä kirveellään pitkin puun kuvetta kuurnan, jota myöten pihka sitte valuu juurelle, josta hän sen huolellisesti korjaa ja vie valmistuspaikkaan.

Ollen kaikesta seura-elämästä eroitettu, ei hän koskaan ikävöi, eikä siis, enempää kuin paimenkaan, vaihtaisi elantoakaan muuhun mukavampaan. Ainoastaan pyhänä hän jättää havumetsänsä ja rientää, paha kyllä, ei kirkkoon, vaan kapakan kurjiin nautintoihin. Hän valmistuu humalalla uudelle viikolle.

Pihan kerääjän pukuna ovat karhea sarkaröijy, harmaat punaisella vyöllä vyötetyt pellavahousut ja

lakki tahi olkihattu. Sateen tultua hän peittäytyy mustalla, avohihaisella viitalla.

Les Landes'in vaimot hoitavat huoneaskareet, viljelevät maan ja polttavat hiilet; he myös hoitavat mehiläisiä ja elättävät silkkimatoja. Useimmat maaseudun naiset ovat kauniita parikymmenen vuotiaaksi, vaan siitä alkain jo alenevat kauneudessaan. Heidän hieno hiipiänsä, silmäin lempeä kiilto, koko viehättävä näkönsä — kaikki katoaa ja muuttuu peloittavaksi rumuudeksi, joka on melkein uskomaton.

Toulon.

Toulon'iin tultuamme, kävimme heti sen merkillisyyksiä, arsenaalia[20] ja sotasatamaa silmäilemään. Ensin katselimme laivasorvia, jossa kahta isoa linjalaiivaa parhaallaan tehtiin. Sitte me kulimme niissä erityisissä työpajoissa, joissa tehdään kaikki, mitä laivastoon tarvitaan: aina isosta mastosta ja sentnerin painoisesta ankkurista merimiehen läkkilyhtyyyn saakka. Me näemme sivumennen useita isoja aittoja ja erään leipiön, jossa monelle tuhannelle ihmiselle päivittäin leivät leivotaan. Eräässä isossa rakennuksessa työskenteli kuvanveistäjiä laivan kokan koristimien valmistelussa. Puusepän luona näemme me suuren joukon kainalosauvoja ja puujalkoja sattumain varalle valmistetun. Näitä paitsi työhuoneessa oli vielä aika joukko pienempiä ja suurempia laivan huoneiden kaluja. Isossa naulapajassa valmistetaan ääretön paljous ja sanomattomalla nopeudella kaikki erilaiset naulain lajit, joita laivaan tarvitaan: jättiläissuuret semmoiset, joilla peräsin kiinnitetään sekä pienet merikartan ja kalenterin seinäänkiinnittäjät. Tuolla sivulla veitsiseppä säkenöittää, sillä jokaisella merimiehellä pitää olla oma veitsensä. Tämän likehdöllä oli myös ankkurien ja muiden laivan tarpeiden paja. Me kävimme myös monessa pajassa, joissa jokaisessa laivan orjain täytyy palvella ja tehdä pahimmat työt. Katsahdus noihin kahleilla rasitettuihin onnettomiin teki meihin mieltäsärkevän vaikutuksen.

Arsenaaliin kuuluu myös yleensä ylistetty sotalaivain-satama, jossa sotalaivat killuvat. Galeeri- eli airolaivoja killuu tässä myös rannan täydeltä. Ne oikeastaan ovat kelvottomia, katollisia sotalaivoja. Jokaisessa galeerissa on kurja tila 500 vangille. Ne, jotka eivät näihin mahdu, suletaan vieläkin kurjempiin asuntoihin, kosteisiin ja pimeisiin kellareihin. — Juuri Arsenaliin tultuamme, kutsui kello vankeja vaivaloisesta työstään kurjaan yöpaikkaansa. Heitä tulikin kaikkialta, — kaksi ja kaksi aina kahleilla yhdistettyinä. He kaikki ovat karheisin, punervanuskeihin verhoihin puettuina; paljaaksi ajeltua päätään verhoaa punainen patalakki. Hyvin surumielisinä näimme me täällä nuorukaisia, jotka eivät vielä kahtakymmentä täyttäneet; heidän kasvonsa puhuivat entisistä paremmista ajoista, kuin niiden vanhain pahantekijäin, joihin he kaksittain kahleilla olivat sidottuina, ja joiden rautakylmässä katseessa mitä suurin muutos puhui. Galeeriorjain ruokana on kuiva leipä ja vesi; ainoastaan aamiaiseksi he saavat vesirokkaa. Puiset rahat, joilla töin tuskin suoraksi voi ojennaita, ovat heidän vuoteenaan. Suurimmat pahantekijät ovat kahleilla rahiinsa kiinnitetyt, eivätkä pääse sitä ulomma, kuin minkä kahleensa myöntävät. Pällikköjen uhkaavat kepit häilyilevät alituisesti näiden onnettomain päiden päällä ja antavat armottomia iskuja niille, jotka pienenkin koltosen tekevät.

Silkin viljeleminen.

Tuolla edessämme on Lyon, Rhonen laakson muhkea kaupunki 370,000 asukkaineen; se on suurenmoisen etelän-teollisuuden kuningatar. Kaikkien muiden kaupungin merkillisyyksien on syrjälle sysäyminen, kuin kysymykseen tulee kaupungin ja maakunnan omituisimmat kohdat. Ennenkuin sanomme sen merkityksellisen nimen, pyydämme sinua katsomaan tuota pientä huonetta tuolla uudessa, kauniissa kaupungin osassa! Siinä asui kerran olkihattujen tekijä, joka sattui Englantilaisesta sanomalehdestä lukemaan, että pitsien nypläyskoneen keksimisestä oli luvattu iso palkinto. Hän keksi semmoisen ja valmisti pitsejä, jotka vetivät Parisin huomion niin puoleensa, että hallitus kutsui koneen keksijän sinne. Mutta innollinen pormestari oli käskyn väärin ymmärtänyt, tämä tehtailija-parka vietiin vankina Pariisiin. Erehdys huomattiin kuitenkin pian; Napoleon piti miehen arvossa ja tehtailijan täytyi jo kauan sitte säretyn koneensa taas ko'ota. Hallituksen kehoituksesta ryhtyi hän sitte sen aikuisia silkin kangas-aseita parantamaan ja siinä toimestaan hän keksikin taidokkaat kangas-aseensa. Mutta tämäkään kone ei säästynyt monen muun samanlaisen kohtalosta, sillä työmiehet pitivät, paha kyllä, niitä vihollisinaan. Kauppaneuvoston käskystä se särettiin, puuaineet myötiin polttopuiksi, rauta murukopan romun arvoisena, ja luultiinpa siten oikein urostyö tehdyksi. Vasta myöhemmin tämän keksinnön arvo havaittiin ja huomattiin sen paljo kuvakudontaa parantaneen. Jalomielinen keksijä oli taas valmis uuden koneen valmistamiseen ja hyvien neuvojen antamiseen. Jaquard oli tämän ansiollisen miehen nimi. Sentähdenpä vielä tänä päivänä, Jaquard'in keksintöjen johdosta, voimmekin Lyon'ia sanoa kutomakeinollisuuden kuningattareksi. Jaquard'in kangasaseet ovat tuhansille tulleet elättäjiksi

ja eteläisen Ranskan ynnä pohjaisen Italian tehneet silkin viljelyksen kodiksi. — Etelä-Ranskan silkki voi nykyään piemontilaisen silkin kanssa kilpailla; Hispania ja Schweitsi ei sitä vastaan enää voi niin hyvää työtä valmistaa. Ei Saksankaan silkin valmistusta voi Ranskan samanlaiseen verrata; sillä mitä Preussin 10,000 kangasasetta on yksinään Lyon'in 90,000 vastaan.

Mutta mikä on tuo pieni elukka, joka meille tämän kiiltävän, etsityn kankaan antaa? Se on silkkiäistoukka, josta silkkimato sittemmin muodostuu. Hirsijyvän[21] kokoisista munista matelee pieniä, 16 jalkaisia matoja, jotka ensin ovat ruskeita, sitte vaaleankeltaisia, ja jotka elävät silkkiäispuiden lehdistä. Viimeksi mato valitsee itselleen rauhasen paikan, jossa kehityttyä umpinaiseen koteloon. Säikeet, joita se ympärilleen kiittää, muodostavat juuri tämän n.s. silkkikotelon (cocon), jossa on kolme eri kerrosta. Päälimmäisestä, hauraasta, vanukkeisesta kuoresta saadaan n.s. vanukesilkki (flocksilke); toinen kerros on pitkulainen, tiheä kehä. Tämä hyödyllisin ja hienoin kerros on kääritty 700-1000 jalan pituisesta langasta. Sisimmäisenä on n.s. taateli eli kolmas, ohkainen ja pergamentin kaltainen kerros. Silkkimadon kehruuaine on hieno, hartsintapainen neste, jota sen alahuulen kahdesta aukosta ulostuu ja sitte pikaisesti kovettuu. Niistä erittäin hienoista säikeistä, joista, sadoin yhdistettyinä, vasta silkkilanka syntyy, voidaan suurennuslasilla erottaa, miten mato viimeksi kehrätyn edelliseen on solminnut. — Mutta mitä nyt tehdään näille koteloille? Yksi osa niistä annetaan olla alallaan niinkauvan, kuin perhonen niistä matelee sukua suurentamaan ja ylläpitämään. Tämmöisiin, perhosen rikkomiin koteloihin ei tietysti jää yhtään ehjää säijettä. Useimmat silkkimadot kuitenkin koteloissaan kuuletetaan leipomauunissa tahi kuumilla suolaveden, tärpättiöljyn eli väkiviinan höyryillä. Tämän jälkeen ne tavallisessa lämpöisessä kuivataan, jonka jälkeen niitä kuivissa paikoissa voi vuosikausia säilyttää.

Kuinka silkkiä sitte oikein valmistetaan? Kotelot lajitellaan ensin keltaisiin, valkoisiin ja vihertäviin, eli hyviin, keskinkertaisiin ja huonoihin. Hyviksi sanotaan tivit ja tiheet kotelot, jotka täydellisiksi muodostuneina ovat kyyhkyjen munain kokoisia. Koteloiden kehminen vaatii isoa taitoa. Lanka ei saa kulua, ja semmoista kehmistä varten oli omituinen kone jo vuonna 1300 Bolognen kaupungissa käytettävänä. Ennenkuin koteloita voi kehmiään ruveta, ovat ne puhdistettavat siitä omituisesta gummista, jolla langat ovat toisiinsa liitetyt. Se tapahtuu liuvottamalla 40° ja 50° (Reaumur'in) lämpöisissä vesikattiloissa.

Sen jälkeen vaimot pehmeillä vitsoilla koteloita ripsovat, kunnes keskimmäisen ja parhaimman kerroksen päällysosa on niihin tarttunut. Sitte kotelot pannaan haaleasen veteen ja sieltä kehitään. Vaimot ensin kotelon neljä eli viisi lankaa pujoittelevat erään kapean rauta- tai tinapalan reikäin lävitse ja sitte ne yhdistävät. Useat näin yhdistellyt langat muodostavat sitte niin vahvan langan, että sen voi pyörälle kehiä. Sitte silkit lajitellaan ja säilytetään kannellisissa arkuissa. Tämä on n.s. "raakaa silkkiä."

Parhain, valkoinen, vaan samalla paikkulepäisin silkin raaka-aine saadaan Kiinassa. Bengalilainen eli Itä-Indialainen silkki yleensä on hienoin. Tusina Bengalilaisia nenäliinoja, jotka kerran Victoria kuningattarelle lähetettiin, mahtui nuuskakoteloon, ja näitä kansa kuitenkin käsin kutoo. Ranskan ja Italian silkit eivät tavallisesti ole niin valkoisia eikä hienoja, mutta ne ovat enemmän tasaisia ja yhdenlaisia. Raaka silkki on kuitenkin vahamaisesta öljystä puhdistettava. Sitä varten sitä kattiloissa, Marseill'in saipuun sekaisessa vedessä keitetään, huuhtotaan ja kuivaksi väännetään. Sen jälkeen voidaan se mielen mukaan painaa, kehrätä ja valmistaa. Tähde, vanukesilkki ja rikkipureksellut kotelot voidaan myös käyttää; ne milloin tavoin kehrätään ja valmistellaan nauhoiksi ja silkiksi.

Ranskalaiset.

"Ranskalaiset," sanoo eräs kirjailija, "ovat vuoden 1870-71 sodasta paljon oppineet kaikissa suhteissa. Vakavuus, päättäväisyys, ylellisyyden ylenkatse, ponteva ja ajateltu toiminto on tullut suuremman yleisön ominaisuudeksi, ja kaikkialla tämän älyllisen toiminnon seuraukset jo näkyvätkin. — Ei juuri missään, eipä sodan pahimmasti raadelluissa seuduissakaan, terveiden ihmisten nähdä joutilaina kerjälävän; ryysyisiä, puutteen kurjentamia olennoita harvoin tavataan. Sitävastaan into pellonviljelyksessä, kaivostyössä, teollisuudessa ja kaupassa kaikkialla ilmestyy." Hyvän toimeentulon todisteeksi voimme myös mainita, että väestön 6 prosenttia eli yli kahden miljoonan ihmisen elää yksinomaisesti rahainsa koroilla. Varsinaisia säästäjiä, joihin suuri osa säästöpankkeihin panevia työmiehiä ja pieniä koronkiskojia kuuluu, on yli 10 miljoonaa ihmistä; toisin sanoen: jokainen kolmas ranskalainen — luonnollisesti mitä erilaisimmista arvoluokista — on "raha-äverijäs."

Enemmän kuin mitkään muut, herättävät Ranskalaisen, niin yksityis- kuin yleisseikkaisetkin vastakkaisuudet huomiota. Yhtä kevytmielinen, hupainen ja innollinen kuin hän on valtiollisissa toimissa, yhtä varovainen ja miettiväinen on hän omissa asioissaan. Rehellisyys ("probité") ei kuitenkaan missään muualla ole niin yleinen, kuin Ranskassa. Se vallitsee kaikkialla, niin kaupungissa

kuin kylässäkin, kaikissa kansan luokissa, miljoonan omistajasta aina köyhimpään vaivaiseen saakka. Jos Ranskalainen onkin, miten sanoimme, säästäväinen, ei se kuitenkaan saituri koskaan ole. Hänen kevytmielisyytensä ja hekumallisuutensa ovat melkein sananparreksi tulleet; mutta himojensa ei hän kuitenkaan anna koskaan itseänsä viedä niin kauvaksi, että siitä yhteiskunnalle vahinkoa tulisi.

Luonto ja kasvatusta yhdessä Ranskalaisesta ovat tehneet täydellisimmän seuraihmissen, mitä maailma tuntee. Luonnoltansa on iloinen ja sukkela, vilkas ja sievä, ja tahtoo mielellään tulla huomatuksi. Tämä kaikki tekee, ett'ei seurustelu tule säädyttömäksi, raskaaksi ja ikäväksi. Tavattomalla terävyydellä hän on seuraelämän niin järjestänyt, että kaikilla näillä omaisuuksilla on vapaa toimialansa, kuitenkin toiselta puolelta toistensa kanssa jupakkaan joutumatta.

Mont Blanc.

Pennini-alpeista kohoaa Mont Blanc kolmine kukkuloineen, joilla talvi aina asuu, juuri kuin tämän vuorijonon jättiläishaltijana. Tämä vuori on Savoyessa ja kohoaa 14,676 jalkaa meren pintaa ylemmäs. Mont Blanc'iksi (valkoiseksi vuoreksi) sanotaan sitä sentähden, että sitä aina peittävä lumi tekee sen valkean-kiiltoiseksi. Korkein huippu on kapea, 6 jalan levyinen harju, jota dromedarin harjuksi sanotaan. Monen tienoppaan keralla minä koetin kohota tälle Euroopan korkeimmalle jättiläisvuorelle. Pienet tikapuut otimme mukaamme, jääkengitimme kenkämme ja niin rautapiikkipäisine keppinemme matkaan lähdimme.

Tie jäätiköillä oli liukas ja jyrkkä ja siis kaikin puolin vaivaloinen. Mutta mitäs innokas halu jonkun uuden, tavattomuuden näkemiseen ja saavuttamiseen ei uhraisi! 10-12 jalan pituisella köydellä pidimme toinen toisistamme kiinni. — Kasvimaailma oli kallioilta kokonaan loppunut, ainoastaan joku heinän korsi siellä ja täällä kiven kolosta pilkisti. Viimen kuitenkin pääsimme semmoiselle paikalle, jossa voimme levähtää. Tämän jälkeen kun sitte matkaamme jatkoimme, lumi ja ilma häikäisi silmiäni niin, että eteeni tuskin näin. Silmäpalsamilla niitä siveltyäni pääsin kuitenkin siitä pulasta.

Me kohtasimme vielä monta jäätikköä ja vaarallista rotkoa, joiden poikki täytyi juostaksemme. Suurempain halkeamain ylitse olivat lumi- ja jääsillat muodostuneet; niitä kulkiessamme uhkasi meitä joka silmänräpäys niiden murtumisen ja samalla syvyyteen syökseymisemme vaara. Lumi täällä oli erittäin puhdasta ja häikäisevän valkoista. Kuoleman hiljaisuus vallitsi täällä elonkipinättömässä korkeudessa; lumen jalkaimme alla kitseminen oli ainoa ääni. Ylempänä huipulla kaikkialta kammoittava syvyys avautui yhä selvemmin eteemme; lumi muuttui niin jäiseksi ja kovaksi, että edellä käyvän tienoppaamme täytyi kirveellä hakata meille jalan tilat, voidaksemme ylemmäs nousta. Ilma harveni niin, että töin tuskin hengittää voin. Sanomaton väsymys ja voimattomuus minun vaivutti. Pieninkin liike tuotti pikaisimman valtimoiden ja sydämen sykinnön. Minulta katosi kaikki ruokahalu, ett'en voinut minkäänlaista ravintoa nauttia.

Ilman yhä harveneminen tuotti minulle kuitenkin pahimman pulan. Minä tunsin semmoisen väsymyksen, ett'en enää luullut askeltakaan voivani ottaa. Mutta — "eteenpäin!" ajattelin, "akka tieltä kääntyy, vaan ei mies pahainenkaan" — ja katsos, se kyllä menestyi!

Nyt viimeinkin seisoin Mont Blanc'in kokonaisen maanosan korkeimmalla kukkulalla. Kaikki elolliset olivat syvyydessä jalkojeni alla. Taivas oli minua likempänä. Niin hurmottuneena, kuin täällä, en koskaan ennen ole ollut. Voi! minä toivoin olevani nyt kaikesta synnistä ja heikkoudesta yhtä puhtaan, kuin ilma, jota siellä hengitin! Minun sieluni oli vapaa, se tuntui riisuutuneen kaikista ruumiin asettamista kahleistaan. Autuas, kuin kuolematon, tunsin minä olevani. Ilma oli kirkas ja selkeä, ja näköala tuolta kapealla vuoren harjalla ääretön ja sanomaton. Katseeni liiteli idässä Milanon, kaakossa Parman ja etelässä Genuan alueilla. Osa eteläistä Ranskaa, Schweitsin vuoristoa, jäätiköitä ja alpeja myhäili minun jalkaini juurella. Kaikki muut vuoret, paitsi melkein Mont Blanc'in kokoista Mont-Rosaa, näyttivät minulle vaan myyrämättäiltä ja vuoriseudut mättäiseltä maalta. Aurinko oli jo laskeutunut, kuin minä jätin dromedarin ja sanoin sille ikuiset jäähyväiset.

Belgia ja sen asukkaat.

Belgia on toimeentulon maa; tavaton hedelmällisyys, hyvin raketut kaupungit ja kauniit, muhkeat tiilistä raketut kylät nähdään täällä kaikkialla. Lukemattomia meijeriä ja taloja maa on myös kirjavanaan. Enemmän kuin koko kansan kolmannes asuu kaupungeissa, joita onkin täällä tiheimmässä, kuin missään muussa Euroopan mannermaassa. Ei missään muualla maan ja kaupungin suhde herätä niin suurta huomiota, kuin täällä. Belgian pieni kuningaskunta muuttuu vaan enemmän ja enemmän

kaupungeiksi. Ne kasvavat myös täällä ihmeellisellä nopeudella, pääkaupungin asukkaat esim. ovat vähemmässä, kuin 45 vuodessa melkein toisen puolen lisäytyneet.

Belgian merenpuoli muodostaa suuren tasangon, joka etelässä aaltomaisesti kirkenee. Brabantin ja Limburgin kunnaat kohoutuvat aina 1,800 jalan korkuisiksi. Ne ovat Ardennivuorijono: haaroja, jotka Luksenburgin alueella — Maasjoen molemmin puolin — kohoutuvat korkeimmalleen. Maan laatu näillä metsäisillä seuduilla on vaihtelevainen, vaan muissa valtakunnan osissa yleensä hyvin hedelmällinen, varsinkin Brabantissa ja Flanderissa. Antwerpenin pohjais- ja itäosassa maa on hedelmätöntä järvistä ja rämeistä nummea. Sitä sanotaan Campine'ksi ja on se monen joen alkulähteenä. Muutamia alhaisia rämeiköitä on muutettu hedelmällisiksi ojikoiksi (polder). Eteläisten vuoritukkulain välillä tavataan hedelmällisiä, vesirikkaita, viehättäviä laaksoja monine myllyineen, tehtaineen ja rautapajoineen. Muuten maan suuremman osan silmänkantamattomat viljavainio-rivit täyttävät. Kaakossa maa on vähemmän hedelmällinen. Pohjaispuolen, osaksi aivan puuton, tasanko on yksitoikkoista; mutta lehtipensasten ympäröiväin niittyjen viehättävä vihanne, mitä muhkeimmat viljavainiot, kauniit maisemat muhkeine puutarhoineen, siistit kylät ja osaksi komeat kaupungit viehättävät siellä silmää. Maasta tuskin on palaakaan käyttämätöntä; taito ja luonto toistansa kaikkialla kättelevät. Etelä-, varsinkin Sambre- ja alaisen Maasjoen laaksot ovat kauniimmat. Maaslaakso Lüttich'istä alkain on varsin viehättävä. Kirjavakseen on sen tien viereen sijoitettu kyliä, uhkeita linnoja ja maataloja, torppia, meijereitä, isoja tehtaiden rakennuksia, kirkkoja, rautatehtaita ja myllyjä.

Pellonviljely Belgiassa on hyvällä kannalla. Siellä kasvatetaan kaikenlaista viljaa — vaan ei kuitenkaan kylliksi — ja muita ravinnoksia, öljykasveja, erinomaista liinaa ja pellavaa, tupakkia, humalaa, sikuria, krappia[22] j.n.e.

Flanderissa, Sambre- ja Maasjokien tienoilla on hedelmäin viljelys korkeimmalla kannalla; kauniiden kukkaisten ja hyödyllisten vihannesten viljelystä myös harrastetaan. Viiniköynnöksiä kasvaa ainoastaan maan itäosassa.

Karjaa hoidetaan hyvästi. Hyvät hevoset, lampaat, siat, naudat ja paikoin lukuisat siipieläimet ovat sen todisteena. Kalastuksella on myöskin maan länsiosassa ja etenkin rantamailla arvonsa; sillin ja tuurakalankin pyyntiin siellä osaa otetaan.

Vuoriviljelyksessä työskentelee maan kaakkoisessa osassa monta kättä. Sen parhaat tuotteet ovat kivihiilet, rauta, sinkki, vaski, lyijy ja suolat.

Teollisuus on varsinaisena elinkeinona, Belgia on Euroopan mantereen parhain tehdasmaa. Villa-, pellava-, puuvilla-, nahka- ja metalliteosten valmistaminen on teollisuuden etevimpänä tehtävänä. Belgian masiina- ja kivääritehtaat ovat yhtä kuuluisat, kuin sen pitsienkin valmistus.

Belgian kauppa on kukoistavainen. Oivalliset tiet, useat kaivannot ja mitä tihein rautatieverkko kykenevätkin sitä edistämään — ja siinä suhteessa Belgia voittaaikin kaikki muut maat. Se kulettaa enimmäkseen omaa tavaraansa niin maalla kuin merelläkin.

Belgialaiset ovat Ranskalaisten, Alankomaalaisten ja Saksalaisten sekoitus. Tämä kätevä, työteliäs, hilpeämielinen ja kuitenkin varsin vakava kansa eroaa niinhyvin muotonsa, kuin elantonsakin puolesta silmännähtävästi naapureistaan, Alankomaalaisista ja Ranskalaisista; mutta melkein kaikki ymmärtävät ja puhuvatkin Ranskaa ja maan kieli onkin Ranskan ja Alankomaiden kielten sekoitus, Belgialaisten luonteen ranskalaisuus voittaa. He ovat tulisia, kaunopuhujia, hilpeämielisiä, turhamaisia, kevytmielisiä niinkuin Ranskalaisetkin, vaan ei niin sävyisiä.

Ranskalainen veri nähdään parhaiten Lüttichin, Hennegauin ja Namurin lääneissä eri provinseissa; pohjaiset asukkaat taas enemmän vivahtavat Alankomaalasiin. Ruumiin muotoon katsoen, Flanderin asukkaat ovat hyväsilmaisia, pullea-, pyöreämuotoisia ja suuri-, kyömänenäisiä. Flanderin neitokset ovat usein jotenkin viehättäviä. Heidän ruumiinsa on solakka, liikkeensä vapaat, mutta määrättyt. Puku heillä on hyvin sievä. Kapea, lyhyt hame, sievä liivi, kaulaliina ja kypärämäinen pään kaunistus, joka painuu aina korvien alapuolelle ja muodostuu kaulan ympärille kaulukseksi, kuuluu naisten yleiseen pukuun. Tälle kypärämaiselle päähineelle he heittävät vielä irralleen mustan silmikon. Namurilaisilla ja Lüttichiläisillä usein tapaa korkeita, supistuneita otsia, mustia silmiä, kippuraneniä, paksuja huulia ja ruskeita muotoja. Brabantilaiset tekevät vieraasen vähemmän viehättävän vaikutuksen. Niiden ruumis on velto, paksu ja kömpelö. Tunnettu sininen mekko on yleinen kansallispuku. Sitä pitää niin poika kuin ukkokin. Naineilla vaimoilla ja nuorilla neitosilla melkein yleisesti ovat valkoiset hunnut päässä. — Puhtausrakkauden Belgialainen jakaa Alankomaalaisen kanssa.

Hän, joka Rhein-jokea pitkin laskee Pohjanmereen, tulee viimein pitkin meren rantuetta levenevälle alangolle. Joka taitaa "ala-saksaa", hän voi jotensakin hyvin siellä asuvaisten ihmisten kanssa asiansa ajaa, ja pian kyllä huomaa, että Alankomaalaiset kuuluvat Saksalaiseen rotuun. Alankomaat ovat täynnä komeita kaupunkeja ja suuria kyliä. Ihanilla niityillä mellastelevat ylevät karjalaumat. Toisaalta taas silmä saa liidellä aavoilla kankailla, joilla ainoastaan yksitoikkoista kanervaa kasvaa. Tuolla näkee alhaista nevarehua, jossa tuhannet ahkerat kädet mättäitä leikkelevät. Näin monenmoisuudet täällä erilaisina esiyttyvät.

Mutta, kuinka ihmeellistä! — Kaiken, mitä silmäsi näkee, on ihmiskäsi liejasta ja osaksi meren aalloista kohottanut. Sillä aikoja on ollut, jolloin Pohjanmeren aallot näitä seutuja huuhtelivat. Vielä tänäkin päivänä Alankomaalaisen täytyy maataan suojella meren hyökkäyksiltä. Nousuvesi uhkaa hänen koko rikkautensa Ahtolaan haudata. Sentähden hän on rakentanut lujia patoja, joihin meren hyrskivä voima sortuu.

Rheinin lukuisat haarat risteilevät koko maata. Kuinka hitaasti se hivuu edelleen mataloiden äyrästensä välitse! Onko tämä sama joki, joka hyrskien ja pauhaten paasasi vettä Schweitsin vuorilta alas ja vieritteli viheriöitä aaltojaan Saksan viehättävien seutujen halki? On; mutta siitä on tullut vanhuskömpelö, joka vaivalla mereen kerkiää. — Alankomaita pujoittelee vielä lukemattomat kaivannot. Ne ovat rakennetut veden johdattimiksi ja keskusliikkeen helpoittajiksi. Näillä kaivannoilla vilisee vilkas venheiden liikunta; sillä kansaa ja tavaraa viedään niitä pitkin kautta maan. — Siistien kylien seutuvilla karjalaumat loikuvat niityillä samalla, kuin ahkerat kädet raatavat heiniä suojihin eli leikkaavat vainioiden kypsyneet hedelmät. Korkeilla, mykevillä maanteilla voi matkustaja myös mukavasti vaunuissaan matkustella. — Jos menet johonkin kaupunkiin tahi kylään, tapaat maan hiljaisuutta, kauneutta ja siisteyttä. Alankomaalainen rakastaa ennen kaikkea järjestystä ja siisteyttä. Hänen kotonsa on kukkain, kasvien, näkinkenkin ja kuvien kaunistama. Kauniit puutarhat, joita korallit ja kivet koristavat, siistit ulkokuoneet ja tallit viehättävät silmää. Mieltäväisenä ja verkalleen isäntä tulee korkeilla puukengillään sisälle ja ystävällisellä äänellä tervehtää vieraan tervetulleeksi. Ja vaikka hänen puheensa on hyvin verkallista ja leveätä, erehtyy kuitenkin se, joka Alankomaalaista luulee toimeettomaksi nuhjukseksi. Hänen esi-isänsä ovat olleet juuri semmoisia, kuin hänkin on, ja kuitenkin he ovat lapiolla ja kuokalla mereltä maansa riistäneet ja sanomattomalla vaivalla rakentaneet muureja ja torneja, kaivaneet ojia ja muuttaneet nurmikoiksi paikat, joissa ennen sammakot kurnuttivat, kalakajajat ja ruohonpäristäjät asuivat. Kansan ahkeruuden pian huomaa varsinkin suurissa merikaupungeissa Amsterdamissa ja Rotterdamissa. Katsopas Alankomaalaista laivansa peräsimen ääressä! Silloin et näe hänen mukavuustelevan ja verkastelevan, vaan rivakkana ja jäntevänä, ehkä kuitenkin ajattelevaisena.

Alankomaalaisen tavaton siisteys, rakkaus kukkasiin ja niiden hoitoon ja kirjavihin väreihin on helposti selitetty. Harmaa, synkkä ja yksitoikkoinen on hänen maansa; sillä se on savinen ja hetteinen, ja ainoastaan kyläin ja kaivannoiden ympäristöillä kohoaa yksityisiä puuryhmiä. Meri, järvet, kaivannot ja haudat tekevät ilman kosteaksi, ja taivas on usein savuinen. Kaiken tämän vastenmielisyyden palkkioksi tarvitsee Alankomaalainen korvausta; nämä sievät, valoisat ja kirjavat esineet on hän siksi valmistanutkin.

Ihmeellinen on Alankomaiden "luode ja vuoksi". Suuren meren vesi nousee ja laskee, nimittäin, säännöllisesti kahdesti aina 24 tunnissa. Veden nousu, kestäen 6 tuntia, sanotaan luoteeksi; lasku, joka myös kestää 6 tuntia, sanotaan vuokseksi. Luoteen aikana meren vesi ylenee ylenemistään ja laineet pauhaten uhkaavat ruhtoa padot ja salpuut, joilla maa on suojeltu. Joskus käy niinkin, että luode kohoaa salpuiden ylitse ja huuhtelee maan sydämiin saakka. Vuoksen tultua vierii meri taas vähitellen maalta. Korkeiksi kohoavat silloin padot; laiturit ja pylväät näyttävät korkeilla jaloilla seisovan. Meren pohja paljastuu ja siellä matelee kummallisia eläimiä, jotka äsken meren pinnan peittivät. Näkinkenkiä, rapuja, merirapuja, kaloja, säde-eläimiä, polypeja,[23] eläimiä pensasten ja ruohojen kaltaisia, ilmestyy sieltä päivän valoon. Pian ilmestyy rannalle vilkas liike. Rantakaupunkien köyhä kansa rientää näkinkenkiä ja rapuja keräilemään. Samoin linnutkin liitelevät runsaan saaliinsa etsinnössään. Mutta tämä ilo on lyhyt, sillä meren vesi palautuu pian takaisin ja nousee jokaisena minuuttina. Onneton on silloin se ihminen, joka on uskaltanut rannasta mennä liika kauvaksi; sumu piirittää hänen ja hän eksyy. Vesi hiipii yhä häntä likemmä; hänen avun huutonsa riutuu ja niin hän joutuu meren uhriksi, jonka vesi sitte ruumiina maalle heittää.

Broek.[24]

Tätä asukastensa tavattomasta puhtaudestaan kuuluisaa kylää Niemeyer kuvailee seuraavilla sanoilla: "Tuossa kummallisessa Broek'issa, joka on pohjaisen Alankomaan tapojen pesä, on ravintola äärimmäisenä kylässä. Sitä likemmä kylää ei vaunuilla saa mennä ja tuskin pääsikään, sillä koko kylän

tanhua on vesihaudoilla ristelty, ja käytävät ovat niin kapeita, että kaksi tuskin sopii rinnan niitä käymään. Käytävät ovat huolellisesti pitkinpäin asetetuilla tileillä kivitetyt. Tämä n.s. 'klinkers', etenkin asumusten lähistöllä, näyttää kaikenlaisilla kuvilla koristellulta laattialta. Huoneet — paitsi paria nykyjään rakettua — eivät ole isoja eikä muutenkaan ulkokomeita; laudoilla vuoratuita, viheriöiksi maalatuista ne ovat yleensä. Rakennusten pää on enimmästi kadulle päin, ja sen keskipaikalta johtaa sisälle irtonaiset, noin kolmiastumiset portaat. Nämä portaat asetetaan paikalleen ainoastaan juhlallisuuksissa, niinkuin häissä, ristiäisissä, hautajaisissa j.m.s. Kaikkein pyhin avataan ainoastaan semmoisissa tiloissa. Ensimmäisiin asuinhuoneisiin vie pieni piiloinen takaovi. Niihin ei vierasta koskaan päästetä; uteliaisuutensa voi hän kuitenkin osaksi tyydyttää kuvastimen kirkkaiden akkunaruuhtujen lävitse.

"Niistä näkee, kuinka puhdasta ja siistiä kaikki siellä on; kuinka kauneina kalliit, naastit huonekalut kaikki ovat paikoillaan. Komeassa kouluhuoneessa tällä kertaa ei opetettu ja sentähden minä voin akkunastakin vapaasti tarkastella välkkyviä pöytiä, raheja ja kirjalautoja y.m. Meidän ruhtinasten lasten opetushuoneet tuskin ovat niin hienoja ja siistejä, kuin ne. Täälläkään ei näkynyt ainoatakaan kynnen kantamaa. Ihmismuodon näkeminen täällä on varsin harvinaista. Minä luulen, ett'emme nähneet neljääkään elävää olentoa Broek'issa ollessamme.

"Minä menin eräisen kaupapuotiin, pyysin pari luotia kahvia ja panin parastani myyjää saadakseni kansapuheeseen. Mutta turhaan! Hän kyllä näytti ymmärtävän aikomukseni, että tahdoin puhella hänen kodostaan eikä hänen tavaroistaan. Sanomattoman pian sain pyytämäni. Rouva väistyi syrjälle ja minä en saanut mitään nähdä. Näin yksinään täällä saa ikävissään käyskennellä. Kaikki on kirjavaa, jotenkin samanmoista, kuin meidän lapsillemme joululahjaksi antamat maalatut huoneet ja puut. Siellä ei ole minkäänlaista aitaa, vaajaa, ovea eikä kynnystä heleätä maalitta. Niinpä puiden rungotkin olivat valkoisella öljymaalilla valaistuna; samoin olivat kaikki huonekalut — täytymyksestä muka, sillä kostea ilma paisuttaisi, pilaisi muuten kaikki. Huoneen edessä ja takana olevassa pienessä puutarhatepposessa on kaikki aina turhanpäiväiseen saakka menevää säännöllisyyttä. Ei lehtikattoa, ei edes riippuvaa oksaa ole siellä varjostamassa. Keritsimet ovat kaikki puutkin muuttaneet säännöllisiksi, sauvamaisiksi puikuloiksi. Näkinkenkien ja värjättyjen kivien 'mosaik'[25] peittää kukkamaat; ympyröihin maalatut kukkaset ajavat luonnollisten asiaa. Koska mikään ei idä, ei kasva eli kukoista, niin ei myös minkäänlaista rikkaruohoa ole hävitettävänä, ei lakastunutta lehteä laastavana, ja nuo 'puksipuusta' ja marjakuusesta keinollisesti laitetut hirvet ja riikinkukot eivät suinkaan tehne suurta vahinkoa puutarhassa.

"Näin kaikkea seuraelämää kylmyydellä kohtelevaisissa tämän kylän asukkaissa ei se voikaan kummastusta herättää, jos kaikkialla kylmäkiskoisesti kohdeltu vieras sanookin sitä luonnottomaksi, joka luonnotonta onkin, Broek'in asukkaat ovat, niinkuin kerrotaan, niin rikkaita, että muutamien omaisuus nousee aina uskomattomiin. Kuinka säästäväisiä he muutamissa suhteissa lienevätkin, on heidän vaatteuksensa, varsinkin vaimojen, jotenkin kallis ja erittäin käytännöllinen. Muodoltaan he ovat muinaisuudesta saakka pysyneet samanlaisina. Miehillä on usein asioita kaupunkiin. Pitkät, avarat, useimmiten hienoverkaiset mustat nuttunsa ja omituinen hattunsa eroittaa heidät muista. Päivittäin näkee niitä pörssissä ja usein myös julkisissa huveissa.

"Teaterissa meille näytettiin eräs pohjais-Alankomaalainen, jonka pään ja hiusten kultainen ja hohtokivinen koristus oli arvaamattoman kallis. Hiuksensa ne tavallisesti peittävät harsovaatteisella patalakilla. Kultaiset korvarenkaat riippuvat heidän korvissaan ja hopealangasta kierretyt pienet käärmeet koristavat otsaansa. Kultalukkoinen punainen korallinauha[26] koristaa heidän kaulaansa. Tämä kummallinen pään kaunistus ei kuitenkaan rumenna heidän kauneita, vaihevia, lumivalkeita ja viehättäviä kasvojaan. Mutta niiden muu rumahihainen ja möhleähameinen puku möhlentäisi kauneimmankin olennon, Broek'issa kun turhaan etsimme jonkun ihmissielun seuraa, kiiruhdimme me vielä samana päivänä Saardamiin." [27]

Eräs toinen matkustavainen kuvailee Broek'in läheisiä karjamoisioita näin: "Siistissä, puhtaassa ja kauneilla matoilla kaunistetussa syrjähisessä, jonka ainoastaan ovi navetasta eroitti, löysimme me isännän, joka vastoin odotustamme oli erittäin ystävällinen ja valmis meille näyttelemään kaikenlaista maataloudestaan. Hän aukasi oven ja me seisomme navetassa, joka, kummallisinta tänä aikana, jolloin lehmät olivat laitumella, voitiin kuitenkin käyttää vastaanotto-huoneena. Marmorilaattia, hienoilla matoilla peitetty; seinät, molemmin sivuin, joilla pilttuut sijaitivat, olivat neljäkäsivillä lasketut; karkeanlainen, maalattu laattia, jossa ei pölyn hiukkaa ollut — kaikki tämä ihmetytti meitä. Lapiot, talikot j.m.s. olivat samoin maalatuista ja kullatuilla korkoleikkauksilla koristetut. Sangot ja maitoastiat olivat kirjavia, vaan sisältä valkoisella öljymaalilla valaistut. Täältä me menimme maitohuoneeseen, jossa kaunis siististi lyhyiseen alushameeseen, jonka hihat olivat käärityt, puettu neitonen voita valmistiti. Täällä tuo verraton puhtaus onkin paikallaan, ja näiden meijerit kun näkeekin, maistuu Alankomaiden voi vielä puolta paremmalta. Minä tiedustelin tarkoin mitenkä täällä voita valmistetaan, ja tulin siihen huomioon, että se hyvä ja miellyttävä maku, joka Alankomaiden voilla on, melkein yksinomaisesti tulee siitä että he pikemmin, kuin me kuorivat maitonsa ja huolellisemmasti voinsa pesevät. Lehmät

lypsetään kahdesti päivään. Iltamaito kuoritaan seuraavana aamuna ja aamumaito puolisen jälkeen. Kuorittu maitila valmistetaan heti voiksi. Kun heidän voitaan leikkaa, on se tivistä, puhdasta ja samannäköistä. Nämä omaisuudet pääasiallisesti riippuvat huolellisesta pesemisestä, ja minä luulen varmaan, että jos me sen niin huolella tekisimme, saisimme me yhtä hyvää voita kuin Alankomaalaisetkin."

Saksan rannikko.

Saksan rannikon asukkaat itäisen Preussin Memel'in kaupungista aina Oldenburg'in Emden'iin saakka ovat monessa suhteessa hyvin erilaisia; kuitenkin silmännähtävästi näkee, että ne alkujansa ovat olleet sukulaisia. Tämä heimolaisuus ilmautuu etenkin ainaisessa kuhmuroimisessa maalla ollessaan. Vasta silloin, kuin he ovat oikeassa olossaan, nimittäin merellä, osottavat he sukkeluutta ja pontevaa kestäväisyyttä kovimmassakin työssä; silloin miellyttävät nuo tukevat, voimalliset olennot, joiden velttous äsken maalla harmitti.

Niinkin likellä, kuin Danzigin ja Stettinin välisellä alueella ja sillä maakielekkeellä, jota kuurilaiseksi "Nehrun'iksi" sanotaan ja joka Memelistä ulottuu Königsbergiin sekä eroittaa suuren lahden merestä, puhutaan koko rannikolla ala-saksaa. Huoneet rannikolla ovat enimmästi yksinkertaisia ja aika olkikatolla katetuita sekä vesisuluilla kierrettyjä. Puhtaus vallitsee kaikkialla; akkunat ovat kuvastimen kirkkaat; huonekalut puusta ja siistit sekä usein vaksilla kiilloitetut. Tämä on silloin "bonadt". Huoneiden ympäristöä kaunistavat korkeat pensaskasvit; kauniit kukkaset koristavat pieniä puutarhoja. Tummanväriset, ruskeat ja mustatkin vaatteet ovat asukkaille mieluisimmat. Housut ovat lyhyviä ja luonnottoman leveä-lahkeisia; nutut ovat samoin avaroita, suurinappisia ja suuri-liereisiä. Solet koristavat kenkiä ja muitakin, mihin ne sointuisasti vaan sopivat. Vaatteuksen pienempien poikkeusten mainitseminen ei suinkaan ole tarkoituksemme; mutta muistuttaa täytyy, että lukemattomia semmoisia tavataan tällä pitkällä Saksan rannikolla. Että rannikon asukkaat elävät kaloilla, tarvitsee tuskin mainita. Lihaa nautitaan ani harvoin ja silloin enimmästi palvattua; jauhuruokia ja vihanneksia käytetään vielä harvoin, sillä hedelmiä ja kyökkikasveja rannikolla ei viljellä alituisten tuulien tähden.

Rantueen asukkaat eivät ole iloluontoisia. Harmaa, avara pinta, loppumattomuuden selvä kuva, joka kaukaisuudessa taivaan ranteeseen sulautuu, vaatii heidät vakavuuteen kotona vierätellessään. Alituiset, samaan tapaan ajellehtavaiset pilvet, vaikka muotonsa puolesta vaihtelevatkin, painavat myös yksitoikkoisuuden merkin ihmiseen. Tämän lisäksi tulee hänen toimensa, joka hänen tutustua niin vaaroihin, että kuolema pidetään oikein perheeseen kuuluvana, kamalana vieraana, joka päivittäin piilee oven takana uhriaan odottamassa. Rannikon asukkaiden laulut ovat yhtä yksitoikkoisia, kuin muukin yleensä — pitkävetisiä, surumielisiä säveliä, usein liikuttavaisia lauluja laulellaan maatöissä. Vierasvaraisuus vallitsee Saksan rannikolla. Kaikkialla lausutaan tervetulleeksi, ja jokainen perheen isä on samalla kelpo isäntä. Minä vierastelin usein aivan oudoissa perheissä, jotka minun ottivat ystävällisesti vastaan. Usein sivukulkija koputti oveen; sillekin pian auvaistiin. Varallisten vieraissa käynti on erittäin vilkas: täällä on virkamiehiä, joiden talo on ravintolan tapainen, sillä jokainen, ken yö heidän läheisyydessään tapaa, ujostelematta heihin turvaa. Usein puuttuu huoneita. Vieras ajaa pihaan, astuu eri huoneeseen, josta hän viehdään saliin isännälle ja emännälle esiteltäväksi. Tässä sitte pakinat pannaan usein koko ilta, kunnes viimein pöytään käydään.

Rannikon asukkaat ansaitsevat huomiota etenkin sillä rohkeudella, jolla ne pahimmillakin myrskyillä rientävät haaksirikkoon joutuneiden avuksi. Vierasvaraisuus ja kaikki muu jäävät sen suhteen syrjälle. Sillä kuinkas hän, joka niin mielellään henkensä panee alttiiksi lähimmäisensä hyväksi, voisi satailla elämän hyvyyden jakelemisessa. Eikö hän sitä tekisi mielellään tarvitsevaisen avuksi? Luotsarit päälliköineen, joiden velvollisuutena on tyynellä ilmalla kaikkien laivojen karien ohitse ohjaaminen satamiin ja sieltä takaisin ulapalle, odottavat siellä urhoollisina pahimmassakin myrskyssä. Vihan vimmassa kuohuisat aallot pauhaten rantaan rientävät, merimiesten hätähuuto, puhurista puhallettuna, kaikuu meren pauhinasta ja jyskeestä, ja silloin tällöin taivaan ranteella välkkyvä valkea yön pimennossa ilmoittaa paikan, jossa haaksirikkoinen laiva nostaa ja laskee hätälyhtyään. Silmänräpäyksessä ottaa nyt urhoisa luotsi perheeltään jäähyväiset ja tottelee ainoastaan hätähuutoa ja velvollisuuttansa. Jumalaan, taitoonsa ja voimallisiin käsiinsä luottaen, kiiruhtaa hän ulos vaaran alaisia auttamaan. Lukemattomia sankaritöitä ovat he tällöisissä tiloissa tehneet; jaloimmat työnsä uhraukset, joissa hämmästyttävät ruumiin voimat ja taito näyttäytyvät, ovat todisteina heidän avun alttiudesta. Ihmeellinen on luotsien hengen voima ja mielen lujuus. Näitä paitsi hän ei voisikaan tehtävänsä täyttää. Kunniat näille urhoollisille, vähäpätöisille miehille! Kunniata he saavat kaksin verroin, kun muistamme, ett'ei suuri palkka eikä muu loistava kunnioitus heitä siihen kehoita. Luotsit ovat ja pysyvät köyhiä rantuelaisia, mutta muita he eivät tahdokaan olla, koska meri ja sen rantueen keltainen hiekka ovat heille yhtä rakkaat, kuin schweitsiläiselle jäävuoret ja viheriät ruohokenttensä, ja koska he hätäisiä auttavassa työssään, joka vierasta hämmästyttää, näkevät vaan sitä, jota muut

sanovat päivätyökseen. Ja eikö se ole liikuttavaista, kun sydän on kiinnitetty kolkkoon, jokaiselle vieraalle kammoittavaan maapalukkaan? Me puhumme tässä varsinaisesta rannikosta, juoksuhiiekasta, joka ympäröi merijättöä (marsch-landet), mistä sitte ylhäisempi maa alkaa. Täällä ei yksikään lehti puhkea, täällä ei mikään vilja vihannoi. Paikka, jonka tänä päivänä heikot heinän piikit peittävät ja jossa eläimet järsivät, on huomenna tuulen tuudittama meri. Meri kun paisuu ja riehuen rantaan rientää, silloin asumukset kuohuvista aalloista kohoutuvat, juuri kuin laivahylt meren kareilta. Monen majan silloin vesi vie; mutta toisessa kuitenkin asukkaat säilyvät. Rauhallisina he odottavat kohtaloaan. Mutta mitä he odottavat? Miksi he eivät muuta sinne, jossa runsas hedelmä palkitsee maamiehen vaivannäön; sinne, jossa kukoistavimmat niityt ulottuvat aina lemuaviin lehtoihin; jossa viinimäet viljavainoita ympäröivät ja jossa ihmiset elatuksensa monilta vaivoilta saavat? Rannikon asukas ei jää näihin kysymyksiin meille vastauksen velkaa, vaikka hän sitä ei sanokaan. Hän on harvapuheinen. Hän hymyilee, puree kovasti mustaa leipäänsä; katsahtaa taivaisin ja meren ulapalle. Hän säilyy. Meren ja taivaan herra varjelee hänen. Niinpä vuorelainenkin tupansa rakentaa synnyinseudulleen, ja tahtoo tulla haudatuksi sen viereen, vaikka vuoren putoamaisillaan oleva lohko olisi kuinka peloittava ja keväimen ja syksyn lumivyöryt kuinka kammoittaisivat. Mitä vähemmän meillä on, sitä enemmän hiukkaistakin rakastamme.

Hamburg.

Kartalla Hamburgi näyttää jotenkin vähäpätöiseltä, vaikka ottaakin se 7 neliöpeninkulman alan; mutta sen edullinen asema on siitä kuitenkin tehnyt mitä arvoisimman maailman kauppapaikan. Nykyjään asuu siellä noin 400,000 asukasta.

Kaarle suuri päivinänsä jo näki ne etuisuudet, joita tällä kalastuskylällä, josta Hamburgi sittemmin yleni, jo silloin oli. Sentähden hän rakennutti siihen linnan ja kirkon. Jo 13:lla vuosisadalla Hamburgi oli niin voimallinen että se yhdessä Lübeckin kanssa taisi pitää laivastoa ja sotajoukkoa kaupan suojelukseksi.

Laivalla kaupunkia lähestyissä, nähdään Elbe-joen oikealla rannalla sanomattoman suuri mastometsä; ilmassa liehuu kaiken karvaisia ja kaikkien kansojen lippuja; niiden väleillä suuret purjeet leijuelevat ja mustat savupilvet höyrylaivojen piipuista kumpuilevat. Takapuolella muhkeat makasiinit rehentelevät. Rannoilla, joita muurit rajoittavat, aaltoilee ylös ja alas ahkera ihmisjoukko kaiken karvaisena ja kaikenmoisissa puvuissa.

Täällä tavaravaunut työläästi junnaavat rantakatua ylös; niiden välitse ratsastajat ja herrasvaunut pujoittelevat. Kantajat karjuvat; merimiehet laulavat; kaupustelijat tarjoilevat tavaroitaan; varkaat kaivelevat vieraiden taskuja, ja joutilaat ajan viettäjät ajellehtavat pitkin katuja. Kaikkea kaunista ja kallista, mitä maa tuottaa, on täällä pinottuna mahdottoman suurine aameineen, raudoitettuine arkkuneen ja koppineen. Miljoonien maksavia tavaroita nähdään vaan kaduille ladoittuina.

Paitsi ihmisiä, tunkeutuu Elben rannalle myös kaikenlaisia laivoja vierä viereen. Muutamat tahtovat lujat kyttyensä katkaista ja tunkeutua virran syvään vuolteen; toiset kokevat rantaa kohden, pyrkien kaivannoihin, jotka johtavat kaupunkiin; toiset taas etsivät mukavampaa asemaa eli ohjaavat tietään tullihuoneelle. Suurien, merta kyntävien laivojen välitse kiitävät kontoolivenheet ja kalastajain ruuhet edes ja takaisin. Sisämaan ukko katselee rannalta näitä sydän kourassa; sillä jokaisena silmänräpäyksenä luulee hän niiden yhteen iskevän ja kumoon keikahtavan. Mutta katso! Ne kääntävät aina oikealla ajalla ja vaaran välttävät.

Päivät päästään voisi seista rannalla ja tätä elon hyörintää katsella. Tuolla tulee kömpelö kolmimastoinen brasilialaisine tavaroineen; tuolla kiittää solakka höyrylaiva Kapmaahan; valaiden pyynnistä palautuneen laivan vieressä heilahtelee tuolla muhkea Itä-Indiassa purjehtija, ja Amerikalaisen kauppalaivan sivuitse kiittää Englannin postilaiva. Mikä laivain kyttyitten narina, köysien räminä ja mikä purjeiden lopina! Tätä kaikkea vielä katteinien huudot ja merimiesten pitkäveteiset laulut säistävät!

Ääretön laivojen paljous käy Hamburgissa vuosittain. Moni näistä tulee Euroopan ulkopuolelta. Jokaisena vuotena käytetään siellä miljoonia kahviin, tupakkiin, raakaan sokuriin, riisiin, indikoon, pippuriin, puuvilloihin, viiniin, vuotiin, kirjoituskyniin, korkkiin, kynttilöihin, suoloihin, lihaan, rauta- ja vaskitavaroihin, hopeaan ja silkkiin, aivinaan ja saipuaan, neuloihin, lankoihin ja karttuuneihin y.m. Kuinka monta kättä näissä työskentelee!

Hamburgin halkaisee kahtia sen lävitse juokseva Alsterjoki. Tätä paitsi lukuisat kaivannot sitä vielä kaikkialle risteilevät. Tavaralaivat menevät niitä pitkin aina kauppijaiden suurille makasiineille, samalla kuin kuormavaunut ja rattaat ramuuttavat niillä lukuisilla silloilla, jotka kanavien ylitse johtavat.

Nykyjään on myös rakennettu n.k. viemäreitä useille suunnille. Näihin meren suolainen vesi tulvaa kahdesti päiväänsä, ja pakoveden paetessa siten menee kaupungista tulvaava likavesi Elbeen ja sieltä mereen.

Vuonna 1842 raivosi Hamburgissa kauheasti tuhoava tulipalo. Kolmessa vuorokaudessa se muutti kaupungin kauneimman ja parhaimman osan melkein kokonaan tuliseksi tuhkaläjäksi. Palaneiden huoneiden sijaan on suuria, uusia ja komeita rakennuksia kohoillut. Useimmat huoneet ovat 3- ja 4-kertaisia ja tasakattoisia, joten Hamburgi näyttääkin meille eteläisen Euroopan kaupungilta. Näissä palatseissa rikkaat kauppijaat ja neuvosherrat asuvat; näissä on myös joukko ihanimpia tavara-aittoja. Tämän laineiden kuluttaman ja tuhkaläjämästä kohoutuneen Hamburgin loistokohtana on Alsterdam, jota kolmelta sivulta ympäröivät padon ja n.s. neitsen-polun vierelle rakettut palatsit. Ei missään muussa Saksan kaupungissa ole mitään, jota voisi verrata siihen kauniiseen neitsen-polkuun (jungfernstieg). Etenkin iltasilla, jolloin tuhansin likeisten palatsien ja ravintolain kynttilöitä sinisessä Alsterissa kuvastelee, kun laulu, soitto ja ilon riemu ympäristöllä remahtelee ja venokset vedessä viiltävät, valtaa siellä olijan vaikutus, joka vie mielen Venedigiin tahi muuhun eteläisen Italian vieläkin enemmän riemuitsevaan kaupunkiin.

Aivan toisenlainen on vanha kaupunginosa. Korkeapäätöisiä huoneita, joissa katon rajasta aina maakerrokseen asti asutaan, on katujen vieret täynnä. Käypäläiset, kuormavaunut, yhteisvaunut liikkuvat täällä sekamelussa. Rattaiden ramina, ruuskain iskut ja myöjäin huudot kuuluvat alituisena pauhuna. Pitkät, monen väriset kyltit peittävät huoneiden etuseinät. Kaloja, simpukoita näkee tähän, tuonne nuttuja, lakkeja, saappaita, lavitsoita y.m. kuvattuina. Tuolta korkean kuvastinlasin takaa näkyy: etelän hedelmiä (viikunoita, mantelia, sitruunia), vaatteita, maalauksia, kelloja ja kultasepän töitä. Kaikkien maiden tuotteita on täällä nähtävänä. Vieläkin isompi meteli on niillä kaduilla, joilla juutalaiset kauppijaat kärryillä vetäviä tavaroitaan kaupustelevat. He eivät odota kunnes ostaja heidän luokseen kerkeäisi, vaan he huutavat tavaroitaan tarjoellen aamusta iltaan asti. Kärryn takaisissa huoneissa näkee pimeitä holveja ja käytäviä, joissa myyjä ostaa ja myy tavaroitaan. Siellä vaatehyly korjaillaan, puhdistetaan ja sitte taas tarjolle asetetaan. Ei mitään ole niin huonoa, ett'ei se siellä kaupaksi kävisi ja laitetuksi tulisi.

Hamburgilla samoin kuin muillakin kauppakaupungeilla on n.s. pörssinsä — muhkea rakennus, johon seudun kauppijaat, kauppain välittäjät, laivain isännät ja katteinit kokoutuvat määrättyinä päivinä ja tunteina tuumimaan kaikesta, mitä kaupantekoon kuuluu, ja pitämään kullan, arvopaperien ja tavarain huutokauppoja. Myös nähdään kauppakertomusten keralla näytteitä tavaroista, joita siellä myydään.

Mitä liikerikkaampi kaupunki on, sitä isommat on pörssin kauppaliikkeet. Erittäin suuri-arvoinen on Hamburgin pörssielämä. Siellä hyörii sadoin, ei sadoin, vaan tuhansin kauppijaita ylös ja alas. Pörssi-aika on k:llo 1-3 p.j. Pörssin iso sali kihisee ostajia ja myöjiä. Sokuria, kahvia, viljaa, halkoja, silkki- ja villakankaita, jopa kultaa ja paperiakin y.m. täällä tarjotaan ja halutaan. Tarjoilijat juoksevat sinne ja tänne, kirjoittavat seisapisteessä kauppakirjojaan, kokevat täällä houkutellessa, tuolla riitoja ratkoja; he ovat valmiita ryhtymään kaikkiin tehtäviin, vastaamaan kaikkiin kysymyksiin ja kaikkiin tehtäviin neuvomaan. Tuolla äsken tullut, hajalla jaloin seisova katteini puhelee yksinänsä kanssa — lakki takaraivolla ja kädet taskuissa. Täällä on kauppijaita, jotka tuntevat maailmaa ja elämää. Heidän ajatuksensa liitelevät merien ylitse niihin kaupunkeihin, joissa heillä on konttuori ja joissa heidän nimensä tunnetaan ja arvostetaan, niinkuin Hamburgissa. Hamburgin pörssi on kaikkien pohjan pörssien edelläkävijä. Hamburgin kauppa näkyy selvästi katuelämässä. Se on vilkkaampi ja metelöitävämpi, kuin missään muussa Saksan kaupungissa. Päästä päähän on kaupunki työskenteleväinen "mehiläis- ja muurahaispesä". Hengen viljelemistä Hamburgissa ei ole milloinkaan laimiin lyöty. Tiede- ja taide-laitokset ovat lukuisat ja monenmoiset. Ylhäisempinä sivistyslaitoksina on täällä korkeita oppikouluja, merimieskoulu, välskäri- ja rakennuskoulu y.m. Arvoisat kirjastot ja tieteelliset kokoelmat helpottavat myös täällä tietojen saavuttamista.

Kummallisena Hamburgin luonteen osoitteena mainitsemme tässä jo vanhastaan ihmetellyn ja ylistetyn köyhäin ja sairasten hoidon. Orpohuone, S:t Georgin esikaupungin iso sairashuone, erään kauppamiehen, monta vuotta sitte, perustama "Schröderstiftet" ja iso joukko laupeuden laitoksia, ovat arvoisia todistuksia siitä mielenlaadusta, jonka he vanhoista ajoista ovat perineet.

Muinaiset kaupungin muurit ovat laitettut mukaviksi kävelypaikoiksi. Täältä, etenkin kolmelta kukkulalta, on erittäin viehättävä näköala: Alsmanin kukkula idässä, Alster-kukkula kaakossa ja Elbe-kukkula lännessä. Viimemainitulle näkyy satama, Elbe ja osa kaupunkia.

S:t Georgin esikaupungissa oleva Tivoolin huvipaikka, ajoratoineen ja kesäteaterineen, on enimmänsä käytettyjä kaupungin ulkopuoleisia huvipaikkoja, Kaikenlaiset huvitukset houkuttelevat suuren joukon yleisöä ja varsinkin merimiehiä myös Hamburgin ja Altoonan väliseen S:t Paavalin esikaupunkiin n.s. Hamburgilaisten vuorelle. Siellä on monta hyppelypaikkaa, kansan teateria, napaliikkuja ja kaikenlaista

huvia, mitä markkinat tavallisesti tarjoavat. Mutta pahuuskin on sinne osannut ja se, joka elämäänsä ei tuhlaa irstaisissa huveissa, ei S:t Paavaliin menekkään.

Viime vuosina Hamburgi on aikalailla laajentunut, joten siitä pian paisuu oikein jättiläiskaupunki. Melkein kaikkialle kaupungin ympäristölle on rakennettu isoja huoneryhmiä, jotka eivät puutu muuta, kuin nimeä, ollakseen esikaupunkeina, ja yhä enemmän tulee tavaksi, että kauppamiehet niin kesällä kuin talvellakin asuvat kaupungin ulkopuolella, ollen varsinaisessa kaupungissa ainoastaan asioimistunteinaan (noin k:llo 10-4).

Rhein.

Euroopassakin on jokia, jotka Rheinin voittavat niin vesijoukkionsa kuin suuruutensakin suhteen, mutta semmoista maan siunauksien, valistuksen hyväntöiden, luonnon ja taiteen ihanuuksien yhdistäjää, kuin muinaisuudesta kuuluisa Rheini on, ei toista ole.

Rheini ei muodosta Juravuorien ja meren välillä ainoatakaan putousta. Se on aina ääriään myöten täynnä: sen vesimäärä ei vuosien vaiheissakaan paljoa muutu. Tämä joki on vilkasliikkeinen kauppatie Alankomaiden ja Schweitsin, Englannin ja Italian välillä. Tätä kulkevaiset laivat ovat eriseuduilla erikokoiset. Basel'in ja Strasburg'in välillä ne kantavat 5-600 sentneriin (1 s. = 100 lb), Baselin ja Mainzin välillä 2,000-2,500, Mainzin ja Kölnin välillä 3,500 ja Kölnin alapuolella 4-6,000 sentneriin. Rheinin alkulähteet lirisevät Schweitsissä, alapää suutelee Alankomaiden nurmikoita. Sen alkulähteitä kiertelee vapaa paimenkansa; sen suupuolella työskentelee vapaat käsityöläiset, meren kyntäjät ja kauppijaat. Schweitsin maa on Alppien, niiden kukkulain ja laaksojen sekamelskaa; Alankomaiden maat ovat alatasangoita ja suoria. Schweitsin vedet virtaavat kolmeen mereen; Alankomaat yhdistävät toisistaan kaukaisten maiden virrat. Schweitsi on Euroopan sydämen eroitettu kanta; Alankomaat ovat monen kansan keskustana, yhdyssiteenä. Tieteellisessä suhteessa Schweitsi on vaan Ranskan tahi Saksan osa. Alankomaalaisilla on oma kielensä ja kirjallisuutensa.

Keskipaikoillaan Saksassa Rheini juoksee pitkän kahden rinnakkaisen vuoren välisen kapean tasangon lävitse ja puhkaisee sitte tämän pohjaispuolella ahtaassa laaksossa vuorisen ylätasangon. Rheinin laakso on koko tällä matkalla paljoa muuta ympäristöään alempana. Tässä jokea voisi sanoa kaivannoksi, joka on kaivettu syvään leveäsen kunnaasen. Vuoret, joiden välitse Rheini juoksee, ovat niiden ylänköjen reunoja, jotka yhdellä sivulla alenevat itään, toisella länteen. Rheinin laakso siis on hyvästi reunustettu; siellä ja täällä sitä sivuavaiset vuoret kuitenkin avautuvat läpikuluiksi.

Rheinin reunustat ja Maas'in seudut ovat Ranskalaisten ja Saksalaisten muinaiset yhtymä-, liittouma- ja sekaannuspaikat. Schweitsissä Saksalaiset ja Ranskalaiset ovat yhtyneet liittovaltioiksi. Rheinin keskipaikoilla he ovat keskenään sen vasemman rantueen omistamisesta taistelleet. Alankomaissa asuu Saksalaisia. Keisari Kaarle suuren aikana Rheinin seudut olivat sen valtakunnan keskuksena, joka Ranskan ja Saksan yhdisti yhden valtikan alle.

Rheinin keskiseudut olivat Saksan päämaat siihen asti, kuin Itävalta ja Preussi rupesivat näiden herruudesta kilpailemaan. Rheinin vasemmalla rannalla on vanhoja kaupungeita, joiden ikä ulottuu aina Roomalaisaikaan asti: Speier, Worms, Mains, Koblenz, Bonn ja Köln; itärannalla ja sen likehdällä ovat uudemman aikaiset kaupungit: Mannheim, Karlsruhe, Darmstadt ja Dysselford.

Viinimaa.

Trier ja Koblenz kaupunkien välinen Mosel-laakso on 13 peninkulman pituinen ja peninkulman levyinen. Tällä alalla on vähintään 200 asuttua paikkaa: kaupunkeja, kauppaloita, kyliä, kartanoita, linnoja ja luostareja. Näiden kansa elää enimmästi viinin viljelyksellä. Moselin monet mutkat tekevät sen, että rantain kaltavuus aurinkoon verraten on hyvin monenlainen. Tässä esim. on peninkulman eli parin pituinen lahdeke, jonka rannan kaltevuus on suoraan aurinkoon päin. Sen kallioiden laaksoihin auringon säteet siis suorastaan hellittävät ja vaikuttavat paljo viinin kypsymiseen. Laaksossa on jok'ainoa tilkku käytetty viinimaaksi — köynnösten istutukseen. Tämmöisen lahdelman tapaa milloin virran oikealla milloin taas vasemmalla puolella, joen käänteiden mukaan. Nämä, suoraan aurinkoon päin kallistuvaiset rantueet tuottavat parhaat viinilajit, jonkatähden jokainen kokeekin niistä saada edes pienen alueen itselleen. Toiset kallion seinät kallistuvat joko itään tahi länteen. Niillä kasvaa keskinkertainen viini. Lopuksi on täältä suoraan pohjaiseen kallistuvia vuoren seinämiä, joille harvoin, taikka ei ensinkään, aurinko paistaa; ne ovat kylmiä ja siis viinin viljelykselle sopimattomia; kuitenkin nekin tarpeensa löytävät. Niillä kasvaa nimittäin mataloita tammipensaita. Moselin ympäristön

asukkaat kuorivat niitä ja myövät kuoret parkitsijoille. Viidentoista vuotisina pensaat kaadetaan ja käytetään yksi osa niistä aitaukseen, toinen osa polttoaineeksi. Monella kylällä tammipensaista on vuotuinen hyvä tulonsa. Nämäkin viljeltävät ovat virran mutkaisuuden tähden milloin virran oikealla milloin vasemmalla rannalla. Ne vaihtelevat tuon tuostakin viehättävien ja hyvästi järjestettyjen viinimäkien ja mehevien niittyjen kanssa.

Vuorten rinteet, joilla viiniä viljellään, ovat jotensakin korkeat. Viinimäki nousee porras portaalta ja aina viimeisellä huipullakin viiniköynnöksiä kasvaa. Näitä päälletään laitettuja penkereitä sanotaan "käre'iksi". Joskus on 20 ja 30 semmoista penkerettä päälletään. Ne ovat hyvin erilailla laitellut. Vuoren rinteet ovat nimittäin täynnä ulkonevia kalliokielekkeitä, halenneita ja jyrkänneitä. Semmoisen tasaisen pinnan saamiseksi, johon voi saada viiniköynnöksille tarpeellisen mullan, täytyy usein tehdä isojakin rakennuksia. Joskus kulkee isoja siltoja vihannoitsevien viini-istutusten ylitse kalliohuipuista päävuoreen.

Kaikkialla nähdään kivisiä holveja korkeille pylväille nojautuvan. Nämä ovat viinimäen kannattajia. Virran rannasta vuoriportaot nousevat sen korkeille kohdille. Usein tämä vaivaloinen vuorelle kiipeäminen kestää tuntikausia. Moselin jyrkän ja kallioisen vastakkainen ranta tavallisesti on aukea ja alhainen. Näillä silloin pellot, niityt ja asuinhuoneet ovat. Viinimäen omistajalla, nimittäin, pitää olla pieni niitty ja laiduin sarvikarjalleen, ja jos mahdollista, vähä pelto- ja puutarhamaata. Näin osa heidän viljelyksistään, nimittäin viinimäet ja tammipensaot, on virran yhdellä, toinen osa toisella puolella. Sentähden venhe viinin viljelijälle on yhtä tarpeellinen, kuin rattaat ovat maanviljelijälle. Elonaikana täytyy, näet, joko rypäleet eli heinät, tammet eli vilja viedä virran ylitse. Suuri on se vaiva, jonka viinin viljeleminen ihmisille tuottaa. Elonajasta elonaikaan kestää työ taukoamatta. Talvet päästään kaivelee viininviljelijä vuoren rotkoista liuskakiviä, survoo ne hienoksi ja sitte ne ripistelee istutuksille. Nämä pitävät maan tuoreena ja lannoittavat. Tätä paitsi pitää, jos ilmat vaan myöntävät, viinimäkien muureja laittaa, kallioita paikata ja pönkittää. Kevääsin heidän täytyy pystytellä salkoja, joiden ympärille viiniköynnökset kiertäilevät sekä maata muokata ja lannoittaa. Ja täällä ei voi lantaa vetää isoilla rattailta, vaan on se vuorelle vivuttava vähitellen. Maanviljelijän tarvitsee kesällä ainoastaan katsella miten viljat kasvavat, kukkivat ja tähkivät; viinin viljelijä sitä vastaan ei vuosikauteen saa köynnöksiään katseestaan jättää. Heti, salkojen pystytettyä ja maan muokattua, ovat vanhat köynnökset pois hakattavat. Maa on aina kuohkeana pidettävä, että siihen valo, lämpö ja vesi paremmin ottaisi. Viinin viljelijän täytyy siis vielä kesälläkin maataan kohotella ja poistaa sieltä kaikki liiat taimet. Nämä ovat isoimmat ja säännöllisesti esiintyvät työt.

Näiden lomissa on myös pienempiä töitä tehtävänä: repeytyneiden oksain sitominen, rikkaruohoin kitkeminen j.m.s. Suuret vaivat tuottavat myös usein tuulien ja veden tuhotyöt. Sade synnyttää usein rajuja puroja, jotka vievät vuorten rinteille kannetun maan — kokonaiset peltotilkut — alas laaksoihin. Näin nämä ihmisraukat joskus löytävät kaikki suurella vaivalla vuorelle raahaamansa kivisoran ja maan, jonka huolellisesti siellä pellollensa ripistelivät, vuoren juurelta, naapurinsa maihin yhdistyneenä vesiajona.

Työkalujen alinomaista edes ja takaisin kulettamista karttaukseen, ovat viinin viljelijät paikka paikoin rakentaneet pieniä kalustohuoneita, jotka viinin kypsymäaikana myös vartiahuoneiden asiaa ajavat. Niistä on varsin ihana näköala. Joskus on niiksi käytetty vanhoja, keskiajan ritarien linnain tahi Ruomalaisten rakentamia vartialinnain jäännöksiä. Joskus taas käytetään niiksi vuorten rotkoja ja halenneita, joihin asetetaan lukittavat ovet. Näiden halkeamain suilla vartijat illoin valkiolla istuvat, päiväsydämiä varjossa venyvät, ruoalla ja juomalla itseänsä virvoitellen.

Böhmi ja sen kansa.

Böhmi on joka sivulta vuorien piirittämä umpilaakso, eli oikeimmin monta pientä laaksoa, joita korkeat vuorten ulkopuoliset reunat yhdistävät yhdeksi kokonaiseksi. Tämän suuren laakson alhaisin seutu on siinä, missä Eger Elbeen yhdistyy. Böhmerwaldin vuorijonon keskikohdalla on kolmen penikulman levyinen aukko, joka pienempäin vuorien välitse avaa tien Bayeriin. Samoin Mährinkin vuoret tavan takaa alenevat ylätasangoksi, niin että Böhmistä kyllä pääsee Mähriin vuorien ylitse kiipeilemättä. Näiden vuorien matalin kohta on näiden ja Sudetien yhtymäseudulla. Muuten Böhmi on mitä kummallisemmasti naapurimaistaan erotettu; se on isonmaisten vuorien eroittamana niinkuin saari mantereesta.

Böhmin muodostaa siis joukko pieniä umpi- eli n.s. patalaaksoja, joista kukin itsekseen on ison kokonaisuuden kuva. Mikä muotojen rikkaus täällä ilmestyy! Jyrkkiä rajavuoria, ala- ja ylätasangoita, joita mäenselänteet ja ahtaat rotkot jakailevat, ja avarat laaksot säännöttömästi vaihtelevat täällä keskenään.

Jos ei oteta lukuun suolaa, josta Böhmissä on yleinen puute, yhdistää tämä maa kaikki, mitä elämän ylläpidoksi ja viehätyskeksi tarvitaan: aaltoilevia viljavainioita, muhkeita metsiä, malmikkaita vuoria, monia terveysläheteitä, kivihiilikerroksia, meheviä niittyjä, tuottoisia hedelmäpuutarhoja, oivallisia viinimäkiä, erinomaisia humalistoja ja purjehdittavia virtoja. Senpätähden Böhmiä sanotaankin "Itävallan ruunun kauneimmaksi diamantiksi".

Ilmanala on viehättävä, kylmän ja lämpöisen keskivälillä; ainoastaan vuoriseuduilla ja ylätasangoilla on se kova. Erzgebirgen korkea ja Sudetien vieläkin korkeampi selänne suojaa sitä itä- ja pohjatuulilta.

Teollisuus Böhmissä on etevämpi kuin muissa Itävallan maissa. Pellavatavaroita valmistetaan siellä suuressa määrässä ulosvientiä varten, ja "Rumburgerin" aivainen on avarammalta, kuin Böhmin emäntäin kesken, tunnettu. Pitsien lanka kehrätään niin hienoa, että 16,000 Böhmin kyynärän pituinen kiila painaa ainoastaan 20 grammia (noin 47 1/2 orttia). Puuvilla- ja villateollisuuskin siellä ehtimiseen vaan enenee. Lasin valmistus Böhmissä on jo vanhoista ajoista omistanut ensisijan.

Odottamattoman vaikutuksen tekee Böhmin pääkaupunki. Pragin kanssa tuskin mikään Saksan kaupunki voi kilpailla paikan kauneudessa ja omituisuudessa. Hätinä voisimme ajatella jyrkempää eroitusta, kuin Berlinillä ja Pragilla toisiinsa verraten on. Berlin on aivan lakealla, yksitoikkoisella hietatasangolla vähäpätöisen Spree'n varrella; Prag vaihtelevassa ylängössä, rakettu vuorten rinteille ja viehättävän Moldaun rannoille. Berliniä ympäröittää pohjais-Saksan alangon luonto petäjäedustajineen; Pragia etelä-Saksan luonto, viini- ja puutarhat. Berlinin kadut kaikki ovat leveitä, säännöllisiä, suoraa; Pragissa tuskin on kahta suoraa ja leveätä katua, toiset kaikki mutkaisia. Berlinin melkein kaikki rakennukset ovat palatsien kaltaisia, kauniita, hupaisia, mutta yksitoikkoisia ja historiallisista merkityksittä; Pragissa on monta vanhaa, savuuntunutta, sääntötöntä rakennusta, kaarteilla jatkoksilla, ja vanhoja palatseja; ei yhtään huonetta ole täällä toisensa kaltaista, kaikki vaan alituista muotojen vaihtelua. Berlinissä kaikki on hienoa, somaa, ylevää; Pragissa on paljo likaa, jokaisessa kulmassa ja käänteessä liha- ja leipäaittoja, kaupustelija-akkoja ja savuavia "makkaroita".

Böhmiläisen luonne, samoin kuin hänen maansakin, osoittaa monessa suhteessa teeskentelemätöntä luonnollisuutta. Selvimmän kuvan koko Böhmiläisen kansan luonteesta saa heidän alamaisesta kohteliaisuudestaan. Preussilainen kun yksinkertaisesti sanoo: "hyvää huomenta", sanoo saksilainen jo: "kaunista hyvää huomenta!" mutta Böhmiläinen ei vielä siihenkään tyydy, vaan sanoo "hyvää huomenta, minä toivon", "hyvää iltaa, minä toivon"; ja eipä vielä tyydy siihenkään, vaan lisää: "teidän kuulijaisin palvelijanne". "Hyvää yötä" sanoessaan, sanoo hän sitä täydellisesti: "hyvää yötä toivon minä, teidän kuulijaisin palvelijanne, nukkukaa hyvästi!"

Talonpojalla on jo hattunsa kainalossaan, kun hän kaukaa näkee isäntänsä. Jos hänen on sen kanssa puhuminen eli jos hän muuten joutuu sen lisäsyteen, tervehtää hän sitä käden suutelemisella. Tämä patriarkallinen tapa on paljoa parempi, kuin esim. puolalaisten polvilleen laskeutuminen. Jos Böhmiläinen, oli se sitte mies eli vaimo, nuori eli vanha, poika eli tytär, kohtaa pastorinsa tiellä tahi hänen kotonaan, niin painaa hän aina pienen muiskun hänen käteensä. Eikä ainoastaan alhaisempi palvelusväki, vaan myös ylhäisemmät virkamiehetkin päivittäin suutelevat tämän armollisen herran ja rouvan kättä, kun vaan heidät tapaavat. Ylhäisemmän säädyn työt ja pojat suutelevat isäänsä ja äitiänsä, setäänsä ja tätiänsä jokaisen päivällisen syötyään ja maata mennessään, aina viidentoista vanhaksi saakka.

Böhmiläisen vaatteus on paljoa pohjais-Saksalaisen vaatteesta somempi. Alhainen virkamies pukeutuu täällä paremmin kuin ylhäinen muualla, ja Pragilaisten vaimojen komeus syrjälle sysää itse Berliniläiskaunotartenkin kaunistukset. Mutta kaikessa tässä ei nähdä mitään teeskenneltyä. Ylhäiset ja alhaiset ovat luonnollisia ja vilpittömiä. Itävaltalaisten maiden asukkaat ovat yleensä luonnollisempia, suopeampia, raittiimpi-mielisiä, kuin pohjais-Saksalaiset, ja vaikka protestanttinen Saksa on mennyt henkien viljelyksessä heidän edelleen, niin voittavat viimemainitut kuitenkin edellisen tunteiden ja taitojen kyvyn tasaisessa kehkeytyksessä sekä sielun ja ruumiin voimissa.

Vieraanvaraisuus on myös Böhmiin perehtynyt. Sen kansaan pian tutustuu ja, jos heidän tapoihinsa ja omituisuuksiinsa mukautuu, saa kokea mitä sydämellisimmän kohtelun. Tapoihinsa ja omituisuuksiinsa Böhmiläinen onkin niin sulkeutunut, kuin sen maa vuorien saarroksien. Kaikkeen vieraasen ja ulkomaiseen on hän taipumaton, ja kun hän joskus patalaaksonsa jättää, ei hän mistään löydä sen vertaa.

Kaksi aivan eri kansaa, Slavilainen ja Germanilainen (Szechiläinen ja Saksalainen) asuu Böhmissä. Vihollisen tavoin ovat he usein vastakkain ryntänneet ja otelleet, kunnes Slavilainen puoli on paennut. Mutta heidän toivonsa paremmasta tulevaisuudesta elää heidän lauluissaan ja saduissaan suvusta sukuun. Niistä runsaista aarteista ainoastaan yksi esimerkki! Vlanikin vuoresta lirisee eräs lähde vihertävää vettä ja valkoista vaahtoa. Entisinä aikoina, kun voimallinen vihollinen Szechiläisiä ahdisti ja viimein ne voitti, oli muutama tuhat alkuasukasta viimeisestä onnettomasta teurastuksesta pelastainnut. Vihollisen hirmuisesti vainoamina he viimein löysivät suojansa tässä merkillisessä

vuoreissa, joka avautui ratsujoukolla. Sitte ovat he monta vuosisataa siellä maanneet, eivät kuole, vaan kun aika on täytetty, ja Böhmi on pahimmasti sorrettu, tulevat he jälleen sen apuun ja voittoon. Tavan takaa he nostavat päänsä ja kysyvät, eikö aika jo ole? Silloin hevoset pystyttävät korvansa, mutta pian kaikki jälleen uneen vaipuu. Hän joka täsmälleen oikeana päivänä ja hetkenä Vlanikiin menee, voi nähdä ratsumiehet.

Yrjönpäivänä (Maalisk. 12 p.) menevät seudun tytöt ja pojat vuosittain Vlanikiin, siten oikein draamallisesti satua esitelläkseen. Yksi valitaan johtajaksi. Hän huudahtaa: seiso! ja kysyy eikö vielä ole aika. Joku toinen on lähettiläänä, joka lähetetään katsastelemaan, miten yläilmojen asiat ovat. Tämä sitte kertoo tietojansa, kunnes johtaja sanoo: "Aika ei vielä ole." Sitte tämä pieni sotajoukko hajoaa.

Erzgebirge.

Erzgebirgen vuorijono tekee suurimman ja kansarikkaimman osan Sachsenin kuningaskuntaa. Siellä useimmat ja korkeimmat vuoret kohoutuvat; siellä suurimpain virtain lähteet paitsi Elben lirisevät; siellä on Sachsenin vuoriviljelyksen, nypläystoimen, osaksi puuvilla- ja villakehräämöiden ja puutöiden pääpaikat. Samalla kuin maan päällä nyplätään, kehrätään ja kudotaan, taotaan ja vetokärriä vedetään, tehdään samaa sen alla.

Leipzigistä alkaen maa vähitellen penkereittäin nousee nousemistaan laaksoina ja harjuina korkeimmalleen Böhmin rajalla. Tänne Tapio on runsaasti kylvänyt kaikenlaisia luonnon kauneuksia; vaan myös jyliä vuoria ja synkkiä metsiä tapaa siellä täällä silmä, semmoisia, joissa ei mikään laululintu pesi, ja missä ainoastaan joku ampiainen silloin tällöin surahtelee; joissa viiniköynnökset eivät uljastele eikä ohrakaan usein kasva. Sanomattomat metsät humisevat etenkin ylhäisemmällä seuduilla, jotka pitävätkin Leipzigin seudut puissa. Mättäitä ja kivihiiliä ei myöskään puutu. Maan aaltoileva muoto ja sorainen laatu vaikeuttaa pellon ja puutarhan viljelyksen; kylmä ilmasto tekee myös usein maamiehen vaikean vaivannäön hedelmättömäksi. Maan parhaana tuotantona ovat kaurat, pellavat ja perunat. Viimemainittu ravintoaine ajaakin pääasiallisesti leivän asiaa. Se on köyhän elatuksena aamuin, puolipäivin ja illoin, usein ainoastaan suolan ja harvoin voikipeneen tahi pellavaöljyn höystämänä. Usein muutamat perunat ovat heille oikein makupaloina ja jos niitä on kyllältä syödä, pidetään se monen perheen oikeana virvoituksena. Jos ei Böhmistä ja muista naapuriseuduista viljaa tuotaisi, kärsisivät Erzgebirgen asuja-raukat usein suurta kurjuutta, vaikka he sanomattomalla vaivalla, samoin kuin Tyrolilaiset ja Schweitsiläisetkin, ikäänkuin pakoittavat maan antamaan sitä, jota se heiltä kieltää. Aina puolin penikulmin kantavat he kopilla mehukasta maata ja lantaa kaljuille kallioille. He kyntävät vuorten rinteitä, joita tasankolaiset tuskin voisivat ylös kiivetä. Heinää he tekevät semmoisilta kukkuloilta, joilta yksi ainoa sopimaton askele heidät syöksisi onnettomuuteen. Heinänsä he korjaavat sitte kesällä re'ellä, sillä kärryt eivät voi semmoisilla seuduilla tulla kysymyksenäkään. Erzgebirgeläinen on vähään tyytyväinen, vilpitön ja teeskentelemätön toimissaan. Erzgebirgen tasangot ovat hyvin pieniä; siellä ei ole ollenkaan teitä, ainoastaan käytäviä, joita alituisesti saa kiipeillä ja raahailla. Vaivaloisempaa maanviljelystä tuskin missään lienee, ja tokkopa muualla käytettäneenkään nuorisoa niin aikaisin työssä kuin täällä. Kuudennella vuodellaan lapset jo auttavat nypläystoimissa, kehrussa ja maja-askaressa.

Erzgebirgeläinen, samoin kuin Tyrolilainenkin, on vielä merkillinen ahkerasta ulkoseutujen kiertelemisestä, ja samalla alituisesta ikävöimisestä kotivuorille ja laaksoihin. Niinkuin muuttolintuja, rientää heitä sadottain keväisin eri seuduilta vieden nauhaa, pitsejä, läkkiastioita j.m.s. kaikkiin maihin, joissa Saksan kieltä vaan puhutaan; Schweitsistä aina Venäjälle, ja usein ainoastaan kirves ja savikauha mukana, kulkevat he rakennustöitä etsimässä. Mutta talveksi melkein kaikki rientävät kotiinsa, köyhässä, pyryn peittämässä, savuhuntuun kääriytyssä majassaan vaimoneen ja lapsineen nauttiakseen vaivalla ansaittua talvenvaraansa. Pojat, kahden ja kolmentoista vanhoina menevät joko yksin tahi isänsä apuna kauppatavaroilla täytettyjä kärryjä vetäen maita ympäri, ja monella perheellä on puoli tusinaa poikia mailla tuntemattomilla silloin, kuin tyttäret kotona nypläilevät ja kehräävät.

Paksu sumu, joka tuskin päivällishetkinäkään häviää, ilmoittaa Erzgebirgeläisille talven tulon, joka tavallisesti ilmestyykin mitä kammoittavaisimmassa muodossa. Usein pyryää viikkokaudet lakkaamatta, ja joskus yhdessä yössä niin paljo, että kylissä täytyy tiensä lapioita, jopa joskus nousta katoillekin, ennenkuin voi tien ovelle tahi akkunoille löytää. Kuudesta aina neljääntoista jalkaan vahva lumi ei ole harvinaista kovina talvina. Pyryt, jotka eivät missään niin myrskyile, kuin täällä, muodostavat usein neljänkymmenen ja kuudenkymmenen jalan korkuisia nietoksia, joiden ylitse Erzgebirgeläinen Lappalaisen tavoin suksii tahi lumikengillä laahailee. Onnettomuuksien vältteeksi asetetaan merkkisalkoja, ja pahemmilla pyryillä, etenkin iltasilla, ilmoitetaan vielä kellolla tahi rummulla, mihin päin matkustajan on pyrkiminen. Harvoin sittekään talvi menee jotakuta ihmistä lumeen hautaamatta. Sittekin Erzgebirgeläinen sydämellisesti toivottaa jokaisen talven tervetulleeksi; sillä se tuottaa hänelle

rakkaimman näön, rekikelin, joka tiet tasailee, vilkastuttaa seurustelua ja yhteyttä, ja tavallisesti kestää kauemmin, kuin alangoilla. Silloin ei ajeta hevosilla, vaan ikäänkuin lennetään uhkaavien vaarojen ohitse, vuorien ja laaksojen ylitse, ja yksinpä lapsetkin kelkoillaan (enimmästi kaksittain kussakin) laskevat alas mitä jyrkimmiltä kukkuloilta. Nuoriso onkin täällä yleensä paljoo paremmin karaistu kuin alangoilla, ja usein, silloin kuin me täällä jo turkkiin turvaamme, lapset siellä juoksentelevat mitä niukemmissa puvuissa. Näin puettuina he myös seuraavat matkustajan vaunuja lahjoja kerjäten.

Karlsbad.

Böbmerwaldin itäisellä rinteellä kiertele Teplbach graniittivuoren syvää juoppaa myöten Eger-virran laaksoon. Vaikka kesällä hyvin vähävesinen, miten muutkin vuoripurot, paisuu se keväisin, jolloin tulvavesi tuhansissa noroissa hypähtelee, tahi suoja virtojaan vierittää vuorelta alas, kohisevaksi koskeksi, joka usein tuhoja tekee ja vedellä peittää koko Egerlaakson. Likellä tämän Eger'in yhtymäpaikkaa, jossa virta lirisee korkeiden äyräiden ja jyrkkien kallioseinäin välitse eteen pistäytyvän vuoren ympäritse, on Saksan mainioin terveyslähde Karlsbad; monen kivuloisen toivon ja pyrinnön esine, paikka, josta tuhannet vuosittain löytävät terveytensä taikka helpoituksen kivulleen tahi vapautuksen viimeisen, rauhallisen lepopaikan.

Karlsbad on puoleksi kaupungin ja puoleksi maaseudun näköinen. Tämä tulee kaupungin omituisesta asemasta. Monessa paikassa laakson seinä, johon pääkadun huoneet nojautuvat, on niin jyrkkä, että päädot koskevat kallioihin, ja laakson pohjan leveys supistun paikoin aina 180 jalkaa kapeaksi. Huoneet muualla, paitsi pääkadulla, ovat sijoitetut sinne tänne laakson seinäin penkereille joko ypö yksinään tahi ryhmissä, ja ovat kaunistetut hupaisilla puutarhoilla ja istutuksilla. Kokonaisuudessaan Karlsbad tarjoaa metsäruunuisine kunnaineen viehättävän näön, vaikka sitä miltä puolelta tarkastelisi. Ei vähemmän kuin seitsemäntoista terveyslähdettä, joita maanalainen valkea lämmittää, pulppuaa tällä kaupungin pienellä alalla. Ne kumpuilevat ylös graniittihalkeamista, joiden seiniä kalkkinokkumakivi silaa. Tämä marmorimainen ja kirjava nokkuma- eli hikikivi on lähteiden synnyttämää, ja valmistavat Karlsbadilaiset sen kaikenlaisiksi kauniiksi kaluiksi, sillä se on helppoa silittää ja kiillottaa. Sitä murretaan kosolta Sprundelnissä. Siitäpä nimikin "sprundelkivi."

Sprundeln on kiitettävän, toimeliaisin ja kaikkia lähteitä antavaisin lähde. Sen lämmin on myös suurin (60° R.). Vesi siellä tulvaa tupruten isolla jyminäällä ja tavan takaa ikäänkuin seisahtaen, tyhjentää vetensä pyöreäsen lammikkoon, jota peittää katto, jonka keskellä on reikä höyryjen läpäisemistä varten. Tästä majamaisesta lammikosta kylpijään juoma-astiat sitte täytetään. 200 askeleen päässä Sprundelnistä on Linnanlähde (Slottsbrunnen), jonka lämpö on 40° R. Sprundelniä lämmön suhteen likinnä on Reinhardin lähde. Tätä, samoin kuin Pitaalilähdettä ja Hygiealähdettäkin, käytetään paljoo vähemmän. Toiset lähteet eivät vielä ole ollenkaan kunnostetut, ja ne kun puhkeavatkin itse Tepl-virtaan, on niistä nouseva höyry niiden ainoa ilmoittaja. Kaikille kunnostetuille ja vedensuonnille sopivaksi valmistetuille lähteille on vieraille rakennettu mukavia laitoksia: kauniita pylvässäleja sadeilmoina käyskenteltäväksi, varjoisten, jylhain metsäpuistojen lävitse luikertelevia tiehyeitä, jotka jatkuvat pitkin ihanien laakson rinteiden ja kalliokielekkeiden kautta etemmä ympäristölle.

Kaikki Karlsbadin lähteet ovat erilaisia aukeamia siitä kuumasta vesivirrasta, joka alkaa syvyydestä, missä maa vielä on hehkuva muodos. Mitä ylempänä lähteet ovat, sitä vähempi on niiden lämpö. Kuumin niistä, Sprundeln, on Teplbachvirran laaksossa.

Ainekset kaikissa lähteissä ovat samat ja jotenkin samassa määrässäkin ne ilmestyvät; korkeampi lämpö vaan tuottaa suurempia vaikutuksia. Sanomaton veden paljous tulvaa näistä kaikista lähteistä. Sen vuotuinen summa lasketaan 600 miljoonaan kuutiojalkaan — se on veden paljous, joka täyttäisi peninkulman laajuuden ja 5 jalan syvyisen järven vedellä. Voi kuinka antelias siis luonto on kalliine lahjoineen!

Karlsbadi-veden terveyttä antavainen voima oli jo vuosisatoja takaperin tunnettu. Niiden maine kaikuu maiden ympäri ja houkuttelee joka vuosi joukon kivuloisia kaikista maailman ääristä ja ilmanaloista tähän hiljaiseen laaksoon. Ja sen vaikutus onkin itsepintaisiin pitkällisiin tauteihin ihmeellinen. Useimpiin alaruhon tauteihin Karlsbad-vesi onkin kaikkein paras parannus-aine. Väkipäisille luuvalovaivoille on se yhtä terveellinen. Usein se taudin parantaa kokonaan; mutta melkein aina antaa se helpoitusta, heikontaa pahan vaikutusta eli poistaa sen palautumisen koko vuodeksi. Kummallinen myös on lähteiden vaikutus kuumain maiden tauteihin. Aina Itä- ja Länsi-Intiastakin rientää joka vuosi onnettomia, maksa- ja pernatautisia, täällä koettaakseen viimeistä apukeinoa. Monta meneekin terveenä takaisin. Juonti alkaa tavallisesti viileämmistä, mietoisemmista lähteistä. Sprundelnin vesi vaatii suuremman varovaisuuden ja on juotava vasta lääkärin selkeiden neuvojen mukaan. Täysikasvuinen tavallisesti juo 10-15 maljaan joka aamu. Koko juontiaika keskimäärin kestää

5-6 viikkoon. (Kesä- ja Heinäkuussa). Muutamat sairaat käyttävät lopuksi Peplitz'iä, Frankenbad- ja joskus myös Marienbad-vettäkin noin 14 päivänä.

Karlsbadin elämä on niin vapaa, kuin isoissa kaupungeissa. Seudun ihanuus ja monipuolisuus, asukasten suopeus ja osaa ottavainen ystävällisyys, jotka kaikki jokaiseen, heidän huostaansa jätettyyn sairaaseen tekevät hyvän vaikutuksen, vaikuttavat rauhallisesti ja säälliväisesti heihin ja niin edistävät terveytymistä. Torvien tornista puhalluksella "tervetultua", joka jokaiselle tulijalle kaikuu, on jo jotain vieraan suosimista ja ylevää, sekä tekee iloisen vaikutuksen. Seuraavana iltana tervehtää häntä tavallisesti kaupungin laulukunta jollakin serenaadilla hänen akkunansa takaa. Isäntäväkensä sydämellisimmästi palvelemana, koteutuu kylpyvieras vapaana ja huomiota herättämättä kirjavaan kihinään lähteellä, joka, pienenä maailmana, ympärilleen kerää kaikenlaisia, kaiken kielisiä, kaiken pukuisia, kaiken kansaisia, kaiken säällisiä, kaiken tapaisia ja uskoisia. Helposti täällä toteutuu, vaikka kaikki ovatkin vieraita, ja seurustelun tarve tuottaa mieluisimman tuttavuuden, sekä antaa siivet hyödyllisille ja virkistäville keskusteluille. Päivällisten jälkeen soittokunta soittelee muutamilla käytävain paikoilla; konsäärtit, näyttelyt, pidot, iltaseurat ottavat iltamat. Viehättävin kuitenkin on kaupunkia kiertäväisten käytävain ihana luonto. Jos ilma myöntää pitempiä kävelymatkoja, ottaa aina postitalo eli Hommer'in kylä vieraat vastaan. Sinne vievällä leveällä tiellä pyörii komeita ajoneuvoja, jättäen jälkeensä siimeksisillä hiekka-käytävillä astuskelevaiset jalkamiehet. Hommer'iin keräytyy joka ilta lukuisa joukko tiheiden puiden alle tahi suojaaviin teltoihin juomaan kahvia, eli syömään mulluja, voileipää ja juomaan olutta. Kauniina iltamina kylpyvieraat kiiruhtavat vehreän luonnon helmaan, viehättävää konsäärttisoittoa kuuntelemaan ja tuttaviaan tapaamaan.

Yhdessä paikassa — kirkkotarhassa — käymme vielä, ennenkuin Karlsbadin jätämme. Sinnekin on "pieni maailma" kokoutunut — maan pyhiin matkustajia kaikista kansoista, kaiken karvaisia ja säätyisiä. Sinne he heittivät pyhimyssauvansa ijäksi päiväksi. Nämä pienoiset kummut kylmää maata harmaine ja sammaltuneine, kiiltävine ja loistavine hautakivineen, joita kaikenkieliset kirjoitukset kaunistavat — kuinka suloisia elonkukkia ne kätkevät! Täällä kodosta kaukana, kaukana kaikista rakkaista ne lakastuivat. Kuinka monta niistä, jotka aikakirjoin lehtiä kunnioittavat, nämä nimet muistoon herättää! Jokainen saksalainen sukukunta löytää tästä kalmistosta jonkun tutun nimen, jota se rakastaa, kunnioittaa ja lukee parhaimpainsa joukkoon, ja jokaisen kansan kunniallisten jäsenten hautoja tavataan täällä. Parantavaisilla lähteillä tapasivat he tuskainsa helpoitusten sijasta niiden lopun ijäisen rauhan helmassa. Monen hautakiven, joka katselijalle puhuu vierasta, käsittämätöntä kieltä, ympärillä näkee väkikihermäin seisovan; sillä jokainen tänne pyhiin vaeltanut etsii haudat, joissa hänen sydämensä lemmikit makaavat, ja hoitava käsi koristaa joka vuosi muistomerkit uusilla seppeleillä eli istuttaa tuoreita kukkasia niiden juurelle.

Tyrolilainen.

Tyrolilaiset ovat terveitä, voimallisia ja kauniita ihmisiä vilpittömillä ja rehellisillä katseilla; he ovat kookkaita, leveähartiaisia ja vähentymättömillä voimilla aina vanhuuteen saakka.

Tyrolilaisten vaatteus yleensä on hyvin kaunis, vaikka jokaisella laaksolla onkin oma vaatepartensa vallitsevana. Kuinka ylevä Inn-laaksolainen onkaan pitkine sukkiineen, jotka polvet jättävät paljaksi, lyhyine nahkahousuineen ja leveine vöineen, punaisen liivin päällä olevine leveine henkseleineen, lyhyine nuttuineen ja suurine, pyöreine ja keveillä nauhoilla koristeltuine hattuineen! Alaisen Inn-laakson naisilla on korkea, suippoinen hattu kauniissa päässä, lyhyt poimuinen hame ja kaunis miehustin; yläisen Inn-laakson naisilla taas on vehreä huopahattu eli keltainen olkihattu, vehreä miehusta sekä leveät viehättävät valkoiset liinavaatteiset hihat. Passeieriläinen reunustaa ruskean nuttunsa punaisella ja viheriäisellä, pitää punaisia henkselejä ja keltaista hattua. Bregenzin seudun naiset, jotka kauneudessa voittavat muut Tyrolilais-vaimot, niinkuin Liller-laaksolainen on kaunein Tyrolin miehistä, pitävät kesällä taivaan sinisiä, talvella korvalakkeja, kirjavaa miehustaa ja valkoista, kudottua kankahista sen päällä.

Tyrolilainen rakastaa kotiaan ja hänellä on siihen syytäkin. Hän rakastaa ruhtinassukuaan ja hän on todella osoittanut, että hän sitä rakastaa uskollisesti aina kuolemaan asti. Tyrolilaisten taipumuksissa on kummallinen sekoitus: kuleksimishalu ja kotoikävä; mieltymys luontoon ja taiteellisuuteen; työteliäisyyden ja kaupanteon halu. Tämän ohessa hän on — sitä ei kukaan voi kieltää — oikein runollinen ihminen. Hänen kotomaansa luonnon runollisuus: sininen taivas, auringon säteistä säihkyvät tunturit, raivoisain vetten hyrskheet ja lumivyöryjen jyskeet — kaikki tämä tekee häneen elävän vaikutuksen. Hän iloitsee ja riemuitsee. Se on sulo luonnon vaatimus, joka hänen äänensä virittää lauluun. Kun päreitä kiskotaan eli "lotscher'ia" — puun oksista tehtyjä kenkiä — palmikoitaan, silloin laulu vilkkaasti virtaa lakkaamatta, ja soitinlaudan, huuliharpun ja pillin säestämänä. Etsch-laaksossa kulkee kummallisesti koristettuja ihmisiä — Saltneç'in (viinitarhan vartijoita) viinimäen edustalla

suurine pertuuskoineen ja hattuineen, joita höyhenet tahi oravan nahat kaunistavat, ja pari vuorikauriin sarvea nahkakilpisellä rinnallaan. He tuntevat hyvin maansa laulut ja antavatkin runovirtansa vapaasti ja vilkkaasti vieriiä.

Tyrolin hyppelyissä on monenmoisia, keinokkaita käänteitä ja asennoita, joissa kavalieri alinomaa nopsasti pyörähtelee ja kiertelee hemppukkansa ympärillä käsien taputtaessa ja jalkojen temistäässä. Sitä paitsi Tyrolilaisen runollinen mieli ilmautuu vielä heidän yksinkertaisten käsityöläisten ja talonpoikain töiden muotojen kauneudessa, varsinkin maalauksessa, kuvanveistossa ja rakennustaidossa. Senpätähden nähdäänkin ei ainoastaan kirkot, vaan myös useimpain huoneiden päädöt valkoisina, heleinä helottavan seudun viheriästä pohjasta. Tiviit rakennukset, joita Tyrolissa melkein kaikki ovatkin, ovat kuvilla kaunistetuita eikä koskaan niiden kaltereista, jotka huoneusten alimmaiset kerrat ympäröivät, puutu jotakuta raamatun lausetta tahi kukkaiskoristetta. — Tyrolilaisen miehuullisuus muistuttaa vielä vanhasta ajasta, jolloin Saksalainen talonpoika esiintyi ylevänä ja vaativana miekkoineen ja höyhenkoristeisine lakkineen. Mahtavat miekkainittelijät eivät vieläkään puutu tästä maasta, etenkin alaisessa Inn-laaksossa ja Ziller-laaksossa. Te kuulette äkkiä räikeän huudon vuorelta. Silloin seisoo siellä ylpeä taistelija, jonka kaikki jäntereet ovat jännitettynä odottavaan huutoon. Hän seisoo ja odottaa kärsimätöinnä, kunnes joku huomaa tuon yllyttävän kiljunnan ja vastaa siihen. Nyt astuvat molemmat ääntä kohden, kunnes toisensa kohtaavat. Nyt koitetaan! Jos ihmisiä on läheisyydessä, otetaan ne palkintotuomareiksi. Se ei ole lasten leikkiä, mikä nyt alkaa. Niin tulinen on ottelu, että kaikki jäsenet ruskaa ja usein kuullaan: "hammas hampaasta, silmä silmästä, eli nenä nenästä." Voittajan palkka on voitettun lakin-höyhen. Se, jolla on kolme höyhentä lakissa, ei pelkää ketään; hän kamppailee kenen kanssa hyvään. Innollisesti rakastaa Tyrolilainen pilkkaan ammuntaa ja metsästyä ja hänen varma tähtäyksensä on usein nähty.

Omituisia ovat heidän häätapansa. Niissä eri seutujen asukkaat paljo toisistaan eroavat. Saksalaiset varsinkin eroavat Italialaisista naapureistaan. Aamusopalla, jolloin lihaa, makkaraa ja leivoksia myös tarjotaan, juhlallisuudet alkavat; sen jälkeen seuraa hyppely ja sitte, noin kello 10, kulku kirkkoon, jonka oven vilkkaasti soittavaiset musikantit aukaisevat. Heidän perässään menevät nuoret miehet, joita kaksi "viitan kantajaa" seuraa; nuoret neitoset, joiden hiukset ovat kukilla seppelöidyt ja nauhoilla koristettu hattu kädessään, seuraavat heitä. Näiden jälessä tulee sulho papin ja isännän seurassa; heidän takanaan taas naineet miehet, morsian, joka kantaa ruusmariini-seppelettä, pitsistä vyötä ja ruususeppelettä, seuraavat, nekin papin ja morsiusäidin keralla — morsiamen oikea äiti ei ole seurassa. Naineet vaimot ovat viimeisinä. Kirkossa juhlallisuuden alkaa juhlallinen messu, sitte seuraa vihkiminen, uhrikäynti ja viimeiseksi Juhanneksen-siunaus. Kirkosta mennään ruoalle; silloin pannaan "pöytä koreaksi" 10-12 ruokalajilla; keskimäinen laji on soppa. Ruoan perästä, joka usein kestää 6 tuntia, sillä ruokalajien välillä hypellään, kuullaan joku saarna ja lyhyt rukous pidetään. Sitte alkaa uusi ruoka-aika. Nyt asetetaan voitaikinasta tehty käärme esille ja onnelliseksi lopuksi maistetaan maljasta ja annetaan morsiusparille rahapalkinto häiden kulunkien korvaukseksi.

Wieliczkan suolalaitokset.

Krakaun läheisyydessä on pieni kaupunki nimeltä Wieliczka (Vjälitshka). Siinä ja sen ympärillä on tämä kiitetty suolalaitos. Työ siellä käy miten muissakin kaivoksissa. Suola ensin rouhitaan suuriin lohkoihin ja sitte hinataan ylös. Aina 13:lta vuosisadalta alkaen on tässä kaivoksessa työskennelty, ja siis ääretön paljous suoloja nostettu, eikä tuo jättiläisaarre sittenkään ole sanottavasti vähentynyt. Kahdeksasta aukosta, joista 2 on kaupungissa ja 6 sen ulkopuolella, päästään tähän maanalaiseen suolasäiliöön. Molemmat ensimmäiset ovat työmiesten alas laskemista ja suolan ylös nostamista varten; toisista aukoista taas kuletetaan enimmästi työmiesten tarpeita. Jos laskeumme alas eräästä näistä, tulemme ensin pimeäsen, 600 jalkaa aukosta olevaan paikkaan. Tästä muutamat käytävät johtavat eräille portaille, joissa on 325 osaksi puista, osaksi suolaista astinta. Kun nämä on menty, tavataan taas useita käytäviä, jotka vievät viimein varsinaiseen suolalaitokseen. Mutta kuinka meitä ihmetyttää tähän kummalliseen asuntoon astuissamme! Me seisomme nyt uudessa maailmassa, jonka loisto ja kiilto on suurempi, kuin vilkkainkaan mielikuviutus voisi ajatella. Jos käänämme silmämme maahan päin, jossa seisomme, näemme avaran, silmäkantamattoman ja väkirikkaan tasangon huoneineen ja katuineen, joilla kuormavaunut vierii vieressä vierivät. Kaikkialla ihmisiä kihisee tässä maanalaisessa valtakunnassa. Katsastammeko ylöspäin, niin näemme korkean, suolakivipylväiden kannattaman holvin, jonka laki samoin on suolakivistä, joka etäältä katsoen näyttää puhtaimmalta kristallilta. Nuo yhteiset valkeat, joita kaikkialla pataa, heisteteleivät lukemattomista suolapylväistä niin ihmeellisiä kiiltoja, että ne tekevät katsojaan ylailmoissa aavistamattoman vaikutuksen. Suolakivien synnyttämät valon taitteet ja kajastukset tuottavat monin paikoin mitä harvinaisimpia näön-häiriöitä. Joka puolella luulisi olevansa rupiinikivi-, viheriäkivi-, ametisteri- ja sahviiri-(sinikivi-) kasojen ympäröimänä; niin sanomattoman ihanata ovat ne sateenkaaren kaltaiset väri-kajastukset. Tämä näyttelö tulee vieläkin ihmeellisemmäksi sentähden, että värit vaihtuvat aina jokaisella askeleella jok'ainoassa paikassa.

Holvin katon kannattamiseksi täytyy olla pylväitä määrättyssä tiheydessä. Nämäkin pylväät ovat suolakivestä joko kohta kaivaissa jätetyt tahi uudesta tehdyt. Molemmissa tapauksissa on niille annettu soma muoto. Holvit myös ovat erimuotoisia ja kummallisesti kuvaeltuina; mutta nämä ovat aina luonnon töitä. Erittäin kauniita ovat holvien reunain suolalahkot. Ne riippuvat alaspäin kuin jääputkulat ja kajasteleivat kaikilta sateenkaaren väreiltä. Jopa sielläkin, jossa maata ei niin paljo tallata eikä ajeta, on se samallaisilla kiteytymisillä peitetty. Siellä ja täällä nähdään majoja joko yksinäisinä tahi ryhmissä. Niissä vuorimiehet perheineen asuvat. Näitä maanlaisia asukkaita on noin 500, joista ainoastaan harvat ovat muun maailman yhteydessä. Väitetäänpä monen elävän ja kuolevan niissä lokeroissa, joissa syntyivät, eikä koskaan auringon valoa nähneen. Ett'ei nämä ihmiset kasvaisi ja kuolisi tietämättä mitään totisesta Jumalasta, on lapsille rakennettu kouluja ja täysikasvaneille kirkko, suolakiveen selin hakattu. Alttari, saarnatuoli, seinät, holvit ovat hakatut suolakiveen tahi siitä. Suolakaivoksen suuren tasangon lävitse menee tie, jota pitkin suolakuormat viedään sille paikalle, josta ne ylös nostetaan. Tie ei koskaan ole autio. Ajurit, jotka tallustelevat kuormainsa sivuilla, ovat aina hyvällä tuulella. Kuletettavat tavarat tarjoavat komean näköalan; ne kun kimaltelevat kuin kristallit ja jalokivet. Täällä käytettävään hevoisten luku nousee usein moneen sataan, eikä yksikään niistä näe aurinkoa sen ko'ommin, kuin ne kaivokseen laskettiin. Tavallisesti kaikkialla kimalteleva kirkas valo huikaiseekin niiden silmät niin, että ne hyvin pian menettävät koko näkönsä. Niitä kuitenkin voidaan käyttää yhtä hyvin, kuin näkevinäkin. Kaivoksen ison osan lävitse juoksee pieni puro, jonka vesi ei ole suolaista ja joka riittää ihmisten ja eläinten tarpeeksi, ja muutahan ei tarvitakaan, sillä kylväminen ja niittäminen ei täällä tule kysymykseenkään. Yläilmat saavat pellontuotteista heille huolen pitää. Vuorimiesten työkaluina ovat taltat, vasarat ja kuokat. Näillä kaivetaan lieriömäisiä suolamöhkäleitä, jotka sitte irroitetaan. Joskus kaivetaan suurempiakin suolamöykkyjä, joiden vierähteleminen synnyttää aika jyrinän — niinkuin ukkosen jyminän. Suurimmat möykkyt sitte lohkotaan pienemmiksi — paremman käsittämisen vuoksi usein tynnörin muotoisiksi. Maan pinnalle ne saatua, säretään ne vieläkin pienemmiksi muruiksi, jotka vielä sitte sitä varten raketuissa myllyissä jauhetaan hienoiksi. Kovimmista ja kauneimmista kappaleista tehdään kaikenlaisia kauniita huone- ja leikkikaluja, jotka sitte myödään ympäri maailmaa.

Schweiz.

Schweiz kokonaisuudessaan on jylhä vuorimaa ja, vaikka se onkin jotenkin kaukana etelässä, paljon lumen ja jään täyden melkein kylmä. Pohjaisin, Saksan rajainen puoli, on kuitenkin lauhkeampi ja tasaisempi. Ranskasta Schweiz'in erottaa matalanlaiset Juravuoret. Sitä vastaan Alpeilla, jotka Välimerestä alkaen menevät Piemontin, Savoy'en, Schweiz'in ja Tyrolin lävitse Turkin maalle, on korkeita, lumen peittämiä kukkuloita. Näillä kukkuloilla tavataan lumi jo 7,800 jalan korkeudella — aivan kuuman kesän keskellä; talvella taas on koko maa lumen peitossa. Tämä ainainen vuorilumi tekee usein kauheita onnettomuuksia keväällä, kun lumi alkaa pehmitä ja sulaa. Sillä vaikka pienikin möhkäle jyrkän vuoren kukkulalla lohahtaa vierymään, niin kasvaa se ennen laaksoon kerkiämistään sanomattoman suureksi lumivuoreksi, joka usein peittää kokonaisia kyliä asukkaineen pävineen.

Näitä lumikokouksia sanotaan lumivyöryiksi. Vuorilla pysyvä, monivuotinen lumi muuttuu aina korkeammaksi ja viimein litistymällä jääksi, jota sanotaan "*Firn'iksi*". — Useissa vuoriseuduissa sanotaankin sentähden lumen ja jään peittoisia vuorenkukkuloita *firne'iksi*. Lumi- ja firnejoukkioiden luoliin ja laaksoihin pakkautuminen litistää jääosaset tiviimmin yhteen ja kun ne keväisin vuorelta juokseva vesi kostuttaa ja alituinen kylmä jäädyttää, muodostuu täten suuria jäätyymiä. Omasta painostaan ja alituisesta lisäytymisestä, pakkautuu nämä jäätyvät yhä ylemmä ja niin vähitellen kokonaisten vuorten välit ja rotkot täyttyvät jäällä ja siten syntyy kokonaisia jäävuoria. Näitä sanotaan *gletscher'eiksi* — jäätiköiksi.

Schweiz'issä on 12-14,000 jalkaan korkeita vuoria, esim. Schreckhorn, Jungfrau, Montrosa. Jos esim. ajattelemmekin kuinka harvoin joku kirkontorni on edes 400 jalkaa korkea, niin voimme vähän kuvailla näiden mahdottomain vuorten korkeutta. Niiden huiput katoavat pilviin, ja jos jollakulla korkealla huipulla seisoo, voi usein kuulla ukkosen ja nähdä salaman säihkyvän jalkainsa alla. Niin korkeita kuin ne ovatkin, menee niiden ylitse kuitenkin joskus maanteitä. S:t Gotthard'in ylitse esim. menee 6,430 jalan korkeudella maantie. Simplon'in yli tehtiin Napoleonin käskystä tie, joka kulkee 264 sillan ylitse ja monesti kallioihin kaivettujen syvennyksien kautta. Nämä vuoret leviävät ympäri Schweiz'ia ja vaikuttavat sen, ett'ei missään ole isompia tasangoita. Niissä ovat myös lähteet monelle purolle ja virralle, joista Rhein ja Rhone ovat merkillisimmät.

Schweiz on myös rikas isoista järvistä. Vuoret, joet ja järvet eivät jätä paljo maata pelloksi, ja senpätähden Schweiz'ia ei luetakaan hedelmällisten maiden joukkoon. Mutta siellä, missä voidaan kyntää ja kaivaa, on maa jotenkin antavaa, ja viljelläänpä useissa paikoin viiniäkin. Hyviä hedelmiäkään

ei Schweiz puutu. Maa on erittäin rikas hyvistä laiturista, sillä matalammat vuoret ja korkeidenkin rinteet kasvavat meheviä ravintokasveja. Sentähden Schweiz'in naudat ovatkin monen muun maan nautoja suuremmat. Virrat ja järvet antavat runsaasti kaloja, metsät hyvänpäiväisesti riistaa. Korkeilla vuorilla nähdään usein vuorivuohien kiipeilevän, ja niiden huipuilla tavataan kaksi Euroopan suurinta ja voimallisinta petolintua "kultakotka" ja "lammagami", jotka vuorikauriita, jäneksiä ja karitsoita kaappaavat, jopa joskus käyvät voimallisilla kynsillään lapsiinkin käsiksi ja vievät ne lentäen tiehensä.

Schweiz on siis pienten asuttujen tasankojen, viljavien laaksojen, ruohoisten laiturien, viheriäisten kunnasten, jylhään kallioiden, korkeiden vuorien ja jäätiköiden kirjava sekoitus. Vuorilla, joiden huiput ikuinen lumi peittää, voidaan tavata kesällä usein kaikki vuoden ajat: syksy, kesä, kevät ja talvi. Silloin kuin alemmilla seuduilla syysleikkuu jo on tehty, niitetään ja kuivataan sitä ylempänä parhaallaan; sitä ylempänä taas ensimmäiset niityn kukat vasta kukkivat ja vuoren huipulla lumi pilviin kurottaa.

Schweiz'in jäävuoria ja jäälakeuksia käy moni matkustaja katsomassa; mutta ihailmiset ovat usein suurien vaarojen yhteydessä, sillä usein jäässä on syviä halenneita ja rotkoja, joita lumi peittää aivan näkymättömiksi. Niihin ken sattuu putoamaan, hän auttamattomasti löytää siellä hautaansa. Näin kävi viime vuosisadalla eräälle matkustajalle, joka vasta 24 vuoden perästä löydettiin eräästä jäälokerosta. Hänen ihonsa oli aivan rikkoutumatta ja ruumiinsa mätänemätön. Mitä mahtoi tämä onneton kärsiä, ennenkuin kuolema hänen pelasti!

Schweizissä ei ole 850:n neliöpeninkulman alalla enempää kuin 2,700,000 asukasta; mutta se on urhoollinen, uskollinen ja arvoisa kansa. Muutamat puhuvat Saksaa, muutamat Ranskaa ja toiset vielä Italian kieltä. Täällä monin paikoin on hyviä tehtaita ja teollisuuspaikkoja. Schweiz'iläiset kutovat kauniita puuvilla-, villa- ja silkikankaita, nauhoja, verkkaa ja aivinaista. Heidän naisensa nypiläilevät pitsejä. Hyvää paperia myös valmistetaan Schweiz'issä. Kultaisia ja hopeaisia taskukelloja sekä muita kultateoksia viedään sieltä — enimmästi Geneven kaupungista — moniin maihin. Näillä ja etenkin sarvikarjalla, voilla ja juustolla käyvät Schweiz'iläiset arvoisaa kauppaa, ja kun ne vuoristaan saavat rautaa, vaskea, hopeata, marmoriam ja monta muuta kivennäistä, niin saa vuorissakin ihmisjoukko työtä ja kaupanteon aihetta.

Vuorivuohen pyynti.

Rauhallisempaa ja samalla arempaa eläintä, kuin vuorivuohi on, tuskin löytyneekään. Sentähden luonto onkin sille lahjoittanut erinomaisen tarkat aistit ja tavattoman voiman ja jänner-väen, niin että se voi kiittää mahdottomain rotkojen ylitse. Vuorivuohi juoksee jyrkimpäin kallioiden ylitse yhtä sukkelaan ja yhtä varmasti, kuin sen sukulaiset, Aasian antiloopit, hietatasangoilla ja aroilla; ja semmoisilla paikoilla, joissa ei niinkin suuren eläimen luulisi jalan sijaa saavan, kiittää se tuulen nopeudella edelleen. Se juoksee milloin ylös vuorelle milloin sieltä alas, ja käyttää notkeita etujalkojaan semmoisella varovaisuudella, ett'ei se astu irtonaisille kiville eikä kallion lohoille. Tasangolla vuorivuohen käynti on veteistä ja kömpelöä, sillä sen koko ruuminrakennus on vuoriseutuja varten luotu. Ja sen täydellisyys todellakin kasvaa asuttavansa korkeuden mukaan; niinkuin melkein kaikilla eläinsuvuilla, yksinpä kaloillakin korkeimmilla Alppiseuduilla on joku etevyytensä laaksojen sukulaisiinsa verraten. Sentähden vuorivuohekin jaetaan kahteen lajiin: "alppien vuorivuohe" ja "metsän vuorivuohe". Edelliset elävät aina korkeimmilla ja jylhimmillä kukkuloilla, eivätkä tule koskaan alas metsäseuduille. Ne ovat vähän pienempiä, mutta rohkeampia ja arempia, kuin metsäiset sukulaisensa, joiden liha ei ole niin hyvää ja jotka talvisin menevät alas metsiin, jopa aina laaksoihin saakka. Vuorivuohen sukkeluus ja notkeus ei kuitenkaan tee sitä varomattomaksi; pikemmin se on valppauden vertauskuva. Syödessään vilkuu se jokaisena silmänräpäyksenä ympärilleen, vainuilee jokaiselle suunnalle, antaa pienimmässäkkin epäluulossa kirkuvan äänisen merkin, jonka jälkeen se heti, jos vaara on todellinen, nuolena pakoon kiittää. Kaulansa eläin voi kurottaa, jos se voi johonkin nojautua, niin pitkäksi, että se ulettuu aina 7:n jalan korkeuteen. Mutta varovaisuutta se tarvitseekin; sillä niin maassa kuin ilmassakin väijyy sitä lukuisat viholliset: täällä ilvekset, karhut ja sudet; siellä kotkat ja rohkea lammagami. Mutta sen vaarallisin vihollinen kuitenkin on ihminen, joka alituisesti väijyy tätäkin rauhallista ja hyödyllistä eläintä, vaikka näiden metsästys onkin mitä vaarallisinta.

Vuorivuohen pyytäjällä täytyy olla terve pää, hyvä näkö ja varmat jalat, voidakseen hypellä jyrkkäin kallioiden ja riippuvain kielekkeiden rinteitä; kulkeissaan hirmuisten rotkoin rinteitä, ei hän saa tietääkään mitä pyöritys on. Hänen täytyy tottua käymään jäävuorilla ja jäätiköillä, sekä kärsiä myrskyä, pyryä ja kylmyyttä. Yösydännä, usein jo iltasella, jättää hän kotonsa varustettuna pitkällä, lujalla, alapäästä raudoitettulla alppikepillä ja hyvällä, pitkäkantoisella pyssyllään sekä ruudilla ja lyijyllä, ja vielä ennen auringon nousua vakoo hän tarkalla silmällään korkeat vuoriseudut sekä vaarin ottaa tuulen suunnasta, käyden aina sitä vastaan, ettei vuorivuohi häntä saisi vainuunsa. Tuulen suuntaa tiedustellakseen pitää hän hi'uskarvaa ilmassa. Jos hän nyt huomaa jonkun Vuorivuohen,

odottaa hän kallion tahi muun sopivan suojan takana, kunnes eläin vetäytyy takaisin laiturimeltaan ja että hän varmuudella voi päästä sen jälille. Mutta kun vuorivuohi nousee sitä ylemmä mitä enemmän päivä kuluu, kokee hän päästä, jos suinkin on mahdollista, eläimen yläpuolelle, jotta se sitte noustessaan saapuisi pyssyn kantamalle. Niin pian kuin hän huomaa vuorivuohen sarvet, ampuu hän. Mutta jos eläin — päinvastoin vuorikaurista — on hyvin sitkeähenkinen, on hänen tarkoin tähtääminen, että osaisi rintaan eli päähän ettei eläin sitte enää voisi piiloutua, miten usein kyllä tapahtuu. Ainoastaan kolmella jalallakin voi tämä eläin väijyjänsä jättää ja usein tavataan semmoisia, joiden katkaistut jalat ovat itsestään terveiksi tulleet. Kun nyt vuorivuohi on onnellisesti tapettu, on metsästäjällä uudet vaivat ja vaarat vielä jälellä, ennenkuin hän on saaliinsa saanut kulettaville seuduille. Sentähden jätetään ensinnäkin sen sisälmykset metsään; kaikki neljä jalkaa sidotaan yhteen ja eläin sitte asetetaan pää alaspäin metsästäjän hartioille. Näin tarakoittuna astuu hän alppikeppinsä turvissa alaspäin. Hyiset tuulet, pyryt, paksut pilvet, myrskyt, alas vieryleväiset kivet ja tiettömillä seuduilla tapaava yö tuottavat vaaroja, joita vuorivuohen pyytäjä harvoin kauvan voi karttaa. Kuitenkin tätä metsästystä harjoitetaan mitä suurimmalla innolla ja rakkaudella, ja moni hengenvaarallisella putoamisella rikki runneltu metsästäjä rientää, ennenkuin vielä on oikein parantunutkaan, uudestaan vuorten kukkuloille uusien vaarojen varaksi. Ja minkä palkan saa näin suuren vaivan nähnyt otuksen saaja? Harvoin enemmän, kuin kolme eli neljä markkaa, joka riippuu otuksen suuruudesta. Vuorivuohen vuota on etenkin arvoisa, sillä siitä tulee hyvää nahkaa. Liha on myös hyvää ja makuisaa, nimittäin nuorilla eläimillä.

Hispanja ja Portugali.

Nämä molemmat kuningaskunnat täyttävät Pyreneitten niemimaan. Tämä "Euroopan muoto" — miten sitä maan pöyhkeät asukkaat sanovat — on Skandinavian niemimaata pienempi, mutta kaikkia muita Euroopan niemimaita suurempi. Jylhät kululle mahdottomat Pyreneitten vuoret eroittavat sen Ranskasta ja suojelevat sitä varmemmin kuin kivääri ja kanuuna. Ranskan puolella vuoren kupeet kasvavat jyliä havupuita ja tiheätä viitaa; majat ja viljellyt vainiot todistavat siellä ihmisten ahkeruudesta. Kuinka köyhät ja autiot sitä vastaan ovat vuorten etelärinteet! Kerjäläiset likaisine ryysyineen ovat melkein niiden ainoat asukkaat.

Pyreneitten eteläpuolella leviää Ebron alanko. Tämä on suureksi osaksi autiota ja hedelmätöntä, kasvaen melkein yksinomaisesti "suolataimia." On kuitenkin muutamia hedelmällisiäkin seutuja, varsinkin Ebron rannalla ja sen oikeanpuolisilla vesijätöillä, jotka kosteikon tavoin rehentelevät kolkossa yksitoikkoisuudessa. Nämä ovat rikkaita öljy- ja silkkiäispuista, etelän hedelmistä, viinistä, nisusta ja vihanneksista.

Ebron alangon toisella puolella kohoaa Hispanian iso ylätasanko. Tämä on suurimmaksi osaksi vakavuuden ja synkeyden, vaan kuitenkin ylevyyden kuva. Turhaan matkustaja etsii sieltä Italian kauniita laaksoja ja puutarhoja, Saksan raittiilta tuoksuavaisia metsiä, Suomen siintäviä järviä ja iloisia linnun lauluja. Äärettömät, aukeat, poltetut tasangot, joissa haudan hiljaisuus vallitsee, leviää täällä matkustajan eteen. Toisinaan taivaan ranta rajoittuu pilviin kohottautuvaan vuoriseinään, ja vuoren huippua kiertelevät gamit ja kotkat. Niinkuin tasangot muistuttavat Afrikan erämaista, niin vuoretkin puhuvat Norjan kallioista, sillä aukeina ja paljaina ne pilviin kohoutuvat. Toisinaan taas matkustaja saa kävellä hieta-aroilla, joissa kalkkunat asuskelevat. Siellä kanervat kukkivat, ja ginstpensaat tuulessa tuudittelevat. Mutta turhaan näillä tasangoilla etsitään viljavainioita, näiltä vuorten harjuilta viljeltyä maapatukkaa. Siellä täällä kohdataan kuitenkin hedelmällisiäkin seutuja. Siellä viljellyt vainiot leviävät, kultainen vilja aaltoilee vienon tuulosen hengähdellessä; mehevät niityt viheriöitsevät vuorten juurilla, ja niiden rinteet ovat kastanja- ja korkkitammilehdoilla kaunistetut; ylempänä niillä kasvaa havumetsiä. Keväällä voi täällä nähdä suuret nurmikot loistavia unikukkia (valmuja) täynnä, nuokkuen punaisine kukkineen; mutta harvoin silmä keksii kylvömiehen; harvoin näkee se iloisia työmiehiä, jotka muissa maissa työpaikat tekevät niin vilkkaiksi. Täällä ei tapaa kyllä teiden vierillä miten väkirikkaissa maissa, joissa matkustaja ei koskaan tunne itseänsä yksinäiseksi; sillä mihin hän silmänsä kääntää, näkee hän ihmisasunnoita. Hispaniassa nämä sitä vastaan ovat peninkulmain matkalla toisistaan, ja harvoin yksityisetkään maatalot matkustajaa ilahuttavat. Meidän hupaisia ja sieviä maataloja ja pieniä kaupunkeja ei Hispaniassa tunneta. Hispanialaiset tavallisesti sijaitsevat kauniissa paikassa. Heidän huoneensa ovat joko jonkun rotkon reunalle korkealle yhteen ryhmään ahdatut, tahi kiertelevät ne pitkin vuoren rinnettä ylös. Vuortie, joka kulkee kylän lävitse aina vuoren huipulle saakka, näyttää kaukaa katsoen jättiläiskäärmeelle, jonka pää on ruunattu jollakin vanhalla linnalla, jonka muurit ovat murtuneet, vaan jonka piikit vielä kurottavat korkeuteen. Linna näyttää suojelleen sitä punaiseksi maalattua huonetta, joka on sen juurella. Nämä kylät tavallisesti ovat isoja, sillä maalaiset asuvat mielellään yksissä, kun he pelkäävät rosvojoukkoja, jotka tasangoilla kiertelevät. Sille, joka ensi kerran matkustaa molempain Kastilialain lävitse, tuntuu näiden ylätasankojen kolkkaus ja suuri avaruus unennöoltä. Hän luulee itsensä yksinäiseksi ja hyljätäksi tällä "maamerellä." Harvoin hän tapaa mitään

elävää olentoa. Poikkeuksena näkee hän kuitenkin siellä ja täällä jonkun karjan, jolla ei ole omistajaa tahi jonkun paimenen, joka lammashahkaturkkiin käärittynä ja keihäs kädessä imelästi nukkuu ja uneksii. Joskus voi myös tavata pitkän rivin hevosaaseja eli muuleja. Ne kävelevät hitaasti kuin Arabian kamelit. Ensimmäisen niskalla istuu ajaja hyvin huolimattomana. Hän on varustettu aina pitkällä tikarilla, kiväärillä ja peloittavalla *trabuk'olla* (s.o. hyvin pitkä pyssy); sillä tässä kummallisessa maassa ei koskaan olla varmat josko ryöväyksittä perille päästään. Pääkaupunki, Madrid, on kolkolla *Ny-castilian* kammoittavalla tasangolla. Sen synkempää ja hedelmättömämpää seutua, kuin tämä on, ei voi kuvailakaan; mutta se, joka haluaa puitten varjoa, löytää sitä *Pardo'ssa*, jonka kastanja- ja alituisesti vihannoitsevaiset tammimetsät tekevät virkistävän vastakuvan erämaalle. Pardon likellä on "maailman kahdeksas ihme", kuninkaallinen *El Escorial*-linna. — Viimeisinä aikoina on kuitenkin suuria parannuksia tehty ja Madrid on sanottavasti isonnettu ja kaunistettu. "Puerta del sol", — ennen säännötön paikka — on muutettu säännölliseksi, nelikulmaiseksi toriksi, jota muhkeat huoneukset ympäröivät, ja on nyt Euroopan kauniimpia paikkoja. Kaikille pääkaduille on rakennettu kauniita rakennuksia, ja esikaupungeita on kaunistettu puutarhoilla, huviloilla y.m. Tämä suurenlainen edistyminen on osaksi rautateiden ansio, mutta enemmän kuitenkin Isabellan kaivannon tuottama; sillä se on kaupungin varustanut runsaalla, puhtaalla ja raittiilla vedellä. Kaivannon, joka valmistui 1859 ja maksoi 89,209,853 markkaa, tehtävä ei ainoastaan ole Madridin juomaveden laittaminen, vaan myös sen ympäristön kasteleminen, ja se onkin jo monen laitetun puutarhan ja käytävien kautta osottanut suuren hyötynsä ja vaikutuksensa.

Jos menemme Uuden Kastilian etelärajan, Sierra Morenan ylitse, niin tulemme Guadalquivirin laaksoon. Tämä on yleensä hedelmällistä, vaikka sielläkin on suuria autioita aloja, sillä sadetta saadaan niukasti ja asukkaita laiskuus lannistaa. Soitto ja tanssi, kas ne ovat heidän töitään. Itse salakaupustelijallakin on kansakanteleensa vaarallisilla matkoillaan mukanaan. Täällä ei ole ollenkaan talvea, ainoastaan kevät ja kesä. Siellä, jossa maa saa kyllyiksi kosteutta, tuottaa maa runsaasti viikunoita ja keltaomenoita, öljyä, palmuja ja viiniä, pummulia, riisiä ja sokuria. Täällä seutua somistaa hyvin rakennetut, hupaiset kylät ja somat puistojen piirittämät huvilat. Myös Sierra Nevada eteläpuolinen rannikko tarjoaa autioiden arojen ja viljeltyjen, hyvin siunattujen seutujen kirjavaa vaihtelua.

Ahkerampaa viljelystä tavataan pieni-kunnaisissa Katalonian, Mursian, Valensian ja Baskian maakunnissa. Keskellä mainituista maita, joissa kalliit ja vuoret viljeltyjä tasangoita ympäröivät, elää yksinkertainen ja työteliäs talonpoikaiskansa — enimmäkseen vuokramiehinä. Pieni, valaistu, olkikattoinen savimajansa on, öljy-, orangi- ja kranatipuiden ympäröimänä, kätketty jättiläisluuren agavi-häkin taakse, jonne vievää käytävääkin viiniköynnökset sulkevat. Kastelu-kaivannon haarailevaiset osat vievät vettä vainioille. Riisi- ja maisipellot kantavat kaksi satoa vuosittain, ja etelän hedelmät saavuttavat tavattoman suuruuden; taatelipalmukin täällä hyvin menestyy. Näitä vainioita sanotaan Hispanian puutarhaksi ja ne hyvin sen nimen ansaitsevatkin.

Hispanian ylätasangot kallistuvat länteenpäin. Portugali ei kuitenkaan ole mikään alanko. Pohjassa ja etelässä on se hyvin vuorinen; muissa osissa ylätasangot ja matalat vuoriselät vaihtelevat. Rantamailla levii siellä täällä epäterveellisiä lampeja. Maan pohjaisosa on hedelmällinen. Mehevät ja hyvästi hoidetut puutarhat kaunistavat Douron rantoja; muuten pellon viljelyksestä ei suurta huolta pidetä. Pääkaupunki Lissabon on yksi etevimmistä ja viehättävimmistä merikaupungeista. Se sijaitsee Teijon leveän suun varrella. Meren puolelta kuin sinne mennään, nähdään suuren mastometsän takaa sekasortoisten huoneiden paljous, joiden ylitse ääretön joukko torneja ja kupevia kattoja korkeuteen kohottautuu. Kaupunki kiertäy pitkin rantarinnettä pyöröteaterin tavoin ja ulettuu virran rantoja ylöspäin melkein kokonaisen peninkulman. Tätä taas kokonaisuudessaan ympäröivät orangipuiden piirittämät maatalot, jotka orangipuiden aina viheriöitseväin oksain välillä kiiluvat. Laiva pysähtyy suureen satamaan, johon eivät mitkään tuulet sovi. Mikä kirjava ja mellastava meteli kaduilla! Siellä on Neekereitä — kirjavia ja valkoisia; Englantilaisia kauppa-asiamiehiä, partaisia Juutalaisia, ilman polttamia merimiehiä kaikista kansoista gallegos'ia,[28] vesisankoineen ja häpeämättömiä kerjäläisiä. Käypäläiset pujottelevat tulisilla hevosilla kiitävään tahi alakuloisilla aaseilla ajavain ratsastajain välitse; kaksipyöräisiä vaunuja ramisee; lehmiä lypsetään huoneiden edustoilla; muriaanipojat hevosaaseilla hedelmiä ajavat; pitkiä saattojoukkoja ristineen ja lippuineen punaisten virkapukuisten pappien johtamia, matelee verkalleen kihisevän joukon lävitse. Siististi puettuja naisia näkee harvoin kaduilla eikä koskaan yksinään. Palkongilta, jossa papukaijat ja apinat kiipeilevät elävään kukkain ja pensasten seassa, kuuluu pohjalaisen korvaan harvinainen mutta samalla kauniisti kaikuva puhe. Suuri isännätön koirakarja juoksentelee ympäri kaupunkia puhtauspoliisin virkaa pitäen. Kaupungin ylemmille kaduille tavataan, nimittäin, iltamilla heittää kaikenlaiset jäännökset, roskat ja pudut, joilla koirat sitte kilvan kiiruhtavat nälkänsä sammuttamaan.

Hispanialaiset ovat hyvin erilaisia eri maakunnissa. Muutamia kaikkien yhtäläisyyksiä tahdomme tässä kuitenkin mainita. He ovat kohtuullisia ja raittiita; heidän elämänsä tarpeet ovat helposti tyydytetyt: leipää, muutama sipuli, vähän viiniä, ruskeata kangasta ja sikareja, siinä kaikki mitä hän

tarvitsee. Mukavuudesta he eivät paljoa huoli; lihaa ei heidän mielestään ansaitse usein syödä, mutta nisuleipä se herkkua on; päivällislepo on heille tullut elämän tarpeeksi. Heidän mielitoimenaan ovat käyskentelyt, vierastelut, hypyt ja eläintaistelujen tarkastelut; salakauppa, ryöstö ja sota ovat myös heidän huvitöitään. Raakuus ja irstaisuus on Hispaniassa harvinaista. Kunniallinen arvollisuus ei koskaan hylkää Hispanialaista, ei edes suurimmassa kurjuudessakaan. Hän rakastaa lämpimästi isäinsä maata ja vanhoja tapojaan; mutta hän on taitamaton, taikauskoinen, julma, kostonhimoinen, ylpeä ja jörömainen vieraille.

Portugalilainen on puhelias, liehakoitseva, turhanpäiväinen, komeileva ja ylpeä. Aineelliset nautinnot, viha, mustasukkaisuus ja julmuus ovat hänen, miten kaikkien etelämaalaisten silmiin pistävimmät omaisuutensa. Hänelläkin on lämmin rakkaus isänmaahansa ja uskontoonsa. Urhoollisuus, kestäväisyys, vieraanvaraisuus, kohtuullisuus ja raittius peittää hänen monta virhettään. Yleisesti hän on alhaisella sivistyksen asteella: useimmat Portugalilaiset eivät osaa lukea eikä kirjoittaa.

Meidän päivinämme on Pyreneitten niemelläkin alettu kansan sivistämiseksi työskennellä, ja se aika ei liene kaukana, jolloin sen ymmärtäväinen ja vilkas mielikuvitteinen kansa ottaa arvoisan sijan Euroopan sivistyneiden kansain joukossa.

Italia.

Italian pitkä ja kapea niemimaa pistäytyy pitkälle Välimereen. Sen pohjaisosassa, jyrkästi etelään loppuvain Alppien juurelle leviää Lombardian alatasanko. Muutamia korotuksia lukuun ottamatta on se melkein vaakasuora alatasanko, jonka koko pituuden halki Po, "Alppien poika", juoksee. Tämän ynnä lukuisain sivujokien vesi uupuu Adrianmereen. Koko alanko on runsaasta ja luonnollisesta kastelemisesta, jonka lukuisat kaivannot maan suurelle osalle toimittavat, yksi hedelmällisimmistä seuduista vaan kuitenkin yksitoikkoinen. Ainoastaan Alppien juurta piirittävät järvet, joita enimmästi kukkulat ja vuoret reunustavat tarjoavat kauniita näköaloja. Maa on niin hedelmällistä, että niittyjä voidaan niittää 6 kertaa vuodessa. Vehnä ja maisi menestyy hyvin; mutaisilla eli vetisillä seuduilla viljellään riisiäkin. Maisi tavallisesti kylvetään talvivehnan jälkeen sen sänkipellolle ja ehtii silttekin tuleutua. Maa kuuluu rikkaille maanomistajille, jotka sen ovat jakaneet pieniin maataloihin, joita he vuokraavat. Näiden rajat erotetaan kasvavilla jalavilla ja silkkiäispuilla, joiden ympäri viiniköynnökset latvasta latvaan kiertelevät. Nämä antavat maalle harvan metsän näön. Hyvin suojatut paikat kasvavat viikunoita ja mantelia; mutta sitruuni- ja orangemetsää ei hevillä kasva erityisettä hoidotta.

Kummallinen on Adrianmeren rannikko Pon suussa. Po tuo, nimittäin, aalloissaan joukon hiekkaa ja hietaa, jota sivuvirrat vuorilta tuovat. Tämä hiekka kerrostuu päävirran seitsemän suuhaaran suihin, joten niiden juovat aina vaan nousevat. Rannikolla on monta isompaa ja pienempää, syvempää ja matalampaa lätäkköä ja järveä, joita sanotaan lammikoiksi (laguner). Pieniä saaria pilkistelee niistä, pitkillä, kapeilla maasärkillä ovat ne merestä erotetut. Vesijätö muuttuu kuitenkin enemmän ja enemmän mantereeksi, ja lammikot kuivavat.

Täällä on Venedig, rakennettu mantereesta peninkulman päässä oleville saarille. Saarien välille kulkee kapeita kaivannoita. Suurin näistä kulkee kaupungin halki s:n muotoisena. Venedigin 450:stä laiturista on tämän ylitse menevä käytännöllisin. Ennen Venedig oli meren haltiatar; nykyinen Venedig on vaan kuin varjo entisen loistosta.

Koko Italian halki aina eteläisimpään kärkeen Apenninit menevät. Niiden pohjaisin osa yhdistyy Alppeihin ja kohoutuu Genuan lahden ympärille. Niiden kallistus mereenpäin on jyrkkä. Kapealla rantueella, johon pohjatuulet eivät sovi, vaan jota etelän aurinko paahtaa — kuin kasvihuonetta — on etelän ilmasto. Laakerit, aprikot ja orangit menestyvät täällä ulkoilmassa.

Apenninien eteläpuolella on täällä Ligurian pitkä ja kapea rantue, jota etelässä rajoittaa meri; Apenninien ylitse vie rautatie Bochetta-solan kautta Genuaan. Mereltä katsoen tarjoaa Genua Italian kauneimpia näköaloja. Pyöröteaterin tavoin vuorelle ja vuoreen rakennettuna, on se vakaasti varustettu merikaupunki, jonka kapeat kadut suikertelevat seitsemän jopa yhdeksänkin kertaisten huoneusten ohitse. Vaikka kaupungin moneen paikkaan aurinko ei koskaan voi (korkeiden rakennusten tähden) paistaa, on se kuitenkin rikas loistavista palatseista. Oikeudella Genua sentähden sanotaankin "la superba'ksi" (uljaaksi).

Apenninien lounaispuolella leviää Toskanan alanko. Se on helteinen ja epäterveellinen. Harvoin täällä tavataan jotakaan maataloa. Metsävuohet, piikkisiat, metsäsiat ja sudet mellastavat vaan pensastoissa. Rannoilla kihisevät kalakajjat ja peltopyyt, ja lammet täynnä vesilintuja, vesikanoja ja rantasipiä vilisevät. Kesyttömät puhvelit jättävät ropaisen kylpynsä, kun ratsastavaiset paimenet heitä häristelevät. Alankojen omistajat itse asuvat Apennineillä. Sieltä he lakeuksille laskeuvat vaan

kylvämään ja leikkaamaan. Nykyaikoina ovat nämä alangot tehdyt ihanammiksi; mikä kuitenkin ei onnistunut Rooman ja Neapelin välisessä panttiiniläisessä lammassa.

Jylhiä, paljaita ja jyrkkiä ovat Apenninit itsissään. Ne antavat rosvoille varmoja turvapaikkoja. Leveältä selältäan lähettää vuori selänneitä, joiden väliset laaksot ovat kauniita ja hedelmällisiä. Länteen laskevan Tiberin varrella on Rooma, "ikuinen kaupunki" kuivalla tasangolla. Vanhan ajan taideteokset, muistomerkit ja rakennukset ovat sen kaunistuksina. Kaikkein kukkana on kuitenkin Pyhän Pietarinkirkko, joka apostoli Pietarin hautaa suojelee.

Etelä-Italia on hyvin tulivuorinen. Afrikan läheisyyden tähden tunnetaan täällä kyllä sirokko-(poltto-)tuuli. Matkustaja vaeltaa lävitse sakeain lehtoin, joissa leveälehtinen viikunapuu, tumman viheriä sitruunipuu, tulipuna-kukkainen granata, kaktus, aloee, korkea afrikalainen palmu, myrtti ja öljypuu vaihtelee keskenään. Se on maa, jossa sitruunit kukkivat ja orangit hehkuvat.

Täällä on ihana Neapeli välimeren kaaren muotoisen ja monen ylistämän Neapel-lahden (Golfo di Napoli) rannalla. Tämä ihana tasanko, jota Italialaiset sanovat "onnelliseksi" ja joka pistäytyy kaupungin itäpuolelle aina vuoreen saakka, monen matkustajan matkan päämaalina. Maa on enimmäkseen tulivuoren tuhkaa, jolla Neapelin läheinen Vesuvius on tasangon peittänyt. Se on myös sanomattoman hedelmällinen.

Neapel (Napoli) on Italian suurin kaupunki, suurella, vilkkaalla satamalla, jolla jatkoineen on L:n muoto. Taideteoksiin verraten ei sitä kuitenkaan voida Roomaan, Firensiin (Florensiin) eli muihin Italian kaupunkeihin verrata; arkkitehdillisessä suhteessa ei tällä muuten hyvästi rakennetulla kaupungilla ole erinomaista näyttämistä. Komeana kaupungin kaunistuksena on tuo putkisuora, ihanoilla palatseilla reunustettu "Via Rooma", jota ennen sanottiin Toledokaduksi; tämän varrella on Kansallis-Museo (Museo Nazionale), jossa on suuri kirjasto ja Pompejista ja Herkulanumista löydetty muinaismuistot. Neapel on sitä paitsi vilkkaan teollisuuden pesä ja Italian käsityötehdasten ja kaupan pääpaikka. Tämän kaupungin entiset n.s. latsaroonit, jotka ennen, ollen 80,000 "indiviidiä" (henkeä), tekivät kokonaisen kansaluokan, ovat nyt kokonaan jo hävinneet. Italian eteläpuolella, 3/4 peninkulman levyisen Messinan salmen takana, on kolmion muotoinen, ylhäinen ja hedelmällinen Sicilian saari Palermo nimisine pääkaupunkineen. Siciliassa sijaitsee tuo 10,000 jalkaa korkea Etna; tämä mainio tulivuori lähettää usein kauhua ja hävitystä ympärilleen.

Tästä vielä etelämpänä on Maltan saari, joka nyt kuuluu Englantilaisille, jotka siihen ovat perustaneet lujasti varustetun sataman Välimeri-laivastolleen. Saari oikeastaan on mädäntynyt kalkkikivikallio, joka on tehty Siciliasta kuletetulla mullalla hedelmälliseksi. Vilja, viini, pummuli ja orangit maksavat nyt siellä runsaasti vaivannäön.

Venedig (Venezia).

Tumman viheriöistä aalloista kohoutuu lukematon joukko mastoja lippuineen ja viireineen; venheitä kirjavine majoineen ja mustia kontooleja kihisee laivamme ympärillä; kaikkialla torutaan ja mellastetaan. Matkustajat tukkiivat laskutikkain portaille, puna-takkiset kontoolilaiset[29] kiipeilevät vuoria myöten kiljuin ja karjuin ja sadat erilaiset nimet toisiaan kai'uttavat. Viimeinkin löydämme itsemme ja kalumme ahdinkoon sullottuna mustassa kontoolissa ja pian sen jälkeen jossakin ravintolassa majoitettuna. Aivan kuin vedestä nousevaisina seisovat tämän ihmeellisen kaupungin huoneet edessämme aina dogen[30] palatsiin, jonka kellertävät muurit ja lyijykatto kohoutuvat keisarillisen puiston puiden ylitse. Juuri akkunaimme alla kuulemme me airojen kohinan ja kontoolilaisten karkeitä ääniä.

Kummallisilla tunteilla astuu matkustaja Venedigin kapeita katuja, tarkastelee avonaisia palatseja ja loistavilla rakennuksilla sivuttua Markuksen toria, josta palatsien välitse nähdään tumman siniselle merelle. Voi tuota kansan kihinää! Ruskeita Illyrialaisia, Dalmatialaisia puoli-itämaalaisissa puvuissa, jättiläismäisiä merimiehiä punaisine takkineen, lukemattomia kaupitselijoita, jotka korkealla äänellä tarjoilevat mitä erilaisimpia tavaroita: raakkuja, syömäsimpukoita, granataomenia, meluunia, viikunia, rypäleitä ja muita maan viehättäviä hedelmiä. Tuhansia ääniä kaikuu, kaikki ovat sekaisin toinen toisensa tiellä, ja molemmin puolin kohoutuvat vanhat ränsistyneet palatsit synkeinä muinaisuuden todisteina.

Nouskaamme Venedigin korkeimmalle kohdalle, Markuksen torniin. Kierteinen käytävä, portaaton, pimeä, kammoittava ja likainen vie meitä ylös. Voimalliset kellojen äänet mouruavat yläpuolellemme jättiläissäveleillään niin, että koko rakennus tutisee. Haudasta nousemiselle tuntui, kuin me pitkän kämpimisen perästä tulimme taas auringon valoon. Allamme nyt on ympäriinsä palatseja ja kirkkoja, huonerivejä ja pieniä, avonaisia palatseja, torneja, ahtaita kaivannoita ja kapeita katuja, monta saarta

huoneineen ja kirkkoineen. Kaikkialla kajastelee lumivalkeat purjeet, höyrylaivat tulla pohottavat, höyryjuna nyt juuri kiittää Lannossiltaa, joka tämän uivan kaupungin mantereeseen yhdistää. Tuolta kaukaa kuumottaa lumiset Alpit kuin sumupilvet.

Ilta hämärtää. Kuinka kaunis Venedigin yö on! Tuolla vanhat palatsit seisovat ja valavat varjojaan kuun kirkkaassa valossa, joka torit ja kaivannot kajastaa. Tornit ja kuvat ihmeellisesti kimaltelevat, katot kauniisti kajastavat kuun niihin kuumottaissa. Koko akknarivit hopealta hohtavat, juuri kuin niiden takana loistavia juhlia vietettäisi — semmoisia kuin Venedigin loistoaikana. Markuksen torilla odottaa meitä valot, musiikki ja kirjava ihmisvilinä. Kahviloista kajastelee kirkkaat valot; niiden edustalla, pienten pöytain ympärillä istuu kotomaalaisia ja vieraita kaikista säädyistä; kaupustelijat kiertelevät ympäriinsä rihkamiaan tarjoellen; Itävaltalainen musiikki[31] valelee koko paikan hurmouttavilla säveleillä; paussien välillä kuullaan kierteleväin musikanttien kitarrien eli harppujen yksinkertaisia säveliä, ja puheessa havaitaan mitä erilaisimpia kieliä.

Toinen päivä oli sunnuntai; kellot soivat taukoamatta. Markuksen kirkon avatuista porteista tulvasi kirjava joukko rukouskirjat ja rukousnauhat mukanaan. Esikartanon hämärissä holvikäytävissä istuu partaisia kerjäläisiä ja talonpoikaisnaisia omituisissa kauneissa puvuissa. Astukaamme tuohon salaiseen ja kunnioitettavaan temppeliin, joka ihmetyttää meitä vakavalla loistollaan, korkealla kupulaellaan ja kalleilla kultapohjaisilla maalauksillaan. Laattia on ladoitettu marmorilevyillä kuvikkaaksi. Alttarin valo ei kokonaan hämäryyttä poista; kummalliset kuvat ja veistotyöt ovat vanhuuden mustuttamat. Kokonaisuudessaan kirkko näyttää holvihaudalta ja muistuttaa niistä kallioluolista, joissa ensimmäiset kristityt jumalanpalveluksensa pitivät.

Tästä me menimme dogen palatsiin. Kaikki mitä täällä näimme, tyhjät marmoriportaat, hiljaiset salit, korkeat holvit ja saariakkunat, suurenlaatuiset seinä- ja kattomaalaukset — kaikki muistutti vielä samasta hiljaisesta vakavuudesta, joka muinaisaikoina näissä huoneissa vallitsi. Näistä kerrassaan loistavista saleista menimme me lyijykatonrajassa oleviin mataloihin vankihuoneisiin ja alas pimeitä ja kosteita portaita myöten aina niihin elävien hautoihin, joissa entisaikoina tuhannet onnettomat vangit mustien muurien välissä jääkylmillä vuoteilla viimeisen kerran hengähtivät.

Me kiertelimme kerran pilvisenä päivänä Venedigin ahtaita ja lukuisia katuja. Kuinka toisenlaista, kuin illalla Markuksen torilla! Akkunain edessä riippui repaleisia pesuvaatteita; ei missään näe kukkia eikä akkuuaverhoja. Kapeat solukat olivat puhdistamattomat; likaa ja romua oli kaikkialla; kalpeita, laihoja ja resuisia lapsia leikki siellä sekasorrossa. Yhtä vaaleita ja laihoja ovat myös ne ihmiset, jotka näissä kosteissa ja pimeissä asunnoissa asuvat. Pieniä siltoja kolkosti kaarteilee kapeiden kaivannoiden ylitse, joista pahoja höyryjä kohoilee, ja jossa likaisia kontoolia uiskentelee olkien ja jäännösten ympäröiminä. Työpajat ja puoditkin näyttävät hyljätyiltä. Raha liikkeestä ja virkeys kaupasta on kadonnut. Ihanaa on käväistä Venedigissä, mutta ikävää siellä asuminen.

Rooma (Rom).

Rooma, ikuinen kaupunki ja vuoden 1871 jälkeen taas koko Italian pääkaupunki, on monella kukkulalla, joista Aventino, Palatino, Kapitolino, Selio, Esquillino, Viminale ja Kvirinale ovat ne seitsemän historiallista kunnasta, joiden mukaan Roomaa usein kutsutaankin "seitsemän kukkulan kaupungiksi." Nykyään se jo leviää kauneilla käytävillä ja verrattomilla penkereillä koristetun Mont Pansionkin ylitse, josta on mitä ihanin näköala kaupungin ylitse. S:n muotoisesti kaupungin lävitse juoksevan Tiberin toisella puolella huoneet peittävät myös Monte Janikolon (Mons Janiculus) ja Monte Vatikanon. Nykyinen Rooma on täynnä sinne tänne suikertelevia kapeita katuja, joista huolimatta kuuluisa Corso kuitenkin ojennaite putkisuorana kaupungin pohjaisosasta Piatsan Popolosta aina Piatsa Veneziaan kaupungin keskuksessa.

Kapitolista näemme me alas muinaiseen Forumiin eli oikeuspaikkaan, josta alituisella kaivamisella aina vaan saadaan selvempi käsitys. Siellä me näemme Septimii Severin riemukkaan (portin) ja etempänä Tiituksen kaaren samalla, kuin kuulemme kaiun hyminän Palatiniläiskunnaalta, jonka alapuolella Flavianilaisen pyöröteaterin (Coliseo) ääretön rakennus Forumin takaa kohoaa. Tosin kyllä kaupungin muissakin seuduissa on kaupungin jaloja muinaisjäännöksiä, joista nykyään muodostettu Panteo on kaunein; mutta ei missään ne vaikuta niin valtavaisesti, kuin täällä vanhassa Roomassa, jossa ainoastaan yksityiset huvilat, kirkot eli vanhat luostarit muistuttavat uudemmasta ajasta.

Tämä vanha Rooma pistäytyy eteläpuolelle muotikaupunkia, joka parhaallaan on suuren levityspuuhan alaisena, ja monta puistoa ja viinimäkeä saa siellä antaa asemansa rakennuksille. Viisi siltaa yhdistää nämä molemmiin puolin Tiberiä olevat kaupungin osat toisiinsa. Uudempi kaupungin osa nimitetään Trastevere'ksi ja sen asukkaat, jotka kuuluvat alhaisempaan yhteiskuntaan, ovat kopeita siitä, että puhtain Roomalaisveri virtaa heidän suonissaan. Maalarit ja muut taiteilijat kiittävät

Trastevereläisten, etenkin vaimojen, klassillista kauneutta. Pitkä, suora katu yhdistää Trasteveren Sitta Leoninaan, jonka viimeisessä päässä Pyhän Pietarin-kirkko likisine Vatikani-palatsineen korkeuteen kohoutuu. Pietarin-paikasta vie vielä suora katu San Angelon linnaan, keisari Hadrianin hautarakennukseen.

Museot ja katselemista kannattavaiset paikat ovat moninaiset; paitsi muinaisia raunioita, on joukko suojia täynnä italialaisia maalaus- ja kuvanveistotuotteita. Jotakin erinomaista tarjoavat Rooman kirkot ja kappelit kaikissa suhteissa, sillä niissä on jälkiä kristillisyyden kaikilta ajoilta. Siitä kirkollisesta loistosta, mikä Rooman ennen mainioitti, ei ole aikain muuttelvaisuudelta paljoa meidän päiviin säästynyt. Rooma on tullut suuren valtakunnan pääkaupungiksi ja siis hallituksen ja kaikkien keskusvirastojen pääpaikaksi. Täällä on myös yliopisto ja monta tieteellistä opistoa. Viime aikoina kaupunki on pukeutunut jokapäiväiseen pukuun ja päivittäin yhä muuttuu se muiden isojen kaupunkien kaltaiseksi. Tämä voimallinen lumotar on tenhovoimansa jo menettänyt, ja sentähden vieras murheella muistaa, että aika voi tulla, jona Roomassa tuskin mikään muistuttaa, ettei maan päällä ole sitä paikkaa, joka Roomalle vertoja vetäisi historiallisissa muistoissa, ja jota me kunnioituksella kutsumme "ikuiseksi kaupungiksi".

Karnevali.[32]

Kukas ei olisi kuullut puhuttavan karnevalista, s.o. niistä juhlallisuuksista, joilla Italialaiset huvittelevat ankaran paaston edellä. Roomassa karnevaliin osaa ottavaiset kokoutuvat Korson pitkälle ja muhkeiden rakennusten rajoittamalle kadulle. Ulosripustetuilla tapeeteilla, ripistettyillä kukilla ja kiinnitetyillä kankailla, miten Italiassa kaikissa juhlissa on tapana, katu kaunistetaan äärettömän suureksi saliksi. Molemmille sivuille raketaan isoja parveja eli lehtereitä, tapeeteilla kaunistetuita ja lavitsoilla varustettuja. Heti kuin kellot ovat juhlan avauksen ilmoittaneet, täytyvät kadut naamioilla: naisten pukuisilla miehillä, miesten pukuisilla nuorilla neitosilla ja vanhoilla vaimoilla. Enimmästi kuitenkin tavataan joukossa n.s. Pulsinelli- (pultsinella-) naamioita, jotka, paitoihin puettuina valkoinen huivi päässään ja kaulassaan ja pienet harjat käsissään, kaikenlaisten ivallisten kujeiden kihinässä kokevat harjailla toisistaan pois pölyä ja pilkkuja. Naamioilla, luontevasti kuin puutarhurit pu'ettuina, on käsissään kummalliset hohtimet, joita voi lyhentää ja sitte mielensä mukaan yht'äkkiä pitentää hyvin pitkäksi. Se näyttää hyvin hupaiselta kun he näillä pihdeillään sieppailevat aina kolmannen kerran akkunoista kukkaisvihkoja. Hupaista (heille) on myös kerjäläisnaamioina sauva yhdessä ja hattu toisessa kädessään kumarrellen kuleskella apua, pähkinöitä y.m. anoen. Kauneimpia kuitenkin ovat ne naamiot, jotka kuvailevat talonpoikaistyttöjä, kalastajia, kreikkalaisia j.n.e. Tuolla joukossa näkee jonkun kahdella naamalla, eikä suinkaan voi sanoa kumpiko hänellä on etu- tahi takapuoli. Näiden kujeilla kulkee kaksi yhtäjatkoista vaunuriviä, toinen ylös-, toinen alaspäin, pitkin katua. Koko katu on kihinään asti täynnä riemuitsevaisia katselijoita, hillitsemättömiä naamioita ja täyteen tukituita vaunuja.

Naamijoiden keskinäinen pieni sota on hyvin omituinen. Ne ottavat mukaansa makeisia, pieniä, kaikenmuotoisia kipsipalasia, ja niillä nakkelevat toisiaan. Kukaan ei ole varma semmoisetta raesateetta pääsemisestään. Vaimoilla on pienet kullatut ja hopioidut kopat täynnä semmoisia kipsipalasia, ja jos makeissota heille tulee kovin tukalaksi, löytävät he seuraajissaan turvansa. Mustapukuisille ihmisille tämä sota kuitenkin on pahin; sillä kipsipalaset maalaavat heidät aivan kirjaviksi. Usein Pulsinellien avonaiset vaunut, joista he ovat ruvenneet palkkongeilta ja akkunoista katsojia kipsittämään, ovat ahdinkoon saarretut. Yht'äkkiä alkaa ristituli kaikkialta vaunuja ahdistaa ja ennenkuin ne viimeinkin yleisen naurun kaikuessa tästä suoriutuvat, ovat ne kuulista lumen valkeiksi tahrautuneet.

Iltasella pamahtaa laukaus kadun kummastakin päästä; se on kilpa-ajon avaus, ja sitä varten on kadun keskus raivattava. Nyt alkaa peloittava tungos. Se on viehättävä vilahdus, kun kissankullalla koristellut hevoset esille astuvat. Ne päristelevät, hypähtelevät pystyyn taluttajainsa rinnoilla radalle tullessaan; katsojain riemuhuudot tervehtävät niitä ensin. Sitte ne asetetaan kiinteälle vedetyn nuoran taakse. Merkki annetaan, nuora putoaa ja hevoset satuloitta ja ratsastajitta syöksevät edelleen. Niinkuin myrskytuuli ne kiitävät eteenpäin, ja joka ensin Korson päähän pääsee, sitä ylistetään voittajana.

Kolmannen kerran kanuunat jyrisevät, ja silloin kukin kotiinsa kiiruhtaa. Yht'äkkiä katoaa kaikki järjestys, ja onnellinen se, joka vahingoittamattomana tästä sekamelskasta selviää. Näin monituisilla vaihteluksilla höystettynä vietetään koko karnevaliaikaa; mutta kaikkein iloisimmillaan kansa on laskiaistiistaina.

Etna.

Ihanan Sisilian itäisellä rannalla, Messinan kaupungin lounaispuolella kohoutuu Etnan tulivuori pilvihin. Kun tullaan vuoren viljeltyjen seutujen viimeisille rajoille, joissa viiniköynnökset, öljypuut ja orangit kaikessa loistossaan hedelmöivät, vie kiermuilevainen tie synkän, mustan hieta- ja laavamusun kautta ylöspäin kolkolle seudulle, jonka näkö vavistuttaa. Tätä kauhistusta vielä lisää vuoren alituinen ukkosen tapainen jyrinä. Tätä ylempänä ei enää mitään kasvullisuutta ole, ja noin neljännes tunnin aikaa saamme astua ylöspäin syvässä laavahiedassa. Sitte alkaa lumiraja, jossa alituisesti mustat laavapystyt lumesta ja jäästä kohoutuvat. Vuori muuttuu jyrkemmäksi ja jyrkemmäksi, niin että hevosaasi tuskin voi kiivetä ylös. Me pääsimme vuorelle juuri päivän koittoon, auringon nousua ihailemaan. Viimein se näyttikin kasvonsa ja valaisi ympäristön, joka kuvasti jos jonkinlaiselta.

Taas meidän täytyi laahata lumessa ja kiipeillä jää- ja laavakasojen ylitse, ennenkuin me pääsimme Etnan jättiläisaukolle. Keilin kaltaisena kohoutuu tämä jättiläispiippu yli 1,000:n jalan korkeuteen. Se on kokonaan kuonasta ja tuhasta sekä monin paikoin aivan tulikuuma ja täynnä halenneita, joista savua ja tulikivihöyryä tupruilee. Voi kuinka me, monen vaivan kautta vuorelle päästyämme, hämmästyimme, nähdessämme tämän kammoittavaisen aukon! Sanomaton savupatsas, niinkuin kattojen savupiippujen yhteinen, kohosi sieltä ja viemistävä — milloin ukkosen kaltainen milloin tykkien pamauksia pahempi, möyhe kuului aukon hirmuisesta syvyydestä. Tämän suppilon tapaisen, soikean luolan suun ympäri olisi ollut varmaan koko tunnin matka. Maa oli tasainen ja jotenkin tivas, vaikka se olikin paljasta tuhkaa. Aukon keskellä oli kaksi kuonasta ja tuhasta muodostunutta kasaa, jotka meitä estivät näkemästä syvyyden pimeään pohjaan. Näiden kasojen halenneista syöksyi tavan takaa paksuja savupilviä suhisevalla ja vinkuvalla äänellä. Koko aukko oli sitäpaitsi täynnä väkeviä tulikivihöyryjä, joita maasta höyryeli. Meistä ei kukaan uskaltanut mennä aukon sisään, jossa moni jo on kuolemansa löytänyt.

Sitte kuin kauvan aikaa olimme tätä verratonta aukkoa ihmetellen katselleet, kääntyi meidän huomiomme myös etäisempiinkin esineisiin. Näytti siltä, kuin koko maailman ihanuudet olisivat nyt jalkaimme alle levitettyt. Me näimme suuren osan merta, koko Kalaprian niemimaan, Malta-saaren ja melkein allamme myhäili kolmikulmainen Sicilia vuorineen, laaksoineen, virtoineen, kaupunkeineen ja kylineen. Yht'äkkiä, meidän näköaloja ihaillessa, vavahti koko huippu ja tutisi niin, että luulimme sen joka silmänräpäyksessä syvyyteen syöksyvän. Rätisevä jyrinä, kovimman ukkosen kaltainen, kuului, ja syvyydestä nousi sakeita, mustia ja kellertäviä höyrypilviä, jotka aukon reunain ylitse kumpuילוivat. Näiden välissä taas pyryili vaaleampia ja harvempia savuvyöryjä, joista salamat siniselle taivaalle sinkoילוivat. Puolen minuutin kuluttua oli vuori taas rauhallisena ja meidän kauhistuksemme sivuitse. — Etnalla tunnetaan olleen 70-80 syöksyntää. Viimeinen oli v. 1852. Jokaista syöksyntää ennustaa suuremmat savupilvet ja voimallisemmat järjestykset.

Silloin maa jostakin kohden, usein "keilistä" kaukana, yht'äkkiä avautuu; tuli-, kivi- ja tuhkavirrat raivoisina syökseivät repeämästä. Nämä kokoutuvat taas uudeksi vuoreksi, joka jonkun päivän ajan vielä nakkelee ilmaan hehkuvia aine-möhkäleitä. Viimein kuitenkin tulivuori näyttää rauvenneen, mutta tämäpä onkin vasta kaikkein peloittavin hetki koko seudulle. Sillä kun nämä palavaiset aineet eivät enää jaksa syöksyä uunistaan ulos suun kautta, puhkaisevat ne tiensä vuoren juurelta, josta punainen tulivirta silloin alkaa alas virtailla. Voi silloin seutuja, voi kaupunkeja ja kyliä, jotka sen tielle sattuvat! Ei mikään voi estää sitä, ei mikään voima riitä sen seisottamiseen.

Laavavirta jättää jälkeensä mitä hirmuisimpia jälkiä. Hyytynyt laava osoittaa laavavirtain kuurnia, joista muutamat ovat enempiä kuin peninkulmaa leveitä ja 300 jalkaa korkeita. Jos näitä vanhoja virtain juovia katsellaan joltakin korkealta paikalta, näyttävät ne jäätyneiltä kirjoitusmustevirroilta; jos niitä likeltä katsoo, ovat ne kuin korkeat murtuneet muurit, ja jos niillä kävelee, näyttävät ne rösäisiltä mustilta kallioilta. Mutta aika viimein nämä kalliot pehmittää ja saattaa ne mahtaviksi viljelyspaikoiksi. Näinpä ne joutuvatkin ihmisten työpaikoiksi, joihin puita istutetaan, peltoja laitetaan, puutarhoja perustetaan ja asunnoita asutaan. Ja eipä löydykään mitään hedelmällisempää maanlaatua kuin tämä on. Senpätähden muhkeat vainiot aaltoilevatkin aivan tämän uhkaavan vuoren juurella. Kauniit maisemat ja maatalot kiiluvat täällä puoleksi öljypuiden tumman vihertöillä oksilla tahi orangipuilla peitettyinä ja niiden ihanoilla kukilla ja hedelmillä kaunistettuina. Palsamihöyryt täyttävät ilman tässä kuona-, laava- ja tuhkamaassa, jossa asuu voimallinen ja tyytyväinen kansa. Kaiken tämän ylitse kohoutuu savuavan Etnan huippu, ja ympäristöllä nähdään vieläkin mustia ja paljaita laavavyöryjä.

Herkulanum ja Pompeji.

Sen ihanan meren lahden rannalla, joka Neapelin kaupungista nimensä sai, kukoisti kristillisen aikamme alkuaikoina kolme kaupunkia: Herkulanum, Pompeji ja Stabiae. Ne olivat tulivuori Vesuvion rinteellä; se Elokuun 24 päivänä v. 79 e.Kr. syöksynnällensä peitti nämä kaikki kolme kaupunkia.

Korkeita tulipylväitä nousi vuoren kidasta; hohkokivi ja kauhistava tuhkasade peitti koko seudun, ja leveitä laavavirtoja syöksyi vuoren aukoista. Nämä kolme kaupunkia ja niiden asukkaat, jotka eivät kerinneet paeta, hautautuivat tuhkaan ja laavaan. Likemmä 2,000:na vuotena ei kukaan varmuudella voinut sanoa paikkaa, jossa nämä olivat olleet. Uusia kaupunkeja ja kyliä aikain vaiheissa vaan valmistui Neapelin lahden rannalle ja niiden joukossa myös Portisi ja Resina. Edellisessä kylässä kaivettiin vuonna 1711 eräs kaivo. Paksu laavakerros kun oli lävitse kaivettu, tultiin eräisen muuriin, jossa pian huomattiin olevan Herkulanumin teatteri, ja niin oli kaupungin tila löydetty. Pitkityistä kaivamisista huomattiin, että osa Portisiä ja Resinaa oli aivan tämän haudatun kaupungin päällä, ja senpätähden vaan varovaisesti tohdittiin maanalaisia kaivamisia jatkaa. Vuonna 1748 keksi eräs maamies työskennellessään myös Pompejin ison teaterin. Sen jälkeen jatkettiin kaivamisia innolla, ja nyt on tämän niin kauvan kadonneena olleen kaupungin melkein neljännes kaivettu päivän valoon. Täällä siis maasta kasvaa tuntematon kaupunki samalla, kuin Herkulanumissa tulisoihtu kädessä täytyy kävellä maanalaisessa kaupungissa.

Mutta jos nyt ajatteleme, että tulivuoren syöksyntä, joka nämä kaupungit hautasi, tapahtui niin äkkiä ja pikaisesti, että asukasten suuri osa ei voinut henkeänsä hävityksestä pelastaa, niinkuin monet kaivetut luurangot osoittavat, niin helposti huomataan, että vielä tänäänkin löydetään sieltä melkein kaikki samassa kunnossa, kuin ennen sen hukkumista. Tästä taas voimme nähdä mitenkä Roomalaiset pari tuhatta vuotta tätä ennen kaupunkinsa rakensivat, miten asunnot olivat sisustetut, mitä huonekaluja käytettiin ja mitä tapoja ja kuosia silloin suosittiin. Suuri osa esineitä on vielä niin säilyneinä, että voisi niitä luulla nykyään valmistetuiksi. Maalaukset seinillä ovat niin kirkasvärisiä, että voisi pitää niitä nykyajan tuotteina. Muureilla voi vielä lukea mitä näytelmiä sinä aikana annettiin teaterissa. Suuresta kiviastiasta ei viini vieläkään ole kuivunut; leipä, joka on 2,000 vuotta sitte leivottuna, on vielä leipä-aitoissa pilautumatta; luurankoin kyhmyiset kädet pitävät vielä niitä aarteita, joita koettivat silloin pelastaa, ja yksin kirjastokin — monilla sadoilla käsikirjoituksilla, joita vielä voidaan lukea, on löydetty.

Neapelin kuningas on koonnut suuren joukon esineitä näistä kaivetuista kaupungeista. Monta salia on niillä täytetty. Yksi sisältää ainoastaan naisten vaatteita, toiset maalauksia, veistokuvia, rahoja, huonekaluja y.m. Monta vuotta vielä tarvitaan kaivaa, ennenkuin Pompeji saadaan päivän valoon ja ennenkuin maanalainen Herkulanum on täydellisesti tutkittu.

Neapelin katuelämä.

Kirjavampaa kuvaa ei voi ajatella, kuin katumeteli etelästä pohjaan kulkevalla pitkällä Via Roomalla (Toledokadulla) Neapelin valtasuonella on. Kaksi, harvoin katkaistua, riviä ajokaluja ja vuokravaunuja menee edes ja takaisin, ja joiden välillä monia yhteisvaunuja ja ratsastajia myös nähdään; tuhansia käypäläisiä, suuri joukko hevosia, hevosaaseja ja aaseja tunkeutuu oikealle ja vasemmalle ja vievät kaupunkiin hedelmiä ja vihanneksia sekä likaisuuksia sieltä. Nämä kaikki eivät suinkaan tähän mahtuisikaan, jollei katu olisi niin kovasti leveä. Sillä ei ainoastaan ne, jotka kulkevat kahvihuoneissa — ja niidenkin luku Italiassa on lukematon — vaan myöskin kaikenmoiset käsityöläiset: puusepät, suutarit, lukkosepät, satulamaakarit, läkkisepät työskentelevät päiväkaudet ei huoneissaan, vaan niiden edustoilla kadulla, jollei puolipäivän auringon polte, sade eli tramontana (pohjatuuli) ole heitä sisälle ajanut. Rihkamakatujuen — joiden luku nousee lekioonaan — kaupustelijoilla ja rahan vaihettajilla on pöytänsä kaduilla. Niillä, joiden päätyönään on makaruunien[33] valmistaminen; friggitorit, jotka kananpoikia ja lihaa öljyssä paistavat; kahvihuoneiden palvelijat, jotka kahvia paahtavat; kansa, joka paistaa eli paahtaa kastanjia, piniein[34] sydämiä ja maisia, pitää tuliastiansa ja läkkiuuninsa samoin vaan kadulla, ja nuo monet jääveden myymäpaikat j.m.s. ottavat myös ison tilan. Kaikilla kuitenkin on ostajansa, jotka syövät ja juovat, töllistelevät ja puhelevat.

Tavallisesti tunkeutuu se, jolla on jotakin myömistä, niin kauvas kadulle kuin vaan sopii, että mahdollisimman moni käypäläistä hänen likitsensä tulisi kulkemaan. Lasikauppias laittaa tusinan pahanpäiväisiä lasiaan melkein, kuten voi sanoa, ohitse kulkevaisten jalkain väliin ja työntää aivan rauhallisena punaisen paperin niiden alle, että lasit kauniimmilta näyttäisivät. Jos niistä joku säretään, päästää hän peloittavan melun ja vaatii siitä moninkertaisen maksun. Kalakauppijas, joka kuivia kaloja kärryillä kulettelee, viipyy neljänneksen sekä ylös- että alaspäin rientävään tiheimmässä parvessa, ja nauraisi jokaiselle, joka kokisi häntä seisauttaa vapaalle paikalle. Näin olisi sadoissa muissa samanlaisissa suhteissa.

Tähän lisäksi tulee maakansaa, latsaroonia,[35] kerjäläisiä, jotka joko levätäkseen ja katsoakseen tahi odottaakseen ansion ja lahjan aikaa, makaavat kadulla poikkipäin, päät seinuksille päin, niin että joskus täytyy niiden ylitse hyppiä. Näille on kadun kivetty niin totuttu lepopaikka, että suurimmassa melskeessäkin he rauhallisina vaan nukkuvat.

Joskus pistää jonkun upsierin päähän marssittaa sotamiehiään aivan kadun leveydellä katuja pitkin. Sitä ei pitäne älykkäästi tehtynä, mutta niin kuitenkin tapahtuu. Jos silloin vaunut ja käypäläiset eivät muuta oikeissa ajoissa sivukaduille, niin käy hullusti; kirouksia miesten suusta ja neitsyt Marian avuksihuutoa naisten puolelta kaikkialta.

Neapeli näyttää tavalliseen Pohjolan protestanttiseen kaupunkiin verraten vainion viereiseltä kukkatarhalta. Vaateparsien ja väen moninaisuus täällä on paljoo suurempi. Tosin ne Neapeliläiset, jotka eivät kuulu alhaisempaan luokkaan, pukeutuvat jotenkin meidän tapaamme; mutta sitä heleämpi on lukuisan varsinaisen kansan vaatteus, esim. kalastajain punaiset myssyt ja vyöt, naisten silkkiset kaulahiset, kirjavat liivit ja paidat. Siihen lisäksi vielä tulee sotamiesten loistavat univormut, pappien pitkät mustat juhlapuvut ynnä eri munkkiluokkain vaatteukset. Näihin luetaan myös hengellisten oppilaat — useimmat jesuiittaopistoista —, jotka opettajainsa johdolla pitkissä jonoissa katuja kävelevät, meri- ja maakadetit, lääketieteen- ja haavainsitojaoppilaat, lastentarhain lapset, sairaat, joilla kullakin on vaatteuksensa osa mitä loistavimman väristä. Katsastapas niiden kirjavia palvelijoita, portin vartijoita, joista moni on heleän punainen aina kantapäätä kiireesen saakka; ojennuslaitoslaisia, — keltaisia kuin kanarialinnut ja usein kaduilla työskenteleväisiä — niin saat pienen käsityksen tästä alituisesta "karnevalista"!

Vieraista en vielä ole mitään maininnut: Saksalainen, Englantilainen, Ranskalainen, Hispanialainen, Tanskalainen, Venäläinen, Amerikkalainen y.m.m. kiertelee ympäriinsä ja katsastelee tätä kihisevää elämätä: siellä ja täällä nähdään myös joku muriaani[36] eli kreikkalainen kotoisessa kauniissa puvussaan.

Kreikkaan maa.

Kreikkaan maa on yleensä vuorista. Varsinkin Moreaa niemimaata joka puolelta suuret kalliot piirittävät, ja syviä lahdelmia seuraten suojelevat maata aaltojen hyrskeiltä. Saaretkin ovat vuorisia. Erehdyttäisiin, jos Arkipelagin saariston luultaisiin tarjoavan iloista, ystävällistä ja viheriäistä näköalaa. Ei palaakaan viljeltyä rantuetta, ei myhäilevää tasankoa, ei ystävällistä kylää, ei humisevaa puunlohkoa kohtaa täällä äärettömän vetten pintain väsyttämää silmää. Tarun tapaisten jättiläispetojen näköisinä kalliot pilkistelevät merestä. Kaukaa katsoen ne näyttävät kyllä viehättäviltä. Sisämaassakin tavataan enimmästi korkeita vuoriharjuja, jotka ovat täynnä solia, syviä rotkoja ja luolia. Ainoastaan harvoissa seuduissa tavataan isompia tasangoita ja vieläkin harvemmissa leveitä laaksoja.

Useimmat vuoret ovat metsättömiä, joten ne näyttävät synkiltä ja autioilta; mutta niiden sisäpuolella näyttää kuitenkin olevan isoja metalli- ja jaloja kivennäis-rikkauksia. Näihin saakka ei niistä kuitenkaan ole paljon lukua pidetty.

Maan luonnollinen muoto, sen lyhyys ja kapeus tekevät isompain virtain synnyn täällä mahdottomaksi. Useimmat järvet eivät myöskään ole laivakulkuisia. Paikoin on kyllä useita lähteitä, vaan paikoin taas suuri veden puute. Kesillä kuivavat useimmat purot, jotka taas sadeaikoina vuoritulvista yli ääriensä paisuvat.

Maan luonnollinen hedelmällisyys on hyvin erilainen, kuitenkin vaan ani harvoissa kohdin oikein tuottoisa. Sitä vastaan tavataan, varsinkin vuoriseuduissa, varsin monta kuivaa maakaistaletta. Taidon ja ahkeruuden apu maan parantamisessa täällä ei ole vielä tehnyt sanottavaa. Yksin merenrantaiset hetteikötkin, joista voisi saada mitä hedelmällisimpiä vainioita, saavat olla terveydellekin vaarallisessa tilassaan, tahi korkeintaan niitä paikka paikoin käytetään riisin viljelymaina.

Kreikkaan maan, samoin kuin muidenkin samalla leveysasteella meren rantamaiden ilmanala, on monessa suhteessa hyvin mieluinen ja sopiva, ja vaikka talvella sataakin lunta joka paikassa, ovat ankarat sateet kuitenkin tämän ajan varsinaiset tunnusmerkit; ne alkavat Lokakuussa ja kestävät aina Maaliskuuhun, jopa joskus Toukokuun alkuunkin, jolloin kesä rasittavine kuumuuksineen tulee. Ainainen pilvetön taivas hymyilee silloin pään päällä; mutta tämä on murheellinen hymyily, jolla taivas tarkastelee hikeä tippuvia alamaisiaan. Sade ei virkistä maata tänä aikana; kuivasta pakahtunut maa halkeilee kaikkialla ja kukat juureen asti kuivavat. Vuoret ja laaksot poltetuilta näyttävät tänä kamalana kuivuuden aikana.

Kreikkaan maalla tapahtuu jotenkin usein maanjäristyksiä, joka ei olekaan kummallista, koska voimalliset vulkaaniset (tulivuoriset) voimat täällä maan alla askaroivat. Historia kertoo myös useista uusista saarista, jotka merestä ovat kohonneet, kuin myös vanhoista sinne hukkuneista, sekä monenmoisista maan muodon muutoksista.

Polttava Sirokko ja pohjaisesta puhaltava Bore ovat peloittavimmat tuulet. Tuuliaispäät ovat hyvin

tavallisia.

Yleisesti Kreikkaan maalla olo tuottaa monta muuta, kuin nyt mainittua vastusta. Lukuisat syöpäläiset hävittävät paljo siitä suloisuudesta, josta maa on niin rikas. Päivän rasittaman kuumuuden vaivaamana, ei ihminen saa yölläkään rauhaa. Jokainen sauma on täynnä luteita, jotka kirppujen ja muskittien kanssa laumoissa käyvät nukkuneen kimppuun. Vanhoissa huoneissa on vielä lisäksi skorppiooneja lämminnä vuoden aikana. Kesäöinä asukkaat tavallisesti asuntonsa jättävätkin ja muuttavat niiden edustalle paljaan taivaan alle nukkumaan.

Merikylpy Kreikkaan maalla ei ole yhtä voimistuttavaa ja suloista kuin Pohjan- ja Itämeren aalloissa. Tässäkin, ennenkuin voidaan alussa tunnettu vastenmielisyys karttaa, on harjaututtava. Polypimäiset syöpäläiset, kahdeksane pitkine, päästä lähtevine häntineen kiertäytyvät jalkoihin ja voivat helposti viedä ahventen maailmaan sen, joka uskaltaa vähänkin etäälle merelle. Piikkiset meri-siilit peittävät pohjan ja haavoittavat pahoin sen jalan, joka uskaltaa pohjaan painua. Hyytelömäisiä, läpikuultavia, lapsen pään kokoisia olentoja, joita ei eläimiksi luulisikaan, ellei tuntisi niiden liikkumista, ui suurissa parvissa veden pinnan alla ja vaikuttaa syyhyviä, kipeitä rohtumia niihin ruumiin paikkoihin, joihin ne koskettavat.

Athena, valtakunnan pääkaupunki, kuuluu niin sanottuihin ihmisyyden valistusseutuihin, joiden hyöty ei koskaan häviä, vaikka nykyisyys kuinkakin muinaisuutta pimentäisi. Kaupunki säilyttää vielä monta muinaisuuden jäännöstä, muun muassa jyrkällä kalliolla kohoutuvan *Akropolis'in* Parthenon propyleer'ineen[37] y.m. Nykyajan matkustajan melkein täytyy meritse Athenaa lähestyä: joko Morean ympäritse taikka Korfulta, Korinton viereisen niemekkeen poikki, tahi Pireus'en kautta. Viime mainitulla tiellä kohtaa hän lumipeittoisen Parnasson ja sitä ympäröiväin vuorten, Akropolis'in kukkulan ja kaupungin koko ympäristön ihmeellisen kuvataulun. Kirkkaina päivinä Parthenon pylväät kilpailevat valkoisuudellaan Parnasson lumen kanssa. Täällä oppii tuntemaan miten ja minkätähden vanha Athena aaltoja hallitsi.

Hyvästi raketusta Pireuksesta vie rautatie mallikkaasen Athenaan, jonka vanhin osa vieläkin näyttää köyhältä Itävaltalaiselta maakaupungilta. Tätä osaa rajoittaa vähän paremmin rakettu Slavilais-Saksalaiselta näyttävä osa, jota taas kolmas, uusin ja leveäkatuinen sekä komea-rakennuksinen osa seuraa.

Kreikkalaiset.

Niiden monien myrskyjen jälkeen, jotka kahdentuhannen vuoden kuluessa ovat Kreikkaan maata kohdanneet, on silminnähtävänä, että sen nykyiset asukkaat eivät voi olla vanhain Kreikkalaisten jälkeläisiä. Ne ovat ennen sekoituskansa. Paitsi uusia Kreikkalaisia, tapaa siellä Albanilaisia, eli Arnautilaisia; vielä n.s. Frankkilaisia[38], suurimmaksi osaksi Bairarilaisia. Juutalaisiakin Kreikkaassa on hyvä joukko.

Kreikkalaiset eivät ole erittäin pitkiä eikä paksujakaan, mutta jänteviä ja kestäviä. Kansa on jotenkin kaunista, mutta ei niin ihanaa, kuin sitä kehutaan. Naisten kukoistusaika kestää vaan muutaman vuoden, ja niiden kauneimmat usein pian muuttuvat todellakin rumiksi olennoiksi. — Kansan ravinnokset ovat jotenkin yksinkertaiset. Kreikkalainen on hyvin kohtuullinen. Ilmanalan suhteet ja kansan alhainen sivistys tekee sen, että kansalta puuttuu paljo semmoisia tarpeita, joihin keskisen Euroopan kansat ovat tottuneet. Muutama öljymarja, pari sipulia eli salaatin kortta on Kreikkalaiselle usein kylliksi. Kahville ja tupakille antaa hän ison arvon. Vuonanliha on melkein ainoa lihan laji, joka voi tulla kysymykseen. Viime aikoina on kuitenkin Euroopalaiset elämäntavat tännekin koteutuneet.

Uusi-Kreikkalaiset ovat vaatteuksessaan ruvenneet Turkkilaisia matkimaan; vaikka he eivät kuitenkaan ole siihen saaneet sitä Albanesialaista kauneutta, kuin Turkkilaiset. Kreikkaan vaimoilla on suuri rakkaus kauniisiin vaatteisiin, mutta eivät muodosta niitä luonteviksi. Monin paikoin, etenkin sisämaassa, asukkaat astukselevat puolialastomina.

Kreikkalaisten huoneet ovat kurjia majoja, joissa ihmiset ja kotieläimet yhdessä elamoivat. Tässä, samoin kuin muissakin samallaisissa suhteissa, saari-Kreikkalaiset ovat paljo mannermaalaiasten edellä. Nyt kuitenkin isommat merikaupungit alkavat saada yhä enemmän Euroopalaisen muodon. — Uusi-Kreikkalaisten kieli eroaa paljo vanhain Kreikkalaisten kielestä. Se on kuitenkin hyvin sointuisaa ja sanarikasta.

Useimmat maan alkuasukkaat kuuluvat kreikkalaiseen kirkkoon. Protestanttilaiset ja katoliikkilaiset, joita maassa on, ovat enimmästi vieraita tulokkaita — Frankkilaisia. Kansa on uskonnollisessa suhteessa hyvin valistumaton sekä erittäin taikauskoinen ja raivoinen.

Kansan luonnetta kuvailee Italialainen Grimoni seuraavaisesti: "Ei millään opetuksella Kreikkalaista saa luopumaan vanhoista tavoistaan. Ne pelkäävät aina petettävän. Kaikki niissä herättää epäluuloa; mutta itse ei ne mitään niin paljoa ajattele, kuin petosta. Jos he menevät oikeuteen, vannovat he alussa, että heillä on koko maailman totisin asia ajettavana; mutta tavallisesti on kaikki vaan valetta ja viekkautta. He ajattelevat ainoastaan voittoa; se on ensimmäinen ja viimeinen, johon isä poikaansa teroittaa. He elävät niukasti, sillä he luulevat, että varallisuuden hankkiminen riippuu enemmän vaatimattomasta elämän tavasta, kuin voimallisesta elatuksesta ja toimeliaisuudesta. He eivät tee enempää työtä, kuin minkä välttämättömyys vaatii. Se, joka vaan voi, antaa mieluummin toisen asua maataan, kuin itse siihen ryhtyy."

Uusi-Kreikkalaiset omistavat yleensä monta luonnollista taipumusta, kätevyys ja hyvän ymmärryksen; mutta kaiketta hengellisestä sivistyksettä ovat he niin tiedollisessa kuin aineellisessakin suhteessa paljon useimpain Euroopan kansojen jälellä; taitamattomat papit pitävätkin heitä mieluummin ra'assa tilassaan. Heidän taitamattomuuteensa on yhdistynyt vitkallisuus. Mikä kukoistava näkö täällä kohtaisi silmää, jos he, vaikka väki onkin harvalukuinen, edes puolella siitä ahkeruudesta, jolla me työlästä maataamme muokkaamme, peltojaan perkaisivat! Saari-Kreikkalaiset ovat tiedoissa, viisaudessa ja varallisuudessa kaikkien muiden Kreikkalaisten edellä.

Pellonviljely on yleensä mitä kurjimmalla kannalla. Siltä puuttuu työvoimia, maanviljelijäin sisällistä intoa, työteliäisyyteen tottumusta ja maan-omistajain itsenäisyyttä. Tähän vielä lisääntyy kansan ennakkoluulot, jotka sitovat Kreikkalaisen vanhoihin tapoihin, sekä työkaluihin ja suuriin muutoksiin tarvittavat tarpeelliset varat puuttuvat. Talonpoikainen kansa on vieläkin melkein muinaisella kannalla. Lannoituksen käyttämistä he eivät tunnekaan. Sitä paitsi heillä ei ole mitään maa-omaisuutta, vaan viljelevät sitä herroillensa.

Mitä Kreikkaan maan kauppaan kuuluu, niin vakuuttaa meille jo yksi ainoa karttaan silmäys, ettei maan päällä ole toista niin kaupalle edullista maata, kuin Kreikkaan maa on. Tätä ominaisuutta juuri vanhan Kreikkaan maan olikin kukoistuksestaan kiittäminen, ja sepä uudelle Kreikkaallekin tuottaa suurimman omaisuuden, jolla he voivat alkaa vapautustaistelunsa Turkkilaisia vastaan.

Olympia.

Turkkilaisen Tessalian Larissa-kaupungin pohjoispuolella leviää kaunis, mutta autio maakaistale aina mereen saakka, Hiljaisuus ja yksinäisyys vallitsee siellä nyt samassa määrässä, kuin meteli ja riemu ennen siellä kihisevässä ihmisjoukossa. Täällä näkyy jäännöksiä Kreikkalaisten teistä, joilla ei kenenkään jalka enää astu. Muutamat maisvainiot laaksoissa ja kurjat öljypuiden istutukset ovat nyt ainoat viljelykset. Hävitetyt kylät ja metsistyneet puistot osoittavat, että kansa jonkun aikaa sitte oli paljoa lukuisampi, kuin nyt. Tumman ruskeita, laihoja olennoita, joista näkee, että ne vieläkin kantavat sortajainsa ijestä, asuu näissä kurjissa majoissa.

Tuolla, suuren varjon tavoin, kokoutuu Kreikkalaisten muinaismaailman jumalan asunto lumivalkeine kattoineen. Kun Ossa'a ei lueta, näyttävät sitä ympäröivät vuoret kääpiöiltä eli lintukotolaisilta. Vanhimmat Kreikkalaiset luulivat Olympiata maailman korkeimmaksi vuoreksi ja sen keskustaksi. Maata, nimittäin, luultiin litteäksi levyksi, jota voi kokonaan Olympialta katsella. Tämä usko ja vuoren majesteetillinen muoto vei taas siihen päätökseen, että Olympia oli jumalien maallinen asunto. Tämän kukkulan kohdalle luultiin olevan reikä taivaan vaskikuvussa — se oli kuolemattomain voimain portti. Kaksi muuta porttia ajateltiin olevan taivaan la'essa, nimittäin idän ja lännen äärimmäisissä reunoissa. Näistä päivän ja yön jumalat menivät seurueineen valtamerestä taivaanlaelle ja sieltä takaisin. Olympialla suuret jumalat neuvottelivat. Ne — 12 luvultaan — muodostivat vanhain neuvoston. Zeus oli niiden ylimmäinen. Ne päättivät maailman kohtalosta ja taivaan salaisuuksista. Muut jumalat ottivat osaa niihin yhteisiin kokouksiin, joita Zeus kokoon kutsui tärkeistä tehtävistä tuumimaan. Kristallipalatsit peittivät vuoren kukkulan. Nämä olivat jumalien asunnoita, joita ei mikään kuolevainen tohtinut lähestyä. Niin kertoo Kreikkalaisten jumaluusoppi Homeron ajoista. Jo kauvan ennen kristillisyyttä oli se pyhyiden kunnia, joka niin kauvan Olympialta paistoi, hävinnyt.

Asettukaamme nyt tälle kukkulalle! Mikä näkö! Maa, joka on ollut meidän sivistyksemme suurimman osan kehtona, jossa muinoin kaksikymmentä ylistettyä kansaa asui, leviää meidän ympärillemme. Tämä nyt niin harva-väkinen Tessalia ja hävitetty Kreikkaan maa lukivat kerran satoja mahtavia kaupungeita; niiden kukoistavaiset vainiot olivat täynnä kyliä ja pieniä kaupungeita: kaikkialla näkyi asunnoita, temppeleitä ja todistuksia hupaisuudesta, hyvinvoinnista, siveydestä ja korkeasta hengellisestä sivistyksestä. Kreikkalaisten toimellisuus, heidän älynsä ja voimansa tuotti syviä satamia maansa rannoille, kuivasi lampeja, joissa ruttotauteja tallentui, ja peitti vedet laivoillaan, joiden liput liehuivat kaikilla tunnetuilla merillä. Mitä tästä kaikesta on tullut? Ei tunneta edes kaikkia paikkoja, joissa

muinaiset useimmat paikat olivat. Villit eläimet asuvat kuningasten linnoissa; karjat kävelevät raunioiksi riutuneiden temppeleiden sijoilla, ja täällä vierasvarattomalla kukkulalla, josta Zeus salamanuoliansa nakkeli, rakentavat nyt ainoastaan hänen lintunsa, kotkat, pesiänsä. Rantueet taas ovat muuttuneet hetteiköiksi, joista vahingollisia höyryjä kohoilee. Satamat ovat tukkoon lietyneet ja kuivaneet; harvat jäljellä olevat kaupungit näyttävät luurangoilta; yleinen köyhyys on tullut entisen rikkauten sijaan, puute ja vajavaisuus ylellisyyden ja kylläyden sijaan; koko maa, muinoin loistoisuuden pesä, on nyt hävityksen ja kurjuuden kuva.

Konstantinopoli.

Turkin vallan pääkaupunki, Konstantinopoli, jota Turkkilaiset nimittävät Stambul'iksi ja Slavilaiset Carigrad'iksi (s.o. keisarin linnaksi) sijaitsee kahden maaosan välillä, ja on, miten Roomakin, rakettu seitsemälle kunnaalle. Kaikkine Bosporin molemman puoleisten esikaupunkien asukasten kanssa lasketaan kaupunkiin kuuluvaksi korkeintaan 602,000 ihmistä, joten ne lorut, että asukasluku nousisi aina yli miljoonan, ovat suuresti liioiteltuja.

Varsinainen kaupunki on Marmora-meren ja syvään pistäyvän Kultasarven-lahden välisellä kolmikulmaisella niemellä. Tämän lännestä itäänpäin pistäyvän niemen huippuinen kärki kääntyy pohjaisen Bosporin eteläiseen suuhun. Tällä niemekkeellä on seralji;[39] seraljin puutarhan länsipäässä on Korkea-portti, s.o. Isovisiirin palatsi, ja sitä etempänä Sofian-kirkko. Kultasarven ylä-osassa on Cyub'in esikaupunki, oikea Turkkilainen osa, jossa se kirkkokin on, missä uusien sulttaanien eli keisarien vyöttäminen ja profetan sapelilla varustaminen tapahtuu. Monta siltaa vie Kultasarven ylitse Galattan ja Peran kaupungin osiin, joissa Euroopalaiset — Itämaissa yleensä Frankkeiksi nimitetyt — ynnä Euroopalaiset lähettiläät asuvat. Aasian puoleisella sivulla on Skutari (Yskydar), jota pidetään Konstantinopolin esikaupunkina ja jossa sultaanin kesäpalatsi, mistä on erinomainen näköala, kohoutuu.

Me annamme nyt erään matkustajan lukijoillemme kuvata Konstantinopolin elämää semmoisena, kuin se hänelle yhtenä päivänä näyttäytyi.

"Minä herään ennen kello neljää aamusella. Minun akkunoistani on verraton näköala. Täällä leviää ääretön meri, majesteettillinen salmi ja ihana satama; tuolla verraton kaupunki korkeine rakennuksineen ja esikaupunkineen — niin pitkälle, kuin silmä kantaa. Sanomattomassa loistossa leijuelee aurinko Skutarin vuoren yllä. Minä mennä lennätän satamaan ja sieltä pääkaupunkiin, jossa ihmisillä ahdattut kadut palatsia kiertelevät. Mahomettiläisiä monenmoisissa puvuissa, jalkasin ja hevosella, yksin ja seuroineen kiiruhtavat kirkkoihin. Kreikkalaisia miehiä ja vaimoja, oikein laumoissa tunkeutuu pispansa ja pappeensa ympärille, ne kuin rukouksiin heitä kutsuvat. Mustan ruskeat Armeenialaisetkin kiiruhtavat jo auringon noustessa pyhyiksiinsä.

"Jumalanpalveluksen perästä karttuu katuelämä ja liike. Hevosaaseja ja hevosia, vetäen vesitynnöreitä, työnnetään katujen sivuille, ja kaikkialla nähdään palvelijain ja orjain huoneista ulos kiiruhtavan porstuvia vedellä kostuttelemaan. Kalterien akkunat ja palkonkien ovet aukaistaan, pian palatsien tasaiset katot ja harjat kihisevät täynnä tupakoitsevia Mahomettiläisiä, ja isoisten palvelijat kiitävät katuja pitkin virvoituksia vieden. Työhuoneista tulvaava käsityöläisten ja työmiesten melu yhtyy korvia särkevään katumeteliin. Aasi-, hevos-, hevosaasi-, puhvelihärkä- ja kameliparvet tunkeutuvat sekasortoisen kansajoukon lävitse. Vuohi-, lammas- ja lehmälaumojat ajetaan varovaisesti nälkiintyneiden koiralaumojen ohitse. Komeasti puetuita aseellisia palvelijoita jalkasin ja hevosilla pyrkii eteenpäin herrainsa edellä tietä avaamassa. Jopa vihannesten ja elontarpeiden kaupustelijatkin tulevat ja kirkuin huutavat kaduilla: 'maitoa! maitoa! — raitista vettä! voita! Moldauer-vettä! — öljyä! — vaksia Tonalvalta!' j.m.s."

Uteliaiset ja ostonhaluiset tunkeuvat kauppapaikalle, jossa kaikki kauppijaat jo ovat sijoitetut. Tässä, äärettömän suuressa katollisessa kauppahuoneessa nähdään kaikenlaisia kankaita, damassenersapelia, [40] tattarilaisia joutsia, Arabialaisia keihäitä, diamantteja, Kaschmirin saaleja, j.m., kaikki mitä kauniimmassa järjestyksessä nähtäväksi aseteltu. Kahvihuoneet eli kahvilat ovat jo joutilaita Turkkilaisia täynnä; siellä täällä nähdään tulonen tuikkuvan, jossa kaloja ja lihaa paistetaan; tuolla työmiessparvia paljaan taivaan alla aamiaistaan atrioi. Nyt nähdään naisten kaltereilla varustettujen vaunujen ja kaleschien[41] asettuvan tavallisille paikoilleen. Kulkuvartijatkin välkkyvine aseineen jo katuja pitkin kiidättävät kilpaa partaisten, pistuoli sekä tikari vyöllä viuhtovaisten Turkkilaisten kanssa.

Samaan aikaan alkavat myös työt satamoissa, asehuoneissa eli arsenaaleissa, aitoissa ja laivatehtaissa. Rautasillan ympäristölle keräytyy kontoolien kihermä; merimiehet laskettavat laivoilleen, joiden purjeet jo valmiina pudistelevat. Tuolla Turkkilais-vaimojen parvi tilailee kontoolia, sillä päästäkseen Aasialaiselle rannalle, josta on niin paljo kauniita näköaloja. Täällä on eräs isoinen nainen

kokonaan peitettyissä, kaunistetuissa vaunuissa Muriaanilaisine henkivartijoineen, jotka tulisilla silmäyksillä tuijottavat jokaisia, joka ei heille näytä tietä antavan. Tuolla menee rikkaan Turkkilaisen vaimo kultaläkiltä välkkyvässä Tschaikissaan,[42] ja hänen vieressään seisoo valkoisia ja mustia naisorjia, valmiina hänen pienimpiäkin viittauksiaan tottelemaan; näiden edellä soutaa orjia, jotka jo kaukaa huutavat läheisten kontoolien etenemään. Kaikki kadut ovat täpösen täynnä Turkkilaisten jalkasin ja vaunuilla kulkevaisia vaimoja. Tavan mukaan Turkkilaiset vaimot käyvät viheriässä puvussa ja keltaisilla sandaleilla,[43] Kreikkalaiset ja Armenialaiset vaimot taas pitävät ruskeita, sinisiä ja tummanpunaisia pukuja sekä punaisia ja sinisiä sandalia.

Kaupungin keskuksessa on kuitenkin yleinen toimeliaisuus kohonnut korkeimmalleen. Kauppahuoneeseen tuskin voi tunkeida. Kadun keskitse samoilee aseellinen joukko, jonka edestä kaikkien täytyy syrjäytyä. Täällä on kameli minut tallaamaisillaan; tuolla hurja hevonen teutoaa; tässä eräs Muriaani paljastaa minulle tikarinsa vallitsija-naistaan suojellakseen; tuossa iso koira minulle ärisee ja hampaitaan näyttelee. Tuolta likehdältä kuuluu kalpojen kalske, näkyy kiveräin miekkain välähdykset, ja pikaisesti syöksee sotamiesjoukko esille, aseillaan tietä raivaellen joukon lävitse. Tällä ajalla ovat virkatoimetkin jo alkaneet. Iso divani[44] jo istuu, tuomarit tuumailevat paikoillansa. Turkkilaiset isoiset kokouksiinsa kokoutuvat oikein itämaalaisella loistolla. Kokonaiset kadut täyttyvät heidän monilla hyvillä hevosillaan, joita kuletetaan vaan näytteinä heidän ja palveluparven perässä. Satamassa mastot yht'äkkiä kohoavat ja ankkurit merimiesten hurratessa nostetaan. Upeana liittää nyt tuolla jo koko laivasto ulapalle. — Aurinkokin kohoaa jo taivaan laelle, torneista uudet huudot taas toidottavat rukoukseen kutsuen; oikeauskoiset jättävät työnsä ja huvituspaikkansa ja kiiruhtavat taas pyhyksiinsä.

Päivällinen on nautinnon hetki. Ihmiset maassa istuvat; koko heidän päivällisruokansa on pienessä puulapiossa, jossa sormet veitsen, kahvelin ja lusikan työn tekevät. Huoneiden edustoilla, etehisissä, porstuvissa, puutarhoissa ja penkereillä — kaikkialla nähdään syöjiä. Koirain syöttäjät kävelevät pitkin katuja ja nakkelevat nälkäisille eläimille lihapaloja. Ylhäisemmät Turkkilaiset syövät Kiinalaisista eli Japanilaisista posliiniastioista; veitset ja kahvelit ovat kullasta, ja viisikymmentä jopa satakin eri ruokalajia laitetaan pöydälle. — Nyt useimmat asukkaat asettautuvat levolle. Huoneiden kynnyksille, katujen kulmiin, laitureille, rannoilla viivähtäviin laivoihin, nurmikoille ja sypressien[45] siimeksessä — kaikkialla ihmiset uinailevat. Ei ainoakaan ylhäinen nyt näyttäydy kaupungilla. Viimeinkin siesta[46] loppuu ja taas toimitaan kunnes virkistyksen hetki työn lopettaa.

Kylpylät ja kahvilat nyt ihmisillä täyttyvät, käytävät kirjavanaan samoja kihisee. Nuoralla hyppelijät ja kujeilijat konstiaan tekevät; tuolla Arabialainen kertoilija haastelee ympärilleen kokoutuneelle kuuliakunnalle. Täällä töllistellään kuvajais- ja nukkipeliä; tuolla on silmänkääntäjäin ja ennustajain komerot. Täällä mustalaiset karhujaan ja apinoitaan hyppelyttävät; tuolla katsotaan Turkkilaisten nuorukaisten kilparatsastusta hyvin harjoitetuilla hevosillaan. Aikakin kuluu, ilta lähestyy; maan ja meren iltarusko rusottaa. Kun hämärä yöksi muuttuu, kiiruhtaa kaikki levolleen. Satakielet puutarhoissa livertelevät, tuhansia tuikkavia tähtiä loistelee Skutarin taivaalla. Kirkkojen torneista kaikuu neljännen kerran rukoushuuto. Miljoonia kynttilöitä loistaa kaupungista meidän vastaamme. Kahvilat kaikki valosta kimaltelevat, jopa niiden katoiltakin kynttilät ja lyhdyt kiiluvat. Täällä Turkkilaiset naiset pitävät kokouksiaan. Orjattaret tarjoilevat heille virvoituksia ja kahvia, ja orjat vartijoivat ett'ei kukaan pääsisi tälle nyt pyhälle paikalle, jolle talon herrakaan ei tohdi lähestyä. Ilta ainakin kuluvi. Aikojä sitten ovat ihmiset kaduilta kadonneet, kello 10 kaikki paikat ovat tyhjiä ja ainoastaan satamoista kuuluu kontoolien ja jaaloin loisketta.

Turkkilaiset.

Turkkilainen on yleensä pitkä ja tukeva; hänen käyntinsä on raskas, mutta ratsastaissaan on hän vilkas ja notkea. Ruoassa ja juomassa hän on erinomaisen kohtuullinen, ja kaikki vastukset hän kestää suurimmalla lujudella. Välinpitämättömyys ja kopeus ovat hänen luonteensa pääpiirteet. Edellinen usein muuttuu aina huolimattomuudeksi ja synnyttää semmoisen velttouden ja toimettomuuden, ett'ei sille muissa kansoissa vertoja löydy. Turkkilainen voi maata ja tupakoida aamusta iltaan matollaan, ja tämän yksitoikkoisen elämän vieton usein katkaisee ainoastaan piipun puhdistamispuuha eli potun, jonka lävitse piipun varsi menee, raittiilla vedellä täyttäminen. Satoja kertoja näkee niiden kulkevan samaa katuja, eikä sittekään ne tunne sen viereisiä taloja. Ja onpa Turkkilaisia, Konstantinopolissa syntyneitä, kasvaneita, jotka eivät koskaan ole Skutarissa käyneet.

Tämä myötäsytynyt toimettomuuteen taipumus selittää Turkkilaisten kopeuden, sekä tuottaa heidän taitamattomuutensa. Turkkilainen pitää jokaista Frankkilaista kerjäläisenä, jonka pitää yöt ja päivät työskennellä nälkää välttääkseen. Hän tosin kyllä tunnustaa, että Euroopalaisella on monta taitoa, jotka hänelle ovat oudot; mutta sen juuri hän pitää heidän köyhyytensä todisteena. Kaikki muut, paitsi

Turkkilaiset, ovat hänen mielestään vaan käsityöläisiä ja päivätyöläisiä, jotka ovat luodut työhön, vaan ei nautintoon; hän se on, joka on luotu mukavuudessa eloan elämään — nauttimaan.

Toisen omaisuudelle Turkkilainen antaa kummallisen kunnian. Vaikka hän, miten kaikki Itämaalaiset, haluaa rahaa ja voittoa, ei hän kuitenkaan juuri koskaan täytä haluaan luvottomalla tavalla. Itämaalla on tapana kaikenlaisten tavarain paneminen akkunoihin ja oviin nähtäväksi niin, että useimmat kaupungit näyttävät markkinapaikoilta, ja kuitenkin ei kukaan paikkojaan lukitse öiksi, ainoastaan peittää ulkona olevat verholla. Näin tehdään myös Konstantinopolin isoilla markkinoilla, jolloin Itämaiden tavarat yksin tulvaavat. Perassa ei ole tämmöistä uskollisuutta, ja useimmat varastajat ovat Kreikkalaisia ja Frankkilaisia. Turkkilainen luulee olevansa oikeutettu kaikenlaisiin väkivaltaisuuksiin muita, paitsi Mahometiläisiä kohtaan. Hän lyö niitä kuoliaaksi, mutta ei petä heitä. "Minä olin" — sanoo eräs matkustaja — "usein pakoitettu jättäytymään Turkkilaisen emäntäni luotettavaisuuteen. Kieltä kun en ymmärtänyt, täytyi minun ruokaa, yötilaa, y.m. maksaessani antaa koko kukkaroni Turkkilaisille, että itse olisivat maksun sieltä ottaneet; eikä koskaan ne tätä luottamusta väärin käyttäneet. Minä en luule, että sitä samaa voi muista kansoista sanoa."

Rahalahja on meidän käsityksemme mukaan liiaksikin selvä todiste vastaan ottajan vallanalaisesta ja alamaisesta asemasta ollakseen liiaksi nöyryyttämättä jokaista julkista virkamiestä, jolle semmoinen tarjotaan. Mutta toisin se on Turkissa. Juomarahoja täällä ottavat kaikki, aina kerjäläisestä sulttaaniin saakka. Nimi korkeintaan voi näissä vaihdella. Kukaan ei hämmästyisi, vaikka hänelle tarjoaisikin rahalahjan, päinvastoin on se jokaisen tilaisuuden mukaista. Tuskin kerkiää jonkun "ylhäisen" huoneesta, ennenkuin kaikki hänen upsierinsa ja palvelijansa ovat ympärillä piasteria odottelemassa.

Turkkilaisten jumalisuuden ja että se enemmän ilmestyy jumaludessa mielenlaadussa, kuin ulkonaisissa tavoissa, huomaa jokainen, joka on tilaisuudessa heidän huone- ja yleiseen elämäänsä tutustumaan. Viisi kertaa päiväänsä kirkon tornista kaikuu rukouskutsumus. Mutta Turkkilainen ei aina kuule kutsumusta, sillä laki kieltää hänen ajattelemattomasti rukoilemasta. Hän ei kuitenkaan laimiinlyö koskaan viidesti päivään rukoilla ja hartaasti pestä itseään aina rukouksen edellä. Isommissa kaupungeissa on kirkkojen lisäksi vielä rukoushuoneita, jotka ovat kaikilta sivuiltaan avonaiset ja joiden kattoja vaan pylväätkä kannattavat. Avonaisilla kaduilla, niityillä ja kedoilla, puiden varjossa kaivoilla ja lähteillä nähdään polviaan notkistelevaisia Turkkilaisia rukoilemassa päät maahan kumarrettuina ja aivan huolimatta, mitä ympäristöllään tapahtuu. Heidän rukoillessaan kuvastuu heidän kasvoissaan sisällisin hartaus; ehtimiseen kumartuvat he maahan ja ovat joskus niin kokonaan rukoukseen vaipuneina, ett'ei mikään säikähähdys eikä vaara voi heitä siinä häiritä. Ruumiin puhdistamisen yhdistäminen rukoukseen ja yleensä sen uskonnolliseksi velvollisuudeksi tekeminen, oli Mahometin viisaimpia tekoja. Mikä sanomaton lika, mitkä kauheat taudit eivät tässä kuumassa ilmanalassa puhdistamattomuutta seuraisi! ennenkaikkia kun otetaan Itämaalaisien hitaisuus ja toimetttömyys kysymykseen.

Tunnettu on, ett'ei mikään uskonto pakota almujen antoon kovemmin, kuin Mahomettiläinen; ei myöskään löydy missään niin monia yleisiä laitoksia köyhille pyhiin vaeltajille, sairaille ja kaikenlaisille kivuloisille, kuin Islamilaisissa maissa. Koranissa[47] sanotaan, että kaikki omaisuus on kaikille kuuluvaa; muutamat ovat sitä vaan asetetut hoitamaan ja huolta pitämään, että kaikki elävät maan hyvydestä. Tämän opin usein häpeämättömät kerjäläiset häpäisevät. Sulttaani Mahmud II:sta esim. kerrotaan, että hän eräänä perjantaina moskeeseen (Mahomettiläiseen kirkkoon) mennessään tapasi köyhän, likapartaisen ja ryysyisen miehen, joka oli asettaunut juuri häntä odottamaan, ja kädet rinnalla ristissä kysäsi: "Suurivaltainen sulttaani, uskotko sinä, mitä pyhä profeetta sanoo." Sulttaani vastasi: "Uskon, minä uskon, mitä profeetta sanoo." "No hyvä" — jatkoi kerjäläinen — "profeetta sanoo, että kaikki Mahomettiläiset ovat veljeksiä. Ja'a siis perintösi minun kanssani; minä olen sinun veljesi!" Sulttaani naurahti ja antoi hänelle erään kultapalan. Mutta ukko käänteli kultapalaa joka puolelle ja tarkasteli sitä hyvin. Viimein hän sanoi päätään pudistellen: "Veliseni, minkätähden minä saan ainoastaan yhden kultapalan, vaikka sinulla on kultaa ja hopeata enemmän, kuin sata kamelia voisi kantaa? Onko tämä nyt veljensä kanssa jakamista?" Sulttaani nosti varoittavaisen sormensa ja sanoi: "Veljeni, ole tyytyväinen ja äläkä sano kellekään kuinka paljon minä sinulle annoin, sillä meidän perheemme on iso ja jos kaikki meidän veljemme tulevat pyytämään minulta perintöosaansa, niin se ei riittäisi ja sinun pitäisi silloin kultapalasi maksaa." Tämän kerjäläinen ymmärsi ja meni matkaansa. Sulttaani meni moskeeseen ja toimitti hartaustyönsä.

Hurskaiden Mahomettiläisten paraimpiin laitoksiin kuuluvat veden-juontipaikat, joita on jokaisella tiellä ja kadulla. Kuumassa maassa raitis vesi on lahja, jonka vertaista ei olekaan, ja sille jonka täytyy Itämaiden avaroita aroja ja tulisia hiekka-aavoja kulkea, lähde on kaikkein kallein löytö. Turkkilaiset kaivot enimmästi näyttävät kappeleilta, sillä niitä muurit ympäröivät. Niitä on niin tiheässä että usein näkee 20-30 yht'aikaa. Kaikki ne ovat hurskasten laitosten laittamia. Joskus on perustajan nimi niihin kirjoitettu; mutta tavallisesti on niihin joku Koranin lause tahi runon värssy veden kiitokseksi kultaisilla kirjaimilla kirjoitettu.

Turkkilaisten hyväntekeväisyys ulottuu eläimiinkin. Ovathan yleensä Konstantinopolin koirat tunnetut ja mikä vaiva niistä on sen ihmisille. Koko kaupunki on jaettu määrättyihin osiin ja tarkka vaari pidetään, ett'ei yksikään koira pääse vieraasen kaupungin osaan. Muuten täytyy sanoa, että rumempaa näköä ei juuri voi tavata, kuin Konstantinopolin koirain tarjoama on. Ne ovat keskinkertaisen isoja, punaisia ja lyhytkarvaisia, pitkäkuonoisia ja laihoja. Niiden luku on ihmeen iso. Ne kaikki kadut täyttävät niin, että melkein täytyy käydessään seista kysäisemään, kuka Turkin pääkaupungin varsinainen asukas on: koirako vai ihminen? Päivillä ne päälletysten loikivat kuin kuolleet; ne eivät väisty kenenkään tieltä, vaikka niitä löisi tahi lykkäisi; niiden ylitse täytyy hyppiä ja kiipeillä, jonka voikin kaiketta vaaratta tehdä, sillä ne eivät päivällä huoli mistään. Yöllä ne sitävastaan ovat peloittavia ja todellisesti vaarallisia, ja jokainen, joka silloin valkeatta kaduilla kuleskelee, saa varoa kinttujaan. Koko yön kuulee niiden kamalaa karjuntaa, koirasusien ulvonnasta kaltaista. Näiden petojen, jotka eivät ole kenenkään omia, ja jotka ovat hirmuisena vaivana koko kaupungille, ruokkimista varten on oikein erityisiä laitoksia. Lihan ostaminen niille tahi niiden elatukseksi omaisuutensa lahjoittaminen, kuuluu niihin hyviintöihin, jotka paratiisin oven aukaisevat.

Turkkilaisten hautajaiset ja hautausmaat.

Mahomettiläinen kun on kuolemaisillaan, asetetaan hän selälleen, oikeanpuolinen sivu Mekkaan päin, johon asentoon hän myös sitte haudataan. Pienelle takalle asetetaan suitsutin, ja Imani (pappi) lukee Koranista jonkun värssyn ja sairaan uskontunnustuksen, jonka hän itsekin hiljaa kertoo. Viimeisen henkäyksen perästä asetetaan miekka ruumiin vatsalle ja sitte likisin sukulainen sulkee sen silmät. Tämän jälkeen ruumis pestään hyvänhajuisella vedellä ja päähän ynnä partaan ripistellään lemuavia yrttejä. Sitte ruumis kääritään valkoiseen aivinaan ja pannaan yksinkertaiseen arkkuun, jonka jälkeen Imani lukee muutamia rukouksia.

Hautausjuhlallisuudet ovat jotenkin yksinkertaiset. Arkku peitetään tavallisella huivilla, ja päänpohjiin pannaan kuolleen lakki ja vaatetilkku, joka on ollut Mekassa profeetan haudalla. Neljä henkeä kiidättää sitte ruumiin aika kyytiä hautaan, niinkuin Koranissa on käsketty. Miespuoliset sukulaiset saattelevat ruumista aivan ääneti ja vähintäkään murhetta osoittamatta. Senpätähden naisväki ei saakaan saattojoukkoon kuulua. Hautaussiunauksen jälkeen Imani lukee muutamia rukouksia ja sitte huutaa kolmesti kuolleen nimen.

Turkkilaiset pitävät itsensä Euroopassa vieraina; sentähden he tahtovatkin levätä isäinsämaassa. Se on Aasia. Skutarissa on Konstantinopolin suurin hautausmaa. Siihen, johon yksi on jo haudattu, eivät Turkkilaiset koskaan hautaa toista ruumista. Kuolleen hauta on hänen rauhallinen kotonsa. Täten hautausmaa laajeneekin äärettömästi ja tämä Skutarissa oleva ulettuukin peninkulmain alalle. Jokaiselle syntyneelle lapselle istutetaan yksi platani (Saksan vahtera), ja jokaiselle kuolleelle yksi sypressi-kataja. Skutarin hautausmaa on sentähden avara metsä, jota käytävät risteilevät. Täällä on komeita hautamerkkejä ja mitä suurin muistopatsaiden vaihtelevaisuus. Niillä haudoilla, ja joita litteä kivi peittää, on keskellä syvennys, johon sadevesi kokoutuu, josta taas isännättömät koirat janonsa sammuttavat.

Aivan liketysten, kuin sänget leikatulla pellolla, korkeiden sypressien alla kuolleiden muistomerkit seisovat, kukin ollen kiveen hakatulla turpaanilla eli fez'illä kaunistettu. Helposti huomataan missä dervischi (Turkkilainen munkki) ja vanha, oikeauskoinen Turkkilainen tahi uusi, puoli-Euroopalainen rotu lepää. Kivessä on kultainen kuolleen nimi- ja säätykirjoitus. Taidollinen päälle kirjoitus puhuu elämän katoavaisuudesta eli kehoittaa kuolleen edestä rukoilemaan. Naisen hautamerkkiin on ainoastaan lotuksen lehti kuvattu ja kullalla kaunistettu; sanallakaan hänestä ei mainita — kuolemassakin täällä nainen hunnulla peitetään, vieraalta salataan.

Aivan aidaton on tämä kuolleiden puisto; kuitenkin se on hiljainen, mahtavien sypressien varjossa. Leveä maantie vie särkyneiden lepokammioiden päällitse. Arabialainen ajaa kameleitansa sivuitse; kello kamelin kaulassa on ainoa ääni, joka tämän juhlallisen hiljaisuuden häiritsee.

Aasia.

Aasia on meistä itäänpäin. Tämän maaosan suuruus on yli 800,000 neliöpeninkulman, jolla alalla elää noin 500 miljoona ihmistä, jotka suurimmaksi osaksi ovat Mahomettiläisiä ja pakanoita.

Aasia on ihmissuvun ja sivistyksen kehto. Koko muinaisajan historialla on Aasiassa alkulähteensä; sieltä kansat maailman ympäri ovat hajonneet. Ennenkuin Euroopan olemisesta tiedettiin, ehkäpä

ennen, kuin metsästäjän jalka oli Uralien ja Volgan ylitse astunut, kukoisti Aasiassa maanpiirin-hallitus; hallitsi voimallisia kuninkaita kauneissa palatseissaan suuria, miljoonain asuttavia kaupunkeja; viisaat tutkivat tähtien salaisen juoksun; papit rakensivat jumalain kunniaksi temppeleitä maalle ja sen alle; kansat taistelevat keskenään elämästä ja kuolemasta. Mutta tämä aikainen ja loistava valistus on pysähtynyt samalle kannalle. Kaunein, lahjallisin ja pontevin ihmisrotu, kaukaasialainen, on tosin alkujansa Aasiasta, mutta vasta Euroopassa on se voimallisen kehityksensä saavuttanut. Ja kristillisuus, joka veltostuneeseen ihmissukuun uuden elonvoiman loi, puhkesi tosin Aasian maasta, mutta tämä vieno taimi oli Euroopaan muutettava, että se täältä voisi kohouta suureksi, varjostavaksi puuksi kauniilla, hyvänhajuksilla kukilla ja suloisilla hedelmillä.

Kuitenkin Jumala näyttää määränneen kaksi suurta valtakuntaa, Englannin ja Venäjän, Aasialaisia valtioita herättämään heidän hengellisestä unestaan. Vaikea on heidän kuitenkin kiivetä Euroopalaiselle korkealle "Parnassolle", sillä taivaankorkuiset vuoret, äärettömät arot ja hieta-aavat, hedelmättömät ylängöt täällä ihmisiä eroittavat enemmän, kuin Euroopassa, jossa kansallisuudet sulautuvat enemmän ja enemmän yhteen, yhdeksi kansaperheeksi. Tartarian ja Mongolian ylängöllä paimentolaisparvet luultavasti aina ajellehtavat, ja Siperia, noin 1 1/2 kertaa koko Euroopaa suurempi, on ainoastaan eteläisimmässä osassaan viljeltävää, jota vastaan sen pohjaisin osa pitkän talvikylmän kourissa hyytyy. Indian ihmeellinen maa, Aasialainen Italia, valloittaa taas luontonsa loistavalla rehevyydellä mielet ja hengen lahjoittaa toimettoman uinailuelämän samalla, kuin rikas saarimaailma, Seylon, Java, Sumatra, Borneo ja Ryytisaaret huokailevat polttavan auringon lämmössä, joka kaiken toimellisuuden kahlehtii. Ne maat taas, joissa on lauhkeampi ilmanala, miten Turkissa, Persiassa ja varsinaisessa Kiinassa, eivät kuitenkaan ole hengellistä vapautta ja valistusta saavuttaneet. Kaikkialla idästä aina länteen nähdään sama ylivaltaisuus hallitsijoissa, sama orjaisuus hallittavissa. Mahometin uskonto oli leimuava liekki, joka yhteen aikaan Arabiasta levitti uutta voimaa ympäristölleen; mutta tämä valkea pian sammui eikä voinut syyttää todellista sielun valkeutta. Sentähdenpä Aasian sivistyneissä kansoissa ylellisyys ja velttous vaan vallitseekin. Aasialainen Turkki on mädäntynyt, kuin Euroopankin "sairasmies". Vanhan Indian vanhentuneet uskonnot ovat pyhytensä kadottaneet; vanhat tavat merkityksensä; mutta maa, joka kauvan on kuolleena uinaillut, on herännyt ja päivä päivältä muuttuu Euroopalaisen sivistyksen tulvasta. Kiina, "keskus-kukka", on kuihtuvainen kukka, ihmisillä täytetty huone, jonka katto on sisään putoamaisillaan. Japanin saari-valtakunta on kuitenkin näitä paljoa edellä, ja sepä on sen portit avannutkin vieraillekin kansoille; viimeisinä aikoina on, näet, Japani yhdistynyt Euroopalaisten valtain kanssa kauppiasyhdistykseen ja ruvennut perinpohjin maan hallitusta muodostamaan.

Henkisen elämän luonne Itämailla on yksitoikkoisuus; mutta mitä moninaisempina ihmisten luonnollinen elämä siellä ilmestyy, sitä vaihtelevaisemmat heidän tapansa, ruumiin muodostuksensa, kielensä, elämäntapansa ja toimensa ovat.

Tämä vastaa Aasian mannerta, joka luonnollisissa suhteissaan on monipuolisempi, kuin muut maanosat. Ei missään ilmastolliset suhteet ole niin monenlaatuiset, kuin Aasiassa. Tämän maaosan iso avaruus ulettuu kaikkiin ilmanaloihin. Pohjaisnavalla asuvan (Samojetin, Tshudin, Ostjakin) neljän jalan pituisen, ja mustan kiharatukkaisen Borneon ja Sumatran saarelaisen; kaukaasialaisrodun lajien (Armeenialaisten, Afganistanilaisten ja Persialaisten) säännöllisine ja kauniine kasvoineen, korkeine otsineen, suurine silmineen, kyömänenineen, punaisine poskineen ja hienoine, tummanruskeine eli mustine hiuksineen — kuinka paljo nämä eivät eroa itäisen Indian vaaleanruskeista asujamista, joilla on mustat kiharahiuksiset, latuskanenä ja suuri, töröttävä suu; ja kuinka paljo nämä vielä erkanevat Kiinalaisista, joilla on latuskainen naama, vinoiset silmät ja korkealla kallottavat poskipäät!

Niinkuin ihmismaailma, niinpä eläin- ja kasvimaailmakin näyttää mitä monituisempia muotoja. Näyttää siltä, kuin luonto olisi Aasian luonut muiden maanosain esikuvaksi ja siellä niiden rikkaudet yhdistellyt. Pohjan perillä, lähes ikuisen talven maassa tuskin sammal, vielä vähemmän mikään pensas kasvaa. Hylkeet ja jääkarhut ainoastaan sen jäisillä rannikoilla kuhvivat. Etempänä pohjaismaiden rannikoilta vilisevät metsät täynnä turkkinahkaisia eläimiä, jotka oduksina oivallisina sinne kolkoille seuduille väkeä viettelevät, antaen turkkinsa heille pakkasen piiloksi. Keskisessä Aasiassa suola-arot ja hieta-aavikot vaihtelevat kauniiden laitumien kanssa, joilla kesyttömät hevoset (Dschingetai) mellastavat. Himalajan ylälaaksoissa kasvaa meidän viljalajit viljelemättä. Mutta jos niiltä laskeutaan eteläisille niemimaille ja saarille, löydetään rehoittavimmat maustekasvit ja herttaiset hedelmät. Tibetissä viidakoissa norsut peuhastavat ja tiheissä heinikoissa jalopeurat saalistansa väijyvät. Aasian kuuma ilmanala on meille lahjoittanut kahvipuut ja sokuriruohot, jotka, miten kansatkin, sieltä länteen leviävät. Auringon paahto kasvinesteet jalostuttaa mausteiksi, palsamiksi ja kaikenlaisiksi lääkkeiksi. Ei missään maassa ole isompaa hedelmäpuiden paljoutta, kuin täällä; meidän kaikki jaloimmat hedelmäajit ovat Persiasta, Syyriasta ja Vähä-Aasiasta kotoisin. Hindustanissa palmuin kuningatar, kookspalmu kohoaa aina 60-80 jalan korkuiseksi ja antaa ihmisille runsaita aarteitaan. Tämän haltijattaren ikäänkuin alamaisina kukoistaa siellä viini-, areka,[48] saaku-, taateli- ja varjostinpalmut sekä Indialaisten pyhä bananipuu, jonka oksat suorakulmaisesti maahan vaipuvat ja sieltä jälleen

lähettävät uusia runkoja niin, että yksi ainoa puu voi aikain kuluessa synnyttää ison metsän.

Siperia.

Ural-vuorten itä-, Jäämeren etelä-, Tyynenmeren länsi- ja korkean Altai-vuorijonon pohjaispuolella leviää 261,939 neliöpeninkulman avarainen Siperia, joka on osaksi tasaista osaksi pienikukkulaista maata. Siperiaa rajoittavien vuorien kivennäisaarteet ovat sinne houkutteleet koko joukon ihmisiä, joilla Uralin ja Altaiden vierillä on monta kaupunkiakin. Irtish-virran varrella on turkiksia kaupusteleva Tobolskin kaupunki ja Baikal-järven läheisyydessä Irkutski. Täällä maa antaa runsaan sadon ja muodostaa meheviä laitumia. Vuorten juureisilla kukkuloilla kuin myös tasangoilla on metsiäkin. Mutta 60°, pohjaista leveyttä, pohjaisempuna ei ohra enää kypsy. Täällä Jäämeren hyyteiset tuulet esteettömästi lakeita lakaisevat. Pohjaisempuna ei myös enää nähdä jyliä honkametsiä; avarat erämaat, suolalakeudet ja silmänkantamattomat järvet ovat niiden sijat ottaneet. Sienimäinen maa on jotenkin syvään jäässä, ja itse maan pinta, joka vasta Kesäkuun lopussa sulaa, jäätyy taas jo Syyskuun puolivälillä. Pikaisia myrskyjä ei siellä usein tule, vaan kuin ne ilmestyvätkin, ovat ne vastustamattomat. Siperia, jota vuoret kolmelta sivulta rajoittavat ja niin lämpimät tuulet estävät, on niin kylmä maa, että siellä asuu ainoastaan noin neljä miljoonaa paimentolaisia, kun sitä vastaan Euroopassa, joka on paljoa pienempi, asuu noin 280 miljoonaa ihmistä.

Silmänkantamattomat lumikentät ja jäiden peittämät vuoret taivaan rannan rajoittavat, ja luonto on talven ainaisena vankina. Elämä Siperiassa on alituista taistelua ja vajavaisuutta, kylmän ja nälän kanssa kamppailua. Ihmisten hengitys muuttuu silmänräpäyksessä miljooniksi jääneuloiksi, ilmaa liitelemään. Peurat rientävät metsiin tahi tukkiihevät toinen toisensa viereen, siten toistaan lämmittääkseen. Korppi, tuo musta talvilintu, ainoastaan halkaisee ilmaa raskaalla lennollaan. Paksummat puut rikki paukkuvat, kallioiden lohot tiloiltaan siirtyvät kylmän kynsissä. Laaksojen maa halkeilee, maanalainen vesi ylös kumpuilee ja yhtyy jääylänkeiksi. Koirat piehtaroivat lumessa ja ulahduksillaan häiritsevät seudun täydellistä hiljaisuutta. Vaikka nämä seudut ovat ison aikaa auringon valotta, eivät ne kuitenkaan ole kokonaan pimeitä. Tähtitaivaan erinomainen loisto ja lumen heleä heijastus tuottaa niille jonkinlaisen hämäräpäivän, jota pohjan- eli revontulet vielä valkaisevat.

Siperian sydänmaiden eteläisissä osissa polttava kesäinen aurinko synnyttää ihmeteltäviä muutoksia. Tuskin lumi on sulanut, kuin ruoho jo maan peittää ja monenkarvaiset kukat kumpuja kaunistavat; mutta yhtä pian ne taas kuihtuvat talven tulvan tullessa. Pohjaisemmilla tasangoilla on kasvillisuus vieläkin tiukempi ja lyhytaikaisempi, ja Jäämeren rannoilla voi ainoastaan peuransammal vaivaloisesti kasvaa. — Siperian metsänriistan rikkaus on Venäläisiä houkuttellut rakentamaan asuntoja ja kaupunkeja paraimmille seuduille. Jakutsk Leenan varalla on, kukatiesi, maailman kylmin kaupunki. Maa täällä on aina monen sadan jalan syvyyteen roudassa, josta noin kolmen jalan paksuus aina kesillä kuitenkin sulautuu, kuin 20 ja 25° lämmin varjossakin vaikuttaa. Talvisin kylmä on niin ankara, että parina kolmena kuukautena elohopea on aina jäässä.

Kylmempänä aikana Siperiassa matkustaminen on oikein taito. Turkkiin, isoon karvalakkiin, peurannahkasiin saappaisiin, naamuriin ja kaulahiseen käärittynä istuu matkustaja liikahtamatta Jakutskilaisessa satulassaan. Kaikki on ääneti. Ilma on pimeä ja sakea. Aamu tuskin alkaa, ennenkuin aamunkoiton veripunainen rusko sumuisesta taivaanrannasta kuvastaa. Aurinko nousee veripunaisena pallona ja vihdoin kuvastaa hangelle ja pensaston jäisille oksille kaikki sateenkaaren värit. Puut sumussa suurentuvat ja antavat mielikuvitukselle jos jonkinlaisia haaveita. Kummallinen näytöntö, mutta kestää vaan muutamia silmänräpäyksiä. Aurinko alenee ja sen kanssa haaveetkin häviävät; luonto pukeutuu uudestaan lumen valkoiseen juhlavaippaan. Pikku lintua ei ainoatakaan näe, ei mitään ääntä kuulu; kaikki on haudan hiljaista. Viimeinkin kaikki tunnusmerkit ennustavat, että yösi on läheisyydessä ja karavani saa uuden elon. Ajajat hevosiaan kiiruhtavat. Mustaksi poltetuita puiden runkoja hangesta näkyy - siinä on tulisija. Ensimmäiset ratsastajat laskeutuvat hevostensa selästä ja Jakutskilaiset tyhjentävät niiden kuormat samalla kuin toiset etsivät laitumia, s.o. semmoisia seutuja, josta eläin kavioillaan lumen pois kaavittua löytää vähän jäkälää. Toiset raahaavat puita; paukkuva nuotio pian leimuaa, ja kauppijaat asettauvat valkean ympärille huopapatjalle teetä ja illallista odottamaan. Kaikkien vaatteet ovat kuurasta valkeina, naamurit ja kaulahiset jäästä kankeina; niitä sulataan ja kuivataan nuotiolla. Matkustavaiset jo hengittävät vapaammin. Heidän hengähdyksensä kohoilevat kylmään ilmaan kuin savu eli kuurre. Usein kuitenkin öisin nousee lumipyryjä, jotka peittävät heidät lumeen ja pakoittavat heitä olemaan samoilla paikoilla monta päivää.

Tutkimusmatkoja Pohjaisella Jäämerellä ennen Koillisväylän löytämistä.

Jo viidennestä vuosisadalla, kuin Amerikan löydettyä sen äärettömät aarteet Eurooppaan virtailivat, huomaittiin eteläisten pitkän meriteiden kauppaa ja uuden, kulta- ja hopearikkaan maan keskusliikettä suuresti haittaavan, jonkatähden silloin jo vakaasti kysyttiin, kuinka tätä pitkää tietä voisi lyhentää. Muutamain hedelmättömän koetusten perästä luultiin varmaan tarkoitukseen päästävän, kuin Venetsialainen Giomanni Gabotta Englantilaisella laivalla oli löytänyt New-Founlannin ja Labraatorin Pohjais-Amerikassa, ja taisi kertoa isoista merenlahdista, jotka länteen päin pitkälle mantereeseen pistäyvät.

Nyt alkoi melkein lukematon rivi rohkeita miehiä tutkimaan näitä pohjaisia seutuja, löytääkseen tien Amerikan pohjaisrannikolta Peru'un ja Amerikan länsirannikon kultaseuduille.

Toiset taas tahtoivat itäänpäin löytää lyhyemmän tien, kuin Hyväntoivon niemen ympäri oleva, ja sentähden tekivät rohkeita yrityksiä Aasian pohjoisrannikoilla.

Sen mukaan miten milloin yksi milloin toinen suunta tarjoi lupaavaisempia löytöjä, vaihdeltiin matkojen päämaalia, eikä kauvan viipynyt, ennenkuin nämä näihin saakka tuntemattomat seudut ikuisen jään piirissä saavuttivat ihmeellisen vetovoiman, sillä pohjaisessa Jäämeressä löydettiin muutamilla saarilla kultaa, hopeata, vaskea ja lyijyä. Näiden metallien tuodut näytteet herättivät kiivaita toiveita, jotka eivät kuitenkaan saaneet odotettua päätöstä.

Suuremman arvoinen ja pysyväinen merkitys tuli näille kuitenkin pohjaisten merien kalarikkaudesta. Häiritsemättä oli niissä useat, kaupassa hyvinkin tärkeät kalalajit si'inneet niin, että niiden pyynti tarjosi rikkaita voittoja. Tämän tieto vaikutti liikettä kaikissa mertakulkevissa kansoissa, ja pian nähtiin suurempia ja pienempiä laivastoja Veneziasta, Hispaniasta, Portugalista, Englannista, Ranskasta, Skandinaviasta, Venäjältä ja Saksasta vakoilemassa ja anastamassa itselleen parhaimpia paikkoja. Näiden laivat uskalsivat itään ja länteen pohjaisen Jäämeren kaikkiin sopukoihin, ja monta saarta ja mantereen rannetta tuli täten löydetyksi ja paremmin tutkituksi.

Aasialaisen ja Amerikalaisen pohjoisrannikon välillä on pääasiallinen eroitus siinä, että jälkimmäinen epätasaisina niemekkeinä pistäytyy pohjaiseen, ja että siellä ei ole isompia sinne laskeuvia virtoja, joiden lämmin vesi voisi vaikuttaa napamerien jäävuoriin, Siperiassa kuin sitä vastaan suuret virrat vierivät aina 70° pohjaiseen. Niistä menee Obi, Jenisei ja Leena lännestä itään, ja viimeinen niistä, niinkuin Rhein, Tonava, Niili ja muut eteläisemmät virrat, muodostaa monihaaraisen suun eli n.s. deltan. Nämä joet välittävät vilkasta liikettä Siperian rannikolla, niin että näiden suidenkin välillä käy jonkunmoinen kauppa, jota Venäjän hallitus suojaa ja jo yksityiset yhtiöt edistävät; kaupan päätavaroina on turkikset ja norsunluu-hampaat hävinneiltä, suurilta, paksunahkaisilta mammut-eläimiltä (norsujen edellä olijat), jotka vuosituhansia ovat jäävuorissa niin hyvin säilyneet, että niiden lihaakin on syöty.

Tämän avaran maan itäisellä sivulla, Japanin pohjaispuolella, oli jo monta kertaa Beringin salmen, joka Aasian Amerikasta eroittaa, lävitse menty kauvaksi länteen. Samoin olivat yksityiset rohkeat merimiehet Norjan pohjaisimman niemen ympäri saavuttaneet Novaja Semljan ja Jenisein suun. 1700:n vuosisadan lopussa seisahtuivat nämä yritykset ja alettiin jo uskoa, että pääsemättömät esteet aina estäisivät Aasian rannikkoa pitkin Jäämerta purjehtimasta.

Mutta tämä usko sai taas alkaa sivuuntua, kuin vuoden 1860:n lopussa ja 1870:n alussa Norjalaiset rohkeat kalastajat taas alkoivat näillä vesillä pitkälle tunkeutua, vaikka ne olivat satoja vuosia saaneet rauhassa olla.

Samaan aikaan oli kaksi Ruotsalaista tiedemiestä, *Sven Lovén ja Otto Marttin Torell* tehneet muutamia matkoja Huippusaariin, Islantiin ja Grönlantiin, ja muutamat Saksalaiset lähetyskunnat pohjoisen Jäämeren vaikeasti päästäviin seutuihin ja niin nämä pohjan peräiset seudut saattaneet tutummaksi. Näillä matkoilla kuitenkin oli aivan toinen tarkoitus, kuin purjehdustien löytäminen. Ne ennen kaikkia tarkoittivat silloisen kysymyksen, Pohjaisnavalle pääsemisen, ratkaisemista.

Näille matkoille oli innollista osaa ottanut nuori *Suomalainen Adolf Erik Nordenskiöld*. Hän tuli monista kokemuksistaan huomaamaan verrannollisesti vähäarvoiseksi Pohjaisnavalle pyrkimiset ja käänsi yhä enemmän huomionsa Koillisväylän etsimiseen. Hänen rautainen tahtonsa onkin aikeensa saattanut loistavaan loppuun: *Hän löysi Koillisväylän; hän purjehti Vanhan maailman pohjaispuolen ympäri.*

V. 1875 teki Nordenskiöld matkan Siperiaan. Tromsössä vuokrasi hän Norjalaisten purjelaivan, jolla lähti Kesäkuussa ja tuli ensin Novaja Semljaan, josta sitte, luonnontutkimuksensa tehtyä, jo Elokuun 2 päivänä oli kerinnyt Kaarian merelle, jonka huomasi olevan aivan jäättömän. Elokuun 15 p:nä Nordenskiöld jätti pienen laivansa Jenisein suuhun, lähettäen sen Norjaan takaisin, ja meni itse muutamain seuralaistensa kanssa venheellä Jeniseitä ylöspäin sekä sieltä viimein maitse Eurooppaan takaisin.

Jotenkin samallaisen matkan hän teki Norjasta vielä seuraavanakin vuonna, joka oli ankara jäävuosi. Näin oli hän jo kylliksi valmistuksia tehnyt viimeiselle, päättävälle matkalleen.

Koillisväylä.

Edellisillä jäämerimatkoilla oli Nordenksiöld'issä herännyt halu paremmin varustetulla matkueella jatkaa Jäämeren tutkimuksia etemmäksi itään ja jos mahdollista niin aina Beringin salmelle saakka. Tämä matkasuunnitelma kun sitte oli valmistettu ja kypsynyt, esitteli Nordenskiöld sen Tammikuun 26 p. 1877, Ruotsin kuninkaalle Tukholman linnassa, jossa silloin oli läsnä paitsi kuninkaallinen perhe, meriministeri, rikas tieteiden suojelija, Göteborgin kauppamies Oskar Dickson ja likisimmät edellisillä jäämeriretkillä seuraajansa. Ihastuksella ja innolla hän esitteli sen suuren tarkoituksensa, että höyryn ja sähkön aikakausi voi tunkeuda tutkimuksille vielä vieraille aloille ja maailman keskusliikkeelle avata yli 90 leveysasteen avaran meren (Jenisein suusta Isoon Valtamereen), "jossa laivan savupatsasta ei vieläkään ole nähnyt." Tämän tarkoituksen täyttämisen on yhtä tärkeä, kuin mainion Cook'in Ison Valtameren tutkimusretket. Laveimmissakin piireissä löysi Nordenskiöldin toivo osan ottoa ja pian parkkilaiva Vega, apuhöyrykoneella varustettuna ja muuten mitä huolellisimmasti laitettuna, oli Göteborgin satamassa Nordenskiöldiä varten. Nordenskiöld väitti oikeudella, että ainoastaan oikean lähtö-ajan valitseminen ratkaisi matkan onnistumisen. Elokuussa täytyisi olla Aasian pohjaisrannikolla, koska silloin kulkujäät olisivat vähimmän haittana.

Eräs Venäläinen matkue oli jo v. 1740 Jenisein suusta saapunut 75:teen pohjaiseen leveysasteeseen, mutta Aasian pohjaisin niemeke luultiin olevan 2 astetta ylempänä, sillä sinne, kerrottiin, oli eräs toinen Venäläinen, Prontschischew päässyt, vaikka tämä luulo oli kaukana varmuudesta.

Siinä tapauksessa ett'ei Nordenskiöldin pyrintö Koillisväylitse onnistuisi, oli kuitenkin hänen kokemuksensa ja tieteellisyytensä takauksena, että Aasian napasuhteet hänen kauttansa paljo selveneisivät.

Vegamatkueeseen kuului *professori Nordenskiöldin* kanssa kuusi nuorta ja voimallista, hyvin valmistettua luonnontutkijata. Vegan päällikkö oli luutnantti *Palander*, rohkeudestaan ja taidostaan tunnettu merimies, joka jo ennen oli ottanut kahteen napamatkueeseen osaa. Päällikön likisimpänä miehenä virkaa toimitti luutnantti *Brusewitz*, ja miehistöön kuului 17 merimiestä, laivastosta valituita, yksi Gotlantilainen merimies sekä kolme Tromsöstä otettua Norjalaista kalastajaa.

Heinäkuun 4 p:nä 1878 lähti Nordenskiöld Vegallaan merelle, koko Ruotsin kansan innollisimmalla osanotolla evästettynä. 14 päivää ennen oli jo kuormalaivat Fraser, kapteeni Nilsson'in johdolla, ja Lena, kapteeni Johannesen'in johdolla, ja sittemmin vielä Lontoosta ruotsalainen purjelaiva Ekspress, kapteeni Grundersen'in johdolla lähteneet Jenisein suulle. Kaksi höyrylaivaa näistä vei Vegalle varatavaroita, jos, nimittäin, se jäisi johonkin talveksi ja purjelaivalla taas oli hiiltä näille kolmelle höyrylaivalle. Kaikkien näiden laivojen piti yritystä edistää.

Se mielten jännitys, jolla koko Euroopa matkueen kulkua seurasi, tuli jo Lokakuun 14 p:nä jollakin tavalla rauhoitetuksi — lohdullisemmasti kuin kukaan odottikaan, sillä Vega lähetti sähkösanoman Jakutskista, Lenan oikealta rannalta. Sittekuin "Fraser" ja "Ekspresse" jo Jenisein suussa olivat Vegasta eronneet, mennäkseen tätä virtaa ylöspäin, oli "Lena" Lena-virran suussa myös siitä eronnut, mennäkseen sekin virtaa ylös Jakutskiin (63° pohjaista leveyttä). Täältä lähetettiin nyt ensin sähkösanoma ja sitte vielä kirje Euroopaan. Nordenskiöldin ja Palanderin itsensä lähettämä sähkösanoma vahvisti edelliset ilmoitukset, että laiva oli onnellisesti päässyt Aasian pohjaisimman niemen, Kap Tscheljuskin ympäri ja tullut Lenan suuhun. Loppumatka Aasian itäisellä rannikolla ei voinut enää tarjota vaikeampia vastuksia. Näin siis tuo kauvan etsitty tie oli jo löytymäisillään. Tällä ajalla saapunut, Jenisein rannalla olevasta Dicksonin satamasta Nordenskiöldin kirjoittama kirje kertoi sitte tarkemmin heidän matkansa siihen asti.

Kap Tscheljuskin niemen ympäri purjehtiminen oli silloisen myrskyn ja vastatuulen tähden hyvin vaikea. Laiva ei kuitenkaan kohdannut jäitä, vaikka se meni niin pohjaisitse kuin mahdollista. Kemi kun oli kierretty, pysyttiin likempänä rantaa, joten voitiin näihin asti tehdyt kartat huomata epävarmoiksi, ja niiden määräämän pohjaisuuden rajan nähtiin joskus olevan 11 astetta todellisuutta etelämpänä. Ilmastolliset suhteet olivat v. 1878 erittäin myöteisiä tammöiselle matkalle, ja Palander'in tarkemman rannikkokartan toimittaminen kävi siis erinomaisen hyvin. Aasian pohjaisin paikka, 1,000 jalkaa meren pinnan ylitse kohoutuva kallioniemeke, on näiden määräysten mukaan 77° 43', pohjaista leveyttä, ja 104° 1', itäistä pituutta, kohdalla. Vega sivuutti sen Elokuun 20 p:nä 1878. 7 päivänä sen jälkeen voitiin laiva ankkuroida Lenan suuhun, joka nyt tehtyyn laskuun mukaan näytti olevan ennen merkitty liika kauvaksi itään.

Tähän asti ilmoitukset olivat menneet Eurooppaan jotenkin hyvin, mutta tästä alkain ei tiedetty matkueen kohtalosta mitään. Sentähden asia alkoi jo todellisesti huolettaa, varsinkin sitte, kun Amerikalaiset valaiden pyytäjät kertoivat, että he Lenan itäpuolella olivat nähneet ison höyrylaivan jäässä kiinni. Asiaa harrastavainen Venäläinen, laivan varustaja Sibiriakoff päätti siis Toukokuussa 1879 Beringin salmen kautta lähettää höyrylaivan "Nordenskiöld" Vegaa etsimään.

Se hämäryys, jossa matkue maailmalle oli, haihtui viimeinkin Nordenskiöldin, Marraskuun 25 p:nä 1878 lähettämällä kirjeellä. Se ilmoitti Vegan todellakin olevan 67° 6', pohjaista leveyttä ja 173° 15' itäistä pituutta, (Greenwichistä) kohdalla jäässä — siis tuskin 200 kilomeetterin päässä Beringin salmesta.

Vegan talvipaikka, jossa näiden rohkeiden retkeilijöiden täytyi viettää 294 päivää kiinni jäätyneen laivan ahtaissa huoneissa, on Beringin salmen pohjaisimmassa osassa. Nordenskiöld luuli jääsuhteista voivansa päättää, että, jos he olisivat voineet talvipaikalleen keritä kolmea päivää ennen, niin he olisivat esteettä päässeet Beringin salmen lävitse. Mutta näin vähän ajan tähden hänen täytyi siihen jäää kokonaiseksi talveksi. Ajan hän käytti kuitenkin tarkkaan taroon: seudun luonnon y.m. suhteiden tutkimiseen. Muutamat matkueen jäsenistä tutkivat seudun kieltäkin. Kesällä 1879 lennätti Japanista lähetetty sähkösanoma viimeinkin maailmalle ilosanoman Vegan vapautumisesta.

Näin Vega-matkue oli suorittanut sen tehtävän, joka vuosisatojen vaivat oli hukkaan vienyt. Matkueen tiedemiehet runsailla kokoelmilla ja kokeilla varustettuina käänsivät sivistyneen maailman huomion Pohjaisjäämeren ja sen seudun luonnon suhteisiin. Tämä matka on myös todistanut, että vanhat käsitykset Siperian sydänmaista, joissa ainoastaan kylmä isännöi ja Venäläiset pahantekijät orjuuteen nääntyvät, eivät ollenkaan todellisuudessa paikkaansa pidä. Tästä äärettömästä maasta, jonka avaruus on noin 1 1/2 Euroopan alaa, on suuri osa samalla leveysasteella kuin keskinen jopa eteläinenkin Euroopa, ja jossa sarvikarjat, viljat ja eteläisessä osassa viinit ja etelän hedelmätkin menestyvät. Siperian tähän asti oleminen sivistyneen maailman ja keskusliikkeen ulkopuolella ei ole maan tuottamattomuuden, vaan sen suuren kaukaisuuden syy; sillä ei meritse eikä maitse ole sinne voitu Euroopan yhdyselämään johtavaa liikettä saada. Jäämerta on varsin vähän kulettu — senkin vähän kalastajat tehneet — ja Siperian tuotteiden maitse Eurooppaan tuominen on ollut aivan mahdoton. Sentähden juuri voi Nordenskiöldin löydöstä odottaa suuria käytännöllisiä hyötyjä. Varsin varmat ollaan, että vähä tarkempi laivatien, ilmaston ja jääsuhteiden tunteminen tuottaa säännöllisen kaupan pohjaisessa Siperiassa. Suuret, purjehdittavat virrat vievät tuotteet merelle, josta ne kesän kuilla viedään itään Aasiaan ja länteen Eurooppaan. Nämä tuotteet ovat paitsi tähän asti tunnetuita turkiksia ja kivennäisiä, jotka maitse ovat Venäjän markkinoille raahatut — joukko pellon tuotteita. Niinkuin tiedetään, on siellä avaroita alueita erinomaisen sopivia viljan viljelykselle, ja maa kuuluu paikoin olevan niin hedelmällistä, että se vertoja vetää Venäjän n.s. "mustalle maalle", joka vuosi vuodelta antaa mitä runsaimman hedelmän aivan lannoittamatta.

Talvi ja kevät 1879-80 toi ehtimiseen tietoja tästä voittomatkestasta, jonka Vegan miehet tekivät vanhan maailman suurimman osan ympäri, ja kuinka ne jokaisessa satamassa ihastuksen innolla vastaan otettiin. Suurella loistolla loppui tämä urosretki Huhtikuun 24 p. 1880 Ruotsin pääkaupungissa, johon Vega silloin kaikkine miehineen koko Ruotsin kansan yhteisesti valmistettuun vastaanotto-juhlaan saapui.

* * * * *

Niilo Adolf Erik Nordenskiöld, tämän urostyön tekijä, syntyi Helsingissä Marrask. 18 p:nä 1832. Lapsuutensa päivät vietti hän Mäntsälässä, jossa hänen jalo äitinsä opetti häntä rakastamaan isänmaataan, oikeutta ja totuutta. V. 1849 tuli hän ylioppilaaksi, v. 1853 kandidaatiksi. Tämän jälkeen alkoi hän seurata isäänsä luonnontieteellisillä tutkimusretkillä. V. 1855 tuli hän tohtoriksi ja alkoi sitte antaa ahkerasti tieteellisiä teoksia. Hän oli jo saanut maassamme muutamia virkojakin ja v. 1856 pyydettiin häntä jo mineralogian professorin virkaa hakemaan, vaan vähäpätöisistä valtiollisista syistä ajettiin hän pian koko maasta. — Hartaasti tällaisia tekoja usein kadutaan — niin tätäkin, ja tuota jaloa kansalaistamme sydämen halulla ikävöitsemme takaisin sille maalle, joka häntä pojakseen nimittää! Suom.

Tsjuktsjit.

Siinä osassa Siperian mannerta, joka Vegan 1878-79 talvipaikkaa rajoittaa, asuu n.s. Tsjuktsjia, ja on maa siinä osaksi metsätöntä osaksi metsäistä aina rannikolle saakka; mitään virtoja siinä ei juokse eikä siis jäämeren hyyteitä lämmitä. Hietakerroksissa on siellä hävinneen mammuteläimen hammas- ja luukasoja. Maan asukkaat elävät peuran lihasta ja kaikenlaisista kesällä keräilyistä metsäkasveista keitetyllä sopalla sekä muutamain pajulajien nuorilla vesoilla. Pinaatilta maistuva peuran suolen sisällys

on heidän herkkunsa. Heidän varustuksensa ja osa työkaluistaan ovat kivistä ja luusta valmistetut — ainoastaan yhdellä perheellä oli valurautainen koukku.

Tsjuktsjien asumuksina on peurannahkaiset teltat. Verhonsa ne myös valmistavat karvaisista nahoista. Teltassaan he kuitenkin ovat alasti, ainoastaan kapea kuvevyö vyöllä. Elämän tavoissaan he näyttävät Grönlantilaisilta.

Vegan miesten oli hyvin vaikea heihin tutustua, he kun eivät osanneet Venettä eikä muuta Euroopan kieltä. Yhden ainoan pojan he tapasivat, joka osasi kahteentoista asti lukea Englannin kielellä; sen hän oli tietysti oppinut Beringin salmen takaisilta Amerikalaisilta, joiden kanssa he kauppa käyvät. He näyttivät olevan pakanoita tahi jopa aivan uskonnottakin. Eräällä miehellä oli tosin risti, mutta aurinkoon päin näytti hän rukouksensa lähettävän. Paperirahaa eivät he tahtoneet ottaa, ja helisevää rahaakin vaan sillä ehdolla, että niissä oli reikä, josta ne korvarenkaiksi tahi keulakoristeiksi ripustettaisiin. Heidän hiuksensa oli päänahkaa myöten kerityt.

Tupakan he olivat Amerikalaisilta valaskalan pyytäjiltä oppineet tuntemaan, ja pitivät sen niin suurella arvossa, että ensin sen purekselivat, sitte kuivasivat korvainsa takana ja viimein polttivat pienissä omatekoisissa piipuissaan. Heidän rannassaan ei laivaa koskaan ollut nähty, ja sentähden onkin helposti ymmärrettävä, kuinka pian vieraiden tulo levisi koko rauhaisen kansan kaikkialle ja houkutteli utelijaita Vegan talvisatamaan.

Eräs Vegamatkueen jäsenistä kirjoittaa Tsjuktsjilaisessa kylässä käynnistään näin:

Eräässä teltassa mies seisoj rekeänsä korjaamassa samalla, kuin melkein alaston talon emäntä ja aivan alastomat lapset pistivät päänsä esiripun takaa kaikkein pyhimmästä — peräteltasta, ollen kyynäskolkkasillaan laattialla, ja kaikki kymmenen eli ainakin viisi sormeaa suussa töllistävät kaikki suurilla, ruskeilla silmillään tulijaa; hiljaa kuuluu emännän huulilta: "kaukau!" (ruokaa) ja kuin matkustaja sattuu leipäpalan taskustaan löytämään, huutaa koko kööri: "kaukau! tsjelup!" (hammastupakkia), ja pian onkin kaikki taskut tyhjäät äänen vähintäkään laimenematta. Isäntäkin pitää silmällä, ett'ei piippunykänsä jäisi tyhjäksi, vieraan omaansa pannessa, ja lyhyen kansapuheen, tavallisesti: jäiden lähdöstä, perästä rietaantuu perhe uudestaan.

Matkustus Siperian virroilla.

Minä jäin venheen perämiehellä ja 8 soutajalla varustettuna Irkutskista Jeniseiskiin mennäkseni Angara- ja Ylä-Tunguska-virtoja pitkin. Venheen keskelle oli rakennettu pieni kajuutti eli katos. Tämän etupuolelle voi neljä pitkää airoa sovittaa, jos soutaa tarvittiin. Peräsimenä käytettiin julman isoa hirrestä tehtyä airoa, jota perämies ja yksi miehistä hallitsi. Siperian virroilla yleensä on hyvin verkallinen juoksu; mutta kun ne tulevat vuoriseuduille ja kallioiden väliin ahdistuvat, kiiruhtavat ne kulkuansa ja koskinakin kohisevat. Koskenlaskemiseen valmistaumisessa on jotakin juhlallista. Koskea kun lähestytään niin, että pauhina kuullaan ja aaltojen hyrskä nähdään, käskee perässä pitkä mela kädessä seisova perämies soutajata ottamaan aironsa venheeseen. Sitte hän sanoo: "rukoilkaat Jumalaa!" ja kaikki miehet liittyvät kajuutissa olevaan pyhän kuvaan päin, kumarrellen ja ristiä tehden. Viimeksi perämies lujalla äänellä lukee lyhyen rukouksen. Sitte miehet käyvät taas airoilleen, ja huudettua: "soutakaa lujaa!" vetävät airoillaan tarmonsaa takaa. Voimat ja mielet jännittyvät sitä enemmän, mitä likemmä koskea tullaan. Luotsi nousee kokassa seisolleen ja antaa valkoisella, yhteen käärityllä huivilla perämiehelle merkin joko pitäen sitä päänsä päällä taikka vie sitä vasemmalle tahi oikealle. Huutaminen tässä, näet, ei kuulu kosken kovan kohinan tähden. Neljä miestä seisoo perässä melansa sivulla ja tähtää tarkasti luotsin jokaiseen viittaukseen, voidakseen kohta sitä seurata. Jos koski on hyvin kova, asetetaan sitä paitsi kaksi miestä kokkaan, että venhe viittausten mukaan voitaisiin hallita. Veneen anturan pitäminen virran suunnassa on tässä pääasia. Jos alus kääntyy syrjittäin, on hukka matkassa. Viimeinkin tulemme ensimmäiseen kuohuun; siinä otetaan tavallisesti aivot venheeseen; kaikki seisovat jännittävässä odotuksessa; venhe alkaa kiikkua, hyrskyt kiihtyvät ja jäntereet, raudan koviksi pingoitettuina, odottavat luotsin viittauksia oikealle ja vasemmalle. Jo huudetaan: "lujasti, lujasti!" jollei pursi kylläksi kiidä. Hyrskyt hälvenevät viimein; luotsi laskeutuu kokasta alas ja, pyyhkien otsaltaan sielun ahdistuksen tuomaa hikeä, menee lähimmäisen matkustajan luoksi ja sanoo: "minä onnittelen teidän vapaasukuisuuttanne!" ja sitte hän onnittelee perämiestä. Kaikkialta huudetaan: "Jumalalle olkoon ylistys!" ja nyt taas kielet, jotka tähän asti ovat mykkiä olleet, uudestaan liikkumaan. Ilo ja nauru nyt ohjat höllittää. Tästä todellakin voi sanoa, että kahden pystysuoran kallion välitse kelkkamäkeä lasketaan venheellä, jossa 20-30 mieheen istuu. Kiikkuen kuohuvilla aalloilla silloin venhe lentää kiivaammin, kuin hevosen hurjinta vauhtia. Tämä ei kuitenkaan ole vaarallista, jos virrassa vaan on kyliksi vettä ja perämies toimensa tekee.

Itä-Aasian arot.

Maailman suurimmat arot ovat Altai- ja Himalaja-vuorien, Kiinan muurien ja Aral-järven välillä. Muutamat ovat ruohoaroja, toiset nesteisillä, alituisesti kukoistavilla kali-taimilla kaunistetut ja vielä monia peittää suola, joka äsken sataneen lumen näköisenä savikot silaa. Näin nämä äärettömät arot eri paikoilla erilaisina laajenevat.

Itäisessä Tibetissä on hiekkattomia ruohoaroja, joilla hienovillaisia vuohia, lampaita ja sarvikarjaa tuhansin tepastelee. Polttava on kesäisen auringon valo näillä metsättömillä tasangoilla. Ilma on kirkkaimmasti läpikuultava ja taivas niin siposininen, että se näyttää melkein mustalta, niinkuin yöllä. Tähdet näkyvät selvään ja välkkyen niinkuin ne olisivat pieniä auringoita. Etelä-Tibetissä ruohokasvit vähitellen muuttuvat paikka paikaiseksi ja sen autiot vuoret ja ylätasangot ovat kammoittavia. Jylhä yksinäisyys valloittaa nämä synkät sydänmaat, joissa ei ainoatakaan puuta, ei edes muutaman tuuman korkuista pensastakaan ole. Lokakuussa, jolloin sen niukka ruoho vielä kokonaan kuivaa, näyttää koko seutu palaneelta ja mustalta. Sanomattomalla voimalla väkevät, kuivat tuulet puhaltavat täällä paljaiden kallioiden välitse; pyrylumi täyttää ilman ja hautaa kylmästä kontettuneen matkustajan, jonka tuisku yöllä saavuttaa. Pohjainen Mongolia on täynnä havupuu- ja poppeli-metsiä, ja kaloja sen joet kihisee. Metsissä villisiat ja hevoset mellastavat, karhut, sudet, jänekset ja oravat oleskelevat. Hevoset ovat pieniä, mutta väkeviä. Kaksikyttäisiä kameleja ja suuria lammaislaumoja siellä tavataan, hirssiä, ohria ja vehniä viljellään, vaikka tosin niukasti.

Vieläkin kummallisempi on Gobin suuri erämaa, joka on koko Saksan maata avarampi. Äärettömiä, pienillä kivillä tahi hiekalla peitetyitä aloja täällä leveää. Ne ovat tasaisia; ainoastaan paikoin pienet puuttomat töyrät niistä nousevat. Eräs suolainen alanko, joka idästä länteen koko sydänmaan halkaisee, sanotaan Schamo'ksi eli hietamereksi. Tästä länteenpäin on Hanhai eli kuivameri — jylhä lentohietainen tasanko, jolle tuuli tuiskuttaa suuria hietaharjuja. Täällä, niinkuin kaikilla hieta-avaoilla, aurinko tulena polttaa, eikä koskaan sada. Gobin länsipuolella ja sen reunoilla rehoittavat mehevät laitumet, joilla härkäin, kamelein, lampaitten ja hevosten iloiset laumat mellastavat. Lännempänä tavataan vielä hedelmättömiä erämaita ja kolkkoja vuoria, joilta sarvikarjat ja lammaislaumat saavat niukan ravintonsa.

Talvella näillä Mongolin tasangoilla on jotenkin kylmä, sillä pohjaispuoliset vuoriharjut ovat liiaksi mataloita jäisiä tuulivirtoja pohjaisnavalta tulvaamasta estämään; tämän lisäksi vielä tulee, että nämä seudut ovat Siperian alatasangoita ylempänä. Tuskin yhtään vuoden kuukautta menee täällä hallatta ja lumetta, jota kuitenkaan ei ole niin paksusti, ett'eivät eläimet voisi ruokaansa sen alta saada.

Nämä Mongolilaiset ja Tatarilaiset tasangot, joita monen moiset vuorijonot risteilevät, eroittavat ijänikuiset, muinoin sivistyneet Tibetin ja Hintuin kansat raa'oista pohjaisen Aasian kansoista. Nämä erämaat ovat kansat karkoittaneet etelämmäksi ja taivaalle tavoitettavia Himalajan vuoria enemmän häirinneet kansojen yhteyttä sekä pohjaiseen tehneet laimeampain tapain levenemiselle ylitse pääsemättömän esteen. Mutta näistä tasangoista on myös monta kauhistusta ja hävitystä maan ympäri levinnyt. Näiden paimentolaiskansat, Avarit, Mongolit, Alannit ja muut ovat vaelluksillaan maailmaa vavistuttaneet.

Mongolit, joiden kotomaassa verrattomat Mongolilais-tasangot ovat, näyttävät ulkomuodoltaankin "maailmaa kierteleviltä petoeläimiltä." Pitkiin sivuihin ovat kapeat lonkat ja lyhyet väärät sääret kiinnitetyt. Vaaleankeltaisessa naamassaan paksut huulet ja piikkiset poskipäät ajavat pääasian; nenä on leveä latuska, ja syvästä silmäkuopista pienet, viistoiset silmät tuijottavat. Partaa ei ole ollenkaan; hiukset keritään ympäri päätä, ainoastaan molempain korvain taakse on jätetty pienet hiussuortuvat, jotka sitte ovat yhteen punotut. Nämä ihmiset, niin miehet, kuin vaimotkin eivät ensinkään viihdy muualla, kuin laihoilla, voimallisilla hevosillaan ratsastelemassa. Niillä on huopaisia, lampaan maidolla veden pitäviksi tehtyjä teltoja asumuksina. Niin asunnot, kuin tarvekalutkin viedään kaksipyöräisillä kärryillä matkustaissa mukana. Vanhat Mongolilaiset söivät kissoja, koiria, rottia ja hiiriä, vaan mieluummin hevosen lihaa. Juotavaksi heille kelpasi likainenkin vesi, jopa hevosen verikin; hevosen maidosta he valmistivat herkkukseen juovuttavaista juomaa. He olivat oivallisia aseiden käyttäjiä, ja vaimotkin varsin hyvin jousella ampuivat. Nälkä ja jano, kuumuus ja kylmyys karkaisi tämän kansan hyvin välinpitämättömäksi. Hevosen ja lampaan liha, ohrat, tee ja maito on vielä tänäkin päivänä Mongolilaisten pääasiallinen ravinto. Mongolilaiset ruhtinaat, jotka kerran aikoivat koko maailman vallata ja vallita, tottelevat nyt Kiinan ylimmäistä.

Bokharan elämä.

Ennen auringon nousua kiiruhti puolialastomia ja puolivalveillaan olevia ihmisiä moskeesen eli

kirkkoon. He herättivät ne koiralaumat, joita katujen kulmissa, kaduilla ja rikkaläjillä täällä aina loikoo. Nämä eläinraukat, jotka ovat vieläkin laihempia ja kurjempia, kuin Konstantinopolin koirat, ovat selvä todistus Bokharalaisten ahnaudesta. Koirain kanssa herää joukko köyhiä, sairaita ihmisiä, jotka eivät asu koiria paremmin. Nämä ovat onnettomia spitaali-tautisia, katujen kulmissa kurjissa teltoissa asuvaisia. Niiden kohtalo on kurjempi, kuin ajatella voi. Samalla kuin heidän vaimonsa käärii kipeitä lapsiaan likaisiin ryysyihin, istuu mies kamala lapsi sylissään kadun kulmassa, kulkevilta lahjoja kerjäten. — Aurinko kun vähän aikaa on valaissut näitä kurjia näkyjä, alkaa kaupunki vähitellen herätä. Rahvas laumoissa moskeista rientää, aasejakin jo portista kaduille tulvailee. Niillä on vilja-, puu- ja ruohokuormia eli isoja matto- ja maittila-astioita. Aasien ajajain huvihuudot, myyjäin ja ostajain melu yhdistyy eläinten voimalliseen kiljuntaan.

Tunnin kuluttua auringon nousun jälkeen istuvat Bokharalaiset maitoteensä vieressä; se keitetään mustasta knasterin kaltaisesta tiiliteestä ja sekoitetaan maidolla, maitilalla tahi suolatulla lampaan rasvalla; tämä juoma, johon hiukan leipää murennellaan, on heidän herkkujuomaansa.

Teen juotua päivän työt alkavat; kaduilla alkaa väki vilistä. Kantajat kiiruhtavat raskaine taakkoineen kauppapaikalle. Täällä istuu pikkukauppiaita, jotka aina iltasin tavaransa kotiinsa korjaavat. Tuolla talutetaan pitkää kaksikyttyräisten kamalien riviä karavanimajalle, josta ne, Keski-Aasian tuotteilla kuormitettuina, hajoilevat maailman kaikkiin osiin. Tuolla tulee raskas Venäläinen karavani, jota tullimiehet ja poliisit seurailevat, sillä sen korkeat kamalien kuormat sisältävät kalliita tavaroita, joille korkea tullikin on pantava. Kaikenlaiseen uskontoon ja kansaan kuuluvaisia kauppiaita rientää karavanin vastaan, ja tavarat usein myödään, ennenkuin ne ovat puretutkaan. Kirgisiläinen hevosaasin ajaja seisoo tuolla kuin puusta pudonneena, eikä tiedä mitä enemmän ihmetteleisi: Savimajainko loistoa, värien komeutta eli kihisevää väkijoukkoa.

Elämä kauppapaikassa kun parhaallaan kiehuu, vilisee, metelöi ja mellastaa riidellen ja räiskäin, kihisee kaduilla tiedon haluisia nuorukaisia, jotka lukuisiin kouluihin kiiruhtavat. Pikkulasten koulut, jotka usein ovat kauppapaikan keskellä, kymmenen jopa viidentoistakin vaskisepän työpajain ympäröiminä, ovat niistä hupaisimmat. Todellakin naurattaa astuissa näihin avonaisiin kouluihin, joissa "Mollah" [49] monen lapsirivin keskellä jakaa opetusta tälläisessä melussa. Ett'ei tämmöisessä vasarain kalskeessa mitään opetuksesta kuule, on aivan luonnollista. Opettajat ja oppilaat kirkuvat itsensä punaisiksi, kuin kalkkunat, ja kuitenkin heidän sepo selällään rehoittavaiset suunsa ja paisuneet suonensa ovat ainoat todistukset siitä että he ovat opinpajassa.

Päivällisen aikana katu- ja kauppapaikan meteli vähän laimistuu. Kaivoilla ja kaivannoilla oikeauskoiset hääräilevät pyhissä pesemisissään. Yksi hinkkaa hikisiä, rapaisia jalkojaan; toinen käyttää samaa vettä suunsa pesuun, ja kolmas janonsa sillä sammuttaa.

Toisen kerran kirkkoon menemisen jälkeen elämä uudestaan virkistyy; päivätyön toinen osa alkaa. Se ei ole ollenkaan edellisen veroinen kovuudessa. Mahomettiläinen kansa lopettaa iltasilla työnsä aikaiseen, vaan Juutalaiset ja Hindulaiset vasta myöhään illalla. Edelliset, joista suurin osa täällä on silkin painajina, pujottelevat peloissaan ja arkamaisesti katuja pitkin; jälkimmäiset taas rohkeina roihuavat.

Nyt on kolme tuntia auringon laskuun. Kansan ylhäisö rientää luostareihin kuulemaan jotakin runoelmaa luettavan. Bokharan asukkaat eivät ymmärrä, mitä luetaan, vaan aina kuitenkin ilmoittavat luettuun suostumuksensa. Tapa tahtoo, näet, siihen ihastumista. Jokainen kyllä tietää naapurina huokaukset teeskennellyiksi, ja kuitenkin ihastuksen ilmoituksissa siitä kilpaillaan.

Ennen auringon laskua Bokhara levolleen valmistautuu. Yön viileydessä tukehduttavaiset pölypilvet laskeutuvat. Sitte asetutaan varjoon odottamaan kunnes merkki iltarukoukseen annetaan, jolloin hiljainen äänettömyys valtaa ympäristön, ja pian kukin istuu ison pilav-kupin[50] ääressä, jonka rasvainen sisältö kyllä kävelyhalun hetkeksi laimistaa. Kahden tunnin perästä auringon laskusta ovat kaikki kadut haudan hiljaisia, pimeästä yöstä kuuluu ainoastaan vartijain raskaat askeleet, jotka tarkoin seuraavat varkaita ja yörakastelijoita, jopa putkaan pistävät kunniallisimmankin miehen, joka vaan kynnyksensä ylitse uskaltaa astua sitte, kuin rumpalit ovat ruhtinaallisella taptotilla (iltasoitolla) kaikkia, joilla henki on, levolleen laskeneet.

Japani ja sen asukkaat.

Japanin pinta-ala on noin 7,800 neliöpeninkulmaa, jolla alalla 34 miljoonaa ihmistä asuu. Tämän alan tekee pääasiallisesti neljä saarta: Jesso, Nippon, Sikolu ja Kiusiu. Vuorissa on paljo kuumia kivennäislähteitä; valoöljylähteet eivät myös ole harvinaiset. Lukuisain virtojen juoksu on lyhyt, mutta kiivas. — Japanin ilmanala on säännöllinen ja raitis. Luodekulmalla on se yleensä kylmempi, kuin Keski-

Euroopassa. Aukasten ahkeruus ja suotuista ilmanala on Japanin tehnyt yhdeksi maailman hedelmällisimmistä maista. Viljavainoita kastelevat huolellisesti sitä varten asetetut henkilöt. Jyrkimmät vuorten rinteet, penkereiksi laitettuina, antavat mitä runsaimman hedelmän, ja kaikkialla kivisimmälläkin seudulla nähdään pieniä pelto-tilkkuja.

Helmi-, Maalis- ja Huhtikuissa maan jo kukat peittävät, ja Toukokuussa ihmiset jo ahkeroina pelloillaan ja niityillään perkaavat. Silmää ihastuttaa viehättävä viheriä, jonka värien lisäytyminen Kesäkuulla ilmoittaa kesän tuloa. Bamburuoho, palmu- ja bananipuut[51] levittelee kauniita oksiaan; orangi- ja tuhannet muut hyvältä tuoksuavaiset puut täyttävät ilman tuoksuillaan. Heinäkuussa ensimmäiset elot korjataan, ja sitte kohta alkava sadeaika valmistaa maan taas uudelle kylvölle. Syys- ja Lokakuussa syyskukat tekevät taas uuden keväimen, ja sitte seuraava talvi valmistaa luonnolle viimeinkin lyhyen levon. Monet hedelmät saavuttavat oikein tarumaisen suuruuden. Usein nähdään esim. valkojuuria 3 jalan pituisia. Monta etelän kasvia ja hedelmää on Japanilaisen huolellisella puutarhanhoidolla muuttunut kotimaiseksi; ja niinpä tämä omituinen maa onkin keinollisesti muutettu mitä kauneimmaksi puutarhaksi.

Japanin vedet ovat kalasia; imettäväisiä ja lintuja on myös kosolta. Puhveleja, härkiä ja lemmiä on; mutta käytetään ainoastaan kuormaeläiminä, koska heidän uskontonsa kieltää niiden lihaa syömästä. Lukuisat hevokset ovat enimmästi pientä, mutta väkevää lajia. Aasit, hevosaasit, norsut ja kamelit ovat tunteettomia. Sikoja on vähä, mutta koiria ja kissoja on äärettömän paljo. Vuoriseuduilla tavataan hirviä ja jotenkin suuria karhuja. Matelevaisia ei ole paljo, vaan hyönteisiä sitä enemmän.

Japanilaiset ovat kaunisvartaloisia, notkeita ja käteviä. Heidän ihonsa on kellertävä, jopa joskus ruskeakin. Pää on iso; silmät syvässä; hiukset mustat, nenä lyhyt ja paksu. Kansa on älykästä, varovaista, suopeata ja ystävällistä. Mitä heidän sivistykseensä tulee, ovat he siinä ehtineet kaikkien itämaisten kansojen edelle. Teollisuudessa, taiteessa ja tieteessä ovat he nykyään Kiinalaisten edellä, vaikka ovat ennen olleet näiden oppilaita.

Pellonviljelyksessä Japanilaiset ovat oikein mestareita ja suurin askelin ovat he metallinkin valmistuksessa edistyneet. Heidän aseinaan on joutsu, nuoli, miekka ja kivääri. Heidän maalauksensa ja kuvauksensa osoittavat myös suurta valveutta. Paperia he valmistavat viikunapuun ja muidenkin puiden kuoresta: mutta se on niin hienoa, ett'ei siihen voida painaa, kuin ainoastaan toiselle puolelle. Lukea ja kirjoittaa voi jokainen alhaisemmastakin kansasta. Japanilainen on myös laulun rakastaja; mutta he laulavat kaikki yhdellä nuotilla ja kanteleen mukasoitolla. — Valtauskonto on buddhalainen. Japanin kirkoissa ei ole akkunoita; ainoastaan esihuoneiden valo sinne tummasti tunkeutuu ja valaisee pylväsrivit ja epäjumalain kuvat. Kansa kantaa jumalilleen kaloja ja riisiä uhriksi, joita papit sitte syövät. Ohitse kulkevaisten mukavuudeksi ovat Japanilaiset asettaneet rukoukskoneita kaikkialle. Näihin rukoukset ovat kirjoitetut, ja niissä on myös pyörä, jota helposti voi pyörittää. Jokainen pyörän pyöräyttämisen ajaa yhden rukouksen asian, ja joka on oikein hurskas, se pyörittää kaikki koneen rukoukset. Sen pitää käydä erinomaisella nopeudella.

Alamainen kuuliaisuus on Japanilaisen huomattava omaisuus. Alamaisuus vanhemmille istutetaan jo pienenä lapsiin. Alhaisemmat kumartavat syvästi ylhäisempiä ja tottelevat heitä aivan sokeasti. Arvoisiaankin he tervehtävät erittäin kohteliaasti. He taivuttavat tavallisesti ruumistaan eteenpäin, nojautuen polvillaan tahi vielä alempanakin olevain käsiensä varaan. Kaikki virkamiehet, jotka eivät voineet haltijansa tahtoa täyttää, oli se sitte häijyydestä taikka tilaisuuden vaikutuksesta, olivat ennen tuomitut henkensä menettämään vatsansa halkaisemisella. Tämä tapa on jo kuitenkin hävitetty.

Aina viime aikoihin saakka Japania on hallinnut kaksi ruhtinasta: hengellinen "Mikadon" ja maallinen "Sjogun", joiden valtaa kuitenkin paljo maan rikas aateli supisti. V. 1868 valtasi Mikadon kuitenkin ylivallan, rankaisi aatelistoa ja toimitti paljo uudistuksia, jotka maahan muuttavat paremmin Euroopalaista sivistystä, ja v. 1873 vapaehtoisesti päätti kansalleen antaa edustuksellisen lain, joka jo v. 1875 tulikin käytäntöön.

Muutamain vuosien kauppa ei enää ole liikkunut niin pienissä piireissä, kuin ennen, vaan ovat Japanilaiset jo käyneet Euroopalaisten kauppaliittoihin. Japanilaisten pääasiallisena ravintona on riisit ja kalat; valaiden rasva on myös heidän oikeata herkkuaansa. Puku on yksinkertainen. Miehillä on aina jalkateriin ulettava viitta, jota meidän yönutusta ei muu eroita, kuin lyhyet hihat. Se on joko puuvilla- taikka silkikankaasta. Housut ovat samanlaisesta kankaasta; ne ovat ylhäältä avarat, vaan kapenevat alaspäin ja päättyvät säärtä myöten puristuvaan kaulukseen nilkoissa. Ylhäisemmät kantavat nilkassaan lonkille ulettuvaa nuttua, jonka leveissä hihoissa on taskut, joissa tärkeimmät kalut, paperinen nenäliina y.m. kannetaan. Paitoja ei käytetä. Jaloissa pidetään valkoisia puuvillasukkia, joiden päälle housujen lahkeet ulettuvat. Sukkiin kudotaan erityinen nipukka isolle varpaalle. Jalkain alle sidotaan olkiset sandalit eli anturat. Ne ovat hyvin helppoja; ne kun särkyvät, heitetään ne menemään ja ostetaan likimmäisestä puodista uudet muutamalla pennillä. Naisten puku eroaa hyvin vähä miesten puvusta. Heilläkin on pitkä nuttu, jota vyötäisissä kuristetaan kudotulla vyöllä eli silkkinauhalla, mutta

jätetään auki rinnan ja hartioiden paikoilta. Alhaalla se sitä vastaan myös kuristetaan sääriä myöten, joten "kaunottarien" käynti tulee työlääksi ja heiluvaiseksi. Housujen asemasta naisilla on alusnuttu eli oikeimmin hame, joka usein on vaan kangaspala, joka vyötäisille kääritään. Vaikka miesten vaatteet ovat yhden värisiä, välkkyvät naisten puvut kaikenlaisilla heleillä väreillä, joiden sopusoinnun he erittäin hyvin osaavat valita. Vyö varsinkin on hohtava ja kallis. Nuoret tyttöset solmivat vyön päät taaksepäin, vaan naineet taas asettavat solmun etupuolelle.

Erittäin suuren huolen Japanilainen nainen pitää hiuksistaan. Niiden kihartaminen on kohonnut siellä korkealle kannalle. Japanilaisen, oli hän vaikka kuinka köyhä, ryysyihin pukeutunut kerjäläinen, hiukset aina kuitenkin ovat huolellisesti kammatut ja kukilla, napeilla ja silkkiharso-ruusukkeella kaunistetut.

Japanilainen huone.

Jedo on Japanin etevin kaupunki. Se on rakennettu hyvin säännöllisesti. Kadut ovat leveät; huoneet tilavia ja ilmallisia sekä ulkoa ja sisältä sieviä ja kauniita. Useimmat ovat yksinkertaisia, samaan tapaan rakennettuja ja jotenkin saman kotoisiakin.

Seinät tehdään kolmen tuuman palkeista, joiden välit täytetään palmikoiduilla bamburuohoilla. Palmikot ovat ulkoa ja sisältä savi- ja hevosenlantaseoksella silatut ja simpukkakalkilla valaistut. Semmoinen seinä on ainoastaan kolmen tuuman paksuinen; mutta se on hyvin luja ja joustava. Laipion ja katon kannattajat, kurkihirret ovat vahvat ja, ainakin paremmissa huoneissa, peitetyt puoliympyräisillä pannutiileillä, joiden yhteenlaskettu paino on muuta huoneen painoa paljoa isompi. Näin raskaita kattoja käytetään sentähden, että kokemus on osoittanut raskaitten kattojen estävän joustavain seinäin vierymästä pikaisissa maanjäristyksissä. Köyhäin huoneita kattaa puusäleet, joiden päälle on isoja kiviä painoksi pantu. Katot ulottuvat seinäin sivuitse pitemmältä kuin meillä on tavallista ja niin tekevät leveän räystäsalan eli verannan huoneiden edustoille.

Väliseinät eivät ole kiintonaisia; niitä voi mielensä mukaan lisätä, vähentää, ottaa pois ja panna uusia. Ne ovat harvasta puuristikosta ja läpinäkyvällä paperilla kahden puolen peitetyt. Tätä paperia tehdään metsäviikunapuun kuoresta ja käytetään sitä joskus akkuualasinkin asemasta. Väliseinille on muuttamista varten taitettu jonkunlaiset povet eli puitteet, joita seinineen posliini-rullilla voi viedä minne vaan haluttaa. Täten voidaan yhtä pian saada uusi kammari, kuin vanhatkin muuttaa, seinäin kokoamalla yhdeksi ainoaksi isoksi saliksi.

Huoneiden etu- ja takasivulla on aukaistavat akkunat, joiden sijassa öisin käytetään puisia luokkuja. Täten voidaan ilman vaihto hyvin toimittaa.

Laattioita aina peittää kaislamatot, jotka ovat erittäin hyvästi palmikoidut. Niitä pidelläänkin hyvin varovaisesti. Ei yksikään Japanilainen mene sisähuoneisiin muuten kuin sukkasillaan eli avojaloin, ja jokainen ulkoa tulija pyyhkii anturansa ja jättää ne verantaan. Jos tahdotaan Japanilaisille mennä tervetulleeksi vieraaksi, pidettäköön tarkkaa huolta jalkineiden puhtaudesta.

Näiden huoneessa ei ole, pöytää, lavitsaa, sänkyä, kaappia j.m.s. Japanilainen istuu, makaa ja syö matollansa. Ruoka-astiat ovat puusta ja silatut sillä ylistetyllä lakkavärnissalla, joka ei muutu kylmässä eikä lämpöisessä. Vuoteeksi matolle pannaan puuvillapatja ja peitteeksi samanlainen ohkaisempi; päänalaisena on pieni puulaatikko, jonka yläsivu on kalteva ja varustettu pienellä patjalla.

Perähuoneessa tavallisesti asustelee perheen jäsenet; siellä syödään, maataan ja talon askareet ajetaan. Etuhuone on vierashuoneena ja tavarapuotina, jos isäntä on kauppamies. Savutorvet Japanissa ovat tuntemattomat. Savu tulisijalta saa itse hakea tiensä ulos ja sen se hyvin tekeekin, kun huoneet ovat niin harvoja ja ilmallisia. Isommissa taloissa on kyökki erityisessä rakennuksessa, vaan yksinkertaisemmissa ottaa se ison osan yhteisestä asuinhuoneesta. Uunien asemasta käytetään tuliastioita, jotka eivät kuitenkaan levitä kylmiksi lämpöä; pohjatuuli kun jääkylmänä harvain seinäin lävitse puhalttaa, ja tuuman paksuinen lumivaippa harvoista akkunoista laattialle tuiskuaa. Semmoisina kylminä päivinä lyövät Japanilaisten leuvat loukkua, vaikka he varustautuvatkin neljällä viidellä puuvilla-sisustaisella nutulla.

Tokio (ennen Jedo).

Japanin saarista on luonnon ihana Nipon eli Nait-si vilkkain liikkeeltään, ja sielläpä useimmat Euroopalaiset siirtokunnatkin ovat. Etevimpänä kaupunkina siinä on nykyinen pääkaupunki Tokio,

jonka myös Euroopalaiset parhaite tuntevat. Vaikka kaupunki onkin aivan suuren ja mitä ihanimman merenlahden rannetta, on sillä kuitenkin vaan harvat satamakaupungin eduista, kuin ankkuripaikka Sinagawa-satamassa on liian matala isoimmille laivoille.

Tokio sijaitsee aaltoisella tasangolla, jota etelässä meren poukama, idässä ja pohjaisessa ihana ja leveä virta Sumida-gawa rajoittaa; lännessä sitä ympäröivät osaksi avarat riisivainiot, osaksi matalat, havupuita ja bamburuoho-istutuksia kasvavaiset mäen kunnaat. Kaupungin keskisellä kukkulalla kohoutuu hallitsijan asunto. Kaupungin luodepuolella on toisella kukkulalla Buddhalainen Ujento-temppeli. Kaupungissa on neljä osaa; Shiro, Soto-shiro, Mitsi ja Hondjo. Shirosta, Mikadonin linnasta, jota korkeat muurit ja suuret puut ympäröivät sekä kukkulan juurella vielä leveä juoksuvesinen hauta, ei näe muuta, kuin toisten rakennusten ylitse kohoutuvia tornien huippuja. Shiro'a ympäröi Soto-shiro, jota samoin leveä vesihauta säännöttömissä mutkissa rajoittaa; nämä molemmat kaivannot ovat toistensa yhteydessä. Sitäpaitsi viime mainitun kaupungin osan jakaa joukko pienempiä kaivannoita, jotka ovat keskenään ja kahden suuren kaivannon yhteydessä ja osaksi mereenkin laskevat. Tämä kaupungin osa on kaupan pääpaikka, ja täällä onkin komeita ja rikkaita puoteja.

Neljä rakennusmuotoa Tokio'ssa alituisesti vaihtelee, nimittäin kirkko, daimion korkeimman sotaministerin palatsi, porvarihuone ja tulenkestävä tavaratorni. Daimion asunnoilla, jasikes (l. jaskés), on ainoastaan nimi palatsimainen. Ne ovat nimittäin huoneryhmiä, ympäröidyt yksinkertaisilla valkoiseksi savetuilla sivurakennuksilla, joiden akknoissa on mustat puuristikot. Mataloita ja, jos mahdollista, suorakulmion muotoisia kun ovat, näyttävät ne kasarmeilta. Katto on mustista, valkolaitaisista tiileistä ladottu. Mitsi'n kaupungin osa tekee varsinaisen kaupungin, jota monet kaarevat sillat edellisiin yhdistävät. Kuuluisin näistä on "Japanin silta", Nippon-bashi, jonka kautta keisarillinen iso tie, "tokaido", menee, ja josta virallisesti kaikki matkat lasketaan.

Tokion ympäristöllä on valtakunnan isoin ja hedelmällisin tasanko runsaine riisituotteineen. Teollisuus sitä vastaan on hyvin vähäpätöinen ja käsittää ainoastaan koru- ja ylellisyyskalujen valmistuksen, varsinkin pronssista. — Se laki, joka muinoin kaikki daimios'et pakoitti vuosittain kuusi kuukautta pääkaupungissa asumaan, koska heidän perheensä siellä vuosikaudet asuivat, edisti joutuisasti kaupungin kasvamista. Sitte, kuin tämä laki on lakkautettu ja daimios'en valta kumottu, asuvat ne enimmästi maalla, ja väkilukukin on vähentynyt. Nykyään Tokiossa tuskin on yli 60,000 asukkaan, entisajan puolentoista miljoonan sijalla.

Kiina.

Tämä kansa oli jo kaukaisessa muinaisuudessa saavuttanut korkean sivistyksen; kirjapainotaito, ruuti, kompassi, y.m. olivat aikoja ennen täällä, kuin Euroopassa tunnetut. Mutta Kiinalaisten kopeus ja itseensä luottamus estää heitä muilta kansoilta mitään oppimasta. Senpätähden he vieläkin ovat taidoissa ja tieteissä samalla kannalla, kuin monta sataa vuotta takaperin. Kiinalainen on kuitenkin erittäin ahkera, kestävä ja kaikissa käsitöissä sanomattoman taitava. Harva maa on niin huolellisesti kuin Kiina, viljelty; yksin vuoretkin käytetään, penkereiksi rakennetaan, ja vesijohdolla kastellaan aina huipuille saakka. Ei missään maassa pellon viljelystä arvata niin korkealle, kuin täällä. Suurissa juhlallisuuksissa keväällä keisari, prinssien ja korkeiden virkakuntien seurassa, itse kyntää vähän, näin pellon viljelystä kunnioittaen.

Miehet ja vaimot pitävät pitkiä vaatteita, meidän yönuttujen kaltaisia, jotka aina maahan asti ulettuvat; niiden alla housut ovat. Hiukset ajellaan, paitsi pientä tilkkua pääläella, joka palmikoidaan. Syntymän jälkeen heti litistetään ylhäisten naislasten varpaat ja jalkaterät siteillä, joten jalka saadaankin pysymään neljän tahi viiden tuuman pituisena ja nikamat niin paisuksiin, että niillä on hyvin epävarma ja vaikea kävellä.

Kiinan kieli on hyvin vaikeata ja hebrean kanssa vanhimpia maan päällä; siihen kuuluu noin 4,000 kirjoitusmerkkiä ja uuden oppimisessa lähetyssaarnaajilla onkin työtä, tätä kieltä osatakseen. Kiinalaiset kirjoittavat sanat päälletäin eikä perättäin. — Sivistyneillä kiinalaisilla on toisenlainen uskonto, kuin hiljaisemmalla kansalla. Tämä uskonto on uskon puhdistaja Confucion laatima; hän eli noin 550 e.Kr., ja opetti yhtä ainoaa olentoa, maailman luoja rukoilemaan. Mutta kansa jumaloitsee kummallisia epäjumalain kuvia, ja temppeleissä jalat ristissä istuu antaen pappien itseään petellä. Tätä paitsi jokaisella kotonaan on jumalansa kuva, jota hän päivittäin rukoilee ja housuu, joll'ei hän rukousta kuule. Kiinalaisilla ei ole sunnuntaita, mutta he ovat päivittäin temppeleissä, eivätkä he alota mitään tärkeätä työtä, ennenkuin ovat rukoilleet temppelissä. Kiinalaiset virkamiehet "ku-an" Euroopassa mandarineiksi sanotut, ovat jaetut yhdeksään osaan, joilla vielä kuliakin on kaksi alaosaa. Eri luokat erotetaan lakkien eriväristen ja eriaineisten nappiensa suhteen. Korkeimmalla luokalla on vaaleanpunainen, toisella tummanpunainen, seitsemännellä ja kahdeksannella luokalla on kulta-

yhdeksännellä hopeanappi. Keltaisia silkiverhoja keisari lahjoittelee suosionsa osoitteeksi; muuten semmoista väriä ei virkamies saa käyttää. Kaikilla Kiinalaisilla virkamiehillä on väkensä suhteen aatellinen arvo.

Kiinan äärettömän valtakunnan pääkaupunki on Peking. Sen väkiluvusta on suuresti eroavaisia numeroita ilmoitettu. Ennen puhuttiin sen kahdesta miljoonasta, sittemmin puolestatoista, vaan viimeiset tiedot puhuvat ainoastaan puolesta miljoonasta, joten Peking ei ollenkaan olisi väkirikkain Kiinan kaupungeista. Varsinainen kaupunki on peninkulmaa ympäriinsä, jonka lisäksi tulee 12 esikaupunkia. Korkea ja leveä muuri, jolla neljät vaunut voivat rinnan kulkea, kiertää kaupungin ympäri. Kaikki portit ovat suuruudeltaan ja muodoltaan samanlaiset, ja niiden päälle on korkea tiilinen torni rakennettu. Jokaisessa on vahtisotamies, tullimies ja poliisipalvelija. Muutamilla porteilla on kummallinen nimi. Yhtä pohjaisista porteista sanotaan "hurmausportiksi", toista "pitkittävän rauhan portiksi". Neljästä itäisestä mainitsemme vaan "auringon nousun portin" ja "ison kaivannon portin"; eteläisistä "ijäisen ainaisuuden portin", ja muista "täydellisen rauhan portin", "viisauden" sekä "ylevään tieteiden" ja "sotaisen maineen portit". Melkein jokaisella portilla on satuloituja aaseja, joilla noin 36 pennillä saa ajaa kaupungin ympäri muureja myöten.

Maanjäristyksen pelosta on Pekingin rakennukset tehty hyvin leveitä; hyvin monta on puusta ja ainoastaan yksinkertaisia. Kaikki on laissa kirjoitettu. Laki sanoo, että ensi luokan virkamies saa asuntoonsa käyttää ainoastaan vissin määrän tiilejä, toisen luokan virkamies samoin ja vielä määrätyn luvun pylväitä huoneensa etusivulle, j.n.e. Keisarikin on tämmöisiin lain piireihin sulettu. Hän esim. on pakoitettu ensimmäisessä kerrassa asumaan. — Leveät ja säännölliset kadut ovat rikkaille ja komeilla kaupapuodeilla kaunistetut. Niin kansakkaita ja vilkkaita, kuin Euroopalaiset pääkaupungit ovatkin, antavat ne ainoastaan vaillinaisen kuvan Pekingin metelistä ja liikkeestä. Täällä on päättömiä kamelirivejä, kantaen kankaisempien maiden tuotteita, ja lukematon joukko kärryjä ja vaunuja, joilla vihanneksia y.m. maalta kaupunkiin viedään. Vaikka kaupungissa onkin moinen kihinä, hallitsee siellä kuitenkin paras järjestys ja varmuus, sillä järjestyksen pito on hyvin ankara. Kaupungin ympäristö on hyvin kallis. Kaikkialla nähdään viljavainioita ja puutarhoja hyvänhajuisine kukkineen ja puineen, joiden joukosta vanhat sypressit, lukuisat tempelit välkkyväisine tiileineen, ihania luostareja ja isoja hautauspaikkoja viheriöine, tuuheine lakkoineen kohoutuu. — Vuonna 1662 maanjäristys Pekingissä hautasi 300,000 ihmistä ja 70 vuotta myöhemmin hävisi 100,000 samalla tavalla.

Suurin, ihmisten käsillä rakennettu varustus on epäilemättä se 300 maatieteellistä peninkulmaa pitkä muuri, jonka jo 250 vuotta ennen Kristusta Kiinalaiset rakensivat maansa pohjaisosaa suojellakseen Tatarilaisilta. Tämä ääretön varustus on oikeastaan kahdesta muurista, joiden väli on täytetty maalla ja soralla. Korkeus sillä on 25 ja harjan leveys 15 jalkaa, ja leveimmillä paikoilla voi kuusi ratsastajaa helposti rinnan ajaa. Määrätyillä matkoilla tavataan siinä linnoitettuja portteja ja jokaisen 300 jalan päässä torni. Päätorni ja pääportti on jo sortunut ja monessa muussakin paikassa on vierymisiä tapahtunut, vaan niistä ei enää lukua pidetä.

Toinen Kiinalaisten suuri työ oli posliinitorni Nankingissa, jonka keisari Nung-Lo 680 eli 1403 j.Kr. teetti; sen kerrottiin olleen mitä erinomaisimmasti koristetun. Tämä ylistetty torni on jo kuitenkin hävitetty.

Kananhöyhenhuone Pekingissä.

Kananhöyhenhuone Pekingissä on kummallinen rakennus. Se on yksi ainoa iso sali, jonka laattiaa peittää paksu kanainhöyhenkerros. Kerjäläiset ja maankulkijat, joilla ei kotoa ole, saavat yönsä viettää tässä avarassa sänkykamarissa. Miehiä, vaimoja, lapsia, nuoria ja vanhoja otetaan siellä vastaan. Kukin laatii itse vuoteensa tähän höyhenmereen ja nukkuu sitte niin hyvin, kuin taitaa. Aamu kun koittaa, täytyy yövieraitten huoneensa jättää ja ovesa olevalle palvelijalle maksaa määrätyn maksun, yhden "sapek'in".[52] Tämän laitoksen alkuaikoina annettiin kullekin yövieraalle pieni peite; mutta hallitus kun huomasi, että he veivät usein peitteet mennessään, joko myytäväkseen tahi talvella verhoakseen, muutettiin se kohta. Mutta peitteiden kokonaan poistaminen ei myös sopinut; sentähden laitettiin mahdottoman suuri huopainen peite, joka peitti koko huoneen. Päivillä se riippuu katossa, ja iltasella, kun kaikki ovat rivittäin levolle asettuneet, lasketaan se nuorilla alas. Peitteessä on kullekin makaajalle reikä, josta hän voi päänsä pistää ilmaa hengittämään. Päivän koittaissa taas peite kattoon nostetaan. Sitä ennen kuitenkin annetaan "tam-tam'illa" [53] merkki että sitkeäunisetkin huomaitseisivat ja muistaisivat päänsä höyheniin kätkeä, ett'eivät jäisi kaulastaan peitteen reikiin kiikkumaan. Sanomaton kerjäläisjoukko ryömii nyt likaisesta höyhenmerestä, kääriäisee ryysyjään ympärilleen ja suurissa laumoissa[54] kukin haaralleen hajoilee einettänsä etsimään.

Eräs päivällinen Kiinassa.

Jokaiselle pöydässä istuvalle oli kaksi norsunluista puikkoa, pieni kapeateräinen ja kilpikonnaan kuori-päinen veitsi, posliinina lusikka, juomakuppi ja soja-kuppi,[55] jota Kiinalaiset käyttävät suolan asemasta. Lusikkaa käytetään sojaa ja soppaa syödessä; mutta minun täytyi käyttää sitä koko ruokajan, sillä minä en niillä kahdella puikolla mitään suuhuni saanut. Pöydän keskellä oli ääretön joukko pieniä posliinikuppeja, joissa oli semmoisia herkkuja, joita Kiinalaiset syövät varsinaisten ruokalajien välillä. Minulle on aivan mahdotonta luetella näitä herkkuja, vaan voidaan kuitenkin aavistaa niiden lukua, kuin sanon, että 72 pientä kuppia oli pöydällä. Päivällinen alkoi tervehdysmaljalla, jonka jälkeen kukin Kiinalainen pisti puikkonsa mikä mihin kuka kuhunkin kuppiin ja ahmi aika kiireellä mikä mitäkin. Ensimmäiseksi lajiksi saimme me ensin linnunpesäsoppaa, joka ei ole muuta, kuin hyvää linnunpesällä sekoitettua kanasoppaa. Nämä linnunpesät ovat pienytyt ja näyttävät ynnä maistuvat makaruunilta. Tämän jälkeen minä sain kuivatuita meripölyjä — niiksi sanotaan eräitä ilkeän näköisiä, mustia merieläimiä, joita varsinkin pyydetään Fidji-saaristosta. Ne olivat ulkonäöltään niin inhoittavan näköisiä, ett'en minä voinut niihin sattuaakaan; mutta minä en voi koskaan Kiinalaisen syömäkumppanini iloista katsetta, jonka tämä hänen himoruokansa häneen synnytti, unohtaa. Sitte tuotiin kanasopassa haudutettuja hain eviä; bamburuohon ja läskin seassa keitettyä vesilintua, sorsan kieliä, koiranmaksapiirakoita, kovaksi keitettyä kyyhkysen munia ja paljo muuta *hienoa* ruokaa. Edeltäpäin oli kaikki leikelty pieniksi viipaleiksi ja rustot sekä luut poistettut. Ruoka kannettiin kupeilla; leipää tarjottiin hyvin pienissä paloissa, mutta riisiä oli yltäkylältä, ja sitäpä Kiinalaiset leivän asemasta syövätkin. Oikein hupaista oli katsoa, kuinka näppärästi Kiinalainen kahdella puikollaan sieppasi ruokaa kupista. Ne pitivät puikkojaan peukalon, etu- ja keskisormen välillä kuin nipistimiä ja nielivät palan toisensa perästä kuin sudet, ja tavan takaa lusikalla sieppasivat soppaa eli lientä sekaan. Ruokalajien välillä tarjottiin teetä pienissä kupeissa. Kiehuvaa vettä oli kaadettu teelehtien päälle kuppiin; ett'eivät lehdet suuhun tulisi, pidetään kansi aina kupin päällä niin tiviisti, että teevesi ainoastaan juoksee aluskuppiin. Ruoka-aika kesti melkein kolme tuntia, ja kuitenkin aina joko syötiin taikka juotiin.

Hautajaiset Kiinassa.

Kun joku isä, äiti tahi joku vanhempi sukulainen kuolee, saavat kaikki sukulaiset siitä tiedon. Kuolleen jälkeläiset istuvat kaikki valkeissa vaatteissa alenevassa (sukulaisuuden suhteen) järjestyksessä — valkoinen on heillä murheen väri — laattialla ja itkevät samalla, kuin naiset oikein parkuvat. Sitte kuolleen ystävät tuovat valkoisen palttina- eli silkkihurstin, joka pannaan ruumiin päälle. Nyt astuu likeisin miehinen sukulainen, muun suvun seuratussa, virralle eli likimmäiselle lähteelle posliinikuppi kädessä "vettä ostamaan", niinkuin he sanovat. Sitä varten on kupissa kaksi vaskirahaa. Tällä vedellä pestään ruumiin kasvot ja ruumis. Tämän jälkeen ruumis puetaan semmoiseksi, kuin hän eläissäänkin oli ja pannaan arkkuun. Arkun laudat ovat neljän viiden tuuman paksuisia; sen pohjalle on ripistetty sammuttamatonta kalkkia. Sitte, kuin arku on pantu kiinni, tehdään se sementillä ilmanpitäväksi; tätä paitsi on se sisältä ja ulkoa keitinöljyllä silattu. Viimeiseksi pannaan arkun kannelle taulu, johon kuolleen nimi ja arvo on kirjoitettu; ne samat sitte hautakiveenkin kaivetaan.

21 päivän kuluttua vietetään sitte hautaansaattajaiset. Kuolleen taulua kannetaan kullatussa kantotuolissa; taululla ovat suisutus- ja uhriaineet. Saattojoukkoon kuuluu myös musikantteja; muutamat pilliä puhaltavat, toiset lyövät määrättyin aikain kuluttua kolmesti rumpuun. Lapset ja sukulaiset seuraavat taulua valkeissa vaatteissa; haudalle kun tullaan, alkaa uhraus ja monet muut omituisuudet. Kun uskotaan kuolleen tarvitsevan rahaa ja vaatteita, poltetaan haudalla paperiin maalattuja rahoja ja vaatteita. He, kun ovat hyvin säästäväisiä, luulevat nämä käyvän todellisten verosta. Ruumiin haudattua kannetaan taulu juhlasaatossa takaisin, ja jos jälkeläiset ovat rikkaita, asetetaan se omituiseen, n.s. esi-isäin saliin; köyhät asettavat taulun muihin huoneisiin ja suitsutuksen eteen.

Hautausmaat eivät täällä koskaan ole kaupungeissa, vaan niiden viereisillä kukkuloilla ja hedelmättömillä paikoilla. Kerran kevään ja syksyin menevät asukkaat miehissä siistimään hautoja ja uhraamaan niillä. Lähtiessään he sitte koristavat haudat valkoisilla ja punaisilla paperihihnoilla. — Varsinainen suruaika oikeastaan olisi 3 vuotta, mutta tavallisesti sitä lyhennetään kolmella yhdeksästä eli 27 kuukaudella. Lapset eivät saa vanhempainsa kuoleman jälkeen mennä naimiseen, ennenkuin suruaika on loppunut. Kiinalaisilla on, niinkuin tiedämme, ajellut päät; mutta surun merkiksi he antavat hiukset kasvaa. Keisarin kuoleman jälkeen ei kukaan saa ajella hiuksiaan sataan päivään.

Java.

Java-saari (Tschava) on maailman runsaimmasti siunatuista maita. Mutta siunauksen rinnalla asuu siellä kauhistus ja hämmästyks; sillä saarella on tulivuoreinen (vulkaaninen) luonto, ja hedelmällisyyden ja ihanuuden syyt ovat myös kauhistavimpain hävitysten syyt. Niin kävi esim. v. 1822, jolloin tulivuori, Galongoeng, saaren länsiosassa pitkän lepoajan perästä yht'äkkiä kitansa aukaisi ja hirmuisella jyrinällä hautasi tuhka- ja kivisateella 124 kylää 5,000 asukkaineen, kahvi-istutuksineen ja peltoineen. Missä ennen hymyilevänä paratiisi kukoisti, siinä oli nyt kaikki kuollutta ja mustaa. Mutta, jos nyt menemme tälle kamalalle paikalle, niin näemme tuskin jälkeäkään enää siitä hävityksestä. Rikas, kukoistava ja ihana kasvimaailma kaunistaa tätä uutta hedelmällistä maanlajia; ei ainoatakaan autiota paikkaa näy, ja uudet kahvi-istutukset kaunistavat sen hedelmällisiä aloja. Tulivuoren aukko on jo sammunut, ja kaksi vähäistä savupatsasta ainoastaan enää ilmoittaa maanalaisesta, riutuvasta tulesta.

Javan asukkaat ovat Euroopalaisia, Arabialaisia ja Kiinalaisia — Javalaisia. Nämä ovat keskikokoisia, kellahtava ihoisia. Niin kauvan kuin Javalainen on lapsena, keritään osa hänen hiuksistaan, toinen osa yhteen sidotaan. Viilatut ja mustat hampaat (valkoiset hampaat kuin koiralla ovat muka rumat), ja tupakin purekselemisellä rumennettu suu ovat vanhempain Javalaisen tunnusmerkit. Naiset voitelevat mielellään otsansa riisijauhoista valmistetulla purppuralla ja vartalonsa ylä osan yrteistä ja kukista valmistetulla keltaisella "boreh'illa", jonka hajua Euroopalaiset kauhistuvat. Vaateparsit ja asunnot ovat yhtä yksinkertaiset. Huoneet, joita melkein ainoastaan makuupaikkoina käytetään, ovat banburuohosta tehtyjä. Hukkaan siellä ruokahuonetta etsii, sillä niin päivällinen kuin iltanenkin syödään aina paljaan taivaan alla. Sillä Javalainen istuu perheineen maalle levitetyllä matolla ja nauttii yksinkertaista ruokaansa: aamusella kuppi kahvia parin riisikyrsäsen kanssa; puolipäivänä riisiä ja "sambel'ia" (se on pippurin, suolan, kuivan lihan, vihanneksien j.s. sekoitus). Herkuiksi pannaan myös hänen matolleen — sillä pöytä ei hänellä ole — kuivattua eli palvattua hirvenlihaa, muutamia matojen lajia, rapuja ja ankan munia. Hän kun on luja mahomettiläinen, kammoo hän läskiä ja väkeviä juomia. Syödessä käytetään sormia kahvelin sijassa, ja lusikat tehdään kokospähkinän puoliskosta; veitsiä ei käytetä ollenkaan. Asunto saa valonsa ja ilmansa ainoastaan ovesta. Yksi riisilato ja talli hevosille ja lehmille on usein asunnon läheisyydessä. — Ylhäisten asunnot köyhäin asunnoista eriävät ainoastaan siinä, että ne ovat isompia ja että muutamissa on pöytä ja lavitsoita. Aateliset asuvat palatseissa, jotka ovat Euroopalaiseen tapaan sisustetut, mutta ei Euroopalaisella maulla. Turhamaisuus ja loiston himo sitävastaan nousee kovin korkealle. Niin esim. eräs matkustavainen huomasi peilejä vaakasuoraan asetetuiksi, kuin niille ei muuten tilaa ollut. Suurin loistonhimo kuitenkin ilmestyy ruhtinoissa. Javalla on nykyään ainoastaan kaksi semmoista, jotka kuitenkin ovat Alankomaiden vasalleja.

Nämä korkeat sultanit — joiksi ruhtinaita sanotaan — kun kansalleen yleisesti näyttäytyvät, ovat he mahdollisimmassa komeudessaan. Alamaiset pitävät sen tavattomana sultanan arvon ja alentumisen osoituksena, että hän tahtoo heidän kanssaan seurustella, ja että he pitäisivät tämän kunnian sitä suuremmassa arvossa, näyttäytyä sultaniin vaan aniharvoin. Hän esiytyy komealla seuralla, johon pian koko kansa yhdistyy. Aivan sultanan edellä käy neljä keihään kantajaa, joilla keihäät ovat pystyssä ylhäällä. Keihäänkantajien edellä on muita korkeita miehiä; mutta ei koskaan kahta eli kolmea enempää, ja heidän keihäänsä eivät saa olla pystyssä, vaan vähän kallellansa. Toinen sultanan tunnusmerkki on auringonvarjostin. Hänellä yksinään on kullattu auringonvarjostin, joka on niin suuri, että neljälle miehelle on kylliksi työtä sen pitämisessä hänen päänsä päällä. Varjostin on keltaisilla silkkihetalehilla reunustettu ja kannetaan kuusi kyynäräisessä varressa, joka on punaisilla ja keltaisilla maalirenkaililla kaunistettu. Kuningattarella, ruhtinoilla ja ylhäisillä aatelismiehillä on viheriä kultareunuksinen varjostin. Kun sultani näin armollisena näyttäytyy kansalle, kannetaan silloin myös esi-isäin kalleuksia, jotka ovat kultaisia koristuksia, mitkä kulkevat perintönä sultanalta sultanille. Nämä kultakalut tavallisesti kuvaavat norsua, käärmettä, härkää, hirveä ja kukkoa. Koristuksia kannetaan kohta sultanan perässä ja niiden jälessä seuraa useita ihmisiä kantain sultanan muita kultakalleuksia. Siis yksi kantaa hänen kultaista betelrasiotaan, toinen hänen kultaista sylkilaatikkoaan, kolmas hänen kultaista maljaansa, neljäs hänen kultaisia lautasiaan j.n.e. Matkue päättyy suureen keihäänkantajajoukkoon, jonka keskellä ruhtinaat ja aatelismiehet seuroineen kulkevat.

Sultania matkoillaan seuraa aina joukko kalliita hevosia. Näistä on kaksi aina sultania varten satuloittu. Valtaistuin, kullalla ja hopealla kaunistettu, kuletetaan myös aina hänen matkoillaan.

Kansa ihmettelee tätä loistoa syvimmällä kunnioituksella ja siitä huomaa oman mitättömyytensä. Tämä tunne ruhtinaalle tuottaakin jumalallisen kunnian ja antaa alituista ravintoa ylivaltiajan korkeudelle sekä kasvattaa hänessä sitä uskoa, että kansa on ainoastaan hänen tähtensä. Kansan alamaisuus näyttäytyy myös sen puheessa. Itsepä ylhäisimmätkin nimittäytyvät, hallitsiaa puhutellessaan, hänen orjikseen; useinpa vielä "kehnoiksi orjiksi". Keskinäisessä seurustelussaan eivät he koskaan sano "minä", vaan "teidän alammaisin palvelijanne". Ruhtinaan päätä he sanovat "temppelin huipuksi," hänen silmiään "jalokiviksi" ja hänen kasvojaan "aurinkoksi." Kun on kysymyksenä ruhtinaan puhe, kuolema, syöminen ja makaaminen, niin puhutaan hänen: "käskystä, maailman jättämisestä, virvoituksestaan, levostaan". Javalaisilta ei suinkaan puutu huvin ja ilon aiheita. Ennen kaikkia eläinleikit heitä miellyttävät, ja erittäinkin kukko sotaisella halullaan ja urhoollisuudellaan heitä

ihastuttaa. Kukkojen jalkoihin usein sidotaan rautapiikit, että taistelu verisempi olisi. Köyhimmät käyttävät heinäsiirkkoja taisteluskankareina. Nämä eläimet ärsytetään taistelun himoisiksi päätä heinän korrella kutittamalla. — Kansa rakastaa peliä oikein vaistomaisesti, ja kaikki, ruhtinaasta aina palvelijaan asti, pelaavat korttia.

Se on sama, yksinkertainen, lapsellinen kansa, joka antaa itsensä vietellä maailman vaarallisimpiin töihin, nimittäin yleensä kuuluisain syötävien pääskyn pesien kulettamiseen. Nämä pesät ovat nimittäin varsinkin Kiinalaisten herkkupaloja ja ovatkin heille kullan arvosta. Javan etelärannikon lukuisissa rotkoissa on miljoonia pieniä, harmaita pääskyjä. He rakentavat pienet pesänsä muutamien satojen jalkojen korkuisiin rotkojen pystysuoriin seiniin; pesät ovat liima- eli hyytelömäisestä aineesta tehty. Näissä, pääsemättömissä paikoissa, joita valtameri monta sataa jalkaa korkealle kuohuvine aaltoineen huuhtelee, luulevat ne pesäinsä säilyvän ihmisten ahneudelta. Kuitenkin pettyvät nämä linturaukat; sillä aaltojen hyrskkeestä ja musertamisen uhkauksista huolimatta kiipeilevät ihmiset pesille, kun kullan himo, mielen hurmaus ja taikausko heitä vetää.

Kolmesti vuodessa he riistävät näitä pesiä. Tämä on mitä vaarallisinta tointa, vaikka meri tyynikin olisi. Javalaiset nousevat tikapuita myöten aina kahden sadan jalan korkuiselle pystysuoraan kohoavalle kallioseinälle. Kun he ovat likellä rotkoa, jossa pesät ovat, odottavat he kunnes hyökkäävä aalto on takaisin painunut ja sitten äkkiä luolaan kiipeävät. Sinne he ovat asettaneet bamburuohoisia telkimiä, joilla he käsin pesiä kaivelevat taikka pitkällä koukuilla niitä repivät. Samalla aikaa aallot luolaan ajautuvat ja jo sieltä palautuvatkin. Mutta jos nyt työskentelijäin luolassa ollessa meri äkkiä kuohahtaa, syöksevät aallot pikaisesti, täyttävät luolan ja nielaisevat onnettoman pohjattomaan hautaansa. Mutta myös muut onnettomuudet heitä uhkaavat. Telkimet usein murtuvat ja miehet putoavat kuohuihin; pyörtyminen myös täällä monen saavuttaa, jolloin se kallioon kuoliaaksi rutistetaan.

Mutta kuinka Javalaiset, joilla on niin vähä tarpeita ja jotka ovat niin onneensa tyytyväiset, voidaan näin vaaralliseen toimeen saada? Sitä varten pannaan kaksi viehätintä liikkeelle: taikausko ja opiumin hurmoitus. Kun linnunpesäin kuletusaika on tullut, laitetaan juhlia ja uhria vuorihengille, joita näissä luolissa luullaan asuvan. Pienissä uhrimaljoissa tarjotaan niille kukkia ja hedelmiä, lihaa ja vihanneksia, joita sinne tänne vuorelle asetetaan. Vellamo veden emäntä on tässä etenkin tärkeä. Aitan ovella, johon linnun pesät ko'otaan, on hänen kunniaksensa komea vuode, ja pyyntöajan jokaisena torstain iltana viedään sille uusia uhreja. Lamput sytytetään, suitsutetaan, ja toimitetaan sanalla sanoen kaikkia taikauskon hullutuksia. Semmoinen on uskonnollinen valmistus tähän vaaralliseen työhön. Mutta vielä on toinenkin, nimittäin mielen hurmoaminen. Yöllä ennen työn alkamista vietetään juhlaa. Musiikki, hyppelijättäret ja huvitukset karkoittavat ajatuksista uhkaavan vaaran. Opiumia tarjoillaan suurin määrin ja pianpa vieraat hyppelevät ja hurmoavat itsensä pyörryttävillä nesteillä; jonka perästä he ehkä jo ensi yönsä meren helmassa lepäävät.

Kummallinen myrkkylaakso on Javassa. Tiheästä aarniometsästä kun tullaan ja noustaankorkealle kukkulalle, avautuu yht'äkkiä katsojan eteen hirvittävä erämaa, oikea manala — kapea alaston laakso. Ei ainoatakaan kasvillisuuden jälkeä näy tässä auringon polttamassa laaksossa. Eläinten luurankoja näkyy siellä ja täällä. Usein näiden asennosta nähdään, kuinka esim. peloittavan tiikerin kuolema on saavuttanut samassa silmänräpäyksessä, kuin hän on saaliisensa iskenyt, ja kuinka petolintu, joka lämpöiselle ruumiille laskeutuu, atriaansa mässätessä henkensä on heittänyt. Suuria kovakuoriais-, muurahais- ja muita hyönteiskasvoja nähdään myös täällä. Tämä on kuoleman eli myrkkylaakso. Tämän paikan kuolettavuus tulee hiilihaposta, joka maasta kohoaa ja raskautensa tähden tästä niin hitaasti haihtuu. Samoin kuin Neapolin viereisessä koiraluolassa ja Pyrmontin läheisessä höyryluolassa samanlainen höyrylaji jok'ainoan niissä maata lähestyvän tappaa, samoin täälläkin käy. Pystyssä käypä ihminen voi ainoastaan vahingotta tässä erämaassa kulkea.

Dajakit Borneon saarella.

Borneo on Itä-Indian saareista melkein tuntemattomin. Dajakeiksi sanotaan lukuisinta, voimallisinta ja raa'inta tämän saaren kansaa. Heidän asuntonsa ovat kurjat; muutamain lyhkäisten puupylvästen päähän asetetaan katto. Seinät ovat yhteen neulotuista palmun lehdistä, joita katoksikin käytetään. Yksi pöytä höyläämättömällä kannella ja möhleillä jaloilla, pari mattoa, muutamia sammaleilla täytettyjä tyynyjä sekä mahdollisesti joku rautainen pata ja ase, joka seinällä riippuu, tekevät huonekaluston. Kattoon ovat hirtettyjen vihollisten valkoiset pääkallot ripustetut. Näitä käytetään lautasina ja juoma-astioina. Dajakein majat eivät aina ole maahan raketut, vaan yhtä usein ja vielä useimminkin ovat ne puissa, joiden lehdet he yhteen palmikoitsevat. Tavallisesti sinne eivät johda mitkään portaat, joita Dajakit eivät tarvitsekaan, sillä he kiipeilevät kuin oravat.

Dajakit ovat keskikokoisia ja tanakoita. Kasvojen väri on vaalean ruskea, pää paksu ja leveä, nenä

latuska, ja suussa ovat paksut huulet. Korvat ovat kummallisimmat; sillä lapsuudessa kaivetaan korvalehtiin reiät, ja nämä reiät suurennetaan yhä isompain ja isompain puunaulain tukkimisella niihin; ja näinpä ne saadaan viimein niin suuriksi, että korvalehdet olkapäihin ottavat. Varpaat ovat horrossa ja jalat ilkeän leveät, miten kaikilla Indialaisilla kansoilla, koska ne aina avojaloin kävelevät. Dajakit käyvät melkein alastomina; ainoastaan vyötäisillä heillä on ruskeista niinistä vyö. Sateella he käyttävät palmun lehdistä neulottua päähinettä. Semmoinen hattu näyttää suurelta, pyöreältä kannelta ja suojelee koko ruumiin.

Miehet antavat hiuksensa kasvaa niin, että ne ulettuvat olkapäille; vaimot eivät hiuksiansa koskaan leikkaa. Dajakilaisnaisten pitkät, pikimustat hiukset näyttäisivät siis erittäin kauneilta, jos he ymmärtäisivät niitä vähänkin maullisesti siistiä. Vaimot ovat miehiä kauneimmat. Melkein kaikki tyttäret naidaan jo yhdeksän ja kymmenen vuoden vanhoina. Yksikään nuorukainen ei saa vaimoa, joll'ei hän voi näyttää voittomerkkiään, ja itse rumimmatkaan naiset eivät tekisi semmoista häpeätä, että menisivät miehelle, joka ei ole itselleen hankkinut jotakin voittomerkkiä. Mutta ne ovat hirmuisia voittomerkkejä, joita sulhaselta vaaditaan, nimittäin tapettujen vihollisten pääkalloja. Naimiseen mennessä ei koskaan kysytä vanhempain tahtoa, vaan kun joku nuori mies tyttöä kosii, vie hän hänelle kolme pääkalloa ja kysyy jos hän tahtoi ne ottaa lahjaksi. Jos hän ne ottaa, myöntyy hän, ja samana eli seuraavana päivänä häät vietetään. Se käy näin: Koska tyttö on pääkallo ottanut morsiuslahjaksi, menee sulhanen takaisin majaan, jossa hänen vanhempansa ja sukulaisensa häntä odottavat; nyt he menevät joukolla morsiamen kotiin. Ovella he voitelevat sulhasen kukon verellä ja morsiamen kanan verellä. Rakastajat tarjoavat toisillensa veriset kätensä, ja näin on vihkiminen toimitettu. Tästä hetkestä jää vaimo miehensä huoneeseen, ja siellä hänellä ei tapaa olla hupaiset päivät; sillä vaimo on miehensä orjatar. Hänen täytyy viljellä riisipelto, viedä kotiin otukset, joita mies metsästäissään ampuu, suolata lihat, ne kuivata auringon paisteessa, kalastaa ja sanalla sanoin tehdä kaikki, miehen matollaan loikuessa ja aseitaan puhdistellessa, joka onkin hänen ainoa kototyönsä.

Dajakit syövät kaikenlaisia eläimiä, joita käsiinsä vaan saavat. Sammakoita, konnia, rottia, käärmeitä ja krokodiileja syövät he yhtä mieluisasti, kuin hirviä ja metsäsikoja, joita metsät täynnä vilisevät. He eivät koskaan lihaa keitä, vaan ripistelevät sille vähän suoloja ja kuivaavat sen auringon paisteessa. Pienemmistä eläimistä he ainoastaan nahan nylkevät ja hiilillä sitte koko eläintä korventavat; mutta useimmasti he syövät lihaa tuoreena suolan ja pippurin kanssa. Riisiä he keittävät vedessä, johon panevat hiukan suoloja ja mausteita. Keittoa syödään pääkalloista, liemi juodaan ja sakeampi syödään kourilla. Syödessään he eivät istu pöydässä, vaan makaavat laattialla. Huoneissaan ei ole erinomainen puhtaus; mutta itse Dajakit ovat siistejä: ne pesevät itsensä ehtimiseen syönnin edellä ja kylpevät kerran päivässä. Keskenänsä he ovat uskollisia ja luotettavia; ennenkuin Dajakilainen varastaisi kourankaan riisiä naapuriltaan, kuolisi hän mieluummin nälkään.

Kiinalaiset, joita Borneon rannoilla asuu, käyvät Dajakein kanssa kauppaa; mutta he kun eivät ensinkään rahaa tunne, on kauppa vaan vaihtamista. Virtain rannoilla on muutamia vapaapaikkoja, ja sinne Kiinalaiset vievät tavaroitaan, varsinkin suoloja, tupakkia, betel- eli areka-pähkinöitä,[56] riisiä, lasihelmiä, pieniä kuvastimia ja pieniä punaisia vaatteenkappaleita. Kaikilla näillä tavaroilla on määrätty hintansa. Niin pian kuin Kiinalaiset ovat tavaransa määrätuille vapaapaikoille saaneet, menevät he pois ja palaavat takaisin 8 eli 14 päivän kuluttua, jolloin tavaransa ovat niiden tavaroiksi vaihdetut taikka koskemattomat. Dajakilaiset antavat etenkin: "ding-ding'ia" eli kuivaa lihaa, hiomattomia diamantteja ja kultaa, jota he tuovat sisämaasta, joissa virrat kultahiekkaa kulettelevat.

Dajakein aseet ovat yksinkertaisia, mutta erinomaisen hyviä, vaikka he eivät tunnekaan tuliaseita.

Aseina ovat pääasiallisesti miekka (klemang), iso puukko (parang), kilpi, heittokeihäs ja puhallustorvi, josta myrkytettyjä nuolia puhalletaan.

India.

Himalajan vuorijonosta eteläänpäin levitäkseni 65,000 neliöpeninkulmaa avara Länsi-Indian niemimaa, jolla on kolmion muoto. Niemimaan länsirannikkoa sanotaan Malabariksi ja itärannikkoa Koromandeliksi. Himalajasta juoksee monissa mutkissa Sind eli Indus Arabian mereen. Yläosassaan tämä virta juoksee ihanan Kaschmir-vuoriston lävitse; vuoren ihana ja lauhkea ilmanala tuottaa mitä jaloimpia hedelmiä. Tänne ovat monen kansan sadut paradiisiin tehneet. Suullaan Sind muodostaa hiekkaisen, puuttoman ja terveydelle vahingollisen delttamaan. Himalajasta juoksee myös Indialaisten pyhä Ganges-virta. Vahvistettuna yhdellätoista suurella sivuvirralla, joista Bramaputra suurin on, juoksee se kaakkoista suuntaa Bengalin lahteen. Ganges'in rannalla on Indialaisten pyhä kaupunki Benares lukuisine epäjumalan temppeleineen. Niemimaan 10 ja 15 peninkulman levyisen rantueen täyttää myrkyllinen ilma, joka on oikean ruton synnyttäjä, sen murhaenkeli, joka maailman ympäri

liitelee.

Tämän leveän rantatasangon eteläpuolella kohoutuu Dekan ylänkö. Samalla kuin Indian tasangolla vallitsee tukehduttava kuumuus ja rankkasateet tulvailevat, on Dekassa viileä ilma. Alituisesti vihannoitsevaiset puut täyttävät tämän alangon, jota ei liaksi auringon poltto, ei lumi eikä jää vaivaa. Ikuinen kevät kaunistaa näitä siunattuja seutuja.

India on vesinen maa, jossa on noin tuhannen laivakulkuista virtaa. Maan kasvullisuus on runsas. Riisistä saadaan kaksi ja kolme satoa vuodessa. Siellä tavataan ruohoja, joiden varret näyttävät onsilta puilta. Ebenholssit ovat jo vanhastaan kiitetyitä. Leipäpuu ja bananipuu antavat runsaat ravinnokset, ja indigoväri on kyllä tunnettu. Muskottipähkinöitä ja mausneilikoita, inkivääriä ja monta pippurilajia saadaan Indiasta.

Rikas on Indian eläinmaailma. Virroissa krokodiilit väijyvät; pensaisissa vilahtelevat myrkylliset käärmeet ja niiden joukossa myös vaarallinen lasisilmäkäärme. Kuumalla ja kostealla rannikolla tavataan myös verenhimoinen tiikeri, pantteri ja jalopeura, voimallinen norsu ja sarvikuono. Metsät ovat täynnä lukuisia loistovärisiä lintuja. Maa kätkee täällä poveensa diamantteja ja jalokiviä, jotka puhtaudessa ja kovuudessa voittavat muiden maiden samanlaiset.

Asukkaat ovat yleensä tumman ruskeita ja keskikokoisia, solakoita ja usein kauniita ja lempeäkasvoisia. Otsaansa he maalaavat valkoisia, keltaisia ja puuaisia juovia. Alhainen väestö on puolialasti; ylhäisemmällä ovat valkoiset ja vaaleansiniset verhot ja usein myös renkaat nenässä ja korvissa. Ravintona käytetään riisiä, vihanneksia ja hedelmiä. Koko kansa on jaettu neljään pääluokkaan. Ensimmäiseen kuuluvat bramanit (papit ja oppineet), toiseen sotilaat, kolmanteen maanviljelijät ja kauppijat, neljanteen käsityöläiset ja palvelijat. Jokainen kuuluu syntymäsaatyynsä. Se, joka ei mukaudu luokkansa järjestykseen, hyljätään luokastaan eivätkä muutkaan luokat häntä vastaan ota. Hänen täytyy tulla "pariaaksi". Pariaat eivät kuulu mihinkään luokkaan ja ovat kokonaan ylenkatsotut. Ei kukaan tahdo heidän kanssaan mitään tehdä, ei juoda eikä syödä.

Indiassa on Braman usko. Brama on ijankaikkinen kuolematon jumala. Hän loi kolme jumaluutta: Braman, maailman luoja; Vischnun, ylläpitäjän; Schivan, hävittäjän. Brama on luonut monta henkeä, joista muutamat lankesivat, vaan toiset pysyivät uskollisina. Langenneet ovat puhdistettavat; sentähden loi Brama monta maailmaa, joihin myös maa kuului. Ihmisten ja eläinten ruumiit ovat langenneiden henkien asunnoita. Jos he tulevat puhtaiksi, pääsevät he Braman luoksi taivaasen; jos ne pysyvät pahoina, pitää niiden uudestaan mennä toisten ihmisten ja eläinten ruumiisiin. Tämä on sielun-vaellus. Uskonoppi on Indialaisten pyhissä vedas-kirjoissa kirjoitettu. Kirjanoppineet vaeltavat kaupungista kaupunkiin, kylästä kylään, asettautuvat jonkin puun varjoon, istuttavat bamburuohoja ympärillensä, kaunistain ne kukilla ja lipuilla ja kertovat ympärillensä kokoontuneelle kansalle tarun jumalistaan. He opettavat kansalle, että sen, joka tahtoo autuaaksi tulla, täytyy lakata oikeasta työstä ja ajattelelattomana vaipua ijankaikkisuuden helmaan niin, että hän kokonaan maailman unohtaa. Tätä tietysti eivät kaikki voi; mutta hurskaat sitä koittavat. Nämä, pitkähiuksiset, likaiset ja muutamilla ryysyillä käärityt olennot istuvat yleisillä paikoilla, epäjumalain kuvien edustoilla ja kaikki lankeavat hartaasti heidän eteensä. He koittavat etsiä autuuttansa keksimällänsä ankaralla itsensä piinaamisella. Yksi ripustaa itsensä käsistään puuhun ja riippuu siinä, kunnes kädet kuolevat ja kuivavat; toinen makaa rautaisella teräväpiikkisellä vuoteella; toiset taas katsovat aurinkoon niin kauvan, kuin silmänsä sokeutuvat. Epäjumalain kuville, joita on puusta, kivistä, vaskesta ja kullasta, kannetaan uhreja loistaviin temppelihin. Paras on Schivan, ihmisen muotoinen 32 käsinen kuva; jokaisessa kädessä sillä on veitsi, ja kaulan ympärillä on pääkalloilla "kaunistettu" nauha. Jumalain juhla vietetään äärettömällä loistolla. Kuuluisin juhla pidetään Kesäkuussa Dschaggernautin kunniaksi Bengalissa. — Indialaiset kylpevät ahkerasti pyhässä Ganges-virrassa. Kuolevaiset ihmiset kannetaan virran rannalle, ja virran pyhällä ravalla pyyhitään heidän suutaan ja nenäänsä. Ruumis heitetään pyhään veteen eli poltetaan. Indialaiset antavat suurimman arvon ulkonaisille töille; mutta sydämen puhdistumisesta eivät he tiedä mitään. Joka tietää tehneensä jotakin pahaa, hän vie korvaukseksi temppeleihin jonkun lahjan taikka kylpee tahi mainitsee jonkun jumalan nimeä muutamia satoja kertoja perättäin.

Portugalilainen Vasco de Gama kun oli Itä-Indian meritien löytänyt, alkoivat katolilaiset innollisesti kristillisyyttä levittää tähän rikkaaseen ja ihanaan maahan. He löysivät sieltä jo ennen kristityitä, jotka sanoivat itsiään tuomas-kristityiksi. Vuonna 1705 lähetti Tanska Itä-Indiaan evankeliset lähetyssaarnaajat Ziegenbalg'in ja Plütschau'n, jotka perustivat ensimmäiset evankeliset laitokset Tranquebar'issa Koromandel-rannalla ja käänsivät ensimmäiset Indialaiset. Viime aikoina on ankarasti koetettu evankeliumia saarnata Indiassa. Koska Englantilaiset hallitsevat suurimman osan Länsi-Indiasta, voivat he paljo auttaa lähetyssaarnaajain tointa. Madras, Bombay ja Kalkutta ovat lähetystoimen pääpaikkoina. Mainioin lähetyssaarnaaja oli Preussilainen Karl Rhenius, joka vuodesta 1815-1838 vaikutti Indiassa. Hänen pääpaikkansa oli Palamcotta, likellä Indian eteläisintä niemekettä, Kap Komorinia. Lähetyssaarnaajain elävät esitelmat vaikuttivat asukkaisiin; hengettömällä hiljaisuudella he kuuntelivat hänen saarnojaan. Useat antoivat itsensä kastaakin; kirkko rakennettiin, kouluja

perustettiin ja kristillisiä kirjoja levitettiin maahan. Pian kristilliset seurakunnat Indiassa kukoistivat. — Lähetyseurat Englannissa, Skotlannissa, Berlinissä, Leipzigissä ja Baselissa lähettivät alituisesti uusia lähettiläitä. Heidän toimensa ei turhaan mennytkään. Nykyjään saarnataan jo noin kahdessa sadassa paikassa, ja evankeliset saarnaajat samoilevat maan poikki ja pitkin. Kuinka vähäinen kuitenkin on kääntyneiden luku, jos sitä verrataan pakanoiden miljooniin! Mutta aika on tuleva, jolloin evankeliumin valo on valaiseva Indian pimeätä yötä; aavistava tunne siitä jo Indialaisia kammoittaakin. Itä-Indian niemimaa, jota suuret virrat risteilevät, on vielä hyvin tuntematon. Birman kuningaskunnassa, Bengalin lahden itärannalla, asuu noin neljä miljoonaa ihmistä. He ovat lyhytkasvuisia, tumman ruskeita, maalatuista ja tuuhea-, mustapartaisia. He pukeutuvat kirjaviiniin vaatteisiin, ovat vilkkaita ja urhoollisia mutta uskomattomia ja viekkaita. Kristillisuus on täällä tehnyt vielä vähemmän, kuin läntisellä niemimaalla.

Benares.

Majesteettillisen Gangesvirran vasemmalla rannalla, paratiisimäisessä seudussa ja Hindustanin sydämessä komeilee vanha Bramanilais-kaupunki Benares. Se on rakennettu puoliympyräisesti virran rannalle. Ulkonaisesti tämä pyhä kaupunki eroaa paljon muista tavallisista Indian kaupungeista. Joukko kullattuja tornihuippuja, joita lukemattomat loistavat rakennukset, huoneet ja palmut ympäröivät, tekevät vieraasen mahtavan vaikutuksen. Melkein kaikkia Itämaisia kansoja on tänne keräytynyt. Sen suuren puoliympyrän pohjais- ja länsiosaan ovat Euroopalaiset ja varsinkin Brittiläiset asuntonsa asettaneet. He asuvat avaroissa bamburuohoisissa huoneissa.

Mentäissä kaupunkiin, ei nähdä suurta porttia, joka johtaisi leveille kaduille. Korkeasta, ahtaasta ja synkästä portista tullaan kapeille, mutkaisille ja pimeille kaduille, jotka ovat niin kapeita, että kaksi kuormanvetäjää tuskin toisensa sivuitse pääsee. Huoneiden luku lasketaan noin 30,000, ja jokaisen seinälle on heleillä väreillä maalattu kihiseviä ihmisjoukkoja, norsuja, härkiä, jumalia ja jumalattaria, kummallisia päitä ja käsiä. 175,000 ihmiselle, joita alituiset pyhiinmatkustajat vielä lisäävät, on 1,000 Hindulais-temppeleitä ja yli 300 mahomettiläistä kirkkoa. Jos siis mennään toisesta portista sisäkaupunkiin, nähdään temppeleitä vieressä. Lukemattomat, jumalain kuvilla koristetut, muutettavat rukoustuolit vieläkin kaventavat kapeita katuja. Joukko syötetyitä, kaiken ikäisiä härkiä, jotka ovat kesyjä, kuin koirat, käyskentelevät yleinä ja oikein herramaisina katuja pitkin, tahi sulkevat niitä kokonaan. Täällä nähdään paljon ihmisiä, jotka polviaan notkistellen näitä härkiä kaunistelevalta kukilla ja kunnioittain tervehtävät niitä. Voi sinua, jos kurillasi survaisit näitä laiskoja eläimiä, jotka eivät tieltäsi väisty! Silloin kansa sinun palasiksi repisi.

Jos kärsimyksesi on kaiken tämän kestänyt, ja sinä tulet toiseen kaupungin osaan, niin kohtaa sinua toinen kovempi koetus. Härät tosin ovat kadonneet, mutta sen sijaan juoksee ja kiipeilee lukemattomia apinoita, kaikki Indialaiselle jumalalle pyhitettyjä. Ne kiipeilevät katolta katolle, akkunalta akkunalle; et silmänräpäystä saa sinäkään olla niiltä rauhassa; ne sieppaavat sinun päähineesi ja juoksevat hartioillesi. Katon koristeiden takaisista kätköistään hyökkäävät ne äkkiä esiin, nykäisevät hedelmäkauppiaan ja sokurileipojan parrasta, sieppaavat lasten suusta leivän ja kiipeilevät niiden niskoilla. Voi sinua, jos kepilläsi tahdot itseäsi niiltä suojella. Paras on rauhallisesti vaan astuskella tiehensä.

Rohkeiden apinoiden jälkeen ovat fakiirit kärsimyksesi koettelijoina. Rihkamapuotien takana pitävät he julmaa meteliä kamalimmasti soivilla instrumenteilla, joiden tarkoitus on sivukulkijain kuurotuttaminen. Näiden puotien välillä, pääkadun molemmilla sivuilla, on rivittäin kaikenlahkoisia pyhiä kerjäläisiä, sairaita ja raajarikkoja. Kaikki he ovat inhoittavan näköisiä; hiukset riippuvat sokin silmillä, jäsenet ovat väännellyt luonnottomiin asentoihin; ruumis on tahrattu liidulla ja lehmän lannalla, ja usein nämä katuvaiset asettautuvat mitä kummallisimpiin asennoihin. Ruton tapaiset hajut lemuavat heistä niin, että sivukulkijat tahtovat tukehtua; kerjäläislaumat piirittävät sinua, ja alinomaa kuulet korvissasi huudon: "Herra, anna lahjoja, anna syötävää!"

Lukuisat ovat myöskin pitaaliset ja uskonnolliset kulekselijat, jotka vuosikausia liikkumatta seivovat samassa asennossa siksi että heidän jäsenensä kankistuvat ja tulevat kykenemättömiksi kaikkiin muihin liikuntoihin. Siellä nähdään ihmisiä, millä kädet ylöspäin, millä ulospäin ojennettuina ja niin vetotaudin tapaisesti puserretuilla nyrkeillä, että kynnet ovat kasvettuneet kämmenten sisään. Sokeiden luku on varsin suuri, niinkuin niidenkin, jotka tahallaan ovat niin kauvan silmiänsä kiinni pitäneet, että ne ovat umpeen paisuneet. Toiset seisovat rautapiikkisillä palloilla, joiden piikit ovat jalkoihin pistäytyneet ja pienimmästäkin liikkeestä tuottavat sanomattomia tuskia. Turhaan alat sinä, sääliväisyyden liikuttamana, apujasi antelemaan; ne ovat kuin pisara meressä.

Semminen vaikutus valtaa vieraan, joka Hindustanin pyhän kaupungin lävitse kävelee; tämä on se

paikka jota Indiaiset siunaavat ja ylistävät, ja siellä on köyhille bramaneille osoittama armahtavaisuus kylläinen tuottamaan autuaallisen kuoleman.

Hindulaisten kirkot viehättävät erittäin silmää sievillä ja vaihtelevilla muodoillaan. Suurimmat ja kauneimmat ovat Benaresissa Gangesvirran rannoilla, ja niiden kullatut kuvat tarjoavat virran toiselle rannalle mitä loistavimman näön. Tavallisesti kirkkorakennus muodostaa umpinaisen pihan, jossa Schiva-jumalalle pyhitetyt härät elätetään. Rohkeasti nämä eläimet hyökkäävät jokaisen sisäänmenijän vastaan, saadakseen heiltä tavalliset maisi- eli sokurileipä-lahjat. Kirkkopihain ympäritse kiertelee ristikäytäviä, jotka ovat täynnä alastomia ja kantapästä kiireesen asti liidulla ja lehmän lannalla tahrattuja parannuksen tekijöitä. Kirkon alla on maanalainen kylpypaikka, johon pyhän Gangesvirran vettä johdatetaan. Virran rannalle johdattavat isot ja leveät portaat, joita myöten pyhimykset menevät virralle synneistänsä peseytymään. Suuri joukko on myös semmoisia, jotka ovat eri maista, satojen peninkulmain takaa tulleet virran aalloissa elämänsä lopettamaan, siten sielunsa pelastaakseen.

Ne useat ruumiit, joita virrasta vedetään ja joita kalat ja kotkat raatelevat, tekevät inhoittavan vaikutuksen. Lukuisat ovat myös kuoltoa tekeväisten vuoteet; sillä sairast kannattavat itsensä rannalle, siellä pyhää virtaa viimeiseen uneen vaipuissaan katsellakseen. — Britannialainen hallitus on tosin paljon tehnyt näiden itsemurhausten estämiseksi; mutta niiden vaikutuksen on pappien uskonkiihko tukahduttanut, ja ainoa, jonka he vaikuttivat, oli, ett'ei hukutuksia saa enää päivällä — vaan ainoastaan yöllä tapahtua.

Mutta Benares ei ole ainoastaan Hindustanin pyhä kaupunki, vaan myös Indian taiteellisuuden pääkaupunki ja rikkain markkinapaikka. Kauppapaikoissa on mitä kalleimpia saaleja, diamantteja ja lukemattomia silkki-, villa- ja puuvillatavaroita kaikista Itämaista. Tänne tuodaan meritse Gangesta ja sen sivuvirtoja myöten Englannin käsiteollisuuden tuotteita sekä kalliita aseita ja kultasepän teoksia Lucknow'in kaupungista.

Persia ja Persialaiset.

Persia on iso maa, kolme kertaa niin suuri kuin Suomi. Sitä rajoittaa yleensä korkeat vuoret, paitsi itäpuolta ja Persian lahden rannikkoa, jotka ovat mataloita; jonka tähden täällä kuumana vuodenaikana vaivaakin sanomaton kuumuus. Maa kohoaa sitävastaan sisämaassa, jossa ilma onkin maan eteläosiin verraten paljoa viileämpi; ja kosteana vuoden aikana voi siellä olla hyvinkin kylmä ja tuulinen. Maa on osaksi hedelmällistä, vaan asukkaat ovat liian laiskoja sitä hyvästi viljelemään, eikä hallitukseen koeta sitä parantaa. Vaikka Persiassa onkin monta ja korkeata vuorta, ei siellä kuitenkaan ole yhtään isompaa virtaa, mikä taas tulee siitä, ett'eivät pilvet piiritä sen vuoria eivätkä siis anna niille vettä. Sentähden täytyy kaivoilla ja vesisäiliöillä, joihin sadevettä ko'otaan, toimeen tulla. Taivas on niin kirkas, ja tähdet niin loistavia, että yöllä voi lukea tähtien valolla. Myrkyllinen Samum-tuuli on täällä hyvin tuttu.

Huolimatta huonosta viljelyksestä, tuottaa Persia kuitenkin monia tärkeitä tuotteita. Persian hevoset ovat yhtä kiitetyitä, kuin Arabian ja ovat todellakin kauniita, vilkkaita ja yleviä eläimiä; aaseja, kesyjä ja kesyttömiä, kameleja, puhveleja, hirviä, koirasusia, jalopeuroja, tiikerejä ja hyenoja on kosolta. Jaloja hedelmiä kasvaa yltä kyllältä: persikka on saanut nimensäkin Persiasta, josta se siis on kotoisin. Tulpanitkin täällä metsissä kasvavat. Apteekki-tavaroista Persia on erittäin rikas. Kivennäisistä mainittakoon ensisijassa kallis naphta, hieno maaöljy, jota täällä mum'iksi sanotaan. Sen paras laji on läpinäkyvä ja kirkasta kuin viini ja keräytyy vähissä määrissä muutamiin koloihin. Ainoastaan kuningas (Schahi) saa tätä kallista öljyä noutaa. Naphtaa käytetään apteekissa ja suitsutuksessa. — Rannoilla harjoitetaan ahkerasti helmisimpukkain pyyntiä.

Persialaiset ovat keskikokoisia, notkeita, jänteviä ja kiivaita, valkoverisiä, vaikka tavallisesti päivän polttamia. Muotonsa on enimmästi kaunis ja jalo, tapansa hienot; he ovat kohteliaita ja vakavia Turkkilaisia taipuvaisempia, mutta viekkaampia ja irstaisempia.

Persialaisista eroavat Parsialaiset, joita siellä täällä asuu. Nämä ovat vanhain Persialaisten kunniallisia ja hyviä jälkeläisiä, jotka rehellisesti maanviljelyksellä ja puutarhan hoidolla itsensä elättävät, taikka taiteita ja käsitöitä harjoittavat. Persialaiset ovat tulen palvelijoita, s.o. he palvelevat tulta jumalanansa, eivätkä sentähden käsitöitä harjoita, koska tulta siinä tarvittaisiin. He eivät koskaan sammuta mitään valkeata, ei edes kynttilätäkään.

Persialaisten tavat ovat tosin itämaaisia; mutta eroavat paljon Turkkilaisten tavoista. Ylhäisillä Persialaisilla on usein monta vaimoa, joskus 50-60. He asuvat, niinkuin Turkinmaallakin, sisimmäsissä huoneissa, haremissa. Sitä, jolla on poika, sanotaan kunniarouvaksi ja pitääkin hän itseänsä muita parempana. Näillä vaimo-paroilla ei ole mitään muuta tekemistä, kuin itsensä vaatettaminen ja koristelemine. Pojat pysyvät äiteinsä luona kahdeksan vuotisiksi; sitten isä ottaa poikansa luokseen ja

harjoittaa häntä toiminnoissaan. Jos mies kuolee, suletaan hänen vaimonsa ikuisen yksinäisyyteen.

Vaimojen täytyy miehiänsä pitää herroinaan, itsensä heidän orjinaan. Miehen tullessa heidän luokseen, menevät he hänen vastaansa, suutelevat hänen käsiään ja riisuvat häneltä päällysnutun. Poikain täytyy samoin kunnioittaa isiänsä. Heidän läsnäollessaan täytyy poikain seistä, ja niin kuunnella isäinsä käskyjä. Ruokapöydässä heidän täytyy vaan palvella.

"Persialaisten huoneet," sanoo eräs matkustaja, "ovat helpot rakentaa ja sisältävät ainoastaan muutamia erityisiä suojia, jotka tavallisesti ovat pohjaispuolelta avonaisia eli monenmoisiksi painetuilla akkunalaseilla varustetut öillä, vaan jotka päiviksi pois otetaan. Laattia on kivistä, jota rikkailta kallit matot peittävät. Huoneissa ei ole lavitsoita, pöytiä, kuvastimia eli muita huonekaluja. Persialaiset istuvat ristissä jaloin matoillansa eli pienillä tyynyillänsä; lipposensa he asettavat oven pieleen. Jos herra tahtoo maata, viedään hänelle pyöreä päänaluihin, ja siinä, jossa hän söi ja istui, makaa hän myös. Huvimatkoja he pitävät naurettavina ja turhamaisina."

Pidot erään ylhäisen Persialaisen luona.

Heti kun olimme istuneet, tarjottiin kulleki "kalliouta" ja sitte asetettiin jokaisen eteen pieni pöytä, täynnä scherbet-astioita[57] ja makeisia. Mutta kun ensinmainittu oli lampaan rasvalla sekoitettua, emme me saaneet palaakaan sitä alas. Sitte tuli joukko palvelijoita, kantaen valkoisia pöytäliinoja, joita kukat kaunistelivat. Liinoin nurkkiin oli painettu sananlaskuja, esim. "kaikki mitä teille tarjotaan, on hyvää ja annettu hyvästä sydäimestä." Ja todella annettiinkin hyvästä sydäimestä niin paljon, että tuhannen henkeä kylliksi sai. Minun ja syömätoverieni edessä ainoastaan jo oli seuraavat ruokalajit: ensin oli iso leivos, joka koko pöydän peitti ja vielä ulettui puoli kyynärää sen laitoja ulommakin. Tämä on Persialaisten leipää. Sitte meillä oli puoli lammasta, härän reisi, kaksi monenlaisella paistilla täytettyä kuppia, viisi höysteliha-kuppia, kaksi riisikuppia, kaksi keitetyllä kananlihalla, kaksi paistetulla hanhen lihalla, kaksi kaloilla, kaksi piimällä, kaksi scherbetillä täytettyä kuppia ja neljä viinipottua. Mutta ei yhtään veistä, ei yhtään kahvelia eikä lusikkaa. Yksi lasi asetettiin kätevästi toisen päälle, niin että me istuimme semmoisen ruokarovion takana, ett'emme muuta nähneetkään. Suurien kuppien ja isojen ruokakappalten välisistä koloista me ainoastaan näimme vastapäätä istuvaiset kumppanimme.

Minä koetin eräästä kolosta tirkistää seurata isäntämme liikkeitä. Vasemmalla kädellään väkipuukkoon nojaten — Persialaiset eivät koskaan syödessään käytä sitä kättä — pisti hän oikean kätensä riisikuppiin, litisti kolmella sormellaan aika riisimytyn ja survasi sen totutusti suuhunsa; partaan kuitenkin jäi selvä todistus mitä "veräjystä" kuletettiin. Jonkun kerran tuon tempun tehtyään, repäisi hän palan jättiläisleivästä, kuivasi siihen hyppisensä ja nielasi senkin yhtä nopeasti. Senjälkeen käytti hän kättään useimmissa kupeissa ja kertoi sitte samaa liikettä. Lopuksi otti hän aika kiekauksen scherbet-astiasta ja vilkasi sitte ystävällisesti Euroopalaisiin kumppaneihinsa. Vaikka tuskin kukaan meistä maistoikaan mitään — sillä eihän niihin ruokarovioihin tohtinut koskeakaan, ett'eivät ne olisi päälle vieryneet — annettiin kuitenkin kuppien poisviemiseen merkki, ja palvelijat sekä ulkopuolella seisovaiset kateelliset herrat pitivät meitä varmaan erittäin ylhäisinä; sillä Persian isoiset syövät suurissa pidoissa sitä vähemmän, jota ylhäisempiä he ovat. Ruoan korjuussa tuli taas aika melu ja kohina, sillä höysteliha-astiat eivät happaneesta maidosta tahtoneet hevillä erota; voi oli käynyt erittäin lujaan liittoon pannukakun kanssa, ja kalat eivät millään ehdolla tahtoneet luopua paistetusta kanasta. Armahtamattomat kädet ne kuitenkin viimein eroittivat, jonka jälkeen ne syöstiin ulkona oleviin astioihin. Persiassa on nimittäin tapana loput antaa palkkioksi palvelijoille, eli niitä kärkevälle rahvaalle. Sentähden ylhäiset keittävätkin päivittäin kolme vertaa enemmän, kuin he itse syövät.

Nyt vasta voitiin hengittää. Palvelijat toivat pesuvettä, mutta ei pyyheitä; Persialaiset antavat ilman kuivata pesuveden, mutta me sen kuivasimme nenäliinoihimme. Tuskin saimme tämän työn tehdyksi, ennenkuin hämmästyksellemme taas tuotiin peloittavat kupit. Mutta tällä kertaa me onnistuimme paremmin; sillä ne sisälsivät hedelmiä ja makeisia, ja kullekin annettiin eri kuppinsa. Tällä oli myös hyvä syynsä, sillä muuten emme olisi saaneet nähdä niitä hyppelijöitä, joita niiden jälkeen sisään tuli. Musiikkia toimitti kitarri, viulu ja kaksi tambours-de-basque'ta sekä eräs laulaja, joka peloittavasti irvistellen ja täydellä kurkulla karjui. Musiikki ei tosin kaivannut tahtia, mutta oli muuten täydellisesti kissain kirkumisen kaltaista. Täysillä korvilla, mutta tyhjin mahoin jätimme me kemut ja menimme kotiimme päivällistä syömään.

Arabia.

Arabia on noin kuusi kertaa Ruotsin kokoinen, mutta on hyvin harvaan asuttu. Niemimaan länsi- ja etelärannikot ovat kapeita, kuumia, mutta jotenki hedelmällisiä. Rannikkojen sisäpuolella leviää ylhäinen erämaa, joka paikka paikoin muuttuu kosteikoiksi ja renkaan tavoin sisämaan piirittää; sisämaata sanotaan Nedjid'iksi, joka suurimmaksi osaksi on hedelmällistä ja vuorista. Rannikko on leveämpi. Tänne laskee maan suurin virta, Aftan. Muuten täällä on vaan sadevirtoja, jotka kesällä kuivavat. Sadeaikana peittää raitis viheriä maan, mutta kuumat auringonsäteet sen taas pian polttavat. Luoteisessa osassa on vuori, eli oikeimmin vuoristo, sillä se on hyvin avara ja monihuippuinen. Sitä sanotaan Jumalan vuoreksi eli Horeb'iksi. Siellä Sinain'kin vuori kohoutuu noin 8,000:n jalan korkeuteen. Siinä, jossa Mooses Jumalan kasvoja lähestyi, kasvaa sypressi, ja siihen, jossa Elias rukoili, on rakennettu huone. Kallioilla ja niiden välillä tavataan useita kirkkoja ja moskeita; eräässä rotkossa on kuuluisa Katariinan luostari. Tahtoisitko käväistä siellä? Tottahan! Mutta sinne pääset ainoastaan, jos olet Konstantinopolin patriarkalta saanut lupakirjeen. Huuda ainoastaan vartijalle, joka muurilla seisoo; hän laskee nuoran alas ja nostaa sillä kirjeesi muurille. Jos se oikeaksi havaitaan, lasketaan nuora alas. Sen mutkassa olevalle laudalle täytyy sinun istuutua ylösvedettäväksi. Eikö tämä ole ihmeellistä? Mutta mitä semmoinen varovaisuus hyödyttää? Se on todellakin hyvin hyödyllistä; sillä ympäristöllä asuu ainoastaan köyhiä arabialaisia, jotka usein kerjäävät munkeilta leipää, usein riistävät heidän puutarhansa ja epäilemättä menisivät vieläki etemmäksi, jos eivät luostarin muurit olisi liian korkeat ja sen portti aina sulettu. — Sinain likehdällä on lähteitä ja maa hedelmällistä; mutta etempänä ei nähdä muuta kuin erämaata, sitä samaa, jossa Jumala Israelin lapsia ruokki mannalla 40 vuotta.

Arabialaiset ovat Abrahamin jälkeläisiä ja miten veljensä Juutalaiset, pitkin Itämaita hajoitettut. "Sinun siemenes on oleva niinkuin santa meressä", — täytyy myös heissä. Se on kaunista ja voimallista kansaa. Ne, jotka asuvat lounassa ja kaakossa, viljelevät vuorillansa tunnettua Arabian kahvia, durra-viljaa, taateli- ja gummipuita, jonka sitkeä pihka on kyllä tunnettu. Kosteikkojen asukkaita sanotaan Beduineiksi (erämaan lapsiksi); niissä he syöttävät kameleitaan ja erinomaisia — maailman mainioimpia — hevosiaan. Kun yksi paikka on syötetty, muuttavat he teltoinensa ja karjoinensa toiseen. Kaupungeita ja kiintonaisia kyliä ei täällä ole. Ohitsekulkevaiset matkustajat riistetään, jos ei heitä ole niin paljoa, että voivat itseänsä puollustaa. Riistämisen (ryöstämisen) Beduinit pitävät luvallisena! "hänen kätensä on jokaista vastaan". "Me olemme Ismaelin jälkeläisiä, ja hänelle kuului se perintö, jonka Isakki sai; sentähden tahdomme me nyt tämän vääryyden tasoittaa," sanovat nämä riistäjät ja luulevat sillä rikoksensa korjanneensa. — Köyhää maakulkijanta kohtelemat he vieraanvaraisesti, ja emirin (telttakylän vanhin) täytyy häntä suosittelaa. "Jumala sinua siunatkoon!" sanotaan hänelle aamusella ja lasketaan matkaansa jatkamaan. Kuinka tämä soveltuu ennenmainittuun riistohaluun, ja mikä siihen on syynä? Ei muu kuin suurin tarve, ei muu kuin nälkä ja kurjuus. "Sinun sisaresi on kurja; sinun veljesi on alastoin!" huutaa Beduini matkustajalle ja riistää häneltä verhot.

Eikös Arabiassa olekaan yhtään kaupunkia? On muutamia, mutta ainoastaan pieniä. Mekassa on Kaaba. Se on se pieni, nelikulmainen Jumalan huone, jonka jo Abrahamin piti rakentaneen. Tämän pienen tempelin rakennukseen on enkeli Gabriel, niin kerrotaan, tuonut valkoisen kiven, joka surusta ihmisten syntein tähden on tullut mustaksi. Jokainen mahometiläinen kokee kunnioittain suudella tätä kiveä eli ainakin sitä koettaa.[58] Mahometin syntymäpaikkana on Mekka tullut hänen uskontonsa pääpesäksi. Mahometiläisten viides tehtävä on, että edes kerran eläissään käydä tässä kaupungissa. Hän, joka ei itse voi sinne mennä, voi toisen edestään lähettää. Kaupungin lähistössä on vielä sen linnan raunioita, jossa asui se Saban kuningatar, joka Salomonია kävi katsomassa. — Mahometin hautakaupunki, Medina, on toinen pyhä paikka. — Mokka, hyvin syrjälle jäänyt kaupunki, on tärkeä kahvin, gummin, pyhän savun ja mirhamin kauppapaikka. Kaupunkien ja kylien varsinaiset asukkaat ovat Beduineja paljoa harvalukuisemmat. Ei edelliset eikä jälkimmäiset muodosta mitään valtiota, vaan tottelevat isoa ruhtinasjoukkoa, joista kellään ei kuitenkaan ole rajatonta valtaa.

Arabialaisilla on erinomainen sielunvoima, äly ja terävä järki; niiltä ei puutu käsitysvoimaa eikä tieteisiin taipumusta. Heidän kiihkonsa on pikainen, heidän vihansa hirvuisen, kosto on velvollisuutensa. Heillä on palava kuvitusvoima, heidän puheensa on kuvannollista; he rakastavat ennen kaikkia satuja ja ihmeellisiä kertomuksia.

Kahvipuu.

Moni juo kahvikuppinsa ajattelematta siitä sen enempiä. Ja kuitenkin kummallista ei olisi, vaikka samalla kysyisi: mistä tulee tämä himojuoma, jota monet miljoonat ihmisiä Arabiassa, Vähä-Aasiassa sekä suurimmassa osassa Eurooppaa, Amerikkaa ja Austraaliaa juovat?

Mistä kaikki tulee? — Kauppamiehet ja merimiehet viittaavat meille kuumen Arabian. Arabia, mausten ja hyvien lempujen kotomaa, on myös kahvin kasvupaikka, josta se on viety Vähä-Aasiaan (Levantiin), Itä- ja Länsi-Indiaan, ja näissä maissa muuttunut kotimaiseksi. Parhaat kahvinpavut

saadaan kuitenkin Arabiasta, ja ylistetty Mokka kahvi ei siis olekaan vaan paljasta puhetta. Tämän jälkeen tulee Levantin kahvi; kolmannen sijan saa Javakahvi — Java-saarelta. Meidän tavallinen kahvi tuodaan Amerikasta, jossa Brasilia, Guyana ja Länsi-India ovat kahvimaita. Rikas Kuba, rehevä Jamaika ja kukoistava Haiti saa vuosittain tuhansin sentnerin kahvia. Arabian kahvia tuskin koskaan saamme maistaa; sitä tuodaan harvoin tänne; Javan pienimmät pavut myydään meille Mokka kahvina.

Jos me nyt ajatuksissamme muutamme onnelliseen Arabiaan, niin tapaamme siellä alituisesti vihoittavia ja kukkivia, 20 ja 30 jalkaa korkeita kahvipuita runsaammin, kuin täällä tavallisia hedelmäpuita. Sen soikeat, tiviit ja kiiltävät lehdet näyttävät hyvin sitronin ja pomeransin lehdiltä. Sen hienot, alaspäin riippuvat oksat näyttävät meille lehtipoimuistaan valkoisia kukkaterttujaan. Kukat loistavat jo kauvaksi lyhytkantaisten lehtien välistä ja levittävät väkevän mauslemun. Näistä muodostuu purppuran punaisia marjoja, jotka näyttävät kirsimarjoilta. Pergamenttimaisen rustokuoren, jota imelä liha ympäröi, sisällä on kaksi siementä — tunnetut kahvipavut. Länsi-Indialaisessa kahvissa on tavallisesti vaan yksi kahvin jyvä jokaisessa marjassa, toinen jyvä kun harvoin kypsyy. Mukavamman kahvin korjuun tähden ei puiden anneta kasvaa kovin korkeiksi. Kaikki marjat kun eivät kypsy yhteen aikaan, kerätään papuja monesti vuodessa, Arabiassa kolmesti. Marjat levitetään sitte liinalle auringon paisteeseen ja pidetään siinä, kunnes liha kuivuu ja haurastuu; sen jälkeen niitä puisella rullalla hierotaan, että marjain liha ja kuori särkyisi; viskimellä sitte kuoret pavuista erotetaan.

Arabiassa ei käytetä parhaita papuja kahviin. Arabialaiset keittävät useimmiten kahvia marjan kuivatusta lihasta, jota he panevat kiehuvaan veteen. Semmoinen kahvi maistuisikin, monen matkustajan kertomuksen mukaan, paljon paremmalta, kuin papukahvi. Turkkilaiset ja Arabialaiset tarjoavat vieraillessa tätä juomaa ystävyiden merkiksi. Siellä juodaan kahvia maittilatta ja sokuritta hyvin pienistä kupeista. — Vuonna 1624 toivat Venesialaiset ensimmäiset kahvit Eurooppaan; vuonna 1644 tunnettiin kahvi Etelä-Ranskassa ja 1652 Lontoossa. Parisissa oli ensimmäinen kahvihuone vuonna 1657, ja Nürnbergin kaupungissa vuonna 1696.

Sinai.

Muutamana tunnin kun olimme ratsastaneet yhä korkeinevaisten ja jyrkistyväisten tunturiseinän välitse, kääntyi laakso äkkiä oikealle. Me ratsastimme lyhyen solan lävitse ja saavuimme yht'äkkiä Jumalan vuoren, Sinain, juurelle; se kohoutui melkein luotisuoraan päämme päälle. Sinain vuori, ehkä vaan suuren vuorimaailman keskus, eroaa kuitenkin siinä muista kuuluisista maailman vuorikukkuloista, ett'ei se, miten muut, ala ympäröivästä vuoresta, vaan seisoo aivan erikseen laaksossa. Tätä soikeata ja säännötöntä nelisivuista graniittivuorta rajoittaa nimittäin kaakossa ja lounaassa kaksi tasankoa, joita yhdistää kaksi pitkää ja kapeata laaksoa. Sinain vuori siis seisoo tasaisella hiekkapohjalla, ikäänkuin saarnatuoli keskellä tunturi-muurien ympäröimää salia. Vuoriseinä kohoaa niin jyrkästi hiekka-arosta, että hiekalla seisoja voi laskea kätensä vuoren seinälle. Sitten kuin tämä vapaana seisova vuori on kerinnyt 1,400:n ja 1,500:n jalan korkuiseksi, päättyy sen osa ja muodostaa tasaisen portaan. Tähän ei kuitenkaan vuori vielä lopu; sillä tältä ylätasangolta nousee sen pohjois- ja eteläkulmasta kaksi noin 600:n jalan korkuista huippua. Eteläinen, joka onkin vuoren päähuippu, on Gebel-Musa, Mooseksen vuori.

Me asetimme telttamme vuoren juurelle. Likempänä vuorisolan suuta oli kreikkalais-katolinen luostari, S:t Katariinalle pyhitetty. Se on keskiajan linnain näköinen korkea torni, mutta karitsan ja ristin rauhainen lippu liehui sen huipussa. Luostarin juurella on ihana puutarha, kasvava öljy-, manteli-, persikka- ja muita hedelmäpuita, joiden pyöreiden lakkain joukossa kohoutuu myös obeliskin muotoinen sypressi. Me kävimme luostarissa iltapäivällä. Varsinainen portti on kiinnimuurattu, jonka tähden erästä akkunasta köydellä laskettiin koppa alas. Tämä oli ainoa keino, jolla muun maailman kanssa pidettiin yhteyttä; mutta nyt kun rauhaisat ajat olivat, päästettiin meidät puutarhan portista. Viimein saavuimme luostarin kirkkoon, jota kaksi munkkia meille näytti. Kaikkein pyhimmän sivuosasta johdatettiin meitä muutamia portaita myöden alas pieneen holvi-huoneeseen. Täällä me aikalailla ällistysimme, kun meidän käskettiin kenkämme riisumaan. Sukkasillamme astuimme me sitte vielä muutamia portaita myöten alas eräsen kirkkoon. "Tässä on paikka," sanoi oppaamme, "jossa Herra näyttäytyi Moosekselle palavassa pensaassa." Kirkon marmorilattia on kalleilla vanhoilla matoilla peitetty, ja itse pensaan muinoista paikkaa peittää hopea-arina, jolla alttari seisoo.

Sitte meitä vietiin munkkien ruokahuoneeseen — pitkä synkkä huone, jota ainoastaan pitkä alaston pöytä ja muutamat penkit kalustivat. Jokaisen munkin tilalla oli illalliseksi tuoreita manteleita viheröine kuorineen, leipää, muutamia juuria ja vähän kaviaaria. Lihaa ei koskaan saa luostarissa nauttia. Jos joku heikkouden tähden välttämättä tarvitsee liharuokaa, pitää hänen mennä luostarin muurien ulkopuolelle sitä syömään — niin ainaki meille sanottiin; mutta munkit eivät minusta näyttäneet kovin laihoja päiviä viettäneiltä. Käyskentely luostarin ihanassa puutarhassa lopetti seurustelumme. Puutarhuri, vanha

Arabialainen kristitty, mahtaa usein olla luostarin ulkopuolella lihaa syömässä, sillä hän oli liika mehevä raakain mantelien ja kaviaarin syöjäksi.

Seuraavana päivänä, joka oli pitkäperjantai, pysyimme asunnossamme. Aika ajoin satoi oikein rankasti ja myrskysi. Seuraava päivä oli taas lämmin, tyyni, ja nyt me aloimme vuorta tarkastella. Lyhkäisin ja tavallisin tie on jyrkkä polku, joka luostarista nousee suoraan rinnettä ylös. Vuorelle pääsee myös paljoa mukavammin toista tietä kameleilla ratsastaen. Tämän tien me valitsimme. Sinne tänne vuoren sivua koukkuillen kohosi se ylöspäin. Jokainen tien mutka tarjosi mitä ihanimpia näköaloja jylhässä vuorimaailmassa. Viimein saavuimme vuoren päätasangolle, noin 7,000 jalkaa meren pinnan yläpuolella. Tämän tasangon vasemmalla puolella kohoutui varsinainen Gebel-Musa. Minä sanoin varsinainen Gebel-Musa. Arabialaiset sanovat nimittäin siksi vuorta kokonaisuudessaan ja myös erikseen sen korkeinta kukkulaa. Sinain-nimi on kokonaan Sinain tienoilta hävinnyt.

Tähän täytyi kamelit jättää, ja, seuraten irtanaisilla kiven muruilla täytettyä vuoren halennetta, kiipiä ylöspäin. Yläseinästä näytti oppaamme meille puoliympyräisen merkin kalliossa. "Se oli profeetta Mahometin kamelin jälki, siitä ajasta kuin profeetta ratsasti Siinaille", sanoi Arabialainen oppaamme. Ylempänä näytti hän meille rotkon ylitse pistäyvää kalliolohkoa. "Tuon alle Mooses kätkeytyi, kuin Herra astui alas vuorelle", jatkoi hän. Mykevällä huipulla tapasimme me kaksi pientä rakennusta. Yksi oli pieni kristillinen kirkko, toinen vielä pienempi mahometiläinen moskee. Sinai on myös mahometilaisten pyhiinvaelluspaikka.

Ihanan päivän hiljainen tyyneys muistutti meille täällä lain kirkastusta. Taivas oli niin sininen, kuin pilvi ei koskaan olisi sitä sumentanut, ja koko jylhä, monenkarvainen vuorimaailma punaisine, mustine, keltaisine, vaaleanharmaine, jylhine vuorenlohkareineen, leveni kaikkialle niin pitkältä, kuin silmä kantoi, ja näytti hiljaiseksi kivettyneeltä myrskyltä — myrskyltä, jonka niin pikainen rauha on nukuttanut, että sen hyrskivät aallot eivät ole ehtineet tasaantua, ainoastaan pysähtyä. Minun mieleeni muistui, että nyt oli pitkäperjantain jälkeinen päivä — äänetönä odottava maailma!

Sitte kuin olimme laskeutuneet takaisin vuoren tasapäädylle ja siinä jättiläissyessin siimeksessä Elian lähteellä levähtäneet, aloimme vuoren vastaista syrjää alas laskeutua. Nyt oppaamme näytti meille kallion, josta Mooses sauvallansa veden kutsui, vaikka raamatun mukaan tämä ei tapahtunutkaan Sinailla, vaan ennen kuin Israelilaiset sinne kerkesivätäkään, nimittäin Nephidim'issä. Luostariveli näytti meille vielä sen kallion, johon Mooses vihastuneena löi ensimmäiset taulut rikki, sen maljamaisen syvennyksen, jossa Aaron kultavasikan valoi, y.m. muinaisia pyhiä paikkoja.

Jerusalem.

Auringon lasketessa me tulimme eräälle harjulle. Me emme luulleet olevamme niin likellä päämaaliamme ja, hämmästyneinä, sentähden hevosemme seisotimme, kuin likellä edessämme näimme tämän pyhän kaupungin vakaana seisovan jyrkällä vuoren penkereellä. Sitä nytkin, miten muinoin, suojaavat lujat muurit ja tornit. — Edessämme oli kaunis taulu, Jerusalem; sanomattoman kaunis taulu, ja se ei ole ollut sentähden että se niin odottamatta eteemme ihastuttaen ilmestyi. Mikä sydämemme pani niin sykkimään, ei ollut se, mitä näimme, vaan ajatus siitä, mitä me näimme! — "Tuo korkein kaupungin osa tuolla oikealla," sanoi oppaamme, "on Sion, ja tuo kupu tuolla alhaalla on pyhän haudan kirkko, ja tuo portin viereinen torni, on Davidin torni". — Lähestyessämme kaupungin porttia, istui tien vieressä, ei varsin likellä sitä, pitkä rivi onnettomia, jotka kipeitä käsiänsä meihin ojentain, almuja anoivat. — "He ovat pitaalisia", sanoi hän; "he eivät saa mennä kaupunkiin eikä matkustaviaisia lähestyä".

Jerusalem on omituisen näköinen kaupunki. Näillä metsättömillä Judean vuorilla on suuri puute rakennusaineista, mutta helppo pehmeiden rakennuskivien saanti. Mutta eivät ainoastaan seinät ja muurit ole kivistä; kattorakennuskin on siitä tehty, s.t.s. kaikki katot ovat holviten tehtävät. Näin ei voida yhtä ainoata lakea koko huoneesen tehdä, vaan muodostetaan pieni kupu kullekin suojalle. Kaupunki on siis täynnä pieniä kupoolia eli kupuja. Sen ravintolan edustalla, jossa asuimme, on aukea, raunioilla täytetty paikka. Ne ovat muinaisten temppeleiherrain palatsin jäännöksiä. Kaupungin lävitse kulkevan alangon toiselta puolelta näkyy Morian vuoren kukkulalla Omarin moskee. Etäisimpänä näkyy loivarinteinen öljymäki, jota öljypuut vihannoittavat.

Jerusalem on vuoriniemekkeellä, joka ainoastaan luoteiskulmaltaan yleiseen ylänköön yhtyy, vaan kolmella sivullaan päättyy syviin laaksoihin. Vuoren äyräitä pitkin kulkee vielä lujat muurit. Tämän varustuksen kun näkee, ymmärtää helposti, kuinka luja paikka se on muinoin ollut ja kuinka se on kestänyt niin pitkät piiritykset.

Nykyisessä Jerusalemissa on noin 20 eli 28,000 asukasta. Etevämpänä teollisuutena täällä on saipuan

valmistus ja "Jerusalemien tavaroiden" (sanktuariein), rukousnauhojen j.m.s. tekeminen; niitä tehdään simpukan kuorista ja öljyvuusta sekä myydään pääasiallisesti pyhissävaeltajille, joita vuosittain 6-8,000 täällä pyhässä kaupungissa käy.

Me ratsastimme eräänä iltamana Jaffaportista jyrkkää rinnettä alas Gihon laaksoon ja siitä vielä syvempään Hinnomin laaksoon eli, miten oppaamme sitä nyt nimitti, Gehennan laaksoon. Sen pohja oli autio ja kivinen, reunoilla kasvoi muutamia öljypuita. Tämä Gehennan laakso, joka on aina ollut kauhistuksen pesänä, oli myös kansan tarun mukaan todistuksena Juutalaisten neuvosta Kristusta vastaan. Laakson etelärinnettä kutsutaan vielä tänään "pahan neuvon vuoreksi", Kaiphaan maatalo täällä kun on ollut. Samalla vuoren rinteellä näytettiin myös meille peltotilkku ja sen vieressä pieni hautarakennus. Peltoa vieläki sanotaan Hakk-el-Dama'ksi, s.o. "veren arvo" ja se pitäisi olla se savenvalajan pelto, jonka ylimmäiset papit ostivat Judan takaisin tuomilla 30:llä penningillä. Vielä meille näytettiin vanhaa puuta, "johon Judas itsensä hirtti."

Viimein me tulimme Josafatin laaksoon, josta katselimme oikealle leveytyvää Öljymäen rinnettä ja vasemmalta Jerusalemia. Eräs sivulaakso menee Öljymäen alaitse itään päin. Me seurasimme sitä ja tulimme pian Uuteen Bethaniaan, jossa Maria ja Martha Latsarusveljineen asuivat. Bethania on nyt tavallinen pieni Arabialainen kylä. Tästä me ratsastimme aika laukkaa jyrkkää vuoritietä Öljymäen kukkulalle. Siellä on pieni moskee, ennen kirkko, taivaasen astumiselle pyhitetty. Näköala moskeen tornista on avara. Itäänpäin maa yhä kallistui aina Kuolleen mereen. Koko tämä suuri rinne on erämaa, Judean iso erämaa, jossa Johannes kastaja eli ja opetti. Laakson pohjasta kimalteli Kuolleenmeren sininen pinta, joka näytti vieläkin sinisemmältä kellervän punaisen hiekka-ympäristönsä keskellä. Meren vasemmassa nurkassa näytti olevan heleän sininen, pohjaisesta kiemuroiden tuleva nauha; se oli Jordan.

Öljymäen kukkulalta johti kivinen tie takaisin Josafatin laaksoon. Siellä näytettiin meille luostaria, joka oli rakennettu pyhän neitsyen haudalle. Vähän päässä tästä, aivan vuoren juurella, oli valkoinen aitaus, joka soikeaan nelikulmaan sulki puutarhan monine tuhatvuotisine öljyvineen. Yrttitarhan, näiden vanhain puiden juureinen maa, ei kuitenkaan ollut saanut olla luonnollisuudessaan, vaan oli jaettu hiekoitetuilla käytävillä pieniin kukkamaihin. Tämä oli Gethsemane.

Hämärässä me ratsastimme Jerusalemissa erään huoneen sivuitse jota sanottiin Pilatuksen asunnoksi, ja sitte jatkoimme matkaamme n.s. Via Dolorosa-katua,[59] jota myöden sanottiin Jesuksen Golgatalle menneen. Kerran me kulimme erään avonaisen portin ohitse, joka johdatti Itämaiseen tapaan rakettuun palatsiin. Sen pihalta vilkutti hiilivalkea, jonka ympärillä muutamia ihmisiä hääräili. Me ajattelimme silloin ylimmäispapin palatsia ja mielessämme kuvailimme että niiden olentojen joukossa oli rohkein opetuslapsi, arkaluontoinen Pietari, joka semmoisessa kohtalossa kielsi herransa ja mestarinsa.

Omarin moskee ja pyhänhaudan kirkko.

Me kiiruhdimme tänä päivänä Omarin moskeeseen, joka seisoo Morian vuorella. Vuoren huippu muodostaa tasoitetun, laajan suorakulmion. Suurella työllä on tästä saatu säännöllinen pengertasanko. Tämän suuren neliön keskellä oli erityinen kaikkein pyhin neliö, noin kuusi jalkaa muuta maata korkeammalla. Jokaisella sivulla kahdet portaat valkoisesta marmorista johdattivat pyhimpään ja portaiden yläpäissä oli ohkaisia, patsaille rakennettuja kaariportteja. Näiden sisäpuolella oli itse moskee, kahdeksankulmainen rakennus, jonka harjalta Itämaiset huiput korkeuteen kohoutuivat; niiden päissä suuret kultaiset puolikuut kimaltelivat. Moskee oli kokonaisuudessaan Itämaalainen ja kirjava. Sen vanha vaskinen laki oli homeenviheriä, mutta katon muu osa oli taivaansinisistä tiileistä; moskeen ulkoseiniä peittivät monenkarvaiset tiilet.

Moskeen sisustassa ei ole muuta erinomaista, kuin että sen suurimman osan täyttää mahdottoman suuri rösöinen kalliohuippu. Tämä on Morian vuoren alkuperäinen huippu, ja moskeen tarkoitus vaan onkin suojella tätä pyhää vuoren jäännöstä. Tämä oli nimittäin mahometilaisten uskon mukaan, viimeinen maallinen paikka, jossa Mahomet oli; ennenkuin hän lähti taivasmatkalleen, näytti hän ottaneen jalallaan aika potkun vuoresta lähtiessään, sillä hänen jalkansa on jättänyt huippuun suuren jättiläisjälen. — On tällä vuorenhuipulla kuitenkin historiallinenkin merkitys. Tällä kukkulallahan kuningas David uhrasi poistaakseen Jerusalemia uhkaavan ruton. Kuningas Salomon kun sitte sinne rakensi temppelin ja tasoitti vuoren, jätettiin, niinkuin näkyy, tämä huippu rikkumattomana temppeliin, jossa sitä luultavasti käytettiin uhrialtarina. Me seisoiimme siis muinaisen Jerusalemien temppelin keskipisteessä.

Nyt me menimme pyhänhaudan kirkkoon. Pieni poikkikatu vie Johannesritarien entisen palatsin portin ohitse pienelle torille, joka on sileillä kivillä laskettu ja oikealla ja vasemmalla temppelin sivurakennuksilla reunustettu. Torin perässä on itse kirkko holviporttinsa. Me menimme

asehuoneeseen. Portin pielessä seisoivat kaksi Turkkilaista sotamiestä, ja seinän vierelle muuratulla istuimella istuivat muut vartijat jalat ristissä, ja lähettivät meille ylenkatseellisia silmäyksiään.

Heti, kirkkoon tultuamme, näytettiin meille punainen, vähän laattiaa ylempänä oleva marmorilevy, jonka sanottiin peittävän "pyhän voiteen kiveä," sitä kiveä, jolle Josef Arimatiasta laski Kristuksen ruumiin. Tämän jälkeen me menimme sitte varsinaiseen kirkkoon, eli kuoriin. Tämä kuori on iso, suurella kuvalla katettu kehikko. Keskellä kuvun alustaa on erityinen kappeli — täydellinen pieni kirkko kirkossa; se on pieni pitkäkko rakennus keltaisesta ja valkoisesta marmorista. Tämä on n.s. pyhänhaudan kappeli. Se sisältää kaksi huonetta. Ahdas portti vei meidät ensimmäiseen n.s. "enkelin huoneeseen," jossa enkelit vaimoille näyttäytyivät. Keskellä huonetta on eräs kivi. Se on se, joka haudan ovelle vieritettiin. Toinen, vielä pienempi ovi vie varsinaiseen hautahuoneeseen. Tämä, ainoastaan kahdeksan jalkaa ristiin, oli katolilaisen kappelin tavoin kaunistettu paperikukkasilla y.m. sekä monella palavalla kultaisella ja hopeaisella lampulla. Itse paikka, jossa Kristuksen ruumiin sanottiin levänneen, oli peitetty vähä laattiaa ylempänä olevalla marmorilevyllä, ja tämän kohdassa seinällä oli taulu, jonka edessä paloi suuri joukko pyhiinvaeltajain hartauden sytyttämiä kynttilöitä. Eräs munkki seisoivat siellä ja möi kynttilöitä siihen tarkoitukseen.

Kappelista tultuamme näytettiin meille toisessa paikassa paikka, jossa Vapahtaja näyttäytyi Maria Magdalenalle ja äitillensä; vielä näytettiin meille pylväs, johonka hän oli ruoskittaissa sidottu. Eräät portaavat veivät meitä sitte maanalaiseen holviin. Tämä oli n.s. "ristin takaisin voittamisen kappeli". Siellä näytettiin se akkuna, jossa Konstantinopolin keisarinna Helena seisoivat ja katsoivat, kun "oikea risti" löydettiin. Vähä ylempänä oikealla oli Golgathan kukkula jota myös kirkko ympäröitsi.

Kun minä nyt istuin keskiajan puolihämäräisessä Golgathan kirkossa ja kuulin vanhanaikuisen latinaisen laulun nousevan alhaalta pyhästä haudasta, jossa juuri iltakirkko alkoi, lensivät minun ajatukseni kauvaksi muinaisiin hirmu- ja ritari-, taikauskon- ja hartauden-, urhoollisuuden- ja uskon aikoihin! Sieltä minä, ikäänkuin "korkealta vuorelta", silmäilin kokonaista 18 vuosisadan aikaa ja sitä ääretöntä maanalaista, johon kristillisyyden on levinnyt. Kaikki tämän opin voimallinen vaikutus ja ala kuvautui minun ajatuksiini, ikäänkuin suuri, äkkiä levitetty kartta, ja minun sydämeni sykki kovasti, ja olinpa melkein kopeana siitä, "että minäkin" olin yksi niistä, yksi tämän, maailmaa hallitsevan opin tunnustajista, maailman herroista! Yht'äkkiä, ulkonaisesti syyttä, ainoastaan omasta ylvästelemisestään — niinkuin saipukupla halkeaa — lennähtivät minun ajatukseni mitättömyyteeni, maailman valtojen mitättömyyteen, kaiken maallisen mitättömyyteen, ja kaiken sen historiallisen loiston riutumiseen; ne näyttivät vanhoilta räystyneiltä auringon polttamilta romuilta, ja täytymys taivutti minun kankeat polveni kivilaattialle ja painoi alas minun pääni.

Libanonin sedripuut.

Tällä mahtavalla, ihanalla vuorella, josta Arabialaiset runolijat sanovat, että se kantaa talvea päänsä päällä, kukoistavaa kevättä hartioillaan ja hedelmällistä syksyä helmassaan samalla, kuin sen juureisen meren rannalla kesä palmujen siimeksessä uinahtelee — tällä vuorella kerran humisivat suuret sedrimetsät, ja vieläkin seisoo siellä muutamia aina Salomon aikaisia, noin 3,000 vuotisia sedripuita.

Sedripuilla, jotka kuuluvat havupuihin, on se omituisuus, että ne noin miehen korkuisena haarautuvat useihin haaroihin; on niissä kuitenkin muutamia, jotka vasta palmun tavoin latvassa haarautuvat. Haarat kulkevat vaakasuoraan, ja niiden neulaset näyttävät Saksan kuusen neulasilta. Kuori on harmaan ruskea, sileä ja kiiltävä; itse puu on ruskeanpunaista, kiiltävän kovaa, köykäistä ja lujaa sekä sisältää hyvän-hajuista pihkaa, joka estää matojen ja mätänemisen puuta hävittämästä; kävyt seisovat suorassa, kuin hopeakuusissa. Näiden majesteettillisten puiden rungot ovat osaksi jotenkin suuria. Eräs paksu puu (sanoo Bäfseler), joka ei ollenkaan paksuimpia ollut, oli 32 jalkaa ympärinsä. Ne näyttivät meidän suurimmilta tammilta, ja niiden lakka leviää vasta ylhäällä. Vahvimmat ovat metsän keskellä; yksi niistä, joka hiukan maan pintaa ylempänä jakautuu neljään haaraan, oli juuresta 50 jalkaa ympäri.

Muutamat puut ovat aina 90 jalkaa korkeita. Jos nyt ajatellaan, että sedripuu vasta 100:ssa vuodessa on kasvanut noin ihmisen säären paksuiseksi, niin voidaan huomata, että paksumpain puiden täytyy olla aina Salomon aikaisia, ja tämä ajatus teki meihin jalon vaikutuksen, levätessämme menneiden vuosituhansien vielä viheriöitseväin muistomerkkien siimeksessä.

Minä koetin puita lukea, mutta kun maa oli hyvin epätasaista ja enkä aina tietänyt, josko samasta juuresta alkavat puut luin yhdeksi taikka moneksi, oli se vaikeata. Kuitenkin sain minä niitä 350 puuta ja luulen siis voivani vakuuttaa, että niiden nykyinen määrä on noin 400.[60]

Tämä on siis mainion Libanonin sedrimetsän jäännös, joka muinaisaikoina peitti valkoisilla lakoillaan koko Libanonin vuoret, joilta David toi rakennusaineita Sionin linnaan, ja jonne Salomo lähetti

tuhansittain palvelioitaan Hiram ja Tyron kuninkaan väen kanssa Morian temppeliin rakennusaineita hakemaan. Siis tässäkin on profeettain sanat täyttyneet: Ja sen metsän ja maan ihanuus on katoava — niin että sen metsän jällelle jäävät puut ovat luetut, että lapsiki ne voi kirjoittaa: ja tiheä metsä on raudalla kumoon hakattava; ja voimallinen on Libanonin kukistava.

Afrika.

Afrika, maailman suurin niemimaa, on kolmesti Euroopan kokoinen, täyttää 550,000 neliöpeninkulman pinta-alan; siinä asuu noin 150 miljoonaa ihmistä. Aasiaan Afrika yhdistyy Suezin kannaksella. Sen pohjaisrantoja Välimeren aallot huuhtelevat, Atlanti lännessä ja Indianmeri idässä aaltoilevat. — Afrikan suurin osa on kuumassa ilmanalassa; päiväntasaaja (eqvator) jakaa maanosan kahtia. Meri ei tunkeudu lahtina syvälle maahan. Senpätähden maa onkin suurimmaksi osaksi tuntematonta; sen rannikot ainoastaan tunnetaan. Monet matkustajat, jotka ovat sisämaahan samonneet, ovat terveytensä ja henkensä menettäneet. Etelä-Afrika näyttää olevan suuri laakso, jota maanosan poikki kulkevaan ylänköön yhtyväiset vuoret ympäröivät. Tältä ylängöön Zambeza- ja Kuenza-virrat y.m. juoksevat. Iso Niger-virta laskee länteenpäin Guinean lahteen, ja siitä luoteeseenpäin kohoutuu Sudan ylänkö; tämän ja Hadesch-ylängön välillä on Ala-Sudan. Pohjaisempana kulkee ääretön Saharan erämaa koko Afrikan poikki ja tämän pohjaispuolella Välimeren rannalla on Atlas-vuorilla täytetty Berberia. Hadeschin pohjaispuolella on Nubia, josta pääsemme alamäkeä Egyptiin, jossa Niilin virta tulvailee.

Afrika on yksitoikkoinen ja vedetön maa. Ilmanala on maanpinnan kuumin. Lunta ja jäätä tuskin tunnetaan. Hietakivi-vuorista alituisesti heasteleivat auringon säteet ja kohoilevaiset lämpimät ilmavirrat kuumentavat ilman niin, että nekin Afrikan osat, jotka ovat lauhkeassa ilmanalassa, ovat jotenkin kuumia. Yksi vuodenaika muuttuu toiseksi pikaisilla rajuille ja myrskyillä. Afrikan suuremmissa osassa on monina kuukausina alituinen kaunis ilma, kirkkaalla ja pilvettömällä taivaalla, jonka kauniista sinisestä loistosta meillä ei ole aavistustakaan. Joka aamu aurinko nousee yhtä kirkkaana säihkyen ja täyttää kaikki huikaisevalla loistolla, jota silmä tuskin sietää. Aamusta iltaan porottavat nämä polttavat säteet yhtä lämpöisesti, kunnes kuuma aurinko yht'äkkiä meren aaltoihin alenee. Heti sen jälkeen peittää ihana tähtitaivas Afrikan yön, ja Euroopalaiset täällä näkevät heille ennen tuntemattomia tähdistöjä. Kun sadeaika alkaa, keräytyy synkkiä pilviä pinoittain ennen kirkkaalle taivaalle ja himmentää auringon. Rajut myrskyt nyt seuraavat, ja rankkasateet vierivät virtoina alas virkistämään janoista maata, joka pian pukeutuu viheriään vaippaansa. Mutta lakkaamattomat rankkasateet täyttävät ilman höyryllä ja synnyttävät kosteuden, joka helteen tekee tuskalliseksi. Mätähöyryjä nousee laaksoista ja synnyttää lukemattomia hyönteisparvia. Tänä vuoden aikana Euroopalaiset enimmästi sairastuvat kuumetauteihin, jotka tavallisesti heille kuoleman tuottavat. Länsirannikot varsinkin ovat terveydelle vahingollisia. Koko Saharassa ja Niilin maissa sataa kuitenkin kovin vähä, samoin on laita monissa Etelä-Afrikankin seuduissa, joissa joskus on monta vuotta kestävä pouta. Välimeren rannoilla ja Kapmaassa ei ole varsinaista sadeaikaa. Ne ovat siinä suhteessa Etelä-Euroopan tapaisia, vaikka vähemmän sateisia.

Kultaa rouhitaan Afrikan vuorista ja huuhdotaan sen virroista. Myös rauta-, vaski— ja hopea-malmeja on vuoren helmassa. Erämaa on keittosuolasta rikas. Muuten Afrikan kivennäisvaltakunta on köyhä.

Afrikan parhaat kasvikunnan tuotteet ovat: riisi, Indialainen ohra, pomeransit, sitroonit, taatelit, apeleipäpuut, öljy, pippuri, kahvi, sokuriruoho, gummi, tupakki, indigo, puuvilla y.m. Suuria metsiä on ainoastaan Välimeren rannoilla ja kääntöpiirin sadevyöhykkeessä. Kasvit eivät yleensä täällä ole niin runsaita ja meheviä, kun Indiassa ja Etelä-Amerikassa. Varsinkin Etelä-Afrikan kasvullisuus on paljon jälellä. Suurilla aloilla kasvaa ainoastaan ruohoa. Kapmaa on kukkarikas. — Eläinkunta eroaa suuruudellaan, voimallaan ja kesyttömyydellään. Afrikalainen norsu on vaikea kesyttää; kömpelö rhinoceros taistelee jalopeuran ja tiikerin kanssa; monet myrkylliset käärmeet väijyvät metsissä saalistaan; hyenat ketoja kiertelevät; suurissa virroissa hirmuiset krokodiilit ja möhkeät virtahevokset kämpivät; puiden latvoissa lukemattomat apinat räähkivät sekä papukaijat ja muut linnut ihania höyheniänsä suorivat, ylängöillä elää suuri joukko solakoita gatselleja ja arkoja antilopeja; laaksoissa yöskentelevät ylevät giraffit ja kirjavat sebrat. Dromedarit ja kyttyrä-kamelit voi sanoa laivoiksi, joilla matkustajat tavarointansa kulettavat erämaan santameren ylitse. Siellä saa myös joskus nähdä kamelikurkikarjoja; ne ovat eläimiä lintujen ja matelijain välillä. Nämä lintujen giraffit, jotka lentävät jaloillansa ja siipiänsä airoinaan käyttävät, ovat kuin höyhentyneitä kameleita. — Ja te varmaan tiedätte mihin kuret ja haikarat syksyin, meidät jätettyään, rientävät? Niin pohjaisen Afrikaan.

Afrikalaiset eivät pellonviljelyksestä paljon huoli, vaan sitä paremmin he karjanhoitoa harrastavat. Sisämaassa he kiertelevät lammak-, sarvikarja-, hevos- ja kamelilaumoinensa.

Afrikan pohjaisrannalla, joka myös on rikas kaupungeista, kukoistaa kauppa ja teollisuus, joka sisämaassa kuitenkin supistuu vaan puuvillakankaiden kutomiseen; nämä kankaat he itse verhoinsa käyttävät. Kaikki muut toimeentulonsa tarpeet on luonto heille runsaasti lahjoittanut. Näistä he paljon käyttävät kauppatavaroiksikin vieraille kansoille, niinkuin esim. puuvilloja, indigoa, kultaa ja norsunluuta. Mutta eikös heillä ole mitään muuta kauppatavaraa? — On toki, mutta voisimmeko sitä uskoakaan — ruhtinaat myövät alammaisiaan, isät lapsiaan ja ystävät usein ystäviään. Ja kenellek? Euroopalaisille, jotka heidät sitte vievät Amerikkaan. Muinoin myötiin sillä tavalla usein enemmän kuin 200,000 neekeriä vuodessa — miehiä, vaimoja ja lapsia. Noin 50 markkaa maksettiin niistä kustakin; mutta myös monta kaunista nuorukaista myötiin pieneen viinalekkeriin ja vieläpä usein vähempäänkin. Tämä kammoittava ihmiskauppa on kuitenkin viime aikana paljon vähentynyt, ja Englantilaiset, Alankomaalaiset, Ranskalaiset ja Amerikalaiset ovat päättäneet sen kokonaan lopettaa. Afrikan sisäosissa kuulutaan kuitenkin vielä tätä kauppaa kannatettavan.

Sisäkauppa käy karavaneilla, jotka kulettavat suoloja, taateleja, kultatomua ja muita tavaroita. Näitä karavaneja kohtaa usein tukehduttavan kuuma tuuli, n.s. Samum eli Chamsin. Erämaan hietikon ilmasto kuumenee; tuuli lennättää lentohietaa ja pölyä, joista ilma pimenee. Taivaan kirkkaus himmenee; aurinko kadottaa loistonsa ja näyttää kuuta tummemmalta; puiden viheriä muuttuu likaisen viheriäksi; linnut muuttuvat levottomiksi; eläimet harhailevat väsymättöminä ympäriinsä; ruumiin haihtuminen lakkaa; kieli tarttuu kitalakeen, polttava jano syntyy, ja hengitys raskautuu. Vesi haihtuu äkkiä nahkaleileistä, ja koko karavani voi pian juomaveden puutteen nähtyä. Matkustajat peittelevät kasvojaan huiveilla, ett'ei hieta täyttäisi suuta, nenää ja silmiä. Niin kauvan, kuin tämä polttava tuuli puhalttaa, pysyvät he kumarruksissaan kameleinsa takana.

Ketä Afrikan asukkaat ovat? Pohjaisessa asuu berberialaisia, Turkkilaisia ja Arabialaisia. Näiden eteläpuolella asuu hiilimustia Neekereitä ja vielä etelämpänä Hottentotit ja Kafferilaiset. Näiden seassa tavataan Euroopalaisia ja Juutalaisia.

Sivistyksestä Etelä-Afrikassa ei ole puhumistakaan; mutta maanosan pohjaispuolella, johon Arabialaiset asettuivat, ovat monet heidän taidoistaan vielä säilyneet. Oli aika, jolloin Egypti kerskaili viisaista miehistään, ja sittemmin on moni Arabialainen oppinut mainioittanut itsensä teräväpäisyydellään ja syvillä tiedoillaan; mutta nyt löytyy ainoastaan vähäisiä jälkiä tästä sivistyksestä.

Mitä uskontoa Afrikalaiset tunnustavat? — Mohrilaiset ovat mahometiläisiä, ja Neekerit olivat ennen tulenkumartajia — nykyään enimmästi fetisch'in palvelijoita. He valitsevat epäjumalaksensa (fetisch'iksensä) käärmeen, puun eli kiven. Toiset Afrikalaiset kumartavat tähtiä. Itärannalla ja Egyptissä asuu myös Itämaisia kristityitä; Juutalaisia on kaikkialle hajautunut. Nykyään protestantiset lähetyssaarnaajat työskentelevät sekä Etelä- että Pohjais-Afrikassa ja ovatkin onnistuneet saada monta kastetuksi.

Egypti ja sen asukkaat.

Egyptiä, pitkää ja kapeata pohjaisesta etelään juoksevaa laaksoa, jota ylhäiset erämaat piirittävät, sanottiin Vapahtajamme aikoina Roomalaisen valtakunnan jyvääitaksi. Sen on kiittäminen Niilinvirran tulvia hedelmällisyydestään. Toukokuusta, jolloin leikkuu on loppunut, aina Elokuuhun ei nähdä muuta, kuin harmaa tuhakuiva maa, jonka joka kasvi on kokonaan kuivanut ja lakastunut. Mutta jos sinne menee Syyskuussa, näkee koko maan muuttuneen mereksi, jonka keltaisenpunaisesta vedestä kaupungit, kylät ja taatelipalmut kurottelevat. Jos taas Joulukuussa sinne menee, näkee niin hedelmällisen puutarhan, ett'ei missään muualla maailmassa näe sen vertaista.

Harvoin nähdyn näytelmän tapaa siellä matkustaja, jos hän sinne saapuu tulvan aikana. Hämmästykseseen näkee hän koko kansan joka ilta suurilla ja pienillä veneillä vedellä iloisina kiertelevän, kun muualla tämmöinen tulva tuottaisi mitä suurimpia onnettomuuksia. Tuhansia veneitä lumivalkeine purjeineen, seppeleillä, lipuilla j.m. kaunistettuina, kiertelee Turkkilaisen musiikin soidessa Niilin laakson ympäri. Tulva kun on nousnut Kairon kaupungissa 16 Egyptiläisen kyynärän korkeudelle, joka tavallisesti tapahtuu Elokuun ensi viikkona, aukaistaan iso kanava, ja koko maa on veden vallassa. Silloin voidaan odottaa oikeata satoa. Jos taas vesi nousee 20:neen Egyptiläiseen kyynärään eli vähää ylemmäksi, saadaan runsas sato, mutta jos se nousee yli 24 jalan, tuottaa se vahinkoa. Lokakuussa vesi taas katoaa. Silloin kiiruimmiten kylvetään tähän mustaan, mutaiseen maahan, joka nyt antaa niin runsaan ja mehevän sadon, ett'emme voi aavistaakaan. Tänä aikana on koko Egypti yhtenä ainoana kukoistavana niittynä, joka lisääntyvässä Helmikuun ja Maaliskuun kuumuudessa muuttuu aaltoilevaksi viljamereksi. Mutta leikkuulla tämä loisto kaikki katoaa. Alituisesti yhdellä lailla polttava aurinko, täydellinen varjoavaisten puiden puute, maan, jopa taivaankin

yksitoikkoisuus (sillä koskaan ei sada, ei aamun- eikä illan koittoa näy, ja taivas ei ole koskaan sininen, vaan loistaa huikaisevan valkoisena) — kaikki tämä on Euroopalaiselle melkein tuskallista. — Niilinvirran tulvan hyöty tulee osaksi veden tuomasta voimallisesta mudasta, osaksi myös siitä vedestä, joka jää kaikkiin kaivantoihin ja ojiin ja sitte käytetään vainioiden kastelemiseksi.

Maan tärkeimpiin tuotteisiin kuuluu riisi, joka onkin asukasten paras ravintoaine ja täällä, niinkuin kaikissa lämpöisissä maissa pelloissa viljellään. — Puuvillan viljelys, jota väliaikaisen kuninkaan Mehemed Alin hallitessa suurella ahkeruudella harjoitettiin, on myös suuresta arvosta. Yhtä huolellisesti myös hoidetaan sokuriruohoja ja kahvipuita.

Maan puulajeista on taateli-palmu hyödyllisin ja jaloin. — Granatin omenapuu, jota meillä kasvihuoneessa kasvatetaan, tulee siellä tavallisen omenapuun kokoiseksi. Tavallinen viikunapuu on myös maan tärkeä tuote, ja lopuksi vielä mainitsemme varsinaisen akatsiapuun, josta n.s. gummiarabikumia saadaan. Tämä on keskikokoinen puu, jonka rungosta ja juuresta mainittua pihkaa hikoilee; tämä on arabialaisille ravitsevana ruokana, jolla he erämaassa matkustaissaan monet päivät elävät.

Egyptin asukkaat ovat kauniskasvuisia, ja koko maan lävitse matkustaissaan tapaa tuskin yhtään rumaa ihmistä. Heidän ihonsa on eri värinen: valkoinen, musta, ruskea eli keltainen; viimeksi mainittu väri ei kuitenkaan ole luonnollinen, vaan keinoiteltu. Köyhät nimittäin hankaavat pieniä lapsiansa suolalla ja öljyllä ja aina väliin auringon paisteessa kuivaavat. Sillä tavalla muuttuu heidän ihonsa kovaksi, kuin puhvelin nahka, ja sitten he voivatkin paremmin kärsiä kovaa kuumuutta ja kylmyyttä. Kasvoillaan kihiseviä hyönteisiääkään eivät he viitsi poistaa, kun eivät tunne niiden pistoja. Yhtä vähän pitää köyhä kansa huolta lastensa jalkojen suojelemisesta, sillä he saavat avojaloin kuumalla hiekalla juoksennella. Sentähden heidän jalkansa vanhuudessa murtuilevatkin niin pahasti, että harpun soittaja voisi halenneista kohonneilla jalkajäniteillä taitoansa näyttää. Näin kuitenkin käy ainoastaan köyhäin lapsille.

Egyptiläisten vaatteus seuraa tosin säätyä ja arvoa; mutta kuosilla ei heidän keskuudessaan ole mitään vaikutusta. Heidän vaatteillansa on sama kuosi, kuin muinoinkin, niin että Egyptiläinen voi aivan hyvin isänisänsä isän puvulla kaunistaida. Miesten vaatteus tuskin eriaa naisten vaatteuksesta ja käytetään kaupungissa semmoisena ohkaisia, leveitä housuja, pitkää leveähihaista paitaa ja kapeahihaista päällysnuttua. Päällysnuttu (dolman) ulettuu aina jalkoihin asti, ja tämän ympärille vyötäisillä sidotaan vyö eli saali, joka on kullalla ja helmikoristeilla kaunistettu. Tässä vyössä he aseensa kantavat. Sukat ovat kankaasta ja kengät keltaisesta lammasnahasta. Keltaisten kenkien päällä, ikäänkuin kalosseina, pitävät he punaisia lippusia, jotka riisutaan ovipieleen vieraisiin tahi kirkkoon mennessä. Päähineenä käytetään valkoista käärrelakia (turpaania), johon menee melkein yhtä paljon kangasta, kuin alusnuttuun, ja joka on niin raskas, että kesäkuumassa Euroopalainen ei jaksaisi sitä kantaa. Turpaani varjelee kuitenkin paraite auringon polttavilta säteiltä, miten minä kyllä huomasin Sinain vuorelle matkustaissani. Tätä päähinettä ei koskaan tervehtäissä liikuteta; Arabialainen tervehtää siten, että hän asettaa oikean kätensä suullensa, sitte panee sen otsallensa ja viimeiseksi rinnoillensa, samalla myös päättään kumartaen.

Naisten pukuna on myös leveät silkkihousut, monta punaista, viheriäistä ja keltaista alus- ja päällysnuttua, niin taitettuna, että ne kaikki toinen toisensa alta näkyvät. Päänsä he peittävät mustalla hunnulla, joka korvallisilta alas riippuu. Eräs poskien päällitse riippuva kaistale ulettuu aina jalkoihin asti; nenän kohdalla on tämä yhdistetty valkoiseen, kapeasen nauhaan, joka taas peittää osan kasvoista ja ulettuu takaraivolle saakka. Tästä nauhasta riippuu nenän ylitse suun kohdalle heliseviä kultarahoja niin liki toisiaan, että he niiden lävitse tuskin voivat nähdä. He tervehtävät samoin kuin miehetkin.

Egyptiläisten elämäntavat ovat hyvin yksinkertaiset ja kohtuulliset, ja senpätähden he tavallisesti elävätkin hyvin vanhoiksi sekä lopettavat päivänsä hiljaisella kuolemalla. Korkeasukuisetkin ihmiset tyytyvät usein tavallisina päivinä riisi-, ryyni- ja lampaanlihakeitukseen. Kuppi asetetaan suurelle laa'alle. Sen ympärille laitetaan mattoja, joille syöjät päivällis- ja illallispöydässä ristiin asetetuille jaloilleen istautuvat. Egyptiläiset tuntevat yhtä vähän veitsiä, kahveja ja lusikoita, kuin pöytiä ja lavitsoitakin. He ottavat ruokansa kourillaan; liha leikellään paloiksi raakana ja sitte vasta keitetään niin, että sitä sormillaan helposti voi reukaloida. Egyptiläiset eivät pidä suurista pidoista ja ottavat harvoin niihin osaa, eivätpä naapureissaankaan usein käväise. Mutta ulkomaalaisille he kuitenkin osottavat erityistä vieraanvaraisuutta, joka tosin paljo eroaa meidän kohteliaisuudestamme, vaan se on kuitenkin vilpittöntä, niin maan kristityiltä kuin mahometiläisiltäkin. — Jos tahdomme mennä mahometiläisen huoneeseen, täytyy meidän kenkämme riisua oven pieleen, mutta pitää hattu eli lakki päässämme, ja sitte astua huoneeseen rinnalle ristiin lasketuin käsin sekä kumartain. Heti näytetään vieraille istuin isännän vieressä, sen jälkeen tarjotaan kuppi mustaa kahvia ilman sokuritta ja viimein palava piippu. Sittekuin tämä on poltettu, kysyy isäntä vieraan asiaa, ja kun asia on ajettu, jättää vieras talon samanlaisilla tempuilla, kuin hän tultuaankin teki. Naisia ei nähdä koskaan miesten huoneissa; he asuvat erityisessä huoneessaan.

Tämän yksinkertaisen ja kohtuullisen elämän ohessa ei heillä ole mitään, jota mukavuutensa vertaisena pitäisivät, ja sentähden jokainen toimittaakin tehtävänsä, jos suinkin mahdollista on, istuvillaan. Seppä istuu takoessaan ja viilatessaan; puuseppä höylätessään ja sahatessaan. Leipuri ei käytä puntaria tavaroitaan myödessään, vaan punnitsee ne kädellään, joka harvoin sen painossa erehtyykään. Leipä leivotaan nisujauhoista ja viedään ulos myytäväksi. Sitä, joka ei kohta tule myödyksi, ei enää tarjota, sillä Egyptissä ei syödä leipää, joka on yönkin vanhaa.

Ei missään maassa maan päällä eletä niin helposti, kuin Egyptissä, eikä missään leipä ole niin helppoa, kuin siellä. Noin kolmella pennillä saadaan niin paljon leipää, kuin täysikasvuinen ihminen päiväkseen tarvitsee. Elämän ylläpitäjistä on kuitenkin eräs, nimittäin viini, hyvin kallista, sillä maa tuottaa vähän rypäleitä, jonka tähden enin viini tuodaankin Ranskasta ja Hispaniasta.

Egyptiläisten paras huvi on metsästys, eikä mikään ole minua niin huvittanut, kuin tapa, jolla egyptiläiset sorsanpoikia pyytävät; niitä onkin Niilissä sanomattoman paljo. Tavallisesti niitä pyydetään verkoilla; mutta Arabialaiset, jotka ovat mainioita uimareita, voivat myös viekkauksellaan suuria parvia niitä kiinni ottaa. He antavat, nimittäin, suurien onsien kurbitsain uida veden pinnalla, että sorsanpojat munista päästyään tottuisivat niihin. Kun nyt pojat ovat melkein täysikasvuisia, ottaa Arabialainen säkin käteensä ja ui veden pinnan alitse kurbitsaan. Tämän jälkeen hän ui kurbitsaan kätkehtynä sorsain perässä ja, kun hän on kyllyksi likellä, sieppaa jaloista yhden sorsanpojan toisensa perään, pistää varovasti vedessä säkkiinsä ja jatkaa niin matkaansa, kunnes hän on saanut koko parven.

Aleksandria. — Kairo.

Aleksandria, 200,000:lla asukkaalla, on kaksiosainen kaupunki; yhdessä osassa asuu Euroopalaisia, toisessa alkuasukkaita. Arabialaisessa osassa ovat kadut kapeita, säännöttömiä ja kesällä pölyisiä, talvella julman rapaisia. Huoneet ovat tavallisesti yhdenkertaisia ja hyvin oikullisesti rakennetuita. Täällä on yksi sivu vinosti katuunpäin; tuolla on toinen rakettu itse kadulle; tuolla kolmas, jolla on koko piha edessä katuun päin. Akkunoita on ainoastaan harvassa, enimmästi maakerroksessa. Jos huoneissa on pääkerros, on siinä usein koko joukko hienoilla puuristikoidella suletuita akkunoita.

Aivan toisennäköinen on Euroopalainen osa, joka onkin nykyajan tuote. Leveät ja suorat, ihanilla lehtokujilla kaunistetut kadut, siellä ja täällä olevat aukeat paikat, joissa alituisesti vihertäväiset kasvit ja kukat tuoksuavat; muhkeat monikertaiset huoneukset, isot rakennukset komeine puoteineen; aina Triestistä asti tuoduilla kivillä oivallisesti kivitetyt kadut ja erinomaiset jalkakadut tekevät Aleksandrian yhdeksi kauneimmista Välimeren rantakaupungeista. Keinollisella veden johdattimella pumputaan Niilin vettä vesisäiliöön, josta koko kaupunki saa parasta juomavettä. Alkuasukkaat ja vieraatkin Arabialaiset väittävät, että Niilin vesi on maailman parasta ja että joka kerran Niilistä on juonut, ikävöitse aina Niilin rannalle.

Aleksandrian ja Kairon yhdistää Egyptin valtion rautatie. Matkustus näiden molempain kaupunkien välillä kestää yöjunassa 4 1/2 tuntia. Jos muutos aukealla maalla ja ilmassa on erinomainen, ei se ole vähempi pääkaupungissakaan. Khedivi[61] (maaherra) näyttää tahtovan Kairon tehdä idän Parisiksi. Kaupungin länsiosa on melkein kokonaan uusi ja paljon Niiliinpäin levitetty; muita kaupungin osia leveät kadut risteilevät. Toivottava ainoastaan olisi, ett'ei kaupungin itämaista luonnetta kovin Euroopalaisuuttamisen innossa hävitettäisi, sillä se antaa kaupungille suuren osan sen ihanuudesta ja lumous-voimasta.

Vieraan ensimmäisenä tehtävänä, Kairoon tultuaan, pitäisi olla Citadell'issa[62] käyminen.

Tämä on vähäpätöisellä kukkulalla, joka kuitenkin tällä avaralla tasangolla on silmiin pistävä paikka; siellä on myös mahtavia yleisiä rakennuksia ja komea moskee (mahometiläinen kirkko) sekä Mehemed Alin hautapatsas. Näköala Citadell'in muureilla on todellakin ihastuttava; Itämailla ei ole muuta, kuin Bosborin ylevä panoraama, joka tarjoaisi tätä kauniimpaa kuvaa. Jalkaimme alla leviää Mafr el Kahiran, "voitto rikas", iso kaupunki, eli Niilin laakson kuningatar, miten Arabialaiset sanovat. Huoneryhmästä kohovat solakat minaretit,[63] — moskeita lasketaan Kairossa olevan 400 — muhkeat kupoolit ja takaa erämaan kellertäväiset vuoret, joiden takaa taas taivaan sininen laki alkaa. Tämän suuren kaupungin takaa näkyy viheriöitsevä tasanko, jolle Niili merenä leviää, jättiläis isot pyramiidit, idässä valkoinen Mokattam-vuori, kalifien haudat ja avara, kammoittava erämaa - nämä ovat muutamia riittämättömät kuvaukset tästä suuremmoisesta taulusta, jota ihmetteleväiset silmämme tarkastelevat. Koko avaran kaupungin ympärystä kiertää jotenkin hyvästi säilynyt muuri. Huoneet ovat yhden, kahden tahi kolmen kertaisia, päädyttömiä, savutorvettomia ja akkunaruuduttomia. Katot ovat pengermäiset; akkunoita suojaa tiheät puuristikot, joilla palkongitkin ovat aidatut. Kaikkien huoneiden ensimmäinen kerros eli ainakin osa siitä on maakerrosta avarampi. Useimpain ovien päälle on joku Koranin värssy kirjoitettu;

sen sanotaan olevan suojelijana pahoja silmiä vastaan. Monien ovien halkeamiin on hampaita pistetty; niitä pidetään hammastaudin poistajina. Työpajat ovat pääasiallisesti suutarien, räätärien, satulamaakarien ja piipunvarsi-sorvari-; sillä me olemme maassa, jossa kaikki polttavat ja ratsastavat. — Hupaisia ovat myös suuret hedelmäpuodit, joita suuret banani-, viikuna-, taateli- ja orangipyramidit kaunistavat. Ravintoloissa keitetään enimmästi pilavia (riisiä ja lihaa), paistia ja kalaa. Näitä ruokia ei ainoasti täällä sormin syödä, vaan kannetaan ympäri kaupunkia oleville perheille, sillä monet perheet eivät ensinkään itse keitä.

Kansan kihinä pääkaduilla on vielä kirjavampi, kuin Aleksandriassa ja meteli melkein hurmoittava. Monta vedenkantajaa kiertelee pitkin katuja kilunnahkainen vesisäkki selässä; toiset taas kulettavat sitä kuormaeläimillä kaikkiin kaupungin osiin; koko Kairon kansan täytyy nimittäin käyttää Niilin vettä, kaivojen vedet kun eivät mihinkään kelpaa. Usein tavataan kaduilla komeilla hevosilla ratsastajia, jotka tekevät ylevän vaikutuksen loistavilla itämaisilla puvuillaan. Turkkilaiset, Arabialaiset, Armenialaiset, Euroopalaiset, Juutalaiset, Koptilaiset, mustat kerjäläiset, niistä suuri joukko sokeita, kihisevät täällä sekaisin. Kaikilla maan vaimoilla ovat hunnut ja heidän avara pukunsa peittää kokonaan heidän ulkomuotonsa. Kahvilat ovat pieniä, mutta suurilla kaariakkunoilla. Niissä käydään ahkerasti, sillä Itämaalaiset elävät enimmästi kahviloissa; siellä he polttavat tschibuksia,[64] haschisch'ia,[65] ja opiumia taruja kuunnelllessaan.

Egyptiläinen rakennustaide.

Ei mikään kansa ole jälkimaailmalle jättänyt semmoisia jättiläismuistoja rakennustaidostaan, kuin vanhat Egyptiläiset. Itäisistä vuoristaan he saivat oivallisimmat rakennusaineensa: graniitin, porfyirin, marmorin ja ukon kiven; näitä käyttivät rakennushimoiset kuninkaas rakennuttaissaan muistomerkkejä, joiden suuruus ja komeus meitä ihmetyttää. Useimmat näistä mainioista muinaisajan laitoksista ovat jo tosin raunioina tahi lentohiedan peittäminä; mutta vielä kuitenkin seisoo monta arvoisaa todistusta Egyptiläisen taideluonteesta ja väsymättömästä innosta. Näistä etenkin ansaitsevat mainita:

1). *Obeliskit*. Nämä ovat nelikulmaisia, ylöspäin huippuun loppuvia patsaita, joiden korkeus, alustaa lukematta, on viidestäkymmenestä aina kahdeksänkymmeneen jalkaan. Ja vaikka niin suuria, ovat ne kuitenkin yhdestä ainoasta kivimöhkäleestä, tavallisesti kovimmasta, punertavasta graniitista. Ne ovat sileiksi hiotuita ja sivuilta hieroklyfeillä kaunistetuita. Niilin tulva-aikana tuotiin nämä äärettömät kallion lohkarit. Kuinka vaivalloinen työ se mahtoi olla! Kuinka monta tuhatta ihmistä siihen tarvittiin! — Obeliskit pystytettiin temppelien ja palatsien edustoille tärkeiden tapahtumain muistoksi eli maan kaunistukseksi. Sittemmin niitä käytettiin tiimapatsaina.

Keisari Augustuksen aikana kuletettiin muutamia Obeliskejä myös Roomaan; onpa sen jälkeenkin muutamia vielä sinne viety. Noin 400 vuotta j.Kr., kuin ympärikiertelevät kansat Rooman hävittivät, kaadettiin myös nämä ja hävitettiin. Muutamat kuitenkin näistä ovat viime aikoina uudestaan pystytetyt; esim. paavi Sixtus pystytti niitä neljä v. 1584. Mainio rakennusmestari Fontana toimitti tämän työn ja käytti siihen mitä mutkallisimpia koneita, joita 1,200 ihmistä ja 160 hevosta käytti. Kuitenkin näiden neljän Obeliskin lunnostamiseen tarvittiin neljä kokonaista vuotta. Konstantinopolissa on myös muutamia Obeliskejä, ja v. 1833 vietiin yksi 75 jalkaa korkea Egyptin Luxor-kylästä Paris'iin ja sinne pystytettiin.

2). *Pyramidit*. Nämä ovat vieläkin ihmeellisempiä laitoksia. Nämä luettiin jo muinaisina aikoina maailman ihmeiden joukkoon. Ne ovat keskisessä Egyptissä, Niilin länsipuolella, jaettuina viiteen ryhmään ja luvultaan neljäkymmentä. Pyramidit ovat mahdottoman isoja nelikulmaisia rakennuksia, joiden sisällä on monenmoisia käytäviä ja huoneita. Avaroista pohjistaan kapenevat ne yhä ylöspäin kunnes viimein päättyvät tasaiseen pintaan. Ne ovat rakennetut kalkkikivistä, joita, toinen toisensa päälle ladottuina, ainoastaan painonsa koossa pitää. Muutamat ovat olleet granitilla eli marmorilla päällystetyt. Kolme pyramidia ovat etenkin suuruudestaan mainioita, ja niistä varsinkin Memphin-kaupungin luoteisella puolella oleva. Se on noin 600 jalkaa korkea ja seisoo 200 jalkaa korkealla kivijalalla. Keinollisesti taitetuita portaita myöden päästään aina sen huipulle. 100,000 ihmistä sanotaan 20 vuotta lakkaamatta tätä tehneen. Tämän rakennusaineista voitaisiin uudempain laskujen mukaan rakentaa jotenkin korkea muuri koko Hispanian kuningaskunnan ympärille.

Mihinkä näitä mahdottomia rakennuksia on käytetty, ei voida varmuudella sanoa. Muutamat luulevat niitä vilja-aitoiksi; toiset taas Egyptin kuningasten rakennuttamiksi loistorakennuksiksi, joiden raskaalla työllä tahdottiin kansaa vaan masentaa. — Todellissimmasti lienevät ne olleet kuningasten hautapaikkoja, sillä ei mikään kansa käyttänyt enemmän aikaa ja intoa hautainsa valmistamiseen, kuin Egyptiläiset. He nimittäin luulivat, ett'ei sielu kohta ihmisen kuoltua ruumiista erkanekaan, vaan pysyy siinä niinkauvan, kuin ruumis on muuttumaton. Sentähden he koettivatkin ruumiita muuttumattomina

säilyttää; tällaisia voideltuja ruumiita, joista moni on meidän päiviimme saakka säilynyt, sanottiin muumioiksi,[66]

3). *Labyrintit*. Tämä rakennus ei ole ollenkaan edellisten ikäinen, mutta yhtä mainio. Se oli keskisessä Egyptissä, likellä muinoin mainiota Moeris-järveä ja sisälsi 12 palatsia, joista 6 oli pohjais- ja 6 eteläpuolella. Näissä oli 3,000 huonetta, 1,500 maan päällä; ja yhtä monta sen alla. Ne olivat mitä kalleimmasti taidokkailla kuvanveistotöillä ja jalokivillä kaunistetut. — Nyt tämä kaikki on somerona.

Dervischiläiset.

"Eräänä perjantaina, dervischiläisten sunnuntaina, ohjasimme me matkamme eräisen Kairon likeiseen mainioon dervischiläisten luostariin. Tämä mainio luostari kuuluu dervischiläisten 'ulvoja'-lahkolle: Niitä on nimittäin ulvovia ja hyppeleviä dervischiläisiä. Yleisesti sanotaan, että dervischiläisyys on islamisuuden sama, kuin munkkilaisuus katolisudelle. Tämä todellakin voi olla aivan totta nykyaikana. Mutta minä en ehdottomasti myönnä, että islami olisi dervischiläisyyden synnyttänyt; sillä minä suuresti erehtyisin, jos ei dervischiläisyydessä kätkeytyisi paljoa vanhempia pakanallisia papillisuuksia.

"Me tulimme ensin pieneen pihaan, johon oikea-uskoisia ja uteliaita matkustavaisia oli koko joukko kokoutunut. Seuraten muiden esimerkkiä istahdimme mekin tiiliselle istuimelle, ja heti, kun sen olimme tehneet, tarjosivat dervischit meille kahvia ja piippuja. Heidän puvussaan oli merkillisintä korkea lakki eli reunukseton, paksusta harmaan ruskeasta huovasta tehty hattu, jolla oli suuren, alaspäin käännetyn kukkapurkin muoto. Kun sitten hetkinen näin tupakoittiin, piti jumalanpalveluksen alkaa, ja sen tähden aloimmekin temppeleihin astuskella; mutta katsos, me olimme unohtaneet lipposet kotiin, eikä mistään saanut niitä vuokrata! Sukkasillaan seisominen tämän vuoden ajan kivilaattialla ei myöskään ollut hupaista. Oppaamme keksi kuitenkin keinon; hän osti erään Arabialaisen päältä paidan, repi sen kaistaleiksi, jotka kietoi meidän kenkämme ympärille, ja niin me astuimme sisään, alaston Arabialainen seurassamme.

"Moskee oli nelikulmainen, pyöreäsen torniin päättyvä huone, tyhjillä seinillä riippui joukko kummallisia veitsiä, keihäitä, sotakirveitä ja nuijia. Ylimmäis-dervischin, scheikin edessä muut istuivat puoliympyrässä sekä siellä ja täällä muutamia vapaehtoisia osanottajia; kaikki, noin 30 henkilöä, istui ristissä jaloin laattialla. Scheikin molemmilla puolilla seisoivat nuori kirjavapukuinen poika. Dervischit ottivat nyt takit päistään, joiden suoritut hiukset riippuivat alas olkapäille ja hartioille. — Scheiki aloitti jumalanpalveluksen puoliäänisellä, messun tapaisella laululla. Dervischit yhtyivät siihen hiljansella hyminällä. Yht'äkkiä hypähti eräs ylös ja laului ääneensä erään laulun, joka kuului olleen kiitosvirsi profetalle ja dervischiläisyyden perustajalle. Hän lopetti sanalla 'Allah', Jumala, jota dervischiläiset sitten lukemattomia kertoja kertoilivat, puoleksi suletuin silmin ruumistaan edestakaisin heilutellen. Sillä aikaa oli yksi äsken mainituista pojista esiin astunut. Hän kallisti päänsä, levitti kätensä ja alkoi pyöriä ympärinsä, lakkaamatta dervischiläisten huutaessa: 'Allah', 'Allah'!!! Samalla jokainen kumarteli niin, että pitkät hiukset maahan ottivat; ja näin ruumistaan taakse- ja eteenpäin kumarrellen ja 'Allah' huutaen pitkittivät he tointaan niin raivosti, että niskansa ja selkänsä luuli taittuvan: 'Allah! Allah! Allah!' taukoamatta hurjimmasti ja hartaammasti aina kovemmalla vauhdilla, kunnes nämä pikaiset liikkeet muuttuivat tahdikkaaksi vimmaksi, aina vaan petojen tavoin kiljuen: 'Allah, huh! Allah!' — Poika pitkitti vaan sillä aikaa pyörimistään, pyörimistään, pyörimistään koko neljänneksen ajan. Yht'äkkiä muuttui hän yhtä hiljaiseksi, kuin hän alussakin oli, ja hiipi takaisin paikalleen scheikin viereen, näyttämättä vähääkään väsyneeltä tahi hengästyneeltä. — Silmänräpäyksen kestävä hiljaisuus! Mutta sen jälkeen kumarrukset, vaikka äänettömät, taas alkoivat; ainoastaan tahtimainen ähkyminen kuului samalla, kuin tämä kamala voimistelu hurjimmaksi ja hurjimmaksi kiihtyi. Hiukset viuhtoivat kuin villieläinten harjat ja silmänsä innosta säihkyivät. Silloin tällöin joku joukosta parahti: 'Allah, huh! Allah!', näyttäen ett'eivät he voineet intoansa pidättää. Scheiki itse löi käsillensä tahtia, niin muita enemmän innostuttaakseen — ollen itse innostuksesta pyörtymäisillään! Muutamat olivat nyt tulleet haltioihinsa, ja samalla kuin muut vähitellen lakkasivat ja kumoon keikahtelivat, hyökkäilivät nämä ummessa silmin ja allapäin ympäri huonetta, välistä niin seinäänkin puskien, että suuria savilohkareita putoili alas. Muutamain muksausten perästä he kuitenkin, yksi toisensa perästä, kaatuivat vahdossa suin ja vavahdellen, kuin vetotautiset.

"Me kiiruhdimme ulos tästä kamalasta melskeestä. Ei koskaan mikään ole minuun tehnyt niin pakanallista vaikutusta! Minä kuvailin nähneeni Baalin eli Molokin palveluksen."

Jalopeuran pyynti pohjaisessa Afrikassa.

Pohjais-Afrikan jalopeurat ovat hyvin taistelunhimoisia. Oli sillä nälkä taikka ei, ärtyy se kuitenkin vimmaan vihollisen nähtyään. Sen sijaan, että se pakoon lähtisi, hyökkää se usein suuren aseellisen joukon kimppuun ja hajoittaa sen erilleen. Yksi Arabialainen ei koskaan uskalla jalopeuraa ahdistaa, jollei hän voi odottaa vähintään kahdenkymmenen kiväärin apua, ja silloinkaan se tavallisesti ei kuole, ennenkuin se on vihollisensa isossa verisaunassa käyttänyt. Arabialaiset antavat kauvan pedon duariaan (kyliään) hävittää ja karjaansa raadella; mutta kun he ovat vahingoistaan vimmastuneet, päättävät he ahdistaa tätä voimallista petoa luolastaan ja tekevät sen aina päivällä. Sitte kuin jostakin vuoresta ovat sen luolan löytäneet, keräytyvät he vuoren juurelle, josta sitte, noin 30 eli 40 miestä, peloittavasti karjuen toisiaan lähenevät. Jos jalopeura metelin kuulee, jättää se äkkiä majansa, jos nimittäin eläin on nuori. Samoin tekee myös naarasjalopeura, jos sillä ei ole poikia luonaan. Jos jalopeura taas on täysikasvuinen, tietää se kyllä metelin tarkoituksen, jolla sen rauhaa häiritään; se nousee ylös verkalleen, haukoittelee ja venyttelee itseään, hankailee itseänsä puihin ja puristelee majesteetillisesti harjaansa. Se kuuntelee; samalla, kuin meteli likenemistään likenee, alkaa eläinten kuningas julmia kynsiään jännittää ja teroittaa. Sen jälkeen se verkalleen astuskelee äärimmäiselle kaltion liepeelle, josta se voi ympärystää tarkastella; täältä se heittelee tarkastelevaisia silmäyksiään vihollisiinsa ja laskeutuu mahalleen niitä odottamaan. Se Arabialainen, joka ensin jalopeuran huomaa, huutaa: "tuolla se on!" — Kuoleman hiljaisuus nyt vallitsee, kaikki nyt tähtäävät sinne ja kukin tarkastaa aseitaan samalla, kuin jalopeura hiljalleen kápälöittää ja harjaansa nuoleskelee. Viimein ratsastaa eräs Arabialainen joukon edellä ja huutaa ylenkatseella eläimelle: "etkö sinä meitä tunne, koska noin vaan edessämme makaat? nouse ylös ja lennä, me kuulumme urhoolliseen sukuun, ja minä olen Abdallah!" [67] Jalopeura, joka on usein musertanut enemmän kuin yhden sotilaan, joka on samat sanat lausunut, pitkittää vaan kápälällään silmäinsä pesemistä, eikä vastaa ensimmäiseen enempää kuin toiseenkaan kehoitukseen. Viimein, kuin vihollisten äänet kovin korviinsa koskevat, tulee eläin kärsimättömäksi. Nyt se hyppää ylös, ruuskii kylkiään hännällään ja astuu pilkkaavaa joukkoa vastaan. Arimmat ovat jo paenneet, urhoollisimmat odottavat hyökkäystä — kiväärit ovat valmiina — jokaisen sydän raivostuneena sykkii. Jalopeura lähenee — ja nyt Arabialaiset alkavat hiljalleen, petoon katsoa tuijottaen, peräytyä, kunnes he ovat vuoren juurella odottaviin ratsastajiin yhtyneet; ratsastajat heti täyttä laukkaa ajaen ja kivääreitään heiluttaen nostavat pilkkaavan huudon. Kun nyt jalopeura ratsastajat näkee kentällä, seisahtuu se silmänräpäykseksi ja tarkastaa vihollisten rivejä.

Ei mikään kiljunta eli pilkkaava huuto hämmennä sen tajuamista. Sen voi ainoastaan ruuti tehdä. Viimein kivääri laukeaa, ja nyt eläinten kuningas muuttaa rauhallisen, majesteetillisen käyntinsä tuliseksi hyökkäykseksi, joka hajottaa pienen vihollisjoukon, niinkuin akanat tuuleen. Kukaan ei häpeä paeta, jokainen kokee asettautua paraimpaan asentoon, voidakseen sivuitse kiitävää jalopeuraa tulellaan tervehtää. Silloin ratsastajat esiin ryntäävät. Jalopeura kun on yhden, niinkuin tavallisesti tapahtuu, pakenevasta joukosta kaapannut, tarvitsee ratsastajan ainoastaan määrätylle matkalle eläintä lähestyä ja kiväärinsä laukaista — peto jättää nyt uhrinsa ja hyökkää uuden vihollisen perään. Hetkisen hypätyään vaipuu peto, haavoitettuna ja väsyneenä odottamaan loppuansa. Tämä on hirvittävä hetki. Nyt tulitetaan eläintä, joka saa jokaiselta viholliselta luodin ruumiisensa, vaan ei sittekään liikahta. Mutta jos joku hevonen sitä niin lähestyy, että se voi kahdella eli kolmella hypäyksellä sen saavuttaa, on joko hevonen tahi ratsastaja hukassa; sillä silmänräpäyksessä peto on hevosen selässä, eikä elävänä päästä saalistaan. Euroopalaiset metsästäjät eivät varmaan uskoisi, ett'ei kolmekymmentä, kahdenkymmenen askeleen päästä ammuttua luotia voi jalopeuraa tappa. Ainoastaan sydämeen ja aivoihin sattunut luoti tuottaa kuoleman. Niin kauvan, kuin jalopeura ei vielä ole haavoitettu, huvittelee se itseään kiinni saatuaan miestä maahan pieksämällä, ja tämä, vaatteuksensa suojelemana, tavallisesti pääseekin muutamalla pienellä haavalla. Mutta jos jalopeura on haavoitettu, raatelee se uhriaan hampaillaan, kunnes se huomaa jonkun toisen, jonka kimppuun se uskaltaa hyökätä. Se ruhtoo allaan makaavaa saalistaan ja ahnailla katseillaan ikäänkuin ihaelee sen kuoleman kamppausta. Samalla kuin tämä raatelevainen peto verkalleen kynsillään repii lihaa onnettoman ruumiista, kiinnittää se tulisen katseensa saaliisen, joka, ikäänkuin lumottu, on kykenemätön päästämään vähintäkään hätähuutoa tahi huokausta. Ehtimiseen jalopeura nuoleskelee leveällä, terävällä kielellänsä onnettoman uhrinsa kasvoja, irvistelee ja näyttää sille valkoisia teräviä hampaitansa. Tällä aikaa onnettoman miehen sukulaiset kääntyvät urhoollisimpain kumppaneinsa puoleen, ja he hyökkäävätkin viritetyin pyssyin paikalle; peto katselee niihin, mutta ei liikahta paikaltaan. Pelosta, että luoti sattuisi mieheen eikä petoon, kokevat he päästä niin likelle, että he voivat pyssyinsä piipun pistää eläimen korvan juureen. Tämä on päättäväinen hetki. Jos pedolla on vielä voimia jälellä, kuristaa se allaan olevan uhrinsa ja hyökkää apuun rientäneen kimppuun; jos taas pedon voimat ovat loppuneet, repii se samassa silmänräpäyksessä uhrinsa pään, kuin apuun tulija pyssyinsä ojentaa, sulkee sitte silmänsä ja odottaa rauhallisena kuolettavaa laukausta.

Sahara,[68] "vedetön meri", on suurin ja kammoittavin erämaa maan päällä. Se täyttää viidenneksen Afrikaa ja on puoli Euroopan suuruudesta. Muutamat erämaan seudut ovat hyvin alhaisia, jopa meren pintaa alempanakin; toisin paikoin taas on avaroita vuoriseutuja, ja niillä on niinkin korkeita paikkoja, että niiden asukkaat "pukeutuvat turkkiin talvella". Matkustaja ei näe muuta, kuin taivaan ja hiekkaa eli korkeintaan jonkun mustan, aution vuorijonon. Auringon säteet vaikuttavat täällä alastomalla hietikolla sanomattoman kuumuuden, jota ani harvoin sateetkaan laimentavat, öisin tulee kuitenkin niin kylmä, että ylhäisillä seuduilla vesi astiassa jäätyy. Erämaan läntinen osa on enimmäkseen kuohkeata lentohietaa ja kivisuolaa. Itäinen osa taas on joko paljasta tahi somerolla peitettyä kalliota. Se näyttää tiviiltä, hienolla hiedalla peitetyltä savilaattialta. — Vedettömässä meressä on myös saaria; niitä sanotaan kosteikoiksi, ja ovat viheriöitä, lähteisiä, taatelipalmuja, viljaa, hedelmiä ja viiniä kasvavia paikkoja. Kukkulat, jotka erämaan santaa niistä estävät, tavallisesti piirittävät koko kosteikon. Itäinen osa, niin sanottu Libyan erämaa, on varsinkin rikas kosteikoista. Niitä on siellä, kuin "pilkkuja pantterin nahassa".

Erämaan laiva — kameli — kantaa ihmisen yhdestä kosteikosta toiseen. Matkustajat yhtyvät suuriin laumoihin, joita sanotaan karavaneiksi. Sata ihmistä ja 1,000-1,500 kamelia sanotaan pieneksi karavaniksi. Jokaisella tämmöisellä on johtaja, jonka täytyy löytää tie, usein paljaalla haistillaan. Pikaiset myrskyt panevat usein hietameren meren aaltoilemisen tapaiseen liikuntoon. Ilma on silloin niin täynnä hietaa, ett'ei voi kyynärän päähänkään nähdä. Matkustajain täytyy laskeutua kameleiltaan alas, peittää kasvonsa ja heittäytyä maahan. Hirmuinen kuumuus ja polttava jano vaivaa ihmisiä ja eläimiä. Usein myrsky hautaa koko matkueen. Toiset matkustajat löytävät silloin heidän kuivaneet luunsa hiedassa ja näkevät sen surkeuden, joka voi jokaista erämaan halki kulkevaa kohdata. Lepopaikoissa, kosteikoissa, kohtaavat karavanit usein toisiaan. Erämaan oikeus vaatii silloin, että se karavani, joka jo on jonkun päivän levännyt, lähtee matkaansa ja jättää tilan viimein tulleele. Jos useita sattuu samaan aikaan kaivolle tulemaan, syntyy silloin usein kovia ja verisiä riitoja, jotka viimein voimallisemman voitoksi päättyvät. Yleisesti voidaan sanoa, että Saharan ilmasto on hyvin raitis, vaikka, muutamin paikoin, suurin kuumuus vallitsee. Ilman vakinainen kuumuus ei kuitenkaan näytä vahingollisesti terveyteen vaikuttavan. Varsinkin näyttää tämä kuiva ilma keuhkoille hyvää tekevän ja olevan hyvänä lääkkeenä keuhkotautiinkin.

Mutta kerran Sahara on katoava; kasvien levenemine etelästä pohjaan on alkanut; maa täten vähitellen muodostuu ruokamullaksi, peittyy metsillä, ja Keski-Afrikan säännölliset sateet etenevät etenemistään pohjaiseen päin. Ennenkuin tuhannenkaan vuotta kuluu, on tämä suuri erämaa sivistyksen alueena.

Dahomein neekerivaltakunta.

Dahomein kuningaskunta on Afrikan länsirannalla, likellä Nigerin suuta ja Ashantien maan itäpuolella. Sen pituus on pohjaisesta etelään noin 30 peninkulmaa ja leveys melkein sama. Vaikka maan laatu on hedelmällistä, on maa kuitenkin viljelemätöntä. Valtakunnan keskellä on pääkaupunki Abomei, jossa kuningas asuu. Tämä hallitsee noin 200,000 ihmistä, joista ainoastaan 20,000 on vapaita; muut kaikki orjia. Seisovassa sotajoukossa on 12,000 ihmistä ja niistä on vaimoja 5,000. Kuningas menee joukkoinensa kerran vuodessa naapurivaltioiden kaupunkeja ja maita vastaan; retken tarkoituksena on orjain anastaminen. Johtaja tottelee ehdottomasti kuninkaan käskyjä ja, kun se on ilmoittanut, mitä maata hän aikoo valloittaa, hyökkää päällikkö väkineen huolettoman ja varustautumattoman naapurikansan kimppuun. Vanhat ja sairaat tapetaan, mutta kaikki nuoret ja voimalliset, jotka eivät kamppaillessa kaatuneet, viedään Dahomein maahan, jossa osa uhrataan ja toiset myödään orjakauppijaille. Näistä saadut rahat tuhlataan suurimmaksi osaksi siinä isossa vuosijuhlassa, jossa kuninkaan aarteet loistavalla joukolla kannetaan katseltavaksi.

Englantilainen Forbes, joka joku vuosi sitten kävi Dahomein maassa ja kertoi siitä ja sen asukkaista, lausuu esim. seuraavaa: Abomein kaupungin ympäri kiertää 5 jalkaa syvä hauta, joka on orjantappurapensailla täytetty. Kaupungilla on 6 porttia, ja jokaisella portilla kaksi aukkoa: yksi kuninkaalle ja toinen kansalle. Jokaisessa aukossa riippuu kaksi pääkalloa, ja portin sisäpuolella on suuri rovio ihmisten ja kaikenlaisten eläinten pääkalloja. Kaupungissa ei ole ensinkään tavara-aittoja, ainoastaan kaksi toria eli markkinapaikkaa. Fetisch-huoneita eli epäjumalan-huoneita on paljo ja kummallisesti kaunistettu. Kaupungin kadut ovat hyvässä kunnossa, vaikka ne näyttävätkin enemmän maanteiltä. Kaikki huoneet ovat mataloita, ja minä näin ainoastaan kaksi kahdenkertaista rakennusta.

Me kun olimme likellä palatsia, seisahdimme me erään tulkkimme ystävän huoneen viereen. Siellä me pukeuduimme täyteen univormuun eli virkapukuun. Sitte me odotimme muutamain varjoavain puitten suojassa niitä kabufirejä eli päämiehiä, joiden meitä piti viedä kuninkaan luokse. Meidän takanamme seisoi seurueemme ja joukko kaupungin asukkaita katselemassa, ja vähää loitompana oli iso joukko

kabufirejä ja sotamiehiä.

Ensimmäinen päämies, joka heidän joukosta luoksemme tuli, oli pääkaupungin ylhäisin virkamies. Hänen nimensä oli Bope. Hänen pukunaan oli vyötäisten ympärille kierretty vaatekaistale. Päässään hänellä oli leveäreunainen hattu, kaulassaan korallihelminauha, ja vyötäisiltään riippui kaunis miekka. Hänen perässään tuli hänen seurueensa ja sotamiehet, kantaen hänen lippuansa, auringon varjostintansa ja virkaistuintansa; viimeisenä seurasi suuri joukko soittajia, lyöden rumpua ja puhaltuen pilliä. Kun hän tuli eteemme, kumarsi hän ensin ja kävi sitte kolme kertaa oikealta vasemmalle meidän ympäritse, tehden joka kerralla meille syvän kumarruksen. Kolmannella kerralla ampui hän kolmesti kiväärillään ja sitte hyppeli edessämme vähän aikaa.

Tämä kun oli onnellisesti ja hyvästi päättynyt, tuli hän luoksemme, pudisteli meidän käsiämme ja istahti sitte virkaistuimelleen, jonka kantajat olivat minun oikealle puolelleni asettaneet. Sitte tuli kuninkaan veli ja kabufirein päämies, kumpikin eri seurueineen ja tervehti meitä edellisen tavalla. Kun kaikki sitte olivat istautuneet, asettui muutamia kuninkaan hovimiehiä meidän eteemme ja lauloivat he tervehdyslaulun. Niiden puoli päätä oli ajeltuna ja olivat kaikki verhotut punaisella, keltaisilla helmillä reunustetulla vaatteella. Heillä oli oikeassa kädessään jouhiruoska, jolla he löivät laululle tahtia.

Kun olimme maljojen juonnin lopettaneet, niinkuin maassa on tapana, asettauimme kantotuoleihimme ja niin jatkoimme matkaamme kabufirein ja sotamiesten jälessä palatsiin. Muurilla riippui pääkalloja. Kuningas istui eräässä porttihilvissa parhaimpina vaimoineen; hänen molemmilla sivuillaan istuivat hänen amatsoninsa eli naisstotilaansa aseineen ja niiden ympärille olivat miehet asettauneet. Lippuja ja auringonvarjostimia oli sadoittain ja kivääreitä ja kanuunoita ehtimiseen lau'oittiin. Likelle palatsia kun tulimme, seisautuivat meidän kantajamme samalla, kuin kabufirit polviansa notkistellen maata suutelivat. Mennessämme kuninkaan istuimen sivu, kumarsimme me hänelle; matkue kiersi kolmesti kuninkaan ympäri, ja jokaisella kerralla kabufirit lankesivat maahan ja me kumarsimme hänelle. Kolmannella kerralla kaikki kabufirit asettuivat pitkään riviin, joka ulottui aina kuninkaan palatsiin. Meidän tultuamme nousi kuningas ylös, ja 40 musikanttia rupesi soittamaan sekä kanuunat pantiin paukkumaan, ja kaikki muut, paitsi kabufirit, jotka heittäytyivät maahan ja nakkelivat maata päitensä päälle, huutaa hoilottivat. Nyt me astuimme esiin, puristimme kuuinkaan kättä ja istahdimme valtaistuimen eteen asetetuille lavitsoille. Tässä puhellessamme kyseli kuningas paljo meiltä kuningatar Victoriasta ja Englannista; hän oli hyvin kohtelias ja ystävällinen sekä kysyi minulta, josko minä tahtoisin nähdä amatsonien tarkastamista. Minä tietysti iloisella myönnötyksellä siihen vastasin, ja nyt kuningas määräsi niiden rykmentin tarkastamisen. Kaikki sai nyt toisen ulkonäyn: miehet vetäytyivät takaperin, ja aukea nelikulma muodostui tarkastukselle. Yhden rykmentin tunnusmerkinä oli valkoiset, sinisillä krokodiileillä kaunistetut takit, toisen sininen risti, kolmannen sininen ruunu. Upsiereillä oli korallinauha kaulassa ja hienommat vaatteet; he pitivät kädessään pientä ruoskaa, jota alituisesti tarvittiin käyttöä. Tarkastuksen loputtua alkoi järjestyksetön ampuminen. Joskus joku juoksi rivistä kuninkaan luokse, ja pitäen kiväärinsä ylhäällä, puhutteli häntä, sekä juoksi sitte riviin takaisin ja laukaisi kiväärinsä. Tarkastaessa seisovat kabufirit kuninkaan vasemalla ja muutamat vähäisemmät amatsoni-opsierit sen oikealla puolella. Yksi niistä piti kuninkaan hopeista sylkilaatikkoa, toinen hänen hattuaan ja kolmas kaunista ebenholssista keppiä.

Viimein nousi kuningas ylös, otti lasinsa, käski meidän juomaan ja heläytti lasiansa meidän laseihin. Samassa kanuunatkin jyrähtelivät, kansa kiljui, kabufirit hyppelivät, ja muutamat hovipalvelijat pitivät verkaista verhoa kuninkaan edessä, sillä kukaan ei saa nähdä kuninkaan syövän eikä juovan.

Kapmaa.

Afrikan eteläisintä huippua sanotaan Hyväntoivon niemeksi. Siitä on koko eteläinen Afrika Kapmaan nimen saanut. Alankomaalaisten perustama Kap-kaupunki on tämän rannalla; se, niinkuin koko Kapmaakin, on nykyään Englannin hallussa. Koska kaikki laivat, jotka menevät Itä-Indiaan, Kiinaan y.m., poikkeavat Kap-kaupunkiin, on se isona maailman markkinapaikkana. Euroopalaisia melkein kaikista kansoista asuu siellä; Amerikalaisilla on siellä kauppavarastonsa; alkuasukkaita, hiilimustia Neekereitä, ruskeita Indialaisia, harmaankeltaisia Malajilaisia, Kiinalaisia pitkine hiusruoskineen ja Arabialaisia tulee ja menee siellä lakkaamatta. Kaikkia uskontojakin siellä tavataan. Kristityt saarnaavat Herrasta Jesuksesta; mahometiläisten papit ilmoittavat profeetastaan, pakanat palvelevat epäjumaliaan. Lahtisella ja virtojen risteilemällä, aaltomaisella rantueella muhkeat viljavainiot aaltoilevat. Synkkä, metsäinen vuoren reuna rajoittaa tätä tasankoa pohjaisessa. Tämän yli kun noustaankin, tullaan avaralle tasangolle, joka on 120 peninkulmaa pitkä ja 30-40 peninkulmaa leveä. Kesällä täällä maa on kuivanutta; siihen halkeilee syviä koloja ja musta pöly peittää sen. Ainoastaan virtain pohjissa, jotka myös viimein kuivavat, säilyy vähän vihantaa. Mutta sadeaika pian taas muodostaa ihanimmat kukkanurmet; ennen kaikkia sipulikasvit peittävät maan viheriöillä ja komeilla

kukilla. Nyt tulevat vuorilta giraffit ja antilopit tätä ruohonurmea vakoelemaan; korkeajalkaisten kamelikurkien laumat kiitelevät tällä avaralla tasangolla, ja uutisasukkaat kiiruhtavat sarvikarjojaan ja lammasmaunojaan sen meheville laitumille. Tämä kuitenkin kestää vaan muutaman viikon. Ruohot ja kukkaset lakastuvat; lähteet häviävät ja virrat kuivavat; karjat viedään taas korkeampaan, kylmempään kotoonsa.

Kapmaan alkuperäisten asukasten, Kafferilaisten ja Hottentottilaisten, on täytynyt uutisasukasten tieltä syrjälle syöstyä. Kafferilaiset asuvat itäisellä rannalla. Se on kaunista, rotevaa, oivallista ja solakkavartaloista kansaa. Heidän tukkansa on lyhyt, musta ja kihara. Härkäin nahoista he enimmäkseen vaatteen valmistavat. Asunnot ovat möhkeästi rakennetut. Ne ovat haarukoista tehdyt ja näyttävät ampiaisten pesiltä. Monesti semmoisesta tulee "kraal" (kylä). Kafferilaisten rikkaus on karjassa, jonka kartuttamisesta he öin päivin huolehtivat. He ovat rohkeita, nerokkaita ja hyvin ymmärtäväisiä. Vihollistensa kimppuun he mielellään salaa hyökkäävät, ja käyttävät suurella taidolla heittokeihästä. Sen sijaan, kuin heidän tulisi sairaita vanhempiaan hoitaa, anastavat he heidän omaisuutensa; jos he vanhuudessaan tuottavat vaivaa, kannetaan heidät ulos kedolle, jossa he yksinäisyydessään kuolevat taikka joutuvat petojen saaliiksi. Hottentottilaiset ovat sävyisiä, rauhallisia, mutta hirveästi raakoja, taitamattomia ja hitaita. He kiertelevät karjoinensa vuosikaudet yhdeltä laitumelta toiselle. Heidän telttamaiset, seipäistä ja haarukoista tehdyt majansa voidaan kuormahärillä helposti mukana kulettaa. Köykäinen heittokeihäs, jousi ja nuoli ovat heidän tavallisina aseinaan. Erästä lammasmaunasta vaippaa käyttävät he päivällä verhonaan ja yöllä vuoteenaan. Kepin päähän sidottua ketunhäntää käyttävät he hikiliinanaan (jolla hikeä kuivaavat). He rukoilevat kuuta ja kaunista ilmaa. He pelkäävät alituisesti pahoja henkiä. Noiturit kerskailevat, että heillä on voima kaiken pahan ylitse ja varsinkin siitä, että voivat sateen synnyttää.

Hän joka ensin auraan kätensä laski, Herran palvelijana tätä suurta lähetysalaa viljelläkseen, oli saksalainen Georg Schmidt, "veljesseurakunnan" jäsen. Vuonna 1727 lähti hän eteläiseen Afrikaan ja asettautui Hottentottilaiseen joukkoon. Syvään vuoren laaksoon, 14 peninkulmaa Kap-kaupungista, rakensi hän itsellensä majan, perusti puutarhan, kuokki sen ympärille pienen maapalan ja alkoi kaikessa yksinkertaisuudessaan saarnata evankeliumia näille onnettomille, eksyneille pakanoille. Hottentottilaisten sydän ihastui ja rakastui tähän lämpöiseen mieheen, joka ei tullut ottamaan, vaan antamaan. Pian oli hänellä pieni, pakanoista käännetty seurakunta ympärillään, ja siinä jyrkässä vuoren rotkossa, jossa ainoastaan apinat muinoin asuivat, kukoisti nyt pieni hupainen kylä. Mutta jo 7 vuoden perästä Alankomaiden hallitus kielsi täällä evankeliumia ilmoittamasta, jonka tähden saarnaajan täytyi palata kotomaahansa. Vasta 50 vuoden perästä (v. 1793), taisi kolme veljesseurakunnan lähetysaarnajaa ruveta veljensä työtä jatkamaan. Hänen asunnostaan tapasivat he ainoastaan riutuneita raunioita jälellä; mutta puutarhassa kukoisti vielä kaunis, varjokas, iso pääronapuu, jonka Schmidt-isä oli istuttanut siihen, jossa hän ensikerran pakanoille evankeliumia ilmoitti. Niistä joita Schmidt oli kääntänyt, eli ainoastaan vanha vaimo, jota "vanhaksi Leenaksi" sanottiin. Hän oli ollut Schmidt'in ensimmäinen opetuslapsi, ja säilytti vieläkin huolellisesti lammasmaun käärittyä, opettajaltaan saatua uutta testamenttia. Tämän vanhan pääronapuun alla pitivät nytkin lähetysaarnajat ensimmäisen saarnansa. "Armolaaksoksi" sanottiin tätä uutta evankeliumillista paikkaa. Tämän ajan jälkeen seurasi tälle kansalle siunausta tuottava lähetystoimi. Muutkin lähetysseurat, esim. Englantilainen ja Rheiniläinen, lähettivät nyt sinne saarnaajia. Kirkkoja ja kouluja rakennettiin noin 80 lähetyspaikkaan. Erämaat tehdään hedelmällisiksi, puutarhoja perustetaan, vainioita huolellisesti viljellään, huoneita rakennetaan Euroopalaiseen tapaan, ja asukkaita taivutetaan kristilliseen kuriin ja tapoihin. Berliniläinen lähetysseura on erittäin toimelias. Sen etevimpinä lähetyspaikkoina ovat Saar, Bethel, Itemba ja Emaus. V. 1860 on Dessanilainen lähetysaarnaja Prietsch perustanut uuden lähetyspaikan Kafferilaisten keskuuteen, ja antanut sille isänmaansa "Anhaltin" nimen.

Buschmanit.[69]

Eteläisimmässä Afrikassa asuu kummallinen kansa — Buschmanit. Nämä ihmiset ovat maailman raa'impia ja tuskin eläimistä eroavat. He ovat pienikasvuisia, noin meidän 14 vuoden poikain kokoisia. Heidän ihonsa väriä on vaikea erottaa, sillä se on paksulla lialla ja rasvalla peitetty; heidän jäsenensä ovat heikot ja laihat, katseensa villi ja viekas. Vaimot ovat vieläki inhoittavaisempia, niin että Hottentottilaisvaimot ovat oikeita ihanteita heihin verrattuna. Heidän tavallisena pukunaan näyttää olevan joku voideltu eläimen vuota; heidän nahkaisen päähineensä alta riippuu heidän kihara, paksulla rasvalla tahrattu tukkansa kapeina suortuvina. He ovat niin raakoja, ett'ei yhdelläkään heistä ole nimeäkään, ja heidän kielensä on niin vaillinainen, että se, niin kuin eläinten, sisältää ainoastaan sanattomia, räähkyviä ääniä. Heidän varsinainen isänmaansa on Orangevirran seutu, josta he Kapmaahan retkeilevät ja ryöstöillään sen asukkaita valtaavat. Heidän kotomaansa on oikea erämaa; maa on melkein hedelmätöntä ja kasvaa ainoastaan muutamia pensaita ja juurihedelmiä. Täällä voi elää

ainoastaan muutamia eläimiä, nimittäin kamelikurki, antilopi, rhinoceros ja lammas; senpätähden Buschmanit metsästävätkin sisiliskoja, käärmeitä, heinäsiirkkoja ja muurahaisia. He voivat päiväkausia olla juomatta, kun vaan saavat nesteisiä kasveja pureskella. Heillä ei ole minkäänlaista erityistä asumusta, vaan viettävät yönsä koloissa ja puiden oksilla. Buschmanien näkö ja kuulo on tarkka, mutta muut aistimet ovat sitä vastaan heikot; sillä heille ei ole vastenmielisiä inhoittavimpienkaan aineiden nauttiminen, eivätkä tunne ilman vaiheistakaan sanottavaa. Buschmanit elävät tavallisesti perheittäin; yksi matkustaa sinne toinen tänne, ja yhdistäytyvät joukoiksi ainoastaan suurempain eläinten metsästämiseen. Niin kauvan kuin heillä on elämänsä tarpeita, pysyvät he yhdessä; niiden loputtua he taas erkautuvat. Uni, ruoka ja juoma ovat heidän ainoat tarpeensa, tupakki ja viina heidän nautintoaineensa. He kestävät myös kauvan nälkää, ja sama Buschmani, joka viiden naapurinsa kanssa voi syödä kokonaisen lampaan, voi myös kolme jopa neljäkin päivää nälkää nähdä. Laiskuus on enimmästi heidän puutteisinsa syynä, ja ennenkuin hän työhön ryhtyy, kiinnittää hän nälkävyötään ja nukkuu pois nälkensä. Hän voi kyllä olla rohkea varas, mutta sotaista urhoollisuutta häneltä puuttuu; yksi pyssynlaukaus voi karkoittaa satoja Buschmanejä. Sitä vastaan tapaavat he kätkeistään lähetellä nuoliaan, joiden kärissä on käärmeen myrkyä. Jos he käärmeen tapaavat, astuvat he sen pään päälle ja käsin siihen niin tarttuvat, ett'ei käärme voi suutaan sulkea. Sen jälkeen he hampaillansa raastavat sen pään poikki, säilyttävät sen sopivaan tarpeeseen ja syövät ruumiin raakana ja verisenä.

"Minä vietin", sanoo eräs matkustaja, "tunnin verran aikaa näiden ihmisten tarkastelemisessa ja väitän, että Buschmanin muoto ja tavat ovat enemmän apinan, kuin ihmisen. Varsinkin yksi oli niistä apinamainen. Hän oli 50 vuotinen harmaatukkainen ja piikkihartainen ukko; otsa, nenä ja kasvot olivat paksulla lialla tahratut ja ainoastaan silmäin ympärillä näkyi pieni valkoinen rengas, jota savun alituisesti vaikuttavat kyyneleet puhtaana pitävät. Mutta millä varsinkin sen tekisivät melkein täydelliseksi apinaksi, olivat sen vilkkaat silmät ja kutsuvaiset silmäluomet, jotka nousivat ja laskivat jokaisessa muodon muutteessa. Yksinpä sieramet ja suupielet ja vieläpä korvalehdetkin ehdottomasti liikkuvat ja ilmoittivat vaihtelevia himoja ja epäilyksiä. Sitä vastaan ei kasvoissa ollut ainoatakaan juonetta, joka häntä olisi ihmisyyteen korottanut. Kun minä viimein käskin hänelle antamaan lihapalan, jota ottamaan hän epäluuloisesti kätensä ojensi, tempasi hän sen äkkiä ja hiilille heitti ja, ehtimiseen ympärilleen silmäillen, piti huolta ett'ei kukaan sitä häneltä olisi vienyt. Silloin olisi jokainen varmaan vetoa lyönyt, että hän kaiken tämän on apinalta oppinut. Nyt hän sieppasi lihapalan hiililtä, pyyhki sitä pikaisesti hihaansa, pisti sen suuhunsa ja repi siitä isoja, puoleksi verisiä paloja, joiden alaspainuminen lihassa kurkussa selvästi näkyi. Kun viimein ainoasti luut ja jänteet jälellä olivat, alkoi hän veistä käyttä. Luu kun oli jo paljaaksi kaivettu, pisti hän sen uudestaan valkeasen, rikkoi kivellä sen molemmat päät, imi ytimen sen sisältä ja täytti kohta sen tupakilla, jonka savua hän pitkällä siemauksilla, silmät ummessa nieli; nyt hän näytti niin tyytyväiseltä, kuin ihminen mieliviini-maljaansa juodessa. Muutamia siemauksia vedettyään, antoi hän luun vieressä istuvalle naapurilleen, joka teki samoin. Tämän jälkeen molemmat katselivat hyvin tyytyväisinä, kunnes me heidät jätimme".

Amerika.

Amerikaksi sanotaan maapallon läntistä maanosaa. Sitä sanotaan myös Uudeksi maailmaksi, koska rohkea merimies Kristofer Columbus sen vasta neljäntoista vuosisadalla löysi.

Amerikka rajoittaa Atlantin- ja Tyynimeri sekä pohjainen Jäämeri. Sen pituus on pohjasta etelään. Sen päästä päähän kun kävelee, saa käydä kaikissa ilmanaloissa: Pohjaisnavan jäisestä kylmyydestä päiväntasaajan polttavaan kuumuuteen ja siitä taas etelänavan jäiseen hyyteesen.

Atlantin meri tekee Amerikan rannalle suuren lahden, jota pohjaisessa sanotaan Mexikon mutkaksi ja etelässä Karibian mereksi. Tämä jakaa maan kahteen, melkein yhtäsuureen osaan, joista molemmilla on jotenkin kolmion muoto, joiden asemat ovat pohjaiseen- ja kätret eteläänpäin. Amerikan rannikon ominaisuutena on yksitoikkoisuus. Etelä-Amerikan rannikko on varsinkin sitä laatua. Tästä kuitenkin poikkeaa lounaisin osa, joka on "lahdekkeiden ja solien sekasortona". Pohjais-Amerikan rannikolla on vähemmän säännöllinen muoto. Sen koilliskulmalla on paljon lahtia, hyviä satamia ja leveitä virtain suita; isoja niemimaita pistäytyy sieltä myös ja suuri joukko saaria kuvastelee sen rannikolla. Luoteessa rannikko on niemekkeistä, lahtista ja saarista; mutta ne ovat pienempiä ja vähempiarvoisia.

Yksinkertaisuus ja säännöllisyys ilmautuu myös sen maan luonnossa. Andivuorten pitkä jono kulkee pitkin länsirannikkoa ja sitoo molemmat Amerikan osat toisiinsa; Andien itäpuolta voi pitää suurena laaksona, jonka matalana itäisenä reunana Alleghany-, Antilleri-, Guianan ja Brasilian vuoret ovat.

Ilmanalan, kasviston ja eläimistön suhteen ei ole jyrkkiä eroituksia; yksi ilmanala muuttuu vähitellen

toiseksi. Kylmästä, puuttomasta, kanervaisesta ja sammaleisesta alatasangosta, joka Jäämeren rannoilta ulettuu aina "Mustille kunnaille" ja jossa Mackenzia pohjaiseen virtailee, tullaan vähitellen Ylä-järven havumetsiin; sitte Wiskonsin tammimetsiin. Pähkinä- ja kastanjipuita nähdään Ohion ja Kentuckin tienoilla; etelämpänä Mongolilaiset ja palmut jo osottavat, että kuumaa ilmanalaa lähestytään. Tähän yhdestä ilmanalasta toiseen vähitellen muuttumiseen on epäilemättä syynsä, ett'ei ole mitään korkeita, lännestä itään kulkevia vuoria, jotka eläinten ja kasvien vapaata levenemistä estäisivät. Euroopalaiset kun Pohjais-Amerikkaan saapuvat, näkevät he ihmetellen Kolibrin, "kääntöpiirin lintumaaailman diamantin", lentelevän maassa, joita lumi ja jää vuosittain monta kuukautta peittää. Etelä-Amerikassa on laita aivan samoin. Siellä on kääntöpiirin palmuja ja papukaijoja vielä Buenos Aures'in tienoilla — siis kaukana oikeasta kotomaastaan.

Uuden maailman ilmanala on Vanhan maailman ilmanalaa kosteampi. Tämä tulee maan pitkästä, kapeasta muodosta ja sen kosteille merituulille olevasta aukeasta asemasta. Atlantin rannikoilla on nimittäin ainoastaan mataloita maakukkuloita, joiden ylitse Atlantin ilmavirrat voivat vesihöyryään menettämättä kohota, ja vasta Andeilla haihduttaa vetensä, josta Mississippi, La Plata ja Amazon syntyvät. Sen lisäksi vielä tulee, että isot, avarat tasangot edistävät laajain vesistöjen muodostumista. Uudessa maailmassa onkin sentähden useita isoja virtoja, joista muutamat ovat maailman suurimpia, haaraisimpia ja pisimpiä. Missä on Amazon virralla vertaa? Sen pinta-ala tekee 94,000 maatiet. neliöpeninkulmaa ja pituus 770 mt. pen. Siihen yhdistyy sivuvirtoja, jotka ovat muiden maanosain itsenäisiä virtoja suuremmat. Mississippi, maailman toinen virta, on melkein Amazon'in suuruinen. Se on 890 penink. pitkä ja sen veden pinta-ala lasketaan 61,000 peninkulmaksi. La Plata- ja St. Lorenzo-virrat ovat myös mainioita niin suuruudestaan kuin merkityksestäänkin.

Amerikassa on myös kosolta suuria järviä. Suurempaa suolatonta vesistöä, kuin Kanadalainen on, ei ole koko maailmassa. Ja tämä ei ole ainoa. Katsahdus kartalle näyttää, että Pohjais-Amerikan alatasangolla on järviä, joilla ehkä on Kanadan järvein laajuus.

Tämä veden paljous ei ainoastaan edistä maan hedelmällisyyttä, vaan se helpottaa myös keskusliikettä maan eri osain välillä.

Lämpö ja kosteus ovat runsaan kasvullisuuden parhaimmat edistäjät. Sentähden Uusi maailma voikin erinomaisen edistyneellä kasvullisuudella kopeilla. Amazon-virran viereiset isot aarniometsät muodostavat jättiläispuillaan metsistön, jonka vertaista muut maanosat kaipaavat. Palmut kohottautuvat aina 200 jalan korkeuteen ja voittavat metsän muut puut niin hyvin suuruudellaan kuin paljoudellaan ja majesteettillisillä lehtimuodoillaan. Näiden jättiläisten välillä kasvaa pensaita ja pienempiä puita, joita köynnöskasvit kiertelevät ja yhteen punovat, ja niin muodostavat läpipääsemättömän tiheikön. Virrat, jotka rauhaista vettä vierittelevät mahtavain metsäin viheriöissä lehtiholveissa, ovat ainoat keskusliikenteen välikappaleet kansoille ja lähetyssaarnaajille, jotka sinne ja tänne asuntonsa ovat asettaneet. Muutamain paikoin, esim. Yukatassa kasvit muodostuvat semmoisella voimalla, että ne vierittelevät tieltään suuria vuorenlohkareita.

Amerikan eläinmaailma ei ole niin korkealle kehittännyt. Hyönteisiä siellä on erittäin paljo. Niiden moninaisuus, niiden kiiltävät värit ja tavattomat suuruudet tekevät niistä maanosan suurimman kaunistuksen. Selkäpiillisistä eläimistä ovat mateliaat lukuisimmat; muut eivät ole niin monenlaisia eikä niin suuria, kuin muissa maanosissa; mutta ne eivät ole ainoastaan pienempiä, vaan niiltä puuttuu myös se voima, julmuus, tulinen rohkeus ja viisaus, jota me maanosamme samanlaisilta eläimiltä ihmettelemme. Pohjais-Amerika, jolla on enemmän mantereen ilmanala, on tässä suhteessa Etelä-Amerikan ja Vanhan maailman välittäjänä.

Amerikassa asuu noin 85 miljoonaa ihmistä, jotka voidaan kahteen pääjoukkoon jakaa: alkuauskkaisiin ja siirtolaisiin. Alkuausukkaat ovat Eskimoita, jotka asuskelevat ainoastaan pohjoisimmilla seuduilla ja elävät pääasiallisesti valaiden pyynnöllä; ja Indiaaneja, jotka enimmästi eleskelevät kierteleväisinä metsästäjinä. Siirtolaiset ovat osaksi Euroopalaisia, osaksi Neekereitä ja osaksi Mongolilaisia. Näistä erilaisista kansoista on syntynyt sekoituksia, jotka etenkin Etelä-Amerikassa ovat lukuisia.

Vihantamaa (Grönlanti).

Grönlanti on 50 peninkulmaa Islannin pohjoispuolella. Vuonna 986 löysi Islantilainen Eerik niminen mies tämän maan. Hän pakoitettiin kotomaansa jättämään, kun oli kaksintaistelussa jonkun tappanut, ja, kun hän tiesi, että eräs Norjalainen laivakatteini oli myrskyn ajamana joutunut eräälle rannalle Islannin länsipuolella, purjehti hän länteen ja saapui sinne. Maa kun oli ruohoinen, kutsui hän sen Vihantamaaksi (Grönlanti). Muutaman vuoden perästä palasi hän Islantiin takaisin, kertoi sen kauneista niityistä, sen kalaisista rannoista ja sen paljoista turkiksista ja metsän riistasta sekä sai monta siten

sinne muuttamaan.

Eerikin poika kun sitte oli Norjassa käynyt, lisääntyi yhä sinne muuttajain luku. Norjan kanssa käytiin kauppaa, perustettiin Gardar'in kaupunki, rakennettiin kirkko, laitettiin luostari sekä siihen pispä y.m. hengelliset virkamiehet. Näin syntyi 190 uutisasuntoa itä- ja 90 länsirannalle. Näistä kaikista on nyt ainoastaan rauniot jäljellä. Kuinka asukkaille ja Vihantamaan viljelykselle lienee näin käynyt, ei varmaan tiedetä. Varmaa vaan on, että asukkaat ovat hävinneet osaksi puutteista, osaksi Eskimoiden hävityksistä.

Vihantamaan keskus on alituisesti lumen ja jään peittämä ylänkö, joka kallistuu länteenpäin. Vuosituhansien kuluessa satanut lumi on täällä keräytynyt äärettömiin kasoihin. Näiden lumivuorien yläkerrokset ovat lumen pakkautumisesta ja osaksi sulautumisesta muuttuneet valkoiseksi nyppyiseksi jääksi, joka aina 2,000 jalan paksuisena peittää koko maan, paitsi rannikoita. Suuret jäälohkareet vieryvät näiltä alas rannikoille. Suurina, monen sadan jalan paksuisina laskeuvat ne hitaasti niin sanottuihin jäävuonoihin, eroittautuvat pienempiin ja suurempiin jäälohkoihin ja muodostavat isoja, uivia jäävuoria, jotka Jäämerellä purjehtimisen tekevät niin vaaralliseksi. Sorineen ja kivilohkareineen, jotka rantavuorista niihin murenevat, kulkevat nämä jäämöhkäleet vuonoista vähitellen ulapalle ja sieltä aina Atlantin merelle, jossa ne New-Foundlannin eteläpuolella joutuvat Golf-virran lämpöiseen veteen ja sulavat; kivilohkareet ja sora vaipuvat silloin meren pohjaan; näistä todellakin lienee New-Foundlannin eteinen luoto syntynyt.

Saaren itäranta on suurimmaksi osaksi tuntematonta; länsiranta, jota, eroitukseksi sisämaasta, sanotaan reunamaaksi, on tarkoin tutkittu. Se näyttää Norjan länsirannalta; sillä niin kuin siellä, on täälläkin rantue täynnä isompia ja pienempiä saaria; kapeita, haaraisia ja pitkiä vuonoja on myös tämä rantue täynnä. Sisämaan ylänkö alenee penkereittäin rannallepäin; penkereet ovat usein avaroita, jyrkkiin seiniin päättyviä yltasangoita; ainoastaan rannikon eteläosassa, joka on muuta matalampi, ei ole tämmöistä pengerrystä.

Kesällä leijuelee aurinko myötään taivaalla, vaikka tosin alhaalla. Varjot ovat aina pitkiä, ikäänkuin iltasilla eteläisimmissä maissa. Valo heiastuu huikaisevalla loistolla lumesta ja välkkyivistä jäävuorista. Talvella taas on yhtämittäinen yö revontulien ja loistavien tähtien tanssiessa. Syksy on ilta- ja kevät aamuruskona. Ilmanala on kylmä. Kesällä lämpö tosin nousee jotenkin korkealle; mutta talvella elohopea voi viikkokausia jäässä pysyä; hengitys näyttää tiheältä ja ruutisavun valkoiselta; vaarallisena pohjolan puhuri uhkaa jokaista vierasta, joka uskaltaa lähestyä tänne kylmään koloon. Vihantamaan länsirannikon ilmanala on tuores ja vaihtelevainen, etelärannikon kostea, mutta pohjaisen kuiva.

Kasvullisuus on pääasiallisesti ahdistunut rannikolle; metsää ei ole ensinkään, ainoastaan etelässä kasvaa hiukan mataloita koivu- ja pajupensaita. Vuonojen pohjissa ja laaksoissa kasvaa muutamia kanervan tapaisia kasveja, vareksen marjoja, neilikoita, y.m. Parhaite täällä menestyvät kaalit, retikat ja sallaatit. Vareksen marjat ovat tärkeitä ravintoaineita. Kallioilla kasvaa jäkälöitä. Kasvaa siellä myös kasvi, joka on suuresta arvosta köyhän maan ihmisille. Se on kuirimo. Tämä on yleisin ja varmin tämän seudun varsinaisen taudin — kerpukin — parantaja. Hyvä jumala kasvattaa sitä täällä yltäkyllin. Hiekassa, jopa paljailla kallioillakin kasvaa sitä suurin määrin. Kaikki ränstyneet huoneet ovat niillä peitettyt. Tämän kasvin kasvuvoima on niin suuri, että koko tusina ja vieläpä useampiakin haaroja lähtee yhdestä ainoasta juuresta.

Syksyllä kerätään kuirimoita kasoihin ja peitetään sitte lumella että tuoreina pysyisivät. Näistä keitetty soppa maistuu oivalliselta, ainakin tässä köyhässä maassa, ja on lääkkeenä monenmoisiin satunnaisiin tapauksiin. Sallaattinakin kuirimoita käytetään. Se otetaan silloin tuoreena ja maistuu vähemmän vastenmieliseltä. Kerpukki, jota vastaan tämä on paras lääke, on mitä vaivaloisempia tauteja. Kosteus, kylmyys, voimattomuus, pilautunut ruoka ja liikkeen puute ovat tämän taudin syinä; senpätähden napaseutujen asukkaat kärsivätkin enimmänsi siitä, sillä siellähän kaikki nuo syyt ilmestyvät. Pitkillä merimatkoilla kärsivät muoin merimiehet paljon tätä tautia. Tauti ensin ilmautuu alakuloisuudessa, jäsenten kankeudessa ja väsymyksessä. Sitte ilmestyy ikeniin paisumia. Nämä puhkeavat vähimmistäkin syistä ja vuodattavat paljo verta. Hampaat putoavat vähitellen suusta ja paisuvat levenevät yli ruumiin. Voimattomuus lisäytyy ja kivut kiihtyvät niin, että sairas toivoo vaan kuolemaa, joka hänen hirmuiset tuskansa lopettaisi.

Eläimistä täällä ovat jääkarhut, valkoinen kettu, poro ja moskushärkä tavallisimmat. Kotieläimiä täällä on ainoastaan koira; mutta kylmyys on siihenkin kuvansa painanut. Nämä, muuten niin vilkkaat ja oppivaiset eläimet, ovat täällä niin typerä ja kankeita, ett'ei niillä voi metsästä. Ne eivät haukukaan, ainoastaan ulvahtelevat.

Ihmisruumiisenki, joka muuten niin paljon kärsii, näkyy tämä hävittäväinen ilma paljon vaikuttaneen. Vihantamaalaiset, jotka kuuluvat Eskimoihin, kasvavat harvoin viittä jalkaa pitemmäksi; mutta sitä vastaan he ovat lihavia ja ikäänkuin rasvakerroksen ympäröimiä. Tätenpä he voivatkin paremmin kylmyyttäkekestää, ja hän nähdäänkin usein paljain päin ja kauloin ulkona. Huoneissaan he istuvat

melkein alastomina; mutta heidän höyryämisensä on niin kova, että Euroopalaiset eivät heidän seuraansa kuumuuden tähden kestä.

Vihantamaalaisella on erinomaisen hyvä ruoan sulatusvoima. Hän luonnollisesti syö enimmästi liharuokaa, ja se on hänelle yhtä, josko se on tuoresta eli pilautunutta, puhdasta eli likaista. He syövät lumeen peitettyjen, puoleksi mädäntyneiden hylkeiden päät ja luutkin. Heidän makupaloinaan ovat: puoleksi mädäntynyt valaan pyrstö; terveet, pilautuneet, puoleksi haudotut munat, joita hylkeennahkaisessa pussissa ihran kanssa sekoitellaan. Paitsi vettä juovat he myös mielellään sulaa rasvaa.

Vihantamaalaisen pukuna on vesilinnun- eli ketunnahkainen turkki, jonka karvat ovat sisäänpäin käännettyt. Sen yllä hänellä on iso hylkeennahkainen nuttu. Housut, kengät ja sukat ovat myös hylkeennahasta. Kesillä Vihantamaalaiset asuvat nahkateltoissa, joiden karvapuoli on ulospäin sateella, vaan muulloin päinvastoin. Ylimmäinen vuota pistäytyy muita pitemmälle joka sivulla ja muodostaa katoksen, jonka alla varat ja m.s. säilytetään. Vuotain alareunoilla on kiviä painona; sattumuksen synnyttämät reiät tukitaan sammalilla. Ovesa riippuu hieno suolikalkainen esirippu, jota myös akkunoissa käytetään. Sisällä on vuoteina pöyköiden päällä muutamia lautoja. Usein asuu 20 ihmistä semmoisessa teltassa. Talviasunnot ovat kesäasunnoita paljoa suuremmat. Ne rakennetaan mieluisasti korkeille paikoille, ett'ei lumivesi tupiin tulvaisi. Ulkoseinänä on muutaman kynnärän paksuinen maalla ja mättäillä tukittu kiviseinä. Muurilta lähtee orsi, jonka sisäpäättä tolpat tukevat. Tämän orren poikki kulkee toisia hirsjiä, joiden välit ovat maloilla ja kanervilla täytetyt. Näiden päällä on sitte mättäitä ja maata. Näitä kokonaisuudessaan sitte vanhat vuodat peittävät. Tavallisesti asuu samassa huoneessa monta perhettä. Kullakin heistä on siinä erityinen, vuodilla eroitettu suojansa. Huoneen oviseinässä on muutamia nelikulmaisia suolikalkvo-akkunoita. Näiden kohdalla on penkki, jota vieraat käyttävät istuin- ja makuupaikkanaan. Tämä huoneen osa on siis Vihantamaalaisten vierashuoneena. Jokaisella suojalla on omituinen tulisijansa, jona käytetään jakkaralle asetettua lamppua, jossa hylkeenrasvaa ja sammalia alituisesti palaa. Se ei ainoastaan valaise koko suojaa, vaan se lämmittää myös; ruoka myös sillä kivikattiloissa keitetään. Kattilan päällä on puusäleistä tehty kuivupaikka. Siinä vaatteet ja kengät kuivataan. Sisäänkäytävänä on pieni, 12-16 jalkaa pitkä porstua, joka on niin matala, että käsin ja jaloin ryömien täytyy siinä kulkea. Tämä pitkä käytävä, vaikka ei siinä olekaan ovea, estää kylmyyden huoneesta, sekä on ainoa aukko, josta lampun häkä pääsee ulos ja raitista ilmaa sisälle. Kun nyt ajatteleme kuinka paljo tällainen, yhdessä asuvainen ihmisjoukko höyryilee; kiehuva, puoleksi mädänneen ruoan hajun; vallitsevan siivottomuuden — niin ei liene ihmeellistä, jos Euroopalaiset eivät semmoisessa asumuksessa eläisi.

Asumuksen vieressä on varastohuone ja laivat, jotka ovat pylväiden päihin kumoon asetetut; niiden alla metsästyskalut ja vuodat säilytetään. Syyskuussa Vihantamaalaiset rakentavat talvisuojansa eli vanhat korjaavat. Kuun lopussa muuttavat he niihin; Huhti- eli Toukokuussa jättävät he nämät ja riemuiten telttansa tekevät.

Metsästys on Vihantamaalaisten päätoimi, ja, koska heillä on ainoastaan harvoja maaeläimiä, on meri heidän alueensa. Siinä valaat, sarvivalaat, mursut, hylkeet ja vesilinnut vilisevät; viimeksi mainitut peseivät jyrkkäin vuorten rinteille.

Vihantamaalaisten tärkein eläin on hyle. Sen lihaa he syövät; sen nahkaan he pukeutuvat; sen nahalla he huoneensa ja venheensä verhoavat; sen rasva antaa heille valon pimeinä talvi-iltoina, lämmön talven kylmyydessä. Hylkeen jänteistä on heidän lankansa, sen suolista heidän purjeensa, akkunansa ja paitansa; sen kovista luista tekevät he useat työkalunsa.

Vihantamaalaisten luonteen matkustajat kuvaavat edullisena. Hän on suopea, iloinen ja vihaa irstaisuutta. Juoppous ja tappelukset ovat heille tuntemattomat. He kun havaitsivat paloviinan vaikutuksen Euroopalaisiin, sanoivat he sitä "hullutusvedeksi", ja kun he näkevät jonkun irstaisuuteen vaipuneena, sanovat he: "hullutus-vesi on varmaan häneltä ymmärryksen riistänyt". Riitansa he ratkaisevat kummallisella tavalla. Vastustaja vaaditaan, nimittäin, kilpataisteluun, jota he sanovat lauluriidaksi. Vaatija astuu silloin hypellen tuomitsevan kansan eteen ja laulaa syytöksiään. Tässä hän kokee kaikin tavoin vastustajaansa saattaa naurettavaksi. Tämä vastaa samoin. Se voittaa, jolle jää viimeinen sananvuoro ja jonka puolella on useampia naurajia. Oli heillä myös, miten useilla raakalaisilla, verikostojakin — s.t.s. jos joku tapettiin, täytyi murhatun likisimmän sukulaisen väijyä murhaajan henkeä. — Tämä tapa on kristinuskon tuotua hävinnyt.

Vihantamaalainen kun on näin suopea, ihmettelee hän kun näkee Euroopalaisen kovasti alammaisiaan kohtelevan. "Te kohtelette kanssaihmissiänne kuin koiria", sanovat he usein tällaisessa tapauksessa. Sentähden he pitävätkin itseänsä Euroopalaisia parempana ja sanovat miehevästi: "minä olen Vihantamaalainen!" Jos he tahtovat erityisellä tavalla vieraille arvoansa todistaa, sanovat he: "sinä olet niin kuin me. Sinä olet Vihantamaalainen." Tämä ylevä ajatus itsestään ja maastaan edistää paljo heidän tyytyväisyyttään; sillä eivätkös he itseänsä tuntisi varsin onnettomiksi tässä köyhässä maassaan

ja monissa puutteissaan, nauttiessaan niukkaa, inhottavaa ruokaa, jos eivät he elämänsä tapaa pitäisi niin herttaisena, että he eivät tahtoisivat sitä vaihtaa muuhun, joka meidän mielestä näyttäisi paljoka mukavammalle! Kerran vietiin pari Vihantamaalaista Kyöpenhaminaan ja pidettiin hyvää huolta kaikista tarpeistaan; kuitenkin he pyrkivät takaisin isänmaahan ja ilmoittivat että Euroopassa ei ollut oikeata pakkasta eikä hylkeitä.

Vihantamaalaiset ovat nyt oikeita kristityitä. Tästä hyvyydestä heidän on erittäin Norjalaista pappia, Hans Egede'a kiittäminen. Hän saarnasi heille ensin kristinoppia 18 vuosisadan alussa. Sitte kuin Tanskalaiset monta kertaa olivat Vihantamaassa käyneet hakemassa maantuotteita, joista he eivät kuitenkaan tähän asti hyötyneet, ryhtyi Hans Egede heitä kristinoppiin kääntämään. V. 1717 jätti hän papillisen toimensa Norjassa ja purjehti vaimoinensa ja lapsinensa kuninkaan myönnytyksellä Vihantamaahan. Täällä he rakensivat itselleen huoneen, ja Egede koki Vihantamaalaisiin tutustua ja itseensä heitä pienillä lahjoilla miellyttää. Kauvan kuitenkin viipyi, ennenkuin he luottamuksella suostuivat häneen ja tarkastelivat pieniä kuvia, jotka kuvailivat Raamatun tapauksia. Aina niistä päivistä, jolloin Egede vaikean toimensa alkoi, ovat kaikki Euroopalaisten uutisasukasten läheiset Vihantamaalaiset, noin 6,000 luvultaan, tunnustaneet kristinuskoa ja muutamat erittäin elävinä. Melkein kaikki jo osaavat lukea ja kirjoittaa. Koko kansalla on kunnollisia kansakunnallisia laitoksia, saavat entistä varmemmin elatuksensa ja ovat pelastuneet monista vahingollisista taikamaisuuksista, joita pakanalliset noidat omaksi hyödykseen toimittelivat.

Eskimot.

Eskimot ovat muodoltaan ja vartaloltaan, kieleltään ja tavoiltaan niin täydellisesti muista, Amerikan manner-asukkaista eroavaisia, että he epäilemättä kuuluvat aivan toiseen ihmisrotuun. Niillä on monta omituista, ranta-lappalaisten kanssa yhteistä tuntomerkkiä. Mustanlainen kasvojen väri, ulkonevat poskipääät ja ontelot kasvot. piikkinen leuka ja leveä suu, paksu parta, pitkä, musta tukka, tavallisesti lyhyt vartalo, kuin myös puku, ravinto ja asumukset ovat aivan samanlaiset.

Eskimot ovat muinoin olleet erityisenä kansana, joka niin muista Amerikan villoista erkautui, että ne Eskimoita pitivät enemmän eläiminä kuin ihmisinä, ja lähestyivät heitä ainoastaan silloin, kuin tahtoivat heitä tappaa. Vaikka mikään kansa ei ole niin rauhallinen kuin Eskimot, on jokainen naapuri kuitenkin heidän vihollisensa. Voimassa ja nerossa Eskimot tavallisesti vihollisensa voittavat. Hän ei hevillä vihastu, mutta kun hän sen tekee, tulee hän raivoon, pureskelee hän vahtoa kuin villisika, puree hammasta ja syöksee vihollisensa kimppuun pedon raivolla.

"Maa oli" — kertovat Eskimot — "alussa veden peittämä, ja kun se oli kuivanut, näkyi ihminen. Agluktuk oli se ihminen, joka loi maaeläimet ja kalat; sillä hän kaatoi puun, joka meren ylitse ulettui, ja lastut jotka mereen sinkoilivat, muuttuivat kaloiksi; mutta maalle pudonneista maaeläimiä syntyi".

Eskimoiden paradiisi on meren alla. Joka on elänyt siivosti, pääsee mereen, jossa on joukko hylkeitä ja valaita, joilla he voivat murheitta ja vaivatta elää, sekä nauttia tuoresta lihasta ja rasvaa ikuisesti. Jumalattomain sitä vastaan täytyy elää myrskyisessä meressä, jossa ei ensinkään semmoisia herkkupaloja ole, ja jossa tavallinenkin yöspito suurella vaivalla saadaan. Vaikka kuolleet asuvatkin meressä, tulevat he kuitenkin joskus huvitukseksi maalle metsästäjän. Heidän kyllä kuullaan toisiaan huutavan poroja ajaessa.

Eskimoiden häissä ei ole mitään juhlallisuutta. Moniavioisuus on heillä tavallista, ja mies on vaimonsa puoliso, tuomari ja pyöveli, eikä kenelläkään ole oikeutta heidän asioihinsa sekautua. Jos vaimo kuitenkin luulee miehensä häntä väärin kohdelleen, pakenee hän vanhempainsa suojaan siksi, kunnes asia on ratkaistu. Jos sovintoa ei synny, saa vaimo ottaa toisen miehen.

Eskimoillakin on "lääkemiehensä", eli noitansa, joiden yliluonnollisiin lahjoihin he ehdottomasti luottavat, ja jotka kansan taikamaisuudesta saavuttavat suuren arvon. Nämä viekkaat viettelijät johtavat kaikkia tärkeitä asioita ja näyttävät olevan ainoat Eskimoiden päämiehet. He sekoittautuvat melkein kaikkiin yksityistenkin tehtäviin. Kuolleet viedään vuorelle ja peitetään jäällä ja kivillä; mutta nämä eivät estä kuitenkaan susien ja muiden petojen ruumiita pitkin mäkiä vetelemästä. Haudan viereen asetetaan kuolleen aseet: nahkavene, joutsin, nuolet ja keihäs, että muuttavalla hengellä toisessa maailmassa omat aseensa olisivat. Kun Eskimot ovat jonkun valaan tappaneet, paastovat he 24 tuntia kalan kunniaksi, sillä muuten kala pahaksi panisi, ja voisipa lähettää syntiselle tauteja ja muita onnettomuuksia. Jos metsästys heille kesällä ja syksyllä hyvin onnistuu, pitävät he itsensä loppumattoman onnellisuuden omistajina, sillä he sitte viettävät koko talven aivan surutta ja murheetta. Silloin he vaan syövät ja makaavat, nousevat ylös ja taas syövät ja makaavat. Näin viettävät he suuremman osan aikaansa, ja kun he joskus ovat oikein iloisia, huvittelevat he harvoilla leikeillään, pääasiallisesti pallon lyönnillä. Sekä miehet että vaimot ottavat tähän osaa. He jakautuvat kahteen

parveen ja sitte palloa toisilleen paiskaavat. He myös hyppelivät, samalla kuin kaksi riviä miehiä ja vaimoja (usein kuitenkin joko miehet taikka naiset yksinään) hartioitaan ja polviaan sinne tänne kääntelevät ja irvistelevät, jalkaansa paikaltakaan liikauttamatta. Musiikin virkaa heidän hypellessään toimittavat raskashenkiset äännähdykset, jotka röhisevät, kuin tukehtumaisillaan olevain hengitykset. Semmoinen musiikki on hyppelynsä arvoinen. Sitä paitsi he huvittelevat nyrkkisodilla ja painimisilla. Paininheitossa he ovatkin maan Indianeja etevämmät.

Vedenpitävät, linnunnahalla eli hienolla peuran karvalla sisustetut saappaat suojelevat heidän jalkansa kosteudelta ja kylmyydeltä. Kaksi paria nahkahousuja, joista sisimmäisten karva on sisäänpäin, ja kaksi ketun eli hylkeen nahkaista nuttua, joista päällimmäinen myös tekee ison päähineen, joka myrskyllä päähän vedetään, sekä suuret karvarukkas tekevät heidän pukunsa. Naisten puku on samanlainen, ainoastaan sillä erotuksella, että nutun selkämyksestä riippuu eräs nahkaliuska aina kantapäihin saakka; tämä antaakin naisille kummallisen ulkonäön. Tästä hännästä eli suipukasta on kuitenkin se hyöty, että vaimot voivat siihen kääriytyen mukavasti istahtaa vaikka kylmille kallioille.

Talvella Eskimot asuvat lumimajoissa. He ovat niissä hyvässä suojassa ankaralla pakkasella ja ovat ne paljoa mukavimmat, kuin puiset ja kiviset huoneet, vaikka niissä ei valkeata palakaan. Näiden suojain rakentaminen, jonka aina miehet tekevät, vaatii suurta tottumusta ja taitoa. Parittain, joista toinen on sisällä toinen ulkona, he niitä tekevät. Noin kahden jalan levyisiä, kahden jalan pituisia ja kahdeksan tuuman paksuisia lumikinkoja latelevat he niin päälletäin, että jokainen yläkerros on hiukan alempaansa sisempänä; näin pitkitetään kunnes seinät tulevat niin yhteen, että ainoastaan pieni aukko harjalle jää. Tämä peitetään läpinäkyvällä jääliusalla, joka päästää valoa huoneeseen. Ympärinsä huoneen lumiseinää kiertää lumipenkki, joka, nahoilla peitettynä, on istuimena ja vuoteena. Tämmöinen, ison alassuin olevan padan näköinen maja, on noin 10-12 jalkaa lävitse mitaten ja jotenkin 8 jalkaa korkea sisältä. Kaksi ja kolme perhettä asuu joskus saman lumikaton alla. Jokaisella on silloin erityinen makuusuojansa, joka kuitenkin on yhteisen päärakennuksen yhteydessä. Mutkainen, katettu käytävä vie majaan, joka on päivällä auki, vaan yöksi huolellisesti tukitaan jokaiseen käytävän mutkaan asetetulla jääpalalla.

Talvella Eskimot eivät käytä ensinkään valkeata. Heidän kivilamppunsa antavat kylmiksi lämpöä saappaiden ja vaatteiden kuivaamiseen ja raa'an lihan ja rasvan lämmittämiseen. He ovat heikoista lapsista alkaen jo kylmään tottuneet. Äidit kantavat selässään päähineisin kääriytyä lapsiaan aina kolmen vuoden vanhoiksi; lapset ovat sinä aikana aivan alasti. Näiden pienten olennoiden nähdään joskus luolansa edessä seisovan kylmimmässä pakkasessa, josta he eivät kuitenkaan mitään huoli. Eskimot eivät koskaan makaa vaatteissaan, vaikka he aukeassa vuoren halkeamassa makaisivat.

Miten tiedämme, syövät he tavallisesti raakaa lihaa. Siitä tulee nimi "*Eskimo*", jonka Ranskalaiset löytäjät heille ovat antaneet, ja joka varmaan tulee sanasta "eschkimai", joka merkitsee "raakaa lihaa syöpä ihminen."

Eskimoiden koirat näyttävät kesyiltä susilta. Ne ulvovat mutta eivät koskaan hauku. Niistä on isännilleen suuri hyöty, vaikka eivät maksa heille mitään; sillä asunnostaankin ne saavat itse huolen pitää. Niille ei anneta minkäänlaista syötävää, ja ihmetellä täytyy, millä ne elävät. Ainoastaan matkoilla, joilla ne hevosen työtä toimittavat, saavat ne iltaisekseen palasen rasvaa. Pitemmällä matkalla käytetään 10-12 koiraa. Jokainen niistä on valjastettu erityisellä nuoralla siten, että nuoran yksi pää on sidottu koiran kaulavyöhön, toinen reen sepiin; näin koirat rinnatusten juoksevat esikoiran perässä, joka jokaisena hetkenä seuraa isäntänsä käskyjä, sillä muuten ruoska soisikin sen korvilla.

Reet ovat noin 5 jalkaa pitkät, 2 jalkaa leveät ja jalakset tavallisesti kalanluulla eli mursunhampailla silatut; joskus myös on niitä kostealla maalla jäädytetty, ja kun se on pois kulunut, uudistetaan työ.

Eskimoiden veneet, jotka ovat noin 12 jalkaa pitkät ja 2 leveät, soukkenevat kokkaan ja peräänpäin. Se on puusta ja niin hylkeen nahalla peitetty, että sen keskelle ainoastaan on jätetty pieni reikä, johon soutaja pistäytyy istumaan; sillä nämä veneet ovat aiotut vaan yhdelle hengelle, vaikka siihen tosin toinenkin saa sijaa, jos hän tahtoo liikauttamatta mahallansa maata ja vaaran alaiseksi antautua. Näitä venheitä, joita käytetään ainoastaan otusten pyynnissä, soudetaan kahdella airolla ja ne kiitävät kuin merisiat. Maaeläin vedessä pian näillä tavataan, hätyytetään niille paikoille, johon metsästäjä tahtoo, ja jossa se sitte keihäällä tapetaan. Jos venhe kaatuu, eivät eskimot ymmärrä sitä jälleen pystyyn keikauttaa. Sentähden he tavallisesti semmoisessa tapauksessa kuolevatkin, jollei joku apuun ennätä.

Heidän nahka-veneensä näyttävät tavallisesti kömpelöiltä mutta eivät ole ensinkään halveksittavat; sillä kun aine, josta ne ovat tehtyt, pysyy veden päällä, voivat ne meidän laivavenheitä paremmin aaltoja kärsiä. Aluksella, jota naiset soutavat, kuletetaan perheitä pitkin rannikoita.

Eskimoiden kalastus- ja metsästyskalut ovat hyvin aistillisesti tehtyjä. Heidän veneensä ovat valmistetut matemaattisella tarkkuudella. Peräsimeen on usein taidolla asetettu mursunhampaista, heidän keihänsä ovat siististi kirjailtu ja heidän joutsensa voittavat Indianein joutset voimassa ja

joustavaisuudessa.

Eskimoiden lapsilla on valkoinen iho; mutta vanhentuneena muuttuu se yhtä tummaksi, kuin vanhempainsakin iho on. Heidän muotonsa on vihertävä, ja joskus on tyttöjä, joita valkoistenkin seassa kauniina pidettäisiin, jos he itsensä pesisivät ja muuttaisivat ruman vaatteuksensa Euroopalaiseen pukuun. Naiset käärivät hiuksensa yhteen myttyyn ja voitelevat niitä pahenneella öljyllä; he maalailevat myös kasvojaan. Heidän hampaansa ovat kiiltävän valkoiset ja tasaiset; heidän mustat silmänsä enempi pyöreitä kuin soikeita, ja heidän poskipäänsä ulkonevat. Otsa on matala, suu iso ja leuka terävä. Tavallisesti eskimoilla on hyvä terveys, ja niin paljo kuin tunnetaan, ei heissä ole tarttuvaisia tauteja.

Malemutilaiset.

Pohjais-Amerikan luoteisin, Alaskaterritoria niminen kulma on täynnä Kalliovuorten lumituntureiden jatkoja, jäävirtoja ja tulivuoria. Sisämaassa, jossa on paljo metsiä, asuu Indianeja; niemimaan itä- ja länsi-rannikot, kuin myös sen eteiset saaret, ovat metsättömiä; näillä seuduilla asuu Eskimokansoja. Malemutilaiset ovat yksi niistä.

Malemutilaiset näyttävät ulkonaisesti varsinaisilta Eskimoilta; mutta he ovat rotevampia, joskus aina kuuden jalan pituisia. Tätä paitsi kerrotaan heidän olevan voimallisia ja miellyttäviä liikkeissään.

Miehet kuuluvat ajelevan päälakensa ja kaivavan pieniä koristuksia huuliinsa; naiset maalaavat leukansa ja kaunistavat mielellään tukkansa helmillä ja sudennahkatilkuilla. Puku on turkiksista ja usein erivärisellä reunuksella koristettu; nuttu on paidan tapainen ja usein hunnulla varustettu. Housut ja jalkineet valmistetaan samasta aineesta. Naisten puku on muuten miesten puvun kaltainen, vaan nuttu vähän toista kuosia. Jos Malemuteilla on jotakin säästöä, ostavat he mielellään nuttujen ja panevat ne varastoonsa; sillä heidän arvonsa mittana muun muassa käytetään nuttujen paljoutta.

Heidän talviasuntonsa ovat osaksi maanalaisia. Niiden vieressä on aitta, joka seisoo neljällä patsaalla, ett'ei siellä säilytetyitä talvivarjoja koirat ja pedot saisi. Mutta kylissä on pienten huoneiden ohessa myös isompia, jotka ovat samaan tapaan rakennettuja. Nämä ovat kansan kokouksia ja huvituksia varten. Malemutilaiset rakastavat nimittäin hyppelyitä ja viettävät niissä osan talvestaan. Talven alussa vietetään myös tämmöinen juhla; muuten näiden juhlain syyt ovat moninaiset. Tavallisimpina syinä ovat kuitenkin ne pidot, joita yksi kyläkunta pitää toiselle. Kuolleiden muistoa vietetään myös hyppelyllä. Joskus laitetaan myös hyppelyt jonkun häväistyksen sovituksiksi eli hyväntekemiseksi. Viime mainitussa tapauksessa on hyppelyiden laittaja monena vuotena säästänyt turkiksia ja muita kalleuksia. Kun aika on tullut, kutsutaan naapurit ja ystävät juhlaan. Tämä voi kestää monta päivää perättäin. Pidoissa isäntä lahjoittelee kaikki aarteensa, joita hän on vuosikausia keräillyt, ja vieläpä viimeiseksi puvun päältään, jonka jälkeen hän itse kääriytyy ryysyihin. Näin on hän itsensä usein laittanut aivan köyhäksi, mutta myös voittanut ihmeteltävän nimen.

Talvijuhlain loputtua muuttaa kansa vuorille kettuja pyytämään. Jäiden lähteissä he taas palaavat rannikolle ja viettävät kesän kalastamisella sekä merieläinten että vesilintujen pyytämisellä.

Mitään korkeampia uskonnollisia aatteita ei tällä kansalla ole huomattu olevan. Henkiin uskomiseen perustuu heidän uskonoppinsa. Poika kun on mieheksi tullut, valitsee hän jonkun eläimen suojelushengekseen ja kantaa jonkun osan sen ruumiista tenhottimille. Samoin kuin Indianikin, samoin Malemutilainenkin tuskan tullessa taikuriin — schaman'iin — turvautuu; sillä sen he kuuluvat olevan salaisessa yhteydessä henkimaailman kanssa.

Niagaran putous.[70]

Matka Montrealista Kingston- ja Ontarijärvelle kulki mahtavan Lorenzo-virran vartta ylöspäin kukoistavaisten kaupunkien ja kylien kautta. "Tuhatsaarisen paratiisin" kautta menimme me yli peninkulman leveältä Lorenzolta Ontariolle. Nämä saaret, jotka näyttävät kaikenlaisia suuruuksia ja muotoja, ovat osaksi yksityisiä autioita, vedestä kohoavia kallioita, osaksi tuoksuavia puistoja kaikenkarvaisine kukkineen ja eläimineen. Viheriänä ja tuoksuavana kuvastelee tämä mahtava saaristo koko yhdentoista peninkulman matkalla suuren virran sinisissä aalloissa, ja valkoisia palatseja ja kauneita huviloita kohottautuu siellä ja täällä mehevästä vihanteesta. Niin menimme Kingston'in, leveäkatuisen kaupungin, sen sinivalkoisten kivihuoneiden ja oivallisen sataman ohitse, ja niinkuin suuren meren aallot, syöksyivät Ontarion hyrskyt meidän vastaamme. Tämä järvi on paikoittain 600 jalkaa syvä, jonka tähden sen vesi pysyy suhteellisesti lämpöisenä. Sentähden tämän äärettömän

avaralla rantamaalla onkin paljoa laimeampi ilmanala, kuin muilla Kanadan seuduilla. Tällä hedelmällisellä, Uuden-maailman välimeren ympäristöllä, on varmaan kerran, samoin kuin Välimerenkin rannoilla, rikkaita ja valistuneita kansoja kohoava. Tähän Uuden-maailman välimereseen, laveammassa merkityksessä, kuuluu koko rivi suolattoman veden järviä; tämä 1,000 peninkulman pituinen vesistö luoteesta kaakkoon katkaisee Pohjais-Amerikan niemimaan, ja yhdistää jääpeitteisen Karhujärven lauhkeasen, viheriään Ontarioon luonnollisilla, ja päivä päivältä useimmilla tehdyillä teillä. Nämä järvet, joista kaivannoita myöten helposti päästään Mississippin ja Missourin mahdottomiin virtoihin, helpottavat keskusliikettä 8-9,000 peninkulman avaralla alueella. Ontarion rannat ystävällisine kaupunkineen ja kylineen ovat suurimmaksi osaksi aukeita, ainoastaan ylempänä Toronton puolella saa maa yhä ihasuttavamman muodon. Toronto, läntisen Kanadan pääkaupunki, joka muutamia kymmeniä vuosia sitte oli vaan Indianilainen kylä, omistaa nyt yli 50,000 asukasta. Leveät, suorat, tilavat kadut menevät kaikkiin suuntiin rakennuspaikoille, joissa kuumeentapaisella innolla rakennetaan. Ylevänä ja iloisen laskeutuu kaupunki hedelmällisiltä penkereiltään alas kirkkaalle vedenpinnalle, jolla kaikenlaisia ja suuruisia höyry- ja purjelaivoja, veneitä ja ruuhia kiiltää ja kiittää kirkkaassa auringon valossa. Kaupunki on täynnä puoteja, tehtaita ja työpajoja, kouluja ja sivistyslaitoksia. Torontossa on lukio, yliopisto, reali- ja alkeiskouluja, sekä malli- ja kuosikoulu. Kouluihin on runsaasti varustettu kirjasto yhdistetty; sieltä saa kukin kirjoja ilmaiseksi käyttäköseen. Torontossa asuu suuri joukko rikkaita ja ylhäisiä perheitä. Harvoin tavataan siellä siivottomia, likaisia ihmisiä. Yksinpä tavalliset palvelijatkin muuttuvat lauvantai-iltoina hyväpukuisiksi, valkorintaisiksi herroiksi. Vielä monta kaupunkia, osaksi tutuilla nimillä, esim. Parisi, Lontoo, y.m., on Kanadan järvein välillä.

Viimeinkin laivamme laskihe puolen peninkulman levyiseen Niagara-virtaan. Mitä ylemmä me nousimme, sitä enemmän virta kapeni ja sen reunat vähitellen kohosivat 200 jalan korsuisiksi kallioseiniksi. Queenstown'iin jätimme me aluksemme ja saavutimme pian ne kukkulat, jotka täältä menevät aina Ontarion ympäri Torontoon ja piirittävät Kanadalaisen ison, läntisen rautatie-radan, joka Erie'sen yhdistää Pohjais-Amerikan itäiset ja läntiset osat, Atlantin meren ja Mississippin, ynnä joukon tärkeitä kauppapaikkoja.

Voidaksemme oikein ihaila Niagaran tarjoamaa näytäntöä, asettauduimme me ensin 1,000 jalkaa pitkälle rautaiselle riippu-sillalle, josta emme nähneet muuta, kuin raivoisan, jylhän ja kammoittavan vesijoukon. Sitä kauhistavampi, hirmuisempi ja ylentävämpi oli sen vuosituhansia taukoamatta pauhaava jyminä. Vesi oli jo tässä kuluttanut puolentoista peninkulman levyydeltä ja puolen peninkulman pituudelta sekä 5-600 jalan syvyydeltä kalliota. Tästä me menimme sitte maailman mainiolle putoukselle. Kaksi ensimmäistä peninkulmaa Eriestä alaspäin on Niagara noin 3,600 jalkaa leveä ja niin syvä, että 8-9 jalan syvyydessä kulkeva laiva kyllä voisi siinä kulkea; mutta virta on erittäin säännötön ja koskinen, ja väylä muutamain suurten kallioiden välillä niin mutkainen, että ainoastaan tasapohjaisella laivalla voisi sitä ehkä kulkea. Niinpian kuin alemma tullaan, leviää virta, ja vesi juoksee rauhaisena, vaikka vieläkin virtaisena. Näin virta laskee rauhaisena Fort Chippeway'hyn, joka on kolme peninkulmaa putouksen yläpuolella. Täällä muuttuu virran juopa kallioiseksi, ja vesi kiihtyy muutamissa ahdingoissa semmoiseen vauhtiin, että jos joku vene pääsisi Chippeway'n yläpuolelta matkaan, ei mikään voisi sitä estää pieniksi pirstautumasta paljoa ennen varsinaista putousta. Aallot syöksevät näissä kuohuissa niin peloittavalla voimalla kallioihin, että silmäyskin niihin jo tuottaa täristyksiä. Näin kiehuu vesi ainoastaan virran molemmilla rannoilla; sen keskellä kuohu ei ole niin vaarallinen, ett'ei oikein ohjattu vene voisi päästä saareen, joka jakaa virran juuri putouksen niskalla. Moni on ollut niin uskalias, että on mennyt tähän saareen ainoastaan putousta sen rannalta katsoakseen, taikka voidakseen sanoa siellä kerran olleensa.

Virta kun putousta lähestyy, pakkautuu se kiihkeämmällä kiiruulla kallioiden välitse, tulee viimein vaarallisen syvyyden reunalle ja vapaana syöksee siitä syvyyteen. Putoukset ovat virtaa paljoa leveämmät. Tästä voidaan nähdä, ett'ei virta kokonaisena syöksey alas. Se jakautuu kolmeen vierettäiseen putoukseen. Suurin näistä on luoteinen, eli virran Brittiläisten puoleinen, ja sanotaankin sitä tavallisesti isoksi- eli hevosenkenkä-putoukseksi. Tämä putous on 175 jalkaa korkea, jota vastaan molemmat toiset ovat 182 jalkaa. Virran pohja täällä kun on alempana kuin toisella puolella, menee paljoa suurempi osa vedestä sille sivulle ja hyppää siellä alas kaikkein raivoisammasti. Hevosenkenkä-putouksen keskeltä nousee ihmeellinen höyrypilvi, joka näkyy ympäristölle. Tämän putouksen leveyttä ei voida muuten kuin silmällä mitata. Useimmat, usein tätä tarkastelleet, sanovat sen olevan yli 2,000 Parisin jalan, putouksen niskassa olevan ison saaren, n.s. Getön (Goat Island) toisen puoleinen virta on 1,034 jalkaa. Putouksen alainen seinä on alhaalta niin jyrkäksi lohennut, että Kanadan puolelta voidaan kävellä syöksevän veden takapuolelle.

Halu Uuden-maailman luonnon ihmettä katsomaan houkuttelee sinne vuosittain yli 30,000 ihmisen. Nykyaikoina ovat Bostonilaiset ja New-Yorkilaiset rakentaneet ravintoloita kosken tienoille. Nämä

kaunistavat tämän jo muutoinkin ihanan seudun. Keinolliset tiet johtavat nyt sinne, jonne muutama vuosi takaperin rähhmittiin jonkun Indianin opastamana tuntemattomain metsäin lävitse.

Tämä loistava menestys, joka tällä loistavalla yrityksellä on ollut, on synnyttänyt sen ylevän aatteen, jota jo on ruvettu toteuttamaankin, että Amerikalaiselle putouksen sivulle laitettaisiin loistava kaupunki ja sen ympärille 400 huvilaa puistoineen. Rikkaat Brittiläiset tekisivät sitte sivullensa samanlaisen, ja siten olisi luonnon loistavin työ pian saatettu palatsien ja puistojen keskelle, sekä siten siitä tehty paikka, jonka ihanuutta ei voida aavistaakaan.

New-York.

Laiva kiiti pitkin metsäistä Staaten-saaren rantaa ja vei meitä Uuteen-maailmaan. Me näimme jo kaukaa Sandy Hookin[71] majakan ja tulimme yhä Long-Islandin houkuttelevaa rantaa likemmä. Yht'äkkiä kohoutui eteemme New-Yorkin, merentakaisen suuren valtakunnan kuningattaren mastometsä, jonka takana enemmän kuin miljoona ihmisiä kirkkojen, palatsien, makasiinien ja korkeiden rakennuksien varjoissa hyörii. Kaupunki on monen saaren ympäröimällä saarella, jonka ympäristöä huuhtelevat isot vedet, joita myöten laivat sinne laskettelevat läheltä ja kaukaa, pitäen sitä vilkkaassa yhteydessä kaikkien maailman osien kanssa. Kahden saaren välitse kulkee tie New-Yorkin lahteen, johon Hudson ja itäinen virta laskee. Lukemattomat huvilat, puistot ja tehdasrakennukset, joita on pitkin rantaa, ilmoittavat jo kaukana ison kaupungin lähestymistä. Samaa tekevät myös laivat. Yhä vaan lisäytyy niiden kihinä, kunnes viimein huomataan itse New-York suuren mastometsän keskellä. Tuskinpa tiedetään, mihin ensin täällä katsotaan, josko rannoille ja huone-ryhmiin, eli lukemattomiin laivoihin, jotka kaupungin ympärille rakentavat puisen muurin ja täällä nostavat, tuolla laskevat ankkureitaan, täällä levittävät eli tuolla käärivät purjeitaan, täällä kuormitetaan tuolla tyhjennetään laivoja. Siellä nähdään suuria klipperilaivoja,[72] joilla Amerika niin kopeilee, ja vilppaat, kaksimastoiset luotsialukset, jotka pyörähtelevät ihmeteltävällä nopeudella. — Korkeine päällysrakennuksineen kiitävät ne höyrylaivat, jotka Amerikan suuria virtoja myöten metsäin lävitse tukkiutuvat sisämaihin. Niiden vieressä kulkevat leveät salmialukset, vieden herroja ja naisia, hevosia ja vaunuja järvien ja lahtien poikki. Hinaaja-laivat kulettavat usein suurta laivajoukkoa perässään ja muodostavat ikään kuin uivan saariston. Joskus näyttäytyvät myös pitkät jättiläismäiset oseanialukset, jotka ylläpitävät yhteyttä Eurooppaan. Pienet airo- ja purjeveneet kiitävät tuolla suurten kauppalaivojen välitse. Täällä nähdään kaikkien maiden lippuja, jotka kyllä kuvaavat tätä suurta maailman kauppaa.

Laiva on tullut. Koneiden kolina on tauonnut. Ankkuri on laskettu. Lava on laitettu, joka yhdistää kelluvaisen puuhuoneen maahan. Tuolla jo odottaa kihermä kantajia, oppaita ja muita ihmisiä. Niinpian kuin vieras on maalle astunut, ottavat nämä hänen vastaan. Ne pyytävät, liehakoitsevat, ahdistavat, survivat ja survivat niin kauvan, kunnes viimein vieraan saavat tavaroinensa heihin luottautumaan. Mutta onneton se, joka nyt joutuu petturien käsiin! Sataman seudut ovat roistojen taistelulenttänä, jossa he koettavat jokaista vierasta vietellä.

Pitkin kaupungin merenpuoleista sivua kulkee maavalli, jolla vilkkaan liikkeen vuoksi tilava tie kulkee. Tämän edustalle laivat lasketaan, ja tältä vallilta menee joukko laivasiltoja mereen; niiden välille on suuria vesiluomia laitettu. Näissä laivat monikertaisissa riveissä kaupungin piirittävät. Satama lukemattomine laivoineen on todellakin komea, mutta kaupunki itse, melkein hiekattomine katuineen tuskin missään tarjoaa miellyttävää näköä. Katujen varsilla on huoneita huoneiden vieressä, yksitoikkoisesti toinen toiseensa päättyen, eikä pienintäkään paikkaa, jota käyttää voisi, ole jäänyt unohduksiin. Kaupungin suurin osa on rakennettu suoraan kulmaan. Huoneet ovat puusta, ja tuskin yhtään on niistä, jossa ei kauppaa käytäisi. Ainoastaan kaksi katua on muista eroavaista. Suurin on Broadway, joka 70 jalan levyisenä ja melkein Suomen peninkulman pituisena kulkee melkein kaupungin lävitse. Mitä loistavimmat rakennukset ja siisteimmät kauppapuodit kaunistavat sen molempia sivuja, ja määrätyillä päivän tunneilla nähdään New-Yorkin ylhäisön tällä käyskentelevän. Leveiden jalkakatu- jien väliin on jätetty leveä tie vaunuille, jotka loppumattomassa rivissä sitä ylös ja alas pyörivät. Ei ainoakaan käypäläinen voi tälle tielle ilman vaaratta astua, sillä harvoissa kaupungeissa on liike hevoisilla ja vaunuilla niin suuri kuin New-Yorkissa. Näiden joukossa varsinkin ilmestyvät suuret yhteis- vaunut ja hoijakat. Öillä kirkas kaasuväli kadut valaisee. Yleiset rakennukset ovat kauniita ja suurimmaksi osaksi marmorista ja neliökivistä rakennettuja. Niiden joukossa on enemmän kuin 150 kirkkoa, joista moni on kauniimpia, kuin Saksan suurimpain kaupunkien kirkot. Suuri köyhäinhuone, johon vuosittain tuhansia köyhiä otetaan ja siellä hoidetaan, on myös etevä rakennus. New-Yorkin merkillisin huone on "Foederal-Hall", jossa Washington 1780, valtakokouksen johtajana vahvasti isänmaansa lain. Tämä valkoisesta marmorista tehty raatihuone voittaa loistossa monta kuninkaan palatsia ja pidetään Pohjais-Amerikan Yhdysvaltain suurimpana rakennuksena.

Tuskinpa missään muualla tavataan niin monen kansan edustajia kuin juuri New-Yorkissa. Siellä

nähdään vaskenkarvainen Indiani, maan alkuasukas, majesteetillisena käyskentelevän omituisessa puvussa. Vaikka hän vihaakin valkoista ihmistä, joka hänen on metsästysmaastaan karkoittanut, aarniometsät riistänyt, tappanut villit ja asettautunut heidän asemalleen ja maalleen, tulee hän kuitenkin heille otustensa nahkoja kaupitsemaan. Siellä nähdään myös Yankeen[73] kiiruusti katuja pitkin rientävän. Raha ja voitto yhdessä ajavat häntä edelleen, ja hänen kasvoissaan selvästi kuvautuu voitonhimo. Siellä nähdään ihmisiä melkein kaikista kansoista: punatukkainen, kippuranenäinen, kopea Englantilainen; mustasilmäinen Italialainen; vilkas Ranskalainen; päivettynyt Hispanialainen; nerokas Irlantilainen; vakava Ruotsalainen; suopea Saksalainen keppineen, ja miettivä Suomalainen.

Harvinaisimmilta ilmeiltä näyttävät vastatulleelle Euroopalaiselle monenväriset ihmiset, joita New-Yorkissa kaikkialla tavataan. Nimet musta, neekeri ja "värilliset" sisältävät monta erinäisyyttä. Vaikea on kaikkia näitä eroituksia mainita; sillä niitä on mustista, mustankeltaisista eli ruskeista aina vaaleankeltaisiin. Viimemainituista tuskin voidaan valkoisista värin suhteen erottaa. Kasvojen muoto ja juonteet on tavallisesti karkea ja eläimellinen, vaikka ei synkkä ja ilkeä. Nenä on leveä, suu törröinen ja tummilla huulilla. Hampaat ovat valkoiset ja lujat. Kiharat hiukset näyttävät liimatuilta karvoilta. "Värillisillä", jotka valkoisia enemmän lähestyvät, on sitä vastaan pitkät hiukset, jotka eivät näytä kuihtuneilta, puutuneilta. Useimmat heistä tekevät halvimpia töitä. Vaimot pesevät ja kaulaavat jotenkin hyvin. Lapset ovat nokikolareina, joiksi ne hyvin väriltään sopivatkin, sillä eihän noki niiden muotoa muuta. Heidän käytöksessään ilmestyy kumarteleva kohteliaisuus, he laittautuvat mielellään toisten kanssa tekemisiin, sekä nauravat ja rähisevät. Samoin kuin kaikkialla Yhdysvalloissa, samoin täälläkin värilliset ovat alhaisella kannalla. Ja vaikka joku heistä saavuttaisi hienoimmankin sivistyksen, ei häntä kuitenkaan pidetä oikeana ihmisenä, eikä lasketa valkoisten seuraan. Tässä suhteessa on kuitenkin jo meidän päivinämme suuri muutos tapahtunut.

Hudson-virta, joka New-Yorkia kiertää, on 2 Englannin peninkulmaa leveä, ja kyliksi syvä suurimmillekin laivoille. Pitkin sen ihania rantoja on mitä kauneimpia huviloita. Meren lahti erottaa New-Yorkin päinvastaisella rannalla olevasta Brookly'sta, joka on suurin kauppapaikka Long-Islannissa.

Kotielämä Yhdysvalloissa.

Amerikalainen on syntynyt vapaavaltalaisena. Hän on semmoinen kokonaan, hän on se tietämättänsä. Seurannollisesti on hän myös perheessäänki vapaavaltalainen. Perheen isä on presidenttinä ja sen sivulla senaatti, johon kuuluu äiti ja likisimmät vanhat sukulaiset. Hän hallitsee lapsiaan, mutta ainoastaan sanalla ja katseella. Yhdenkolmatta vanhana on molempi sukupuoli laillisena; poika jättää kuitenkin tavallisesti vanhempansa jo 12-14 vuotisena ja hoitaa sen jälkeen itse itsensä. Naiset menevät tavallisesti jo 15 vuotuisina naimisiin. Silloin vanhempain valta lapsiinsa loppuu. He eivät voi tyttäriänsä naimisiin pakoittaa enempää kuin siitä heitä estääkään. Neljäntoista vanhana valitsee poika itselleen toimen, joka soveltuu hänen taipumukseensa ja tarkoitukseensa. Hän valitsee, minkä hän tahtoo, ja on itsenäinen. Hyvin usein poika yhtyy isänsä kanssa yhtiöön. Kaikessa tässä lapset osoittavat vanhemmilleen suurta arvoa, jonka he ovat ansainneetkin lastensa oikealla kohtelemisella. Jos isä ja poika eivät sovi yhteen, muuttaa poika pois rauhallisena ja riitelemättä, eikä palaja koskaan — ei ainakaan muuten kuin rikkaana. Tämmöisissä elämän suhteissa täytyy perhe-elämän olla aivan toisenlaisen, kuin meillä.

Hyvinvoipa Amerikalainen perhe asuu aina yksinään joko omassa, taikka vuokrahuoneissa. Luonnollisesti ovat useimmat perheiden asunnot niiden katujen varsilla, joilla kauppapaikkoja ei ole. Huoneet ovat tavallisesti pieniä. Niissä on rinnakkain kolme akkunaa, ja sisältävät kaksi kerrosta.

Kaikissa rakennuksissa on tasanen katto, joilla iltasin raitista ilmaa ihaillaan. Koko huoneuksen läpi kulkee kaasu- ja vesijohdatin, niin että yksin toiseen kertaankin voidaan saada valoa ja vettä milloin ja mihin huoneeseen hyvänsä. Laattia on niin porstuassa, portailla kuin kaikissa huoneissakin, vuosikaudet, usein kalleilla matoilla peitetty. Lyhyesti, niin yksinkertaisilta kuin kaikki huoneet ulkoa näyttävätkin, niin kauniita ja mukavia ne kuitenkin ovat sisältä. Käsityöläinen useimmasti asuu yhtä komeasti, kuin rikas kauppijaskin. Tämmöisen, kalustamattoman huoneuksen vuotuinen vuokra on 5-600 dollaria,[74] ja voi nousta joskus aina 2,000 dollariinkin. Hän, joka ei voi niin suurta vuokraa maksaa, muuttaa koko perheineen ravintolaan, jossa häntä ravitaan ja palvellaan 5:stä eli 6:sta dollarista viikko.

Keskinkertaisen Amerikalaisen perheen päiväjärjestys on jotenkin seuraava. Kello 7 aamusella soitetaan heitä ylös, ja puolen tunnin kuluttua sen jälkeen aamiaiselle. Perhe keräytyy ruokahuoneeseen, ja sanoo "hyvää huomenta" tullessaan. Jokainen istahtaa kohta tultuaan pöytänsä, eikä odota ensinkään toisten tuloa. Aamiainen tavallisesti odottaa pöydällä kokonaisen tunnin. Sitten se korjataan, ja joka ei ole sillä aikaa syönyt, jää ilman. Aamiais-ruokana aina on kahvia eli teetä, sämpylöitä, voita, paistia, pehmeäksi keitettyjä munia läskiä j.n.e. Kun joku on syönyt, nousee hän ylös ja menee tiehensä kaikitta

kaunistelemisitta. Syödessä ei puhuta mitään, ja kaikki kiiruhtavat minkä ennättävät. Sen jälkeen miehet menevät toimiinsa ja vaimot joutilaisuuteen, eli, jos he ovat ahkeraita, joka kuitenkin on harvinaista, taloudellisiin toimiin.

12-2 on päivällisen aika, jonka miehet tavallisesti, paitsi pyhinä, viettävät, työpaikkansa etäisyyden tähden, jossakin ravintolassa. Vaimot siis ovat päiväkaudet yksinään ja viettävät aikansa, kun tavallisesti eivät osaa tehdä mitään naisten käsitöitä, kiikkutuolissa ja romaanin lukemisessa. Kello kuuden jälkeen ajaa mies kotiinsa, ja illallinen pöydälle pannaan. Tämä on useimmissa perheissä pääateriana, jona on paistettua lihaa, perunoita, paahdetuita ja voihiin kastetuita mais-tähkiä, vedessä keitetyitä vihanneksia ja erilaisia hedelmäleivoksia. Soppaa ei käytetä. Juomana käytetään ainoastaan vettä. Rikkaissa ja isoissa perheissä tehdään kuitenkin monenlaisia muutoksia; siellä juodaan viiniä, varsinkin sampanjaa, sillä se täällä ei ole kalliimpaa, kuin hyvä punainen viini. Viimeiseksi ei koskaan unohdeta myös teetä juomatta. Se on erinomaisen hyvää ja tässä vallitsevassa ilmastossa varsin tehollista, jonka vasta täällä oikein tulee huomaamaan.

Sittenkuin aterioiminen on niin pian kuin mahdollista loppunut, asetutaan kesällä asunnon edustalle taikka katolle ja talvella vierashuoneeseen kamiinin ympärille. Koko perhe on joka ilta kotiin kokoutuneena. Hänelle, joka ei kieltä taida eikä siis voi ottaa osaa huviin ja meluun, tuntuu tämä ikävältä; näillä tunneilla kuitenkin on patriarkallinen, rauhallinen luonne. Miehet lukevat sanomia, kertovat niistä naisille ja sikareitaan polttelevat; naiset soutelevat, soitattavat itselleen, jos joku siihen kykenevä on joukossa. Lyhyesti, kaikki ovat tähän tyytyväisiä, eikä koskaan miehen mieleen juolahda ravintolaan meneminen.

Vaimot käyskentelevät usein lltasilla valoisissa kauppapuodeissa, ja vielä useimmin käyvät perheet toistensa luona kutsumattakin vierilemassa, sillä kaikkihan ovat jo kylliksi ravituita. Vieraspitoihin kutsutaan hyvin harvoin; miesten seassa se tapahtuu ainoastaan jonkun määrätyn tarkoituksen tähden. Silloin pidetään tuntikautisia puheita ja juodaan ylellisesti.

Noin kello 11-12 mennään vuoteelle, ja niin menee päivä toisensa perässä.

Indianit (Indialaiset).

Amerikan alku-asukkaat kuuluvat, paitsi Eskimoita, jotka luekaan Mongolilaisiin, punaiseen eli Amerikalaiseen rotuun. Niitä sanotaan yhteisellä nimellä Indianeiksi. Kolumbus kun ensin saapui St. Salvadorin saarelle, luuli hän tulleensa Indian itarannalle ja sanoi sentähden tämän saaren asukkaita Indianeiksi, joka nimi sitte levisi koko Uuden-maailman kansoille, joilla on vaskenkarvainen iho. "Punaisiksi miehiksi" sanovat indianit itse itsiään. Heillä ovat karheat, suorat, pikimustat hiukset, ruskeat silmät ja ulostavat poskipäät. Kaunistaakseen itsiään maalaavat he kasvonsa ja rutistavat lapsensa päätä suippeaksi tahi tasaiseksi; maalaavat kasvonsa viheriäksi, keltaiseksi, punaiseksi ja mustaksi; kaunistavat ruumiinsa leikatuilla ja värjätyillä kuvauksilla; lävistävät nenänsä ja huulensa ja sitovat niihin monenlaisia koristuksia, sekä venyttävät korvalehtensä, niihin ripustetuilla painoilla, aina olkapäilleen ulettuviksi.

Indianit voittavat paljon Euroopalaiset kansat ulkonaisten aistien terävyydessä. Jälistä hiekalla, kosteisella maalla ja ruohistossa voivat he eroittaa "punainenko" vai valkoinen siitä on mennyt sekä laskevat vihollistensa luvun. Maahan lasketulla korvallaan kuulevat he kaukana lähestyvän vihollisjoukon astunnan ja määräävät sen suuruuden.

Tottuneina kuleskelevaan metsäelämään, ovat he hyviä käypäläisiä ja sukkelia juoksijoita; mutta muihin työläisiin ruumiin toimiin puuttuu heiltä kestävyyttä.

Indianit eivät paljoa opi; mutta sen, mitä he oppivat, pitävät he mielessään. "Heidän muistinsa on" — sanoo eräs kirjoittaja — "kivitalu, josta ei mitään voi poistaa." "Heidän äänensä", sanoo eräs toinen, "on niin sointuva, että tuskin mitään liikuttavampaa voi kuulla, kuin heidän köörinsä laulamaa kristillistä kirkkoveisua. Sitäpaitsi heillä on niin vilkas kuvitusvoima, että he oikein siinä elävät, mitä puhuvat ja laulavat. Heidän lauluihinsa, useinpa itse kirkossakin, ottaa koko ruumiinsakin osaa. Kädet ja jalat tahtia ilmoittavat. Heidän puhetautensa on ihmeellinen. Virran tavoin, milloin tasaisesti ja hiljaa, milloin pauhaten, vierivät sanat heidän suustaan. Heidän kokouksissaan on usein miehiä, jotka ymmärtävät tuntikautia kestävässä puheessaan pitää kuulijoitaan virkeinä." Uskollisuus on Indianein pääluonne. Kun he jättävät majansa, asettavat he halon oven eteen. Tätä sanotaan Indianilaiseksi lukoksi. Vihollisiansa he eivät kuitenkaan sääli, vaikka kuinkaki heitä vahingoittaisivat. Lapsiinsa he osoittavat hellää rakkautta, jonka lapset taas hellyydellään palkitsevatkin. Eräs Indiani ampui kerran toisen, joka häntä oli loukannut; siitä syystä jätettiin hän murhatun sukulaisille. Kun hän sitte tuomariensa edessä seiso, sanoi hän: "minä olen mies ja en pelkää kuolemaa, mutta minä surkuttelen

vaimoani ja neljää lastani, jotka minä niin nuorena jälkeeni jätin; minä surkuttelen isääni ja äitiäni, jotka ovat hyvin vanhoja ja joita metsästyksellä olen elättänyt." Tuskin hän oli nämä sanat sanonut, ennenkuin hänen isänsä hyppäsi ylös ja sanoi: "minun poikani, kuole rohkeasti! Mutta hän on nuori ja voimallinen. Hän voi paremmin hoitaa äitiään, vaimoansa ja neljää lastansa. Sentähden täytyy hänen elää. Minä elän elämäni iltaa; minusta ei ole mitään hyötyä; minä en voi enää metsäkauriin tavoin käydä, jonka kulkua ei nähdä, enempää kuin tuulen lentoa; minä en enää voi maata kuin jännes, joka ei silmiänsä sule. Minä olen elänyt kuin mies ja minä tahdon kuolla, kuin mies." Kaikki itkivät tämän vanhuksen ympärillä. Viimeisen kerran hän syleili omaisiaan, laskeutui sitte hirrelle, ja yksi sotakirveen isku eroitti hänen päänsä vartalostaan.

Indialaisilla on suuri miehuus ja he katselevat kuolemaa suurella ylenkatseella. He ovat suopeita, häveliäitä ja kohteliaita käytöksessään; vieraanvaraisuus on myös heidän arvoisia avujaan. Mutta he ovat myös hirmuisia ja vihollisiansa vihaavia. Heidän kostonhimoansa voi ainoastaan veri sammuttaa. Sota on heidän rakastettu toimensa, ja kaikki välikappaleet pidetään luvallisena vihollisen hengen ja omaisuuden ottamisessa. Indialaisten suurimpana kunniana on ihmisten nylkeminen. "Tomahawk'ella" — pitkävartisella sotakirveellä — antaa hän viholliselleen kuolettavan iskun. Jos vihollinen kaatuu, sieppaa hän nylkypuukonsa ja nylkee pään. Tämä ripustetaan sitten voitonmerkkinä hänen majaan. Mitä useampi päänahka, sitä suurempi sankari.

Indialaiset uskovat sen taivaallisen ison Hengen, jota ne palvelevat kaikkivaltijana ja hyvänä. "He huomaavat hänen läsnäolonsa virtainsa kuohuvissa putouksissa, järviensä kuohuvissa aalloissa, ukkosen jyrinässä ja vuoren jyrkissä rotkoissa." He uskovat olevan tulevaisen elämän, joka kuitenkin on vaan tämän elämän jatkoa. Kirkkoja ja pappeja heillä ei ole, mutta suuri joukko intomiehiä — lääkemiehiä. Uhrit, joita Indialaiset jumalillensa kantavat (sillä heillä on ylijumalansa ohessa paljon pienempiä, hyviä ja pahoja henkiä) ovat hyvin erilaisia; mutta tavallisesti niiksi kuitenkin käytetään koiria, karhuja ja hedelmiä.

Monivaimoisuus on punaisilla miehillä tavallinen. Vaimoja kohdellaan orjina. Heidän täytyy toimittaa raskaimmat työt. He hevoset hoitavat, teltat pystyttävät ja purkavat, kuormat laittavat ja ne purkavat, ammutut leikkelevät, vuodat parkitsevat, vaatteet valmistavat ja sisätoimet toimittavat.

Miehet sotivat, metsästävät ja huvittelevat leikeillä. Joutohetkenään he auringon paisteessa makaavat, syövät ja nukkuvat.

Indialaisten asunnot ovat enimmästi telttamaisia, osaksi seipäistä, savesta ja puunkuorista, osaksi myös vuodista tehtyjä. Muutamat asuvat maakoloissa, toiset taas puiden haarukoissa.

Huonekalusto on yksinkertainen, ja köyhä, ja ne he itse tavallisesti tekevät yksinkertaisilla työkaluilla. Rauta-kattiloita ja veitsiä ovat nyt jo useimmat heimot kauppijailta saaneet. Erästä punertavasta savenlajista muutamain heimoin vaimot tekevät astioita. Indianein aseina ovat nuoli, joutsu, sotakirves, keihäs, miekka, nuija ja nylky-veitsi.

Indianit ovat jaetut pieniin heimoihin, joita johdattaa jotenkin vähävaltaiset päälliköt. Tärkeät asiat päätetään useimpain tahdon mukaan, sittekuin heimon vanhin on sen päättänyt. Kun rauha päätetään eli liitto tehdään, polttavat päälliköt "calumeetiä," kotkan höyhenillä koristettua rauhapiippua. Sitä kuletetaan suusta suuhun, ja sitten ollaan yksimielisiä. Rauhan päätettyä sitä paitsi haudataan yksi "tomahawk".[75]

Indianeilla ei näytä olevan tulevaisuutta. Suurin osa niistä on pakoitettu etäisimmille seuduille, jossa he vanhaa elämänsä tapaa viettävät; toinen osa on omistanut Euroopalaisia tapoja, mutta ei saavuttanut heidän sivistystään. Edelliset elävät metsästämisellä, kalastamisella ja karjanhoidolla; jälkimmäiset harjoittavat myös maanviljelystä, vuoriviljelystä ja teollisuutta.

Amerikkaan muuttaminen.

Tuhansittain kaikista sukuista ja isistä muuttaa vuosittain meren ylitse Amerikkaan. Rikokselliset kiiruhtavat sinne lain rangaistusta pakoiksi; pettäjät häpeätänsä peittämään; seikkailijat luulevat siellä löytävänsä sopivia näyttelypaikkoja veijuilleen; lämpöisissä toiveissaan pettynyt kokee täällä etsiä unohdusta; mutta myös rehellinen työmies, talollinen, taitava asijoitsija, urhoollinen sotilas jättää usein isänmaansa ja rientää Uuteen-maailmaan. Mikä on syynä tähän uuteen kansain vaellukseen? Onko isämme maa niin tiheästi asuttua, ett'ei sijaa siellä Teille ole? Silmäilkäätte ympärillenne! Kaikkialla tarjotaan Teille työtä ja ansiota! Isämme maa tarvitsee poikainsa lujat kädet, voidakseen kaikki aarteensa hyväkseen käyttää, ja Te unohdatte sen! Vielä se tahtoo ja voi Teitä kaikkia ja paljon useampia elättää. Eikö Teillä ole lain turvaa? On, laki muuttuu enemmän ja enemmän Teidän henkenne ja Teidän

omaisuutenne turvaksi. Lain edessä me olemme kaikki yhdenlaisia, köyhä ja rikas, korkeasäätyiset ja köyhimmästä majasta tulleet. — Voisivatko ylpeät hirmuvaltijaat Teitä sortaa? Ei, sillä te itse istutte oikeudessa, ja otatte osaa sen päätöksiin. — Onko tiedon valo Teiltä pidätetty? Ei, sillä se juuri on kotomaamme, hallituksemme vakava päätös, että sivistyksen valo on saatettava kaikkia lämmittämään; että sen suopeat säteet tunkeutuisivat sen etäisimpiinkin sopukoihin. — Ettekö Te estämättä voi Jumalaanne palvella? Varmaan; vielä avataan kirkon ovet Teille; vielä kirkon kellot kutsuvat Teitä hartauden rukouksiin; vielä ilmoitetaan Teille, että Jumalan Poika on maailmaan tullut Teitä vapahtamaan, jos Te häneen turvautte. Ja jos Te ette kaikissa suhteissa kirkkomme oppia hyväksyisikään, ei mikään Teidän omaatuntoanne siihen pakoita. — Ehkäpä ne ovat sotain pauhinat, jotka maata lakaisevat ja ajavat Teitä isänne maasta? Ei, me olemme kauvan nauttineet rauhan siunattua onnea. Ehkäpä kuolo on lähettänyt murhan enkeleitään; ruton ja muita raivoavia tauteja? Ei, Jumala meiltä niitä vielä estää, vaikka emme olekaan tätä laupeutta ansainneet. — Eikö Jumala enää anna aurinkonsa paistaa, eikö pilvensä sataa pelloillemme? Kyllä, kultaisempana, kuin ennen, peltomme aaltoilevat. — Ovatko vuoret aarteensa peittäneet? Ei, niiden syvyyksissä ta'otetaan ahkerammin, kuin koskaan ennen. — Eikö tuoksua tuomikkomme entisen suloiselta? Varmaan, ja me toivomme, että kaitsijamme kasvattaa meille uusia metsiä sinne, josta voiton himo ja huolimattomuus on aution aron tehnyt. — Minkätähden Te siis isänmaanne jätätte? Miksi hylkäätte Te ne paikat, joissa lapsina ihailitte tuulen huminaa, lähteen lirinää, puron lorinaa? Miksi jätätte Te sen maan, joka povessaan säilyttää isänne luut? Miksi jätätte Te vanhempanne, lapsenne, sukulaistenne, opettajanne, — kaikki, joka pitäisi Teille olla pyhää ja rakasta? Minkätähden hylkäätte Te kaiken sen, jonka keskuudessa tähän asti olette eläneet?

Mahtaneeko Amerika olla semmoinen lumouden maa, joka Teille palkitseisi mitä tänne jätätte? Palkitseisi? Siihen Te ette varmaan tyytyisikään. Te toivotte saavanne paljoa enemmän, kuin jätätte. Mihinkä perustatte Te toivonne? Siihen, että Te olette nähneet, kuinka yksi ja toinen on Amerikassa onnensa löytänyt. Mutta oletteko Te laskeneet niiden luvun, jotka siellä surkeuteen riutuvat? Oletteko Te laskeneet niiden luvun, jotka vuosittain Amerikassa joutuvat köyhyyden ja kurjuuden uhreiksi? Oletteko Te ajatelleet, että he silmänsä ummistavat vieraassa maassa, kaukana omistaan, auttavaisetta kädettä, lohduttavaisetta sanatta, ilman ystävittä, — sydämestään katumatta hurjuuttaan? Tiedättekö Te, miltä maistuu hätä, tuska ja puute, jota surkutteleva veli ei osanotollaan huojenna? Tiedättekö Te, miltä tuntuu yksinään maailmassa oleminen, miltä maistuu kaikkien kylmäkiskoisuuden esineenä oleminen, kun he eivät edes uteliaisuuden silmäyksiä Teihin heitä? Jos ette Te tätä kaikkea tiedä, matkustakaatte Amerikkaan; siellä olette Te varmemmin saapa sen katkeran opin, kuin sen rikkauden, jota sieltä riennätte hakemaan!

Te tulette rikkaiksi. Mitäs muuta? Elääkö ihminen sitte ainoastaan leivästä? Onko se sielunne etu — kaikkein tärkein joka Teitä ensisijassa vetää vieraasen maahan? Oletteko Te ajatelleet, jos Te tuolla, muukalaisuuden keskellä, voitte paremmin taivaallisia tavaroita itsellenne omistaa? Ettekö Te pelkää, että alituinen maallisten rikkauksien aivasteleminen riistää Teidän ijankaikkiset aarteenne? Ettekö Te vapise pelvosta, että joutuisitte harhateille tuolla ajatusten ja uskontojen sekasortoisessa maassa? Oletteko Te ajatelleet, että siellä voi vuosia vierä, ennenkuin Te tapaatte yhdenkään Jumalanpalvelijan, joka Teille totuuden sanaa jakaisi.

Mikä on syynä tähän uuteen kansain vaellukseen? Onko se pikaisen rikastumisen toivo, laittoman vapauden, lihallisten nautintojen toivo? Armas isänmaa-raukka, onko tämä sinun lastesi pyrintöjen päämaali — laskeudu sitte levolle ja kuole! Silloin et sinä voi etkä saakaan olla vapaiden valtioiden joukossa. Loppusi on silloin käsillä.

Mississipin ruohotasangot (prairiet).

Kalliovuorten ja Mississipin välillä leviää silmän kantamattomat tasangot, joilla on yhteinen nimi prairie. Niin pitkältä, kuin silmä kantaa, on päättymätöntä tasankoa. Ainoastaan siellä jossa toinen, korkeampi tasanko alhaisempaan yhtyy, näkyy jonkinlaisia laitoja, jotka kauvaksi vuorijonoilta näyttävät. Jos vaikka koko Saksanmaan ajattelisimme tämmöisenä yhtenä tasankona, olisi meillä ainoastaan pienennetty kuva näistä prairieistä. Mutta nämä eivät tarjoa Sahara-erämaan näköalaa, vaan ne ovat peitetyt tiheällä ruoholla. Erittäin kauniita ne ovat keväällä, jolloin lukemattomat ruusut ja asterit, mehevimpinä kuin missään puutarhassa, vienosta viheriästä kohoutuvat. Paitsi ruohoa ja näitä kukkia näkee silmä siellä yksityisiä puuryhmiä, karjoja ja siellä täällä kohoutuvia huoneita. Kaikkialla vallitsee syvä hiljaisuus, jota ainoastaan sontiaisten hyrinä, perhoisten liiputus ja käärmeiden mateleminen häiritsee. Nämä tuulen liikuttavat tasangot voidaan parhaiten aaltoilevaan mereen verrata; niin pitkältä kuin silmä kantaa, vierylevät tämän viheriän oseaanin aallot. Puuryhmät, joita taivaan ranteelta näkyy, näyttävät jääriltä. Niiden pimeässä varjossa on moni eksynyt matkustaja pelastunut nälkäkuolemasta kirkkaalla vedellä ja kaikenlaisilla virkistävillä hedelmillä. Kaikenmuotoiset

ja hämmästyttävän korkeat puut ystävällisinä vieretysten seisovat näillä maasaarilla. Villit viiniköynnökset ja muut köynnöskasvit kiertelevät korkeuteen ja muodostavat lukemattomia kukkaiskatoksia. Puuryhmän keskellä kohoutuu suurikukkainen, kaunis, aina vihannoiva Magnolia-puu, jonka runko kohoutuu aina 80 jalan korkeuteen ja kantaa ihanaa säännöllistä lakkaa. Tummain, pitkäin ja välkkyvään lehtien väleiltä välkkyä lumivalkoisia kukkia, jotka näyttävät jättiläisruusuilta.

Mississippin itäpuolella on ainoastaan yksityisiä prairieitä. Täällä leviää aaltomainen maa, joka ennen oli metsänä, mutta josta meidän päivinäme länteisten seutujen asukkaat ovat paljo metsiä kaataneet. Kuitenkin on siellä vielä mahdottomia metsiä, joissa muhkeat puut, muun muassa atzalit ja rhododendrit y.m., sekä pensaat köynnös-kasvien kietomina muodostavat tiheän sekamelskan.

Prairiein eläimistä on pison-härkä merkillisin. Se on tavallista suurempi ja kasvaa usein 20 sentnerin painoiseksi. Säkyyn on kasvanut käsnämäinen jänner, johon joskus paksu rasvakerros muodostuu; siitä herkkupaloja saadaan. Eläimen raskaista askeleista maa vapisee; karja, jossa usein on tuhansia eläimiä, kun juoksee, tytisee maa peninkulmain päähän; niiden kumiseva mölinä kuuluu kaukaisen meren pauhulta. Missä pisonkarja on jonkun aikaa syöskennellyt, siinä on maa kuin keritty, sillä mitä se ei syö, tallaa se jaloillaan. Miljoonia näitä eläimiä vuosittain tapetaan ja nahat myödään. Pison-härkä on Indianille sama, kuin poro Lappalaiselle, kameli Arabialaiselle. Sen liha on hänen ruokanaan, nahka vuoteenaan; parkitit vuodat käyttää hän majojensa katoiksi, satuloiksi, suitsiksi ja hihnoiksi. Sarvista hän tekee lusikoita y.m., luista sotanuujia. Lantaa poltetaan. Näiden metsästäminen ei ole vaaratonta. Näitä metsästäessä koetetaan karjan johtajaa muista eroittaa. Jos tämä onnistuu, hajoutuu koko karja myrskyn tavoin. Indianein kiljuvainen meteli, jolla he sukkelilla hevosillaan karjaan syökseyvät, karjan paksu sarvimetsä, johon Indianit pian sekautuvat, haavoitettujen eläinten hyrskivät verihaavat, eläinten hurjat silmäykset — kaikki tämä saattaa rohkeimmankin sydämen pikaisesti sykkimään. Usein pisonit voittavat ja sarvillaan kantavat voitettut miehet ja hevoset taistelutantereelta. Pison-härkäin rinnalla nähdään siellä prairie-hevosia (n.s. mustangeja) laumoissa. Ne näyttävät varmaan olevan Hispaniasta vietyjen hevosten jälkeläisiä. Ne ovat muuttuneet aivan kesyttömiksi ja suurella vaivalla niiksi jälleen saadaan. Niitä pyydetään suopungilla (lassolla), joka heitetään hevosten päähän. Pikaisesta tempaisemisesta huumautuneena kaatuu eläin maahan, jossa sille heti uudet suitset pannaan. Sen jälkeen hurja ratsastaja hyppää eläimen selkään. Hän istuu siinä vaikka hevonen kuinka hyppisi ja potkisi. Hevonen vapisee hurjuudesta; verinen vahto kuohuu sen sieramista; viimein se syöksee hurjaan hyppyyn ja pitkittää sitä koko tasangon ylitse. Ratsastaja istuu vaan kylmäverisenä selässä. Eläin pitkittää vaan vauhtiaan, kunnes voimansa ovat riutumaisillaan. Mutta sitte myöntyy hän väkevemmän valtaan ja, seuraten suitsien kaikkia liikkeitä, verkalleen takaisin astuskelee.

Antilopitkin peloissaan pakenevat näitä viljejä hevosia; sievästi hirvikin niiden tieltä sivulle hiipii, kun se puhvelin kanssa kiittää yhteiselle juomapaikalle. Mutta viekkaana väijyy susi takapuolella ja pitää tarkkaa huolta jonkun vasikan eli varsan väsymisestä.

Maan alla elää prairie-koira hyvässä sovussa tuhansien naapureinsa kanssa. Peninkulmain pituisilla matkoilla nähdään usein kolo kolon vieressä, ja jokaisen suulla koira istuvan auringon paisteessa. Se näyttää hamsterilta[76] eli murmel-eläimeltä ja sillä on sellaisen ruskea karva, lyhykäiset korvat ja terävät kynnet, joilla se kolonsa kaivaa. Kun se näkee ihmisen, päästää se pikaisen huudon, pyörittää kiivaasti lyhkäistä häntäänsä ja ottaa taisteluun alkavan asennon, vaikka kuitenkin kohta koloonsa pujahtaa, jos ihminen sitä lähenee.

Prairieillä on vähän lintuja. Ainoastaan prairie-kanoja ja kesyttömiä kalkkunoita tavataan siellä, varsinkin metsäin reunoilla, suuria laumoja.

Prairie (ruohotasanko) tulussa.

Me matkustimme Teksan kautta ja asettauimme yöksi eräälle äärettömälle ruohotasangolle. Aamupuoleen tuuli kovasti, ja kaukainen jyminä, ikäänkuin villieläinten karjan lähenevä töminä, herätti meidän huomiomme. Meidän hevosetkin vaaran vainusivat ja raivoisiksi tulivat. "Ylös" — huusin minä — "ruohotasanko palaa ja puhvelit ovat kantapäillämmme!" Kaikki hyppäsivät ylös; minuutin kuluttua olivat hevoset satuloituina ja me kiidätimme, kuin mielettömät pakoon. Me kuulimme pian kaukaisen mölinän, johon muiden eläinten kirkuvia ääniä yhtyi samalla, kuin liekit tuulta nopeammin perässämme kuivalla ruohotasangolla lensivät. Tulimeri vieryi takanamme. Kaikenlaisia sukkelia, villiä eläimiä kiiti sivuitsemme. Hirvet susien ja pantterien seurassa riensivät; antilopien ja hirvien parvet aatoksen tavoin näkyvistämme haihtuivat; niiden jälessä tömistä joku yksityinen jättiläismäinen puhveli eli hevonen. Ilma sakeni, kuumuus muuttui yhä rasittavammaksi, ja meteli lisäytyi. Kömpelöt ja hitaammat eläimet lähestyivät meitä. Puhvelit ja villihevoset, peninkulmia pitkässä ja leveässä, tiheässä laumassa myrskynä riensivät noin puolen peninkulman päässä perässämme ja murskaksi tallasivat joka ainoan

edessään olevan olennon. Hevostemme voimat olivat jo riutumaisillaan. Me kadotimme jo pelastuksemme toivon. Vielä pari minuuttia — ja me olemme mäsäksi tallatut!

Samassa silmänräpäyksessä yksi kokeneimmista ja päättäväisimmistä kumppaneistamme karjasi käskeväisesti: "Alas hevostenne selästä! Silmänräpäystäkkään ei saa viivytellä! Riisukaa pian paitanne, liinaverhonne, kaikki, mikä helposti syttyy!" Samassa sytytti hän sankki-ruutia, ja paasasi tuleen päältämme riisutuita verhoja. Me liekkiä lisäsimme kuivilla ruohoilla joita keräsimme tuleen. Muutaman minuutin kuluttua leimusi nuotiomme kirkkaana ja levisi molemmin puolin meitä. Kauhistuneet eläimet tulivat, vimasta ja hämmästyksestä mölisten, joka vielä kiihtyi, kuin he edessäankin tulen näkivät; mutta eivät kuitenkaan syrjään syöstyneet, miten toivoimme. Me voimme jo niiden jalat, niiden sarvet ja valkoisen vaahdon eroittaa. Likemmä ja likemmä tuo peninkulman levyinen lauma läheni, ja me emme voineet sitä mihinkään piiloutua. Hurja karja ei käännä takaisin, ei sivuille; se syöksee vaan, kuin kuolemamme sanansaattaja, edelleen. Minä peitin käsilläni silmäni, heittäydyin maahan mahalleni — kohtaloani odottamaan.

Samalla minä kuulin paukauksen ja tuhansien puhvelihärkän mölinää. Meidän hämmästyttömät kumppanimme oli kaatanut paloviinaa tuleen. Ukkosen pamauksella paukahti nahkaleili rikki, ja eläimet hajoilivat sivuille, paloviinasta kohoutuvaa sinistä tulipatsasta karttaakseen. Edessämme ja takanamme me näimme ainoastaan mahtavien eläinten vanukkeista karvaa. Ei pienintäkään rakoa tuossa lentävässä laumassa ollut; ainoastaan se kapea juova, jonka valkeamme oli synnyttänyt. Tässä vaarallisessa asemassa olimme me koko tunnin, joka silmänräpäyksessä peljäten tuon meitä säilyttävän kapean juovan tukkeutuvan. Viimein kuitenkin lauma harveni, kunnes viimein näimme ainoastaan yksityisiä väsyneitä eläimiä ympärillämme.

Mutta meillä vielä oli toinen vaara jälellä. Takanamme tuhoavainen tulimeri läheni vaan yhä. Me kiitämään puhvelien perässä! Aamutuuli kiihoitti raivoavaista tulimerta. Tuli oli jo aivan kintuillamme, kuin me huomasimme, että se ääretön karja oli syönyt syvään rotkoon. Kuoleman tuskassa kannustimme me hevosiamme eteenpäin. Sama rotko oli tuleva pelastajaksemme eli haudaksemme. Me syöksyimme alas, ja melkein tunnottomina tulimme enemmän, kuin sadan jalan syvyyteen. Jumalan armo oli meitä suojellut; ei miehet eikä hevoset kärsineet sanottavaa vahinkoa. Vaivalla me sitte pääsimme ylös tästä kuolleiden eläinten sekasorrosta, johon olimme pudonneet, ja asettauimme pienelle maakaistaleelle, jota rotkossa juokseva virta valkealta suojeli. Seuraavana päivänä sade sammutti tulimeren.

Kalifornia.

Kalifornia on Tyynen meren rannalla, Yhdysvaltain läntisellä rajalla. Sen vuorilta virtaa Sacramento, joka on maan ainoa purjehdittava virta. Se laskee lahteen, joka muodostaa yhden maailman suurimmista ja varmimmista satamoista. San Francisco, maan pääseutu, on tämän lahden rannalla. Tämä hedelmällinen seutu tuottaa äärettömän paljo viljaa ja rakennusainetta, ja tarjoaa meheviä laitumia karjoille. Maan halki kulkee kaksi yhtäsuuntaista vuorijonoa. Sisemmäisen rinteellä näistä kasvaa tammimetsiä, ylempänä kohoutuu petäjä-, sypressi- ja sedrimetsiä, ja näiden yläpuolella loistavat paljaat ja lumiset kalliot. Useat päävuoresta haarailevaiset selänteet tekevät maan pohjaisen osan jylhäksi ja vuoriseksi. Suuret metsät kokonaan peittävät rantamaiden kivennäisistä rikkaat vuoret. Rannimmaisen vuorijonon ja meren välillä kulkee monta pienempää harjua, jotka muodostavat hedelmällisiä ja terveellisiä laaksoja. Vuorijonojen välinen maa on virran rannoilla erittäin hedelmällistä ja pengermäisesti vuorillepäin kohoutuvaa; etelässä on paljo järviä ja lampeja, jotka sadeaikana paljon paisuvat. Sierra Nevada'n vuorista itäänpäin leviää tuntematon ja hedelmätön seutu, jossa kuitenkin on hyviä laitumia. Kesyttömät eläimet täällä on niitä, joita muillakin Amerikan vuorilla: maa- ja vesi-saukkoja, majavia ja moskus-eläimiä. Kesyttömiä hevosia ja sarvikarjoja kiertelee täällä ympäriinsä. Kaloja ja lintuja täällä on monenlaisia ja paljon. Ilmanala on monenmoinen ja paljoa eroavainen itäisistä, saman leveyden ilmanaloista. Talvet eivät ole kylmiä, sade, ja paljoa vähemmässä määrässä kuin itärannikolla, on sen tunnusmerkinä. Ukkosen ilmat ovat harvinaisia, ei koskaan kovia ja alkavat Helmi- ja Maaliskuussa. Yhdeksän kuukautta taivas on selkeä, kesäyöt ovat viileitä ja talvi- ja kesäilmat 35-40 pohjaisten leveysasteiden välillä melkein yhdenlainen.

Tähän maahan tuli muutamia vuosia sitten eräs Schweitsiläinen Sutter-niminen mies. Hän oli v. 1830 ollut katteenina Ranskan kuninkaan Schweitsiläisessä kaartissa. Sotamiehen elämään väsyneenä oli hän paennut tänne tuntemattomaan ja ihmisettömään seutuun, siellä hiljaisella maanviljelyksellä elämään. Hän asettui asumaan erään Sacramento-virran sivuhaaran varrelle. V. 1848 rakensi hän myllyn. Myllyn juova kun sattui liian pieni tulemaan, otti hän rattaan pois ja antoi patoutuneen veden alas äkkiä tulvata, luullen sen voimallaan juovaa suurentavan. Mutta se teki vielä enemmänkin. Se kaivoi juovan hyvin syväksi ja paljasti sieltä suuria kultapalasia. Sutter pian ne kokosi ja löysipä vaan aina uusia.

Ensin tahtoi hän keksintönsä pitää salassa; mutta kultaa oli niin suuressa määrässä, että hänen täytyi saada sen kokoamiseen apua. Siten asia tuli tutuksi, ja pian virran rannoilla vilisi kullan etsijöitä. He kiertelivät virtain rantoja ylös ja alas ja löysivät kultaa Sacramenton ja sen lisävirtain rannoilta aina vuoren rotkoihin asti; vieläpä tasankojen hiedastakin; virrat kulettivat sitä vuorten malmisuonista. Koko kulta-alue näytti olevan 800 Englannin peninkulmaa pitkä ja 100 peninkulmaa leveä, vaan luultava on että se on vielä avarampikin. Kaikista maailman ääristä riennettiin kultamaahan. Työmiehet jättivät vaimonsa, merimiehet laivansa. Pian ympäristön saaret ja seudut jäivät asukkaista. Yhdysvalloista tulvaili sinne laumoissa kansaa. New-Yorkista yksinään matkusti sinne vähässä ajassa 70 laivalastia matkustajia. Kokonaisia karavaneja valmistiihe tälle sanomattoman pitkälle ja vaivaloiselle matkalle. Yksinpä Kiinastakin kiiti sinne laivoja.

Tämmöinen kullan ylellisyys muutti pian kaikki suhteet. Sen arvo paljon aleni, muiden kaikkien yleni. Kullankaivajat maksoivat mielellään paloviina-potusta eli tupakkikukkarosta aina 10-15 kultadollariin. Nauta palvattua härän lihaa maksoi aina 2 dollaria; rukiit, ohrat, herneet ja pavut 10 dollaria nelikko; hevonen 100-300 dollariin; päiväpalkka nousi pian 16-20 dollariin, ja erään asijoitsian sinne rakentama rautainen huone heti vuokrattiin 1,000 dollarilla kuukaudeksi.

Kulta on mitä parasta lajia ja löytyy sitä siellä eri määrissä. Usea löytyi sitä päivittäin 90 jopa 120 dollariakin. Eräs noukki 1/4 tunnissa 2 1/2 nautaa kultaa erästä vuoren halenteesta. Eräs toinen, joka erästä matkustajaa seurasi, huuhtoi levähtäessään kultaa ja sai sitä 5 minutissa 2 dollarin edestä. 10 ja 12 naulan painoisia kullankuivajia löytyi myös usein. Olipa eräs kullankaivaja niinkin onnellinen, että hän löysi kultamöhkäleen, jonka arvo laskettiin 14,000 taaleriin (noin 51,000 markkaan). Mutta me emme saa ajatella, että kaikki tämä tapahtui vaivatta. Tämä vaati päinvastoin vaikeata työtä. Eräällä nostimella nostetaan joen pohjasta mutaa, eli kaivetaan hiekkaa joen äyrästä ja sitä huuhdotaan puu- eli tina-astioissa, tahi kuurnan muotoisissa laitoksissa. Tällä tavalla menetellessä köykäisempi hiekka ja maanosuudet vie vesi helpommasti. Pohjalle jäänyt kultahiekka pannaan sitte joko verholle tahi laudoille kuivamaan, jonka jälkeen siitä pöly ja muut köykäisemmät aineet palkeilla puhaltamalla eroitetaan.

Sitte kun maa yhtyi Yhdysvaltoihin, rakennettiin tätä varten erityisiä laitoksia. Nyt loppui myös vapaa kullan löytö-önni, tämä valeönni, jonka usein kallis elanto kokonaan nielasi, ja joka monen keskellä aarteitaan saattoi kulkutautien tuottaman kuoleman kitaan.

Vaikka kullan löytö vähitellen paljo on vähentynyt, ei Kalifornia kuitenkaan ole kadottanut kaivosmaansa merkitystä. Siellä on nimittäin niin paljon hopeaa, vaskea ja elohopeaa, että kullattakin sinne olisi syntynyt kaivos-seutu, jonka vertaista maan päällä harvoin tavataan.

San Francisco.

San Franciscon kallioiselle rannalle kun olemme tulleet, olemme me satamassa, joka uletuu 10 peninkulmaa pohjaisesta etelään. Hätätilassa mahtuisi siihen kaikki maailman sotalaivastot. Nyt on edessämme San Franciscon kaupunki 150,000 asukkaineen. Se loistaa kullalta ja rikkaudelta, jonka kauppa ja teollisuus sinne on tuottanut; se kätkee taikahelmaansa satumaisia aarteita ja tarjoaa kaikkea, jota ihmisten keksinnöt ja taito ovat synnyttäneet. Se on suuri ja avara ja tarjoaa malmikenttiään Euroopasta, Aasiasta ja Austraaliasta tulvaavalle kansavirrälle. Ja tämä kaupunki, rikkauksineen, loistoineen, kansaliikkeineen ja kaikkine ihmeellisine suhteineen on ainoastaan muutaman vuosikymmenen tuote.

San Francisco, epäilemättä Yhdysvaltain ihanin, ja sentähden Amerikan Neapeliksi kutsuttu kaupunki, leviää pengermäisesti kahden korkean pensastoisen kukkulan välillä; nämä kukkulat alentuneina harjuina pistäytyvät kielekkeiden muotoisina satamaan. Kaupunki on melkein neliönmuotoinen ja jonka reunimmaisat rakennukset sijaitsevat aukeilla kukkuloilla, vaan alimmat seisovat patsailla eli laivahylyillä meressä, joka loiskuu alhaisemmillä kaduilla ja kaikilla alavilla paikoilla. Kaikki tämä alhainen kaupungin osa on rakennettu hiekalle, jota pylvästen väliin suurimmalla kiiruudella on mätetty. Satamassa on kauppalaivasto, joka sisältää monta tuhatta purje- ja höyrylaivaa. Näiden joukossa on kaikenmuotoisia laivoja — suurista klipperilaivoista (viiltäjistä) aina pieniin purjeveneisiin saakka; toiset suippeita ja pikakulkuisia, toiset möhleitä ja kömpelöitä; toiset nykyään maalatuja ja siistityitä; toiset meren raivojen raatamia. — Nämä keräytyvät kaikilta maailman meriltä ja levittelevät monenvärisiä lippujaan.

Varsinaiset kaupungin kadut ovat hyvin tilavia ja suorissa kulmissa toisiaan kohtaavaisia. Ne ovat joko poikkipäin asetetuilla lautasilloilla varustetut, eli myös maantien tavoin hiekoitetut, mutta ei koskaan kivitetyt. Tämän kaupungin rakennukset ovat mitä erilaisempia. Yksi on punaiseksi eli valkoiseksi maalattu, puupyörillä eli teloilla oleva puumaja; toinen suuri yksi- eli kaksikertainen

puurakennus, kolmas komea kivirakennus — useimmat tasaisella katolla eli nelikulmaisilla päädyillä, joista ne saavatkin omituisen näön; voipa tuolla vielä nähdä suuren rautaisenkin huoneen, ikäänkuin ampiaisten jättiläispesän. Mutta kaikki nämä huoneet, puusta, raudasta, kivistä eli kankaasta ja jotka aivan sekaisin siellä seisovat, ovat kuitenkin yhdessä suhteessa samanlaisia: ne ovat melkein kaikki puoteja eli makasiineja.

Täällä tuoksuavat mitä suloisimmat hajut, siellä loistavat kaikenlaiset metallitavarat suurissa kasoissa — erinomaisia siistin tekonsa ja kiiltonsä suhteen. Täällä on suuri varasto kalliita, kaikenkuosisia vaatteita — paidasta päällysnuttuun, lipposista aina hattuun asti.

Siinä maassa, jossa pesu on niin kallista ja josta laivalastittain likaisia vaatteita lähetetään Kiinaan ja Sandwich'in saarille pestäväksi, ei kannata vanhoja vaatteita korjailla. Jos kenkä hajoaa, nuttu vähän repiää eli housut vähän rikkoutuvat, jos paita vähän likautuu, ja jos ei tahdo — jonka kuitenkin kyllä voisi — niitä enää pitää, saa ne nurkkaan heittää, sillä niitä ei korjata. Silloin ohjataan askeleet vaatekauppaan, josta puhtaana ja siistinä palataan, ja se ei maksa enempää, kuin vanhain korjaaminen eli peseminen. Toisin paikoin kadut ovat ruokatavaroilla, hedelmillä, rautateoksilla, kaikenlaisilla Kiinan tavaroilla eli Euroopalaisilla kaluilla suletut; sillä ne ovat hajallaan huoneiden edustoilla. Ravintolat ja virvoituspaikat lähettävät joka askeleella viehättäviä höyryjään nenään, ja melkein jokaisen kadun kulmassa on seinäin vierille laitettu herkkupalojen kauppapaikkoja, joissa vietteleväiset juomat, höyryäväiset tee- ja kahvikannut vaatekaton alla odottelevat nauttioita. Kaikkialla kuullaan piljaardi-pallojen kolinaa, keili-pallojen jyrinää ja huutokauppiasten painuneita ääniä, jotka enimmäen tarjoavalle tavaroihtaan myövät. Lontoossa ja Parisissa on yleensä kaikilla määrätty muoto ja yhtäläisyys, joku kansallinen luonne, joka kaikkialla kuvautuu. Mutta täällä on väkeä kaikista kansoista. Täällä nähdään Kiinalainen avarassa puvussaän ja leveine hattuihteen, joka näyttää auringon varjostimelta, hiuspatukoithen ja paksupohjaisine kenkihteen; Euroopalainen keikari uusikuosine, kirjavine koristuksineen, ylpeänä kullän huuhtoja ylämaasta, joka näyttää hyvin ryöväriltä liehuvine hiuksineen, pitkine partoithen, suurine saappaineen ja rikkinäisine vaatteithen. Täällä nähdään myös siistejä ja hienopukuisia tukkukauppiaita (tavallisesti Saksalaisia) nöyristelevän; merimiehiä, jotka rauhallisina tupakkia suussaän vanuttelevat, ja hattu niskassa, kaulaliina huolimattomasti rinnalle solmittuna, kasvot voimallisista vahvistusaineista välkkyväisena kaduilla käyskentelevän. Lyhyesti: San Francisco tarjoaa mitä kirjavimman kaikenlaisuuden, ja joka ei ole nähnyt sitä vilinää, kuullut sitä meteliä, ollut todistajana siinä sekamelussa, joka kaikkialla ilmestyy, hän ei voi parhaimmistokaan kertomuksista siitä saada käsitystä.

San Francisco tekee kuitenkin huonon ja vastenmielisen vaikutuksen. Kaikki osoittaa päivän ja hetken kiiruutta, voitonhimoa, petosta ja kärsimistä. Täällä ei ole muuta pakoittajaa, kuin raha, ei mitään niin arvoisaa, ei mitään niin etsittäväää, kuin kulta. Kullän loisto kaikki voittaa. Se on tosi, ett'ei voida olla näkemättä sitä suurta ja ihmeteltävää, joka täällä ihmisten toimitelaisuudesta puhuu; mutta jos kysytään perustusta, jolle kaikki tämä on rakennettu, saadaan kaikkialta vastaus — mammona, jonka palvelukseen ihmiset alentuvat ja koko itsensä ja ikänsä uhraavat.

Kiinalaiset.

Viimme aikoina on "Keskinen valtakunta" alkanut poikiaän lähetellä Uuden-maailman rannoille. Kalifornian kullän maine houkutteli sinne joukon Kiinalaisia. Laiva, jonka piti Kaliforniaan mennä, nosti Hongkongin satamassa lippunsa, jossa luettiin sana "Kinschan" (kultavuori) ja pian tulvasi valtahimoisia laiva täyteen. Nämä nousivat maalle San Franciscossa ja siitä levisivät sen ympäristölle, jossa ne löysivät suopeat ilmaston, kuin kotimaassaän. Täällä he siis pian tulivat malttamattomiksi, mutta samalla herättivät suurta harmia varsinkin valkoisten alhaisemmissä luokissa. Kiinalaisilla on, nimittäin, monta hyvää ominaisuutta. He ovat hiljaisia, suuttumattomia, rauhallisia, nöyriä ja hyvin kohtuullisia vaatimuksissaän, sekä samalla oppivaisia, käteviä ja toimellisia, ahkeria ja kestäviä työssään, vaikka päällysmiehetkin toimitivat. Heillä ei ole suurta ruumiinvoimaa ja sentähden he eivät voikaan päivässä tehdä yhtä paljon työtä, kuin yhtä moni valkoihtoinen eli Neekeri kyllä valmistaa; mutta mitä voimassa puuttuu, sen he ahkeruudellaän ja kestäväisyydellään palkitsevat. Kiinalaiset eivät halveksi semmoistakaan työtä, johon valkoiset pitävät itseään liian hyvinä; semmoinen on esim. katujen lakaiseminen, ryysyjen kokoileminen j.n.e. Palvelijoina, keittäjinä, pesijöinä, kattilan paikkaajina j.n.e. ovat he valkoisia etevämpiä. Etevämpiä ovat he myös pelto- ja vuorityössä sekä rautatien tekemisessä. Yksi ja toinen Kiinalainen on myös kauppamiehenä ja ravintolan isäntänä.

Heidän elämänsä vaatimukset ovat hyvin pienet. He tyytyvät neljänteen osaan valkoisten päiväpenningistä. He ovat kohtuullisia ruoassa ja juomassa ja tarvitsevat ainoastaan pienen tilän asuakseen.

Minkätähden Kiinalaiset ovat valkoisille ihmisille harmiksi? He elävät itsekseen; heillä ovat omat myömlänsä ja huvituspaikkansa; valkoisten kanssa heillä ei ole mitään tekemistä, jos eivät ole siihen pakotetut. He ovat epäluuloisia ja viekkaita, sekä pettävät Euroopalaista silloin, kuin vaan voivat. Taitoan Kiinalainen usein käyttää rahan tekemiseen. Sen ohessa hän on kiivas pelaaja. Hänellä ei näytä olevan kehenkään luottamusta. Hän jättää isäntänsä kohta, jos toinen lupaa hänelle vähääkään suuremman päiväpalkan. Hänen valallansa ei ole sitovaa voimaa. Muutamista penneistä todistaa hän väärin. Kalifornian Kiinalaisilla ei ole mitään perhe-elämää. Naisia siellä on vähän ja mitä huonoimmassa maineessa.

San Franciscossa heillä on oma kaupungin osansa. Se on kaupungin keskessä. Siellä on huoneita ja kujia, katoksia ja hökkelejä, jotka haisevat lialta ja joissa kihisee syöpäläisiä, kuin muurahaisia pesässään; maa ei ole ositettu, jonka tähden asumukset ovat tuoreita ja terveydelle vahingollisia. Kaikkialla kaduilla ja huoneissa, kellareissa ja maakuopissa, holveissa ja katoksissa vilisee näitä keltaisenkalpeita Aasialaisia, joiden kasvoissa kurjuus kuvastuu. Oven päällä riippuu leipä, johon Jumalan nimi on kirjoitettu, pelihuoneita on paljon. Niiden vieressä on muiden paheiden pesiä, ja varkailla on pesänsä keskellä tätä inhoittavaa paikkaa.

Useilla Kalifornian Kiinalaisilla on alammainen asento. Suuri osa nimittäin sinne muuttaneista on menomatkinsa maksut joltakin herralta lainannut ja siten joutunut heidän palvelukseensa, jossa heidän täytyy olla niin kauvan, kuin velka on maksettu. Niillä taas, jotka omilla varoillaan voivat sinne matkustaa, on itsenäisempi asema.

Kiinalaisilla ei ole aikomus Amerikkaan pysähtyä. Jonkun ajan kuluttua he tahtovat jälleen kotomaahansa palata, ja sinnepä ne yksin kuolleensakin vievät.

"Kiinalaiset ottavat leivän meidän suustamme", sanovat valkoiset työmiehet. Siitäpä heidän vihansakin heihin tulee. Kiinalaiset puolestaan eivät Euroopalaisille nöyristele. Tähän on osaksi selitys siinä, että valkoiset heitä kohtelevat enemmän eläiminä kuin ihmisinä.

Elämä Mexikossa.

Varallisimmat ja rikkaimmat yhteiskunnan luokat rakastavat ylellisyyttä, joka useimmasti huononee mielettömään kerskaukseen. Tämä näyttäytyy varsinkin herrain ratsastuspuvussa. Kävelypaikoille he tavallisesti menevät hevosilla ja ovat silloin aina kansallispuvussa; kotonaan ja kaduilla kävellessään sitä vastaan ovat he Euroopalaisessa puvussa. Suuri vaalea "sombbrero" (leveä ja kovalaitainen hattu), joka melkein olkapäitä peittää ja on kultanauhoilla koristettu, musta nuttu pienine hopeanappeineen, kullalla ja hopealla komeasti koristettu zapateros, joka tavallisesti housujen päälle vedetään ja on alhaalta aina polviin asti auki sekä vyöllä vyötäisille kääritty, ovat hyvin ihailtavia, ja yhtä hyvin koristeluita, kuin ratsastaja pienen, tanakan hevosensa selässä.

Mexikolaisten koko elämä puhuu "dolce farniente";[77] he eivät koskaan kiiruhda kaduilla, heiltä ei koskaan puutu aikaa. He nousevat varhain ylös, vaimot heti menevät paksuihin huntuihinsa käärittyinä kirkkoon, herrat alkavat aamu-ratsastuksensa. Aamukävelyn jälkeen palataan taas kotiin, jossa mielummin sitte pysytään. Tavallisesti sitte mennään kylpemään, sillä kaikkien katujen varsilla on siistejä kylpylöitä yleisölle; kaikissa yksityisissä taloissa on myös erityinen kylpyhuone. Usein Mexikolaisten vaimojen nähdään käyskentelevän huoneiden palteilla paksut, pitkät hiukset hartioilleen kuivamaan levitettyinä. Pukemisen jälkeen aika kuluu hitaasti. Jos lapset ovat kotona, katsellaan heidän leikkejensä, mutta hekin ovat vakavia ja hiljaisia, niinkuin vanhempansakin. Tuskin koskaan heidän kuulee riitelevän; mutta ne pienet olennot näyttävät myös varhain kypsyneiltä; ne pikaisesti muodostuvat ja sentähden ovatkin hyvin arkoja. Lasten kuolevaisuus on tavattoman suuri, jota vanhemmat edistävät siten, että heidän aamuin ja illoin, jolloin ilma on jotenkin kylmä, annetaan ohkaisissa vaatteissa ulkona olla; ja 8 eli 9 vuotisina istuvat nämä pienet raukat jo, keinotekoisilla kukilla kaunistettuina ja unen kanssa taistellen, ooperassa, joka usein kestää puoleen yöhön. Jos he eivät nuorena kuole, elävät he, varsinkin vaimot, kasvihuoneen kasvien elämää.

Kahdentoista ja yhden välillä syödään toinen aamiainen, johon tavallisesti kuuluu kansallisruokia. Niin rikkaille kuin köyhillekin ovat "tortillas" ja "frijoles" hyvin tärkeitä. Edellinen on pienityistä maisista valmistettu leivos, joka on hienon kiekon muotoinen, lautaisen kokoinen, pehmeä ja mauton. Se on alhaisempain luokkain leipää. Frijoles'it ovat mustia papuja, jotka, kauvan keitettyinä, muuttuvat ruskeiksi ja maistuvat jotenkin hyviltä. Kalkkunasoppa, maustettu chilillä (pippurilla) ja tomaterilla (paradiisin omenalla), on herkkuruokaa. Yleisesti Mexikolaisten ruoan laittaminen ei ole Euroopalaisten mieluinen. Sianrasvaa käytetään nimittäin paljo kaikellaisiin ruokiin, itsepä meliinkin.

Iltaapuoli päivää kuluu sitte vierastelemisessä ja vieraiden vastaan otossa. Naisten kädessä ei koskaan

nähdä minkäänlaista työtä; kirjoista on rukouskirja enimmäkseen käytetty. Kirjeitä he kirjoittelevat, mutta enimmäkseen tottumattomalla kädellä. Taitamattomuus on täydellinen, ja historiasta ja maantieteestä ei heillä ole vähintäkään käsitystä. Euroopasta he tuntevat ainoastaan Hispanian, josta he ovat kotoisinkin, Rooman, jossa paavi hallitsee ja Parisin, josta he vaatteensa saavat.

Kummallinen ja hämmästyttävä on kansan täydellinen tylsyys ja ponnettomuus, johon osaksi on syynä hallitseva epävakaisuus. Tietttömyys ja säännöllisen keskusliikkeen puute auttavat vielä tätä. Kauppa on kokonaan ulkomaalaisten, varsinkin Saksalaisten käsissä.

Mexikossa on suuri joukko ihmisiä vakaasti päättänyt yhdellä eli toisella tavalla elää kokonaan matkustavaisten kustannuksella, joko niitä riistämällä taikka suojelemalla, jos nimittäin heidän palveluksensa hyvin palkitaan. — Hasari- eli onnenpeli tekee heihin vielä hyvin hyödyttömän vaikutuksen, vaikka se onkin Mexikolaisten kansallishuvi. Se on juurtunut melkein kaikkiin yhteiskunnan luokkiin ja herättää hurjia haluja, jonka tähden ei ole harvinaista, että koko omaisuus eli vuosikauden ansio pannaan kortille.

Kansanhuvit Mexikossa.

Kaikilla Mexikolaisten säätyläisillä on suuri pelihimo. Useimmat miehet kantavat aina kortteja ja arpanoppuloita taskussaan, ja ei ainoastaan ravintoloissa, vaan myös katujen kulmissa ja yleisillä paikoilla nähdään ihmisryhmiä, jotka itsiään huvittelevat rahan voitolla, ja joiden pelit usein verisiin riitoihin päättyvät. Pelihimo saa myös ravintoa rakkaimmista kansanhuveista — eläintaisteluista, sillä ne antavat syytä lukemattomiin vetoihin. Minä kun ensikerran kävelin pääkaupungin kaduilla, pysäytti minut suuri ihmisjoukko, joka kukkوتاistelua tarkasteli. Kaksi miestä, joista toisen kainalossa oli keltainen, toisen harmaa kukko, seisovat vastatusten, ja koettivat kaikilla keinoilla vimmastuttaa eläimiä, joiden jaloissa oli terävät teräspiikit. Tuskin ne olivat maahan lasketut, ennenkuin ne säihkyvin silmin nostivat siipensä ja hurjasti rääkyen syöksivät toistansa vastaan. Ne hakkasivat toisiaan nokallaan, repivät piikkisillä jaloillaan, kunnes ne vihdoin raadeltuina korjattiin; mutta ei sentähden, että riita olisi jo loppunut, vaan lepäämään uuteen taisteluun. Muutamain minuuttien perästä alkoi uusi vimma. Usein onnistui yhdelle kumppaninsa päälle pääseminen ja rutistaminen, mutta hetkisen perästä saadakseen itse saman kepposen. Joka minuutti lisäytyi katsojain kiihko, ja aina vaan isompia vetoja lyötiin. Viimein näytti keltainen kukko varmaan voittavan; harmaa kukko oli tehnyt tenhottoman liikkeen ja sentähden joutunut pahaan pulaan. Hän ei kuitenkaan helpoittanut, vaan ehtimiseen uudisti hyökkäyksensä samalla, kuin hänen puolueensa lupasi suurempia vetoja. Viimeinkin oli hän vastustajansa voittanut. Hänen voittonsa tunnustettiin kovalla huudolla, ja hänen puolueensa korjasivat kovan riidan loputtua voitettua rahansa.

Samana päivänä olimme tilaisuudessa suuremmankin kilpataistelun näkemiseen. Me tapasimme suuren ihmisjoukon taistelutantereella ja loistavat univormut, komeat puvut ja loistavat leikkikalut osoittivat, että suurin osa katsojista kuului ylhäiseen säätyyn. Hengellisetkin valkoisine vaatteineen ja pappispukuineen olivat läsnä tällä julmalla näytelmällä itseään huvittelemassa. Seuruetta ympäröitsi suuret likaiset Indiani- ja villit leperosjoukot.[78] Kaikkialla huomattiin lukemattomia huutoja ja riitoja, keppien kalsketta, karjumista ja nauramista. Verisiä taisteluja ja vangitsemisiä seurasi; mutta viimein kuului kaikilta istumilta kovia ilo- ja tyytyväisyys-huutoja. Vaskitorvi puhalsi. Kaksipuoleiset ovet aukenivat ja kaikki katsojat kaulojaan kurottelivat nähdäkseen näyttelyrataa, jolle juuri nuori, voimallinen eläin talutettiin. Kopealla, hillitsemättömällä voimalla astui se radalle. Yksityisiä seikkoja taistelusta, jonka nyt eläin ja sen miekkailija alkoi, en tahdo tässä nyt kertoa; mutta sitte kuin tämä vaivattu eläin oli kuolettavan iskun saanut, seurasi toinen taistelu, josta minä, sen harvinaisuuden vuoksi, lausun muutaman sanan. Se oli härän ja karhun taistelu. Molemmat eläimet hehkuivat taistelun himosta ja näyttivät villoilta ja voimallisilta. Niinpian kuin ne irti päästettiin, hyökkäsivät ne hirveästi vastakkain. Samalla kuin härkä katkotuilla sarvillaan karhua pelmuutti, koki karhu vaan päästä vastustajansa turpaan. Ison aikaa karhu näytti olevan tappiolla ja antavan vastustajalleen vähän työtä, mutta, kun eläin vimmasta karjuen avasi suunsa, tarttui hän yht'äkkiä terävillä kynsilillään sen kieleen ja repäisi sen juurineen suusta. Tämä lopetti taistelun. Tuskasta ja vuotaneesta verestä kuihtuneena kaatui eläin voimattomana maahan, josta se kuolevaisena korjattiin. Minä en voinut katsella tätä veristä taistelua; mutta katsojat, ja varsinkin kaikki vaimot, seurasivat sitä suurimmalla ihastuksella ja palkitsivat voittajan suostumus-huudoilla.

Paluumatkalla sivuutin lukemattomia pelipöytiä. Kaikkialla vallitsee riita ja tora, eikä usein veren vuodatuksiakaan puuttunut; ryysyiset Indianit samalla tuhlasivat viimeisiä pennejänsä vimmastuttaviin juomiin. Me emme voi sitä ihmetellä, jos rikoksellisten luku Mexikossa on suurempi, kuin missään maailman kaupungissa? Mutta selvemmin kuin rikoksellisten luku, osottaa sitä samaa kansan suuri siveytttömyys. Murhat ovat tavallisia tapauksia, ja muutamasta piasterista ovat useimmat leperosit

valmiita vaikka kenen tieltä raivaamaan. Kaduilla nähdään myös ihmisiä, joita rosvot ovat riistäneet, ja monen täytyy sokeana leipänsä kerjätä, kun kostonhimoinen vihollisensa on hänen silmänsä puhaisnut.

Habana.

Me jätimme New-Orleansin, kuolettavaisista kuumeistaan kuuluisan kaupungin; tyytyväisenä jätimme myös Mississipin, joka rumana hiljalleen likaisia aaltojaan vierittelee monia suuhaarojaan myöten mereen. Ilma oli kaunis; me tunsimme yhä enemmän, että kuumia maita lähenimme. Ravun ilmavyöhykkeen sivuitse kun me olimme kulkeneet, näimme me pian Cuban rannikot merestä kohoutuvan. Tämä saari on etevin n.s. Antillimerta ympäröivistä saarista aina Orinocon suusta Floridan kärkeen asti. Saaren luoteisella aukealla niemekkeellä on pääkaupunki Habana (Havana). Sen kauniisen satamaan saavuimme yhdeksäntenä päivänä New-Orleansista lähtemisemme jälkeen. Vilpas tuuli puhalteli; taampaa näkymästä, valaistusta kaupungista kuulumme me vaskitorvien soiton, rumpun tärinän ja vahtimiesten huudon. Habana on oikea merikaupunki. Sen muureja Mexikon lahden laineet huutelevat; kaikkien kansojen lippuja liehuu sen satamassa; lukuisien, ruskeitten, valkeapukuisten Hispanialaisten ohjaamina kierteleä tässä lukuisa kontooli-lauma, ja maallenousun paikalla, la cabellarialla, jota peittää rautapylväille asetettu katto, kihisee suuri ihmisjoukko. Kaikki ilmoittaa toimeliaisuutta.

Vene vei meidät seuraavana aamuna muutamassa minuutissa kaupunkiin. Teollisuus ja toimeliaisuus puhui siellä kaikkialta. Sadoittain Neekerejä, yksiäänisesti laulaen, purki laivoista tavaroita; komea Hispanialainen, notkea Kreolilainen, ruma Mulattilainen, puhelias Ranskalainen, suoepa Saksalainen, kylmäverinen Englantilainen, vakava Ruotsalainen ja ajatteleva Suomalainen nähtiin täällä sekaisin hilpeimmässä kesäpuvussa. Muutamain mustain seurassa, jotka meidän matkalaukkujamme kantoivat, menimme me kaitaisia katuja pitkin eräasen ravintolaan. Kalatorilla me näimme mitä kummallisemman näköisiä ja värisiä kaloja, rapuja, kilpikonna y.m. Pitkän kauppapaikan varrella seisoo joukko pieniä laivoja, jotka pääkaupunkiin tuovat maan tuotteita: sokuria, kahvia, kaakkaota ja kuohuvata Habanan tupakkia.

Kaupungissa on vanha ja uusi osa; edellinen on itä-, jälkimmäinen länsi-puolella. Vanhassa kaupungissa ovat ahtaat kadut, huonot kivitykset ja kapeat jalkakadut. Suuri liike vallitsee täällä varsinkin aamusilla. Ainoastaan suurella varovaisuudella voi täällä karttaa lukuisain vuokravaunujen ja yksityisten ajajain päällensä ajamisen. Viimemainituista ovat n.s. volantit lukuisia. Ne ovat avonaisia, hirveän suuripyöräisiä vaunuja, joita komeapukuisen neekerin ratsastama hevonen vetää. Ahdinko tulee sitä ahtaammaksi, jota useammat käsityöläiset avonaisten puoteinsa edustoilla työskentelevät.

Huoneet ovat tavallisesti yhden-, harvoin kahdenkertaisia; katot ovat tasaiset ja varustetut kivisellä rintasuojalla, jonka ylitse helposti voidaan ympäristöä katsella. Joskus on katoilla pieniä puutarhojakin. Avonaisessa pihassa on usein telta polttavan auringon kuumuutta varjoamassa. Akkunat ovat tavattoman suuria ja monenvärisillä rautaristikoilla ruutujen asemasta varustetut. Huoneiden sisusta on hyvin yksinkertainen. Vuoteina on telkimiin kiinnitetty palttinan pala; peitteenä käytetään hurstia; tiheä verkko ympäröi vuodetta, hyttysiä siellä estämässä.

Uudessa kaupungissa sitä vastaan vallitsee ylevä hiljaisuus. Siellä ovat parhaimmat kävelypaikat, yksityisten etevimmät asunnot, kahvilat ja teaterit; siellä tavataan myös komeimmat puodit.

Turvalinna kauneine puistoineen on kaupungin kauneimpia paikkoja. Isabellan katu on kaduista kaunein; iltapäivällä tarjoaa se komean näön. Naiset ajavat avopäin ja komeasti puettuina edes ja takaisin avonaisissa vaunuissa, joiden välitse notkeat ja rohkeat ratsastajat kiitelevät.

Naiset, niin vanhat kuin nuoretkin, polttavat sikaria. Tavallisesti näkee naisia aamupuvuissa sukitta, likaisissa ja repaleisissa verhoissa — mutta sikari hampaissa. Neekerit tekevät useammat työt; valkoinen, yksinpä alhaisimmankin luokan rouva, pitäisi häpeänä, jos hänen pitäisi itse torilla ostoksensa tehdä.

Cuban saari, Länsi-Indian helmi, on kuusi kertaa Würtembergin kokoinen, mutta sittenkin on sen pienin osa vaan viljelemätöntä; sen suurin osa on metsämaata; on siellä myös isonlaisia hedelmättömiäkin seutuja: istutukset ovat pääelinkeinona. Tärkeimpinä istutuksina ovat sokuri, tupakki ja kahvi. Sitä paitsi viljellään vielä riisiä, piisankia, kaakkaota ja kaikellaisia hedelmäpuita. Kahvipaikkaa piirittävät muhkeat palmu- ja piilirivit. — Karjanhoito ei ole vähäpätöinen; hevosten hyvyys on mainittu.

Metsät ovat enimmästi yhteen kierrotuita, melkein lävitse pääsemättömiä viidakoita; ainoastaan kaakkosilla vuorilla kasvaa suuria mahonki- ja eepenhölzipuita, joilla on jättiläisyyttä.

Talvi on ihanin vuodenaika; silloin ei nähdä jäätä eikä lunta. Oikeastaan täällä vaan onkin yksi vuodenaika, alituinen kesä, joka Elo- ja syyskuussa on niin kuuma, että katujen polttavaiset kivet kärventävät kävelijäin kenkiä. Ainoastaan eteläisillä, ihastuttavilla vuoriseuduilla nautitaan kuumimpanakin vuodenaikana raitista ilmaa; alangoilla sitä vastaan raivoaa vaarallinen keltarutto ja korjaa vuosittain uhrinsa.

Etelä-Amerikan Llanos.[79] Orinoco.

Orinocon ja Coquetan välinen Llanos-niminen deltamaa muodostaa kolmanneksen Etelä-Amerikan alatasangoista ja on enempiä, kuin 15,000 neliöp. leveä. Se on niin alhaista, että jos meri nousisi 300 jalkaa, peittyisi siitä 5-600 peninkulman avaruus. Suuria aloja on aivan vaakasuorassa. Jos joskus joitakin korotuksia kohottautuu, sanotaan niitä joko penkeiksi, ja ovat muodostuneet kalkki- eli hietakivikerroksista tasaisiksi pinnoiksi, eli pöydiksi, jotka ovat vähitellen kohonevia, mykeviä korotuksia. Nämä tasangot ovat oikeita aavoja. Vaikka sadeaikoina ne näyttävätkin kauniin vihannalta, muuttuvat ne kovalla poudalla julmaksi erämaaksi. Kasvit korsiksi kuivavat, maa kuivuudesta halkeilee ja pakahtelee. Ainoastaan luomain rannat ja lätäkköjen reunat kasvavat muutamia mauritia-pensaita, [80] joiden auringon varjostimen muotoiset lehdet eivät koskaan kadota välkkyvää vihannuuttaan. Joulukuusta aina Helmikuuhun asti peittää pilvetön taivas silmäkantamattomia tasangoita. Maaliskuun alussa muuttuu sininen taivas yhä kirkaammaksi ja ilma kosteammaksi. Vienot satamat ja tiimoja kestävä länsituuli ilmoittavat sadeajan tuloa. Huhtikuun lopussa peittää viheriä väri sinisen taivaan, ja lämpö yhä kiihkenee. Kirkuvaiset apinat metsää karjuttavat paljoa ennen päivän koittoa. Nyt säännöttömät myrskyt rankkasateineen riehuvat, ja pian kuivanut aro muuttaa muotonsa. Maanpinta tuskin kerkiää kostumaan, ennenkuin aavan monenmoiset ruoholajit ja tuoksuavaiset yrtit jo peittävät. Vesikasvit aukaisevat himoavaisina janoavaiset kukkansa. Lintujen laulu helisee. Hevoset ja sarvikarjat taas laitumelle lasketaan ja iloiten siellä eloansa nauttivat; korkeasen ruohistoon kätkeytyy kauniskirjainen jaguari ja tähtää sieltä sivuitsensa kulkevia eläimiä. Pehminneestä tammista jättiläismäiset vesikäärmeet, krokodiilit ja muut mateliat, jotka ovat pouta-ajan viettäneet kuivan mutakerroksen alla, taas maalle matelevat. Virrat laitainsa ylitse vierivät ja peittävät sadoin peninkulmin maata. Niin pian kuin vesi taas katoaa, peittää näitä veden tuoman mudan lannoittavia lakeuksia mehevä vihanta ja anani- sekä maurit-palmustot; mimoosit[81] reunustavat virtain rantoja. Mutta kuu tämän virkistämän sateen seuraukset taas ovat haihtuneet, ja luotisuoraan lankeavaisten auringon säteiden polttama ruohopeitto taas on kuihtunut pölyksi, silloin kovettunut maa taas alkaa halkeilla, ja pölypilvet suppilomaisina pyörteinä, miten Saharan erämaassa, korkeuteen kohoutuvat. Tämä kuuma pöly, joka sumun tavoin ilmassa leijuelee, lisää vielä ilman tukehduuttavaa kuumuutta, ja viileyden sijaan itätuuli tuo uutta hellettä kuumentuneelta maalta. Paksuun pölypilveen käärittyinä, nälissään ja janoissaan nautakarjat kiertelevät ja hevoset pystyssä päin päristelevät ja ilmapirtaa vaistoellen etsivät kuivamattomia lätäköitä. Yön viileydessäkään ei niillä ole mitään lepoa, sillä suuret yölepakot imevät niiden verta ja saattavat niihin pahoja haavoja, joihin hyttyset ja muut pistäväiset hyönteiset tukkiutuvat. Jos joku tulen kipinä vahingossa sattuu tälle kuivalle tasangolle putoamaan, leviää silloin virrasta virtaan tulipalo, joka hävittää jok'ainoan eläimen ja jättää jälkeensä tiilikiven tavalla poltetun maan, joka vasta vuosikausien perästä hedelmöittyy.

Pienet kirjavat hirvet, vyötiäiset, laiskat virtahevokset, kauniisti välkkyväiset siipetti-eläimet, jotka ilkeällä hajullaan ilman myrkyttävät, suuret harjattomat jalopeurat, kirjavat jaguarit, jotka voivat nuoria kuolleita härkiä kuletella, ja monet muut eläinten lajit näillä puuttomilla tasangoilla harhailevat. Aina Amerikan löytämisestä asti on Llanos'illa lukuisia nauta- ja hevoslaumoja asunut ja jopa ihmisetkin sinne ovat rakennelleet majojansa, jotka kuitenkin ovat päivän matkoilla toisistaan. Sinne tänne on sen virtain rannoille kaupungeitakin rakettu. Guyanan ja rannikon yhteyttä ylläpitämään. Llanos'in eleläsivulla virtaa enempiä kuin 200 peninkulman pituudella purjehdittava Cerra de la Parime Orinocon poikki. Sen ylä-juoksu on mainio suurista putouksistaan, joista Aturesin viereinen muodostaa koko saariston, jonka lävitse virta risteilee. Välistä vesi syöksee patojen ylitse; välistä putoaa se kumealla pauhulla niihin, ja usein on koko virran pohja aivan kuivana, kun virta on kuivautunut maanalaisiin reikiinsä. Jyrkän, paljaan graniitiseinän edustalle virran tällä rannalla leviää ääretön ruohotasanko, joka päättyy pilviin kohoutuvaan vuoreen. Läheisyydessä on kaikki ahdasta ja jylhää; syvässä laaksossa ainoastaan gamit liitelevät. Tiheä lehtimetsä peittää kalliolaakson takaosan.

Mitä erilaisimpain seutujen lävitse virtaa Orinoco edelleen. Virtoja, jopa Tonavaakin suurempia yhdistyy siihen, ja sen pinta-ala on koko Saksanmaata avarampi. Viimein leviää tämä ääretön vedenpaljous silmäkannon levyiseksi mereksi ihmetteleväisen matkustajan eteen. Kuohuavaiset aallot taistelevat tuulen työntäminä virtaa vastaan. Flamingot ja lusikkahanhet, jotka pitkissä riveissä reunalta toiselle lentävät, eivät enää täällä anna karjuvan äänensä kuulua. Joskus nähdään yksinäisiä, suuria krokodiileja kuohuvain aaltojen välissä sukeltalevan. Ne melovat viistoisella pyrstöllänsä tätä rauhatonta vettä. Metsä rajoittaa täällä taivaanrannan, mutta se ei missään uletu virran rannoille

saakka. Leveä, aina auringon polttama ranta, on autio ja hedelmätön, ja näyttää kaukaa katsovalle tyyneltä vedeltä.

Näin laskee peninkulman levyinen Orinoco, tämä yksi maailman mahtavimmista virroista, Atlantin mereen. Sen päaluonteena on yksinkertaisuus ja suuruus.

Brasilialaisten tavat ja elämänlaatu.

Brasilialaisten suurin loisto nähdään pyhä- ja juhlapäivinä. Varhain aamusilla alkaa jo jokainen perheen jäsen pukeumaan ja kaunistaumaan; sillä tavallisesti kaikki menevät kirkkoon. Ensin menevät miehet valkoisiin housuihin, sinisiin liinamekkoihin ja kauneisiin kenkiin puettuina ja kultanuppinen keppi kädessä; sen jälkeen menevät nokkoispalttinasta tehdyllä hameella, valkoisilla kengillä ja sukilla puetetut rouvat, kukilla, kirjavilla kovakuoriaisilla ja kiiltokivillä kaunistetuin hiuksin sekä valkoinen auringon varjo kädessä. Näiden perässä seuraavat pojat ja tytöt; sitte se Mulattilainen, valkea kenkäinen ja sukkainen kamarineitsyt, joka on rouvan suosikas, sekä pari kolme muuta Mulattilaista tyttöä. Heidän perässään astuu hovimestari, päässään komea hattu, polvet ja kengät solilla kaunistettuna; häntä seuraa joukko Neekerejä ja heidän vaimojaan, osaksi avojaloin ja osaksi kengässä, mutta kaikki sukitta; kaksi eli kolme mustaa, melkein alastonta poikaa lopettaa seurueen. Näin juhlallisena menee seurue kirkkoon.

Kotona on vaatteus huolettomampi. Ylhäisimmätkin isännät kävelevät siellä sukitta paljailta lipposilla. Kasvojen ja käsien peseminen suurimmissakin kaupungeissa on jokapäiväisessä elämässä hyvin harvinaista. Hiukset kourin kammataan, sillä kampa kuuluu täällä vielä harvinaisimpiin esineisiin. Siivottomuus näyttää olevan tässä maassa kotonaan. Huoneita la'astaan harvoin ja vielä harvemmin niitä pestään; senpätähden niissä kihiseekin kirppuja, muurahaisia, tuhatjalkaisia, skorpioneja, karpäsiä y.m. Puolisen edellä toimittaa kukin päivänsä askareet. Talon likaisin paikka on kyökki. Täällä Neekerinaiset yksinomaisesti työskentelevät ja elävät täydellisesti luontonsa mukaisessa siivottomuudessa. Kaikki roskat y.m.s. heitetään suureen tiinuun, jota ei ennen täyttymistään tyhjennetä; siitä leviää mitä inhoittavin haju koko huoneeseen. Suuria karpäslaumoja keräytyy sinne tiinun hajua ihaillemaan. Mutta vielä vaivalloisempia ovat muurahaiset, jotka ahmivaisena tarttuvat jok'ainoan esineeseen, joka tupaan tuodaan ja aivan ympärinsä sen peittävät. Ja kun keittäjä ei viitsi niitä poistaa, menee niitä lihassa pataan ja sieltä pöydälle niin, että vieras voisi pian luulla Brasilialaisten liharokkaan muurahaisetkin kuuluvan. Kello 1 syödään. Aterian jälkeen levätään päivällistä. Sen jälkeen herrat tekevät kohteliaisuuden vierastelemisia. Iltasilla menevät herrat ja rouvat yhdessä jonkun ystävänsä luoksi ja viettävät aikansa korttipelillä. Ruokapöydässä Brasilialainen on hyvin kohtuullinen. Jos monta perhettä syö yhdessä, asetetaan monta niin korkeata pöytää perättäin, että lautaset melkein leukaan ottavat, paksu, hetuloilla kaunistettu liina peittää pöydän. Nykyiset pöytäkalut ovat enimmästi Englantilaisten tekemiä; nähdään kuitenkin vielä tinaisiakin lautasia. Lusikat ja kahvelit ovat hopeasta; vierailta itsillään ovat tavallisesti veitset muassaan. Pöydän ympärillä on möhleitä lavitsoita. Ennen syömään rupeamista miehet tapaavat heittäydä pitkäkseen lavitsoille, sänkyyn eli laattialla olevalle patjalle ja riisuvat kenkensä, nuttunsa y.m. verhonsa. Pöydässä istuu kukin vaimo miehensä vieressä. Naimattomat naiset saavat harvoin osaa ottaa seuraelämään. Lautasia ei koskaan muuteta, ja sormet ajavat enimmästi kahvelin asiaa. Ruoan päälle juodaan kahvia. Sen jälkeen tuo eräs orjatar metallisen kupin, pesukannun ja pyyheliinan; nyt pestään kädet, suu ja usein kasvotkin. Sitte kukin nukahtaa siellä, missä tilan löytää, noin tunnin ajan; vieraat menevät myös joskus heti kotiinsa, vaan vähän perästä palaavat takaisin korttia lyömään ja hyppelemään.

Amazon-virta.

Amazon, maailman suurin virta, muodostaa Etelä-Amerikan keskimmäisen suuren vesistön. Siihen virtaa vettä alueelta, joka on noin 20 kertaa Suomen suuruinen. Euroopan suurimpain virtain kokoisia sivuhaaroja siihen yhtyy. Alkupäässään, ylä Perussa sanotaan sitä Maranon'iksi (l. maranjongsi), Uceayalin ja Rio Negron välillä Selimoes'iksi, ja siitä suuhun Amazon'iksi. Se juoksee Brasilian mahdottomain metsien lävitse. Syyskuussa alkaa se paisua ja on Maaliskuussa korkeimmallaan. Tämä nouseminen on yksi luonnon suuremmoisista ilmiöistä. Niin pian kuin virta on paisunut hiekkaisia saaria ylemmä ja peittänyt ruohokon ja heinikon, jättävät linnut nämä seudut ja muuttavat sisämaahan Orinocon tienoille. Seutu, jota ennen hyppäin ja kalalokkien äänet kajuttivat, muuttuu autioksi ja hiljaiseksi ja kalat leikkivät nyt siellä, jossa ennen krokodiilit makailivat, sekä virtasiat ja tapiirit elatustansa etsivät. Virta paisuu vielä pikaisemmin äyrästensä ylitse. Puut vapisevat virran voimassa, ja eläimet peloissaan rientävät oikeanpuoleisille seuduille. Ainoistaan muutamia lintuja, niinkuin fasaneja

ja ruikuttelevaisia papukaijoja jää korkeimpain puiden latvoihin. Vesi kuitenkin virkistää kasvien ravintonestettä, ja paisuneista lehdistä pistäytyvät tuhannet tuoksuavaiset kukkaterät. Samalla kuin mutainen vesi puiden runkoja kiertelee, lukemattomat ihanat kirjavat kukat peittävät niiden lakkoja, ja niin metsät muuttuvat koreiksi vesi-puutarhoiksi. Kalat uiskentelevat nyt ympäri metsiä, krokodiilit ja virta-kilpikonnat ovat myös uskaltaneet syvemmälle sekaisempaan ja vilppaampaan veteen, joka rantueita peittää. Noin 4-6 viikon kuluttua, veden korkeimmillaan olemisesta, paljastuvat taas mudan peittävät metsätasangot. Ruohosto ja viidakko mehevänä pian taas täällä kukoistaa, ja pianpa eläimetkin sitte vanhoille paikoilleen palajavat. Matkustaissamme leveätä Amazon-virtaa, emme tosin tapaa sen rannoilla kukoistavaisia kaupunkeja, kauniita huviloita ja kyliä, mutta mahtava luonto kyllä matkustajaa ihastuttaa. Koko seudun peittää yksi ainoa aarniometsä, jonka lävitse Maranon aina Andivuorista alkaen juoksee. Auringon noustua, kun päivä on lämpimällään luonnon uudestaan virkistänyt ja voimistuttanut, elpyvät metsänkin eläimet. Suuria apina-perheitä istuu korkeiden puiden latvoissa, joihin Indianein nuolet eivät uletu. Kiljuva-apinat istuvat miellyttävässä asennossa ja tähtäävät nousevaa aamu-aurinkoa, jota kaikuvalla äänellään tervehtävät. Useimmat eläimet jättävät tänä aikana metsän alhaisimmat osat, jossa näiden seutujen tasaiset ja tiheet puiden lakat peittävät ihmeteltävää kylmyyttä, päivällisen aikana ne vasta lämpenevät. — Sentähden itse nekin linnut, jotka elatuksensa mataloista pensaista etsivät, aamusilla nousevat korkeisiin lakkoihin. Mustia gamia istuu joukottain ja makaa kuivilla oksilla, joilta salama eli hyönteislauma elon on ottanut, ja jotka vielä kauvan pysyvät jättiläis-rungossaan. Leveälle levitetyin siivin kuivailee gami itseään auringon paisteessa. Suuri haikara asettautuu joskus aamusin virran rannalle seisomaan. Ennen kaikkia tummanviheriät, tiheet puiden lakat, joilla lumivalkoiset haikarat istuvat, silmää ihastuttavat. Alhaisemmatkin olennot pyrkivät auringon lämpimään. Kalat uivat murheettomina ja rauhallisina veden pinnalla eli parvissa koholle hypähtelevät samalla, kuin kärsävalaan kankea hypähdys muistuttaa oseaanin lentokaloista. Lukemattomain pihkaisten puiden ja kukkain tuoksu ilmoittaa, että aurinko on korkealle kohonnut, ja yhä vilkkaammaksi muuttuu eläinmaailma. Lukemattomia vesilintujen parvia uiskentelee väreisillä laineilla, ja pilvinä tuijottavat mustapäiset kalalokit kalastuspuuhassaan. Isompiakin eläimiä nähdään. Rannalla seisoo metsäkauris, ja oksain tutina osoittaa apinaparven lähestymistä. Näiden pienimmät lajit voivat ainoastaan erinomaisella nopeudellaan ahnailta petolinnuilta itsensä säilyttää. Yhä vilkkaammaksi muuttuu elämä: siihen yhdistyy mitä moninaisimmat äänet, joita ainoastaan Indianin tottunut korva voi erottaa. Loppumattomia viheriöiden papukaijojen parveja istuu täällä hedelmällisissä puissa. Hedelmän sydämiä ja marjoja putoilee niiltä kovalle lehdille ja synnyttää raesateen tapaisen rapinan. Tikat täyttävät metsän kopinallaan, ja metsän syvyydestä kaikuu jyminä, kuin ratsastajain parvi sieltä läheneisi. Sen synnyttää pionsikain lauma, joka ensin maan rikki polkee, ennenkuin sitä torahampaillaan tonkivat. Metsäkyhkysetkin ihmisten tavalla äänitelevät synkästä metsästä, jossa pitkähäntäinen muurahaiskarhu iloisella rähinällä limaista kieltänsä kihisevässä muurahaispesässä pyörittää.

Puolipäivä lähestyy, ja kaikki pakenevat polttavan auringon helteestä metsän syvyyteen lepäämään. Ei pilven hattaraakaan näe taivaalla, puiden lakkain laakerimaisia lehtiä kuumat säteet värisyttävät, ja ylevä himmeys peittää maan, jolla perhoinen eli kolibri lehahtelee. Kalat ja vesilinnut ovat kadonneet; ainoastaan hirmuiset krokodiilit enää makailevat sivuvirtojen suilla.

Aurinko kun sitte taas laskemaisilleen kerkiää, alkaa aamuinen elämä. Erämaan asukkaat rientävät nyt toisen kerran pöytään jonka kaitsian käsi on niille valmistanut. Illan viileydessä laiska tapiirikin kömpii kosteasta pimennostaan mutaiselle rannalle kumppaneineen piehtaroidaan ja tiheästä ruohosta nälkänsä sammuttamaan. Vaivaavia karpäsiä kihisee paljoa tiheämmässä nyt, kuin päivällä ihmisten ja eläinten ympärillä.

Auringon laskeuduttua kiiruhtaa yölepakkokin hyönteisiä pyydystämään, ja hyrinällään häiritsee yön hiljaisuuden; köykäisinä kiitävät kissapöllöt ja huuhekajat ja säikyttävät unisia otuksiaan. Toisinaan sammakkomaisten matelijain kurnutukset kajuttavat ympäristöä ja kierteleväisen onzonin[82] mörinä levittää kauhistusta kaikkiin metsän asukkaisiin. Joskus joku krokodiili matelee rannalle taikka jättiläiskäärme sivuitse kähisee ja vielä puoliyön aikana metsän syvyydestä kuuluu turvattoman laiskiaisen yksitoikkoisia huutoja.

Siellä ja täällä nähdään joku Indianikylä eli yksityinen maja virran rannalla; tuolla tuijottaa myös köykäinen ruskeiden Indianein vene aalloilla; sillä ihmisiäkin on aarniometsiin asettunut. Hiljaisena hiipii Indiani joutsineen ja nuolineen tiheiden pensastojen lävitse, ja tarkalla silmällään huomaa hän otusten jälet eli uhkaavan vaaran. Äänetönä lentää sen pieni, mutta myrkyllinen nuoli kaukaiseen otukseen. Saatuine otuksineen eli hedelmöineen, joista hän juomansa valmistaa, taikka palmukuorineen (matoiksi), vaksineen ja vesineen palajaa hän viimein kotiinsa, jossa hänen vaimonsa häntä hyväilee, kuivailee hänen saaliitaan, pyytelee kilpikonnia ja toimittaa muita kotiaskareita.

Majojen seinät ovat hirsistä köynnöskasveilla yhteen sidotut; katto on palmun lehdistä. Täällä Indianit enimmästi asuvat synkeinä, äreinä ja tuottamattomina, eli yhtyvät he veljiensä hurjiin hyppeleihin.

Selvas on Amazon-virran ympäristön metsäisten tasankojen yhteinen nimi. "Ne ovat tasaisempia kuin pampas, mutta aivan kivettöminä. Täällä voidaan matkustaa satoja peninkulmia ainoatakaan kiveä näkemättä, jonka tähden asukasten kielessä ei ole sille nimeäkään. Kasvullisuus on niin tiheä ja mehevä että ainoastaan virtoja myöten sisämaahan päästään. Maa on parasta kasvimultaa ja peitetty äärettömällä aarniometsillä, joita köynnöskasvit risteilevät ja tekevät ne niin tiheiksi, ett'ei tuulen puhalluskaan sinne pääse, eikä kosteus sieltä koskaan haihdu. Haudan hiljaisuus vallitsee siellä kuumana päivänä; mutta auringon laskeuduttua yhdistyy kaikki ne tuhannet eläimet, jotka näissä metsissä asuvat, yhteiseen laulun meteliin, joka aika ajoin hetkeksi taukoaa sitte taas uudestaan alkaakseen. Puoliyötä hallitsee syvä hiljaisuus, joka kestää aina aamukoittoon, jolloin tämä villi meteli taas alkaa."

Äkkiä kuin tuulonen
Kaikki lauluun remahtaa
Ja sadoin kielin Tapiolan
Kantele nyt kajahtaa.

Rio Janeiro. (Dschaneiro.)

Rio Janeiro on Brasilian pääkaupunki ja keisarin asunto. Kaupungilla on erinomaisen romantillinen asema avaran "bai'n" (meren lahden) rannalla; sinne tullaan kallioseinäin välitse. Lahdelmalle tultua, nähdään äkkiä tämä suuri kaupunki ja ihana, huviloilla ja metsillä kaunistettu ympäristö. Euroopalaiselle on ihmeellisintä täällä ilmestyvä aivan toisenlainen luonto. Kaikki mitä hän silmäilee, on aivan toisenlaista, kuin kotonaan. Ei yhtään kukkaa, ei yhtään puuta, ei yhtään hyönteistä, ei yhtään lintua, eikä edes ainoatakaan ruohon piikkiä ole hänelle tuttua. Kaikki herättää hänen huomionsa vieraalla muodollaan ja värillään. Kaikkein enimmänsä häntä ihmetyttää tämän siunatun seudun täydellisyys. Kaikissa puutarhoissa kasvaa mitä kauneimpia puita; korkeita, solakoita kokospalmuja, bananipuita tiheissä ryhmissä, kultasilla hedelmillä kaunistetuita, tummanviheriöitä orange-lehtoja, melonipuita y.m. Merenrantaiset käytävät ovat ihanoita, varsinkin kun niiltä katselee kaukaisilta seuduilta onnellisesti satamaan saapuneita laivoja. Lahdelman pinnalla kuvastelee siellä ja täällä pieniä saaria ja kummallisesti muodostuneita kallioita. Laivat, joita päivittäin satamaan saapuu, herättävät kaikkein uteliaisuutta. Kaikkien huoneiden akkunat ja palkongit, joista merelle nähdään, ovat täynnä satamaan tähtäileviä ihmisiä. Erittäin kauniin näön tarjoaa sotalaiva, kun se myötäisellä tuulella ja täysissä purjeissa aaltoja halkaisee vakavuudella, joka koko laitosta hallitsee. Sotaliput kopeina mastoissa liehuvat, palvelijat kukin paikoillaan seisovat, kaikkialla vallitsee juhlallinen hiljaisuus. Nyt antaa päällikkö merkin; tulta syöksyyä laivan joka sivusta; samassa kajahtaa kanuunoin ukkonen, joka, ympäristön linnoituksia tervehtäen, tuhat kertaisena jyrinä vuorilta takaisin palaa. Savupilvi peittää laivan; ne kuitenkin pian jällelle jäävät, ja laiva jatkaa verkallisemmasti kulkuaan. Nyt lähestytään paikkaa, jonka katteini on katsonut pysäyspaikaksi; päällysmiehen pilli puhalttaa, ja satoja käsiä on työssä; silmänräpäys — kaikki purjeet ovat käärityt; katteini viittaa, ja jyrävä ankkuri paukahtaa syvyyteen; heti sen jälkeen laiva seisahtuu. Pilli puhalttaa toisen kerran; nyt koko laivanväki kannella kihisee; nuoratikat, mastot ja raakapuut ovat merimiehiä kihinänsään; hiljaisesti vaikka kiiruusti purjeet raakapuihin sidotaan; nuorat ja köydet kiinnitetään, ja sitte taas hiljaisuutta.

Aivan toisellaisen kuvan tarjoaa Rion ihana lahti, kuin kuu iltayön hiljaisuudessa tenhovalollaan seutua valelee. Maahuvilat vähitellen valaistetaan; kotiin palautuvaisten alusten airojen lyönti eli työskenteleväisten Neekerien alakuloinen laulu, taikka cikaderien[83] surina ainoastaan häiritsee illan juhlallista hiljaisuutta. Iltatuuli levittelee puutarhain viehättäviä tuoksuja, ja likeinen metsävuori puhaltelee seutuunsa omituisia kukkain hyviä lemuja. Vienosti väreilevään meripeiliin kuvastuu loistava tähtitaivas; monet ja kaukaisten valtioiden laivat kelluvat vieretysten, ja yksinpä muhkeat sotalaivatkin, kuun juhlavalossa, näyttävät paljoa vähemmin peloittavilta. Rio on iso kaupunki, ja vuosi vuodelta isonee sekä sen väkiluku enenee. Nyt siinä on enemmän kuin 400,000 asukasta. Kummalliselta Euroopalaiselle näyttävät myös eriväriset ihmiset, sillä täällä on paljoa enemmän mustia ja keltaisia kuin valkoisia ihmisiä.

Laulavaiset Neekerit tarakoineen, kummallisesti tehdyt kantolavitsat, hevosaasien vetämät möhleet katolliset vaunut, kaikki tämä tekee vieraasen valtaavan vaikutuksen. Kaupunkin kahta sivua meren aallot huuhtelevat ja kahta vuoret saartavat. Näiden välisissä laaksoissa kadut kuin jättiläiskäärmeet suikertelevat. Kallioiden kukkuloilla komeilevat kirkot ja luostarit, niiden rinteitä ihastuttavaiset puutarhat ja orange-metsät kaunistavat. Rio'a ei vielä voi sanoa kauniiksi kaupungiksi, vaikka siksi sitä yhä enemmän laitetaan. Kadut tosin ovat suurimmaksi osaksi putkisuoria, mutta kapeita; huoneet mataloita, harvoin kahdenkaan kertaisia, ja useat, osaksi oikein loistavaisetkin kirkot ovat huoneiden keskelle ahdistetut, vaikka niiden pitäisi aukeilla paikoilla olla. Maakerrokset käytetään enimmästi puoteina. Varsinaisen kerroksen jokaisen akkunan edessä on palkonki ja sepä onkin asukkaat pian

naapureihinsa tutustuttanut. Pääkadun huoneet ovat suuria, kauniita, kolmen- ja neljänkertaisia. Keisarin linna on vähäpätöinen.

Rion kauppa on hyvin avara, sillä sen satamasta lähtee Brasilian useimmat tavarat.

Eräs päivä Peru'n ylängöllä.

Nousevan auringon ensimmäiset säteet kajastivat ikuisen lumen peittämille kukkuloille, ja paimenmajan katon yksinkertaisesta savureiästä niukasti kuvasti päivän koi. Minä jätin kurjan paikkani, nostin lehmänvuodan oviaukolle ja kontin ulos hevosaasini luoksi ja satuloin sen, jatkaakseni matkaani. Kiitollisena yön suojasta jätin minä tämän kurjan majan ja koetin kuivin jaloin päästä sitä ympäröivän suon poikki. Minun hyvä hevosaasini seiso vilusta vavisten, pää alhaalla ja tyhjin mahoin likeisen kiven viereen kytkettynä. Minä satuloitsin sen kylmästä kontettunein käsin ja nostin sen selkään matkalaukkuni, jonka yhdessä sivussa oli ruokalaukkuni ja toisessa keräys "topatuita" lintuja, joita edellisinä päivinä olin ampunut. Minun Indianalainen isäntäni ojensi minulle pyssyni; minä maksoin yösijani muutamalla lantilla ja paperisikarilla, kysyin tietä ja ratsastin matkaani, kiitollisena kuitenkin vielä hänelle toivoen: "Jumala teitä suojelkoon!" Hän katsoi perääni puoleksi uteliaana, puoleksi huolimattomasti ja kontti sen jälkeen koirineen majaan takaisin.

Paksu, raskas sumu peitti koko seudun ja sulautui siihen paksuun lumeen, jota yöllä oli satanut. Vähän matkaa kulkuani jatkaissani, tapasin minä vanhan Indianilaisvaimon, joka lampaitaan ajoi laitumelle. Määkyen juoksi lauma hänen edellään ja jätti lumeen syvän tien. Eläimet odottivat kärsimättöminä, että voittorikas aurinko olisi sumun puhkaissut ja sulattanut vastenmielisen lumipeiton niiden niukalta ravinnolta. Hiukan ylempänä minä tapasin lammasvartijattaren villin pojan joka innollisena koirineen pyysi peltokanoja, joita pyhänä sitte likeisimmässä kylässä vähään hintaan möisi. Minä ratsastin sitte huonoa tietä myöten vuoren reunaa ylöspäin. Ylipääsemättömät suot ja kalliot tuottivat minulle pitkiä kierroksia. Monen tunnin kuluttua aurinko viimeinkin sumun tieltään lakaisi ja muutamassa silmänräpähksessä lumen sulatti. Uusilla voimilla virkistettynä koetin minä tutustua tähän ihmisettömään kukkulaan. Minä seisoin jo melkein 14,000 jalan korkeudella, meren pinnasta luettuna. Vuoren jääpeittoiset kukkulat, joista muutamat huiput pilviä pitelivät, tähtälivät minua molemmilta puolilta. Minun takanani oli yhä syveneviä vuoren laaksoja, siellä täällä olevine Indianikylineen; kaukaisuudessa näytti tämä aleneva näköpiiri taivaan ranteeseen yhdistyvän, ja edessäni levittelihe aaltomaisesti kuivat, äärettömät ylängöt, joita siellä ja täällä pitkät, matalat ja jyrkkälaitaiset vuoren selänteet risteilivät. Kuinka vähä auringon virkistävä voima oli eloa synnyttänyt ympärilläni, jossa kellahtavaiset tuskin sormen pituiset ruohopiikit vuoren viheriään jäätikköön sulautuivat! Iloisena minä tervehdin muutamia tuttuja kukkia, joita jo aarniometsissä olin tavannut. Täällä ne seisoivat kurjan mujun ja sammalen seassa; siellä ne kopeilivat komeiden palmujen seurassa. Näillä kukkuloilla ei elä perhonenkaan, ei kärpänen, tuskin joku hyönteinen; ja ahkera luonnontutkija on iloinen, jos hän jonkun kiven alta sattuu yhdenkään kovakuoraisen löytämään. Siellä ja täällä rähmiä joku sammakko kolostaan, ja joku nälkäinen sisilisko kiven kupeella kokee lämmittää kohmettuneita jäseniään. Mutta mitä etemmä minä ratsastin, sitä enemmän elämääkin ilmestyi. Kauniit ylänköjen hanhet parittain näpistelivät lammen niukkaa ruohoa; palokärki kalliolla koputteli ja laulaa kiekautteli, siten sinne kätkeynyttä hyönteistä piilostaan ajellen, ja satoja muita ääniä kaikui kukkuloilta. Huolettomana lenti tumma ibis sivuitseni, ja pienessä lätäkössä loiski vesilintusen parvi.

Minä olin jo monta tuntia pitkittänyt tietöntä matkaani, kun yht'äkkiä huomasin edessäni kuolleen hevosaasin, jonka, uupuneena, ajaja varmaan oli siihen heittänyt nälkään ja viluun kuolemaan. Minä kun tulin likemmä, säikähti lentoon kolme ahnasta, isoa gamia, joiden terävä katse peninkulmain takaa keksii saaliin, ja oli nytkin ne tälle haaskalle tuonut. Ne pudistelivat kopeina päitään, ja samalla kuin ne lähettivät tulisia katseitaan minuun, levittivät ne mahtavat siipensä ja, kahden pääni päällä kierrellessä, kolmas haaskaa vartioiden uhkaavaisena karjui, kunnes minä, puollustaumaan varustettuna, varovaisesti tämän tavattoman paikan sivuitse pyssy selässäni ratsastin, vähintäkään häiritsemättä niitä, jotka tielle olivat atrioimaan asettautuneet. Nämä olivat ainoat petoeläimet, joita koko kukkuloilla tapasin. Täällä ei nähdä tiikerin tulista taistelua jalopeuran kanssa; ei mikään jättiläiskäärme väijy janoavaista hirveä, joka lammesta janoansa sammuttaa; eikä täryangerias uipaa hevosta häytytä, miten itäpuolen aveilla tasangoilla. Näyttää siltä, kuin tuhansien hiljaisten vuorihuippujen rauhallisuus kuvastuisi myös eläimissä, joita niiden juurilla asuu. Niin minä ajattelin, ja luulin itseni ainoaksi järjelliseksi olennoiksi, joka näillä hirveän jylhillä vuorilla hengitti, kun yht'äkkiä kohtasin kaksi löyhästi puettua Indiania ryysyihin käärittyinä. Ne keräilivät ahkerasti metsäeläinten lantaa, jota he lähimpään hopeansulatuslaitokseen polttoaineeksi möivät, samalla kuin pieni poika vartioitsi heidän syöpiä lamojaan.

Aurinko oli jo ollut kaksi tuntia korkeimmallaan. Alkaen aina aamusta varhain olin minä yhtämittaa

ylöspäin noussut. Minun läähöttäväinen hevosaasini lyhensi ehtimiseen askeleitaan ja tavan takaa seisautuikin, ja näytti ainoastaan vastahakoisesti enää etenevän. Minä hyppäsin sen seljältä ja niin helppoitin sukkelan eläinraukkani kuormaa, jota se oli aamusta asti kantanut. Nyt minä astuin reippaasti ylöspäin; pian kuitenkin aloin tuntea korkeudessa vähenevän ilmapainon rasittavaista vaikutusta, ja joka askeleella tunsin itsessäni ennen kokemattonta vastenmielisyyttä. Minun täytyi seisautua hengittämään, mutta ilmaa en tahtonut sittekään saada; minä koetin kävellä, mutta sanomaton tuska valloitti minun; sydän sykki kuultavasti; hengitys muuttui lyhkäiseksi ja katkonaiseksi; koko maailma tuntui rintaani painavan; huulet muuttuivat sinisiksi, paisuivat ja pakahtelivat; silmäluomien hienot suonet pullistuivat, repesivät, ja nokkuen veri niistä valui. Samassa suhteessa aistintenkin toimi väheni, näköni, kuuloni ja tuntuani melkein kokonaan loppui; tummanharmaa sumu hämärsi silmiäni, jotka usein muuttuivat punaisiksi, kunnes viimein veri niistä tihkuili. Minun päätäni pyörrytti, aistimeni ikäänkuin katosivat, ja vapisevana täytyi minun maahan masentua. Puoli horroksissa olin minä siinä hetken maannut, kunnes sen verran toinnuin, että eläimeni selkään pääsin; sillä takaisin täytyi minun pyrkiä. Mustia, pahanilman pilviä oli taivaan ranteelle keräytynyt, lukemattomat salamet vilahtelivat tummalla pohjallaan, ja yhä lähenevä ukkonen uhkasi minua, jolla ei katon suojaa ollut, peloittavalla luonnon näytelmällä. Mutta varsinainen ukonilma asettui synkkänä metallirikkaiden vuorten kukkulain ympärille, ja ainoastaan ohkaisemmat pilvet minua hätyyttivät. Ilma muuttui pian riehuvaksi myrskyksi, joka jäistä tuulta silmilleni tuiskutti, ja joka hetki uhkasi minua tukehduuttaa. Vähemmässä kuin puolessa tunnissa oli koko seutu jalan paksuisen lumivaipan peitossa; suot ja kukkulat, laaksot ja kalliot näyttivät yhdeltä ainoalta pinnalta; jok'ainoa tien jälki oli kadonnut, ja minun tilani huononi vaan joka hetki. Jos minä olisin silloin tämän ylängön niin tuntenut, kuin sittemmin, olisin minä tieni suunnittanut lintujen lennon mukaan; mutta onnettomuudekseni minä seurasin eräiden metsäeläinten jälkiä, jotka suolle katosivat. Minä huomasin tämän liian myöhään. Eläimeni yht'äkkiä upposi niin syvään, ett'ei enää päässyt ylös. Minä peljästyin; astuin varovaisesti alas, ja sanomattomalla vaivalla onnistuin minä tikarillani saamaan lumen sen jalkain ympäriltä ja auttamaan sen takaisin kadonneelle polulle. Minä ratsastelin kauvan sinne ja tänne, etsien tietä tässä äärettömässä erämaassa. Viimein sen löysinkin. Se oli peitetty luurangoilla ja pääkalloilla, joiden terävät piikit lumipeittonsa alta näkyivät ja muistuttivat niiden kuormaeläinten kuolemaa, jotka tälle tielle olivat uupuneet. Nämä olivat tervetulleita tunnusmerkkejä yksityiselle matkustajalle! Nyt pilvet pikaisesti hajosivat, ja polttavat auringonsäteet porottivat kirkasta lumivaippaa. Yht'äkkiä silmäni sairastuivat niin sanottuun surumpe-tautiin. Ainoastaan peitettyä silmin voin minä nyt matkaani jatkaa. Tämän lisäksi minua vielä vaivasi kiusaava pelko, että ikuinen silmätauti eli täydellinen sokeus oli minun saavuttanut. Puolen tunnin kuluttua näytelmä muuttui. Taivas, joka taas äkkiä pimenei, vuoti salamoidessa ja jyristessä, ja kauhea myrsky peitti maan taas uudestaan lumella; taas aurinko tillahti, mutta vaan kohta jälleen pilvien ta'a piiloutuakseen. Sanomattoman vaivaloisesti jatkoin minä matkaani. Hevosaasini tuskin enää jaksoi jalkojansa nostaa yhä paksunevasta lumesta. Silloin tuli yö. Jähmeys ja kylmyys, voimattomuus ja nälkä, matkan vaivat ja kärsimiset olivat minun tehneet niin kykenemättömäksi, että tuskin ohjaket käsisäni pysyivät; jalkani olivat melkein tunnottomat, vaikka ne olivatkin hyvässä suojassa puujalustimissa. Tätä paitsi vielä tiesin, että lähimmäiseen, ystävälliseen majaan oli vielä yli kahdeksan Saksan peninkulman matkan. Yön pimeydessä ja paksussa lumessa oli tien löytäminen mahdotonta. Minun väsynyt eläimeni, joka neljänätoista tuntina ruoatta ja levotta raskaine tarakoineen oli enimmästi vastamäkeä noussut, ei enää jaksanut kävellä. Minä luulin jo olevani hukassa: minä pelkäsin joutuvani joko enenevän kylmyyden eli lisäytyvän lumen uhriksi, kun odottamatta oikealla huomasin pitkälle pistäytyvän kallion liepeen ja aukon sen alle. Minä tutkin sitä pikaisesti. Se oli kuitenkin myrskyn ja lumen suojaksi sopiva. Vaivaloisesti sain eläimeni tarakan purkaneeksi ja satulapatjani sekä viittani märälle maalle vuoteekseni levittäneeksi. Hevosaasini kytkin minä läheisen kiven viereen, jossa se nälkäisen tavoin jaloillaan kaiveli lumenalaisia ruohoja. Yhtä nälkäisenä minäkin istuin iltaselle, jona minulla oli vähän kärytettyjä Turkkilaisia vehniä ja palanen juustoa, ja vaivuin väsyneenä kovalle vuoteelleni, jolta yölintujen laulut ja rähinät vielä unen kauvaksi aikaa karkoittivat. Kun sitte viimeinkin olin väsymyksen voittamana nukkunut, ilmestyivät äsken saadun silmätautini seuraukset uudestaan. Minä heräsin sanomattomaan silmäpoltteeseen. Silmäluomet olivat puoleksihyytyneellä verellä kiinni liimatut. Minä hyppäsin ylös ja oikein ääneeni karjasin kivittävässä tuskissani. Nyt oli uni ja rauha poissa. Vilusta ja polttavasta tuskasta vavisten odotin minä milloin kivellä istuen milloin seisoen päivän valkenemista. Mutta hitaasti kuluu yö onnettomalta. Tähtikirkas taivas peitti vuoren, ja jokainen jääkylmä puhallus oli myrkyä seudun elämälle. Kuolon hiljaisuus peitti koko seudun ja hitaasti tunnit kuluivat. Yö tuntui minusta ijäisyydelle. Kun minä arvelin, että päivä jo koittaisi, rakoutin minä kivisteleväisiä silmiäni, mutta minä näin ainoastaan kammoittavan asemani. Asuntoani tarkastaessa, huomasin minä kauhulla, että kovaksi jäänyt ihmisruumis oli minulla päänaluisena. Minä vavahtelin ja riensin elukkaani etsimään, jättääkseni tämän kamalan paikan; mutta onnettomuuteni ei vielä ollut kaikki. Oivallinen eläimeni makasi kuolleena. Nälissään ei se yöllä ollut joutanut huolellisesti valitsemaan ruokaansa, vaan oli syönyt myrkyllisen "garbancillon" ja heti kuollut. Minun kumppani-raukkani, joka niin monta kovaa oli kanssani kokenut!

Tämmöinen peloittavainen kohtaaminen olisi kovimpaakin vavistuttanut. Minä palasin takaisin luolaan — mitäs muuta voin tehdä. Pilvetöntä maailmaa hallitsi voittoisa aurinko; yöllä lumen peittävät tasangot ja

kukkulat oli se jo vihannoiksi muuttanut; iloisina linnut visertelivät ympärillä; jänekset hypähtelivät kallioita pitkin ja pitkäkaulaiset metsäkauriit uteliaina lähestyivät minua, tietämättöminä menneen yön kamaluuksista. Sanomaton lohdutus täytti murheellisen sieluni, ja minä astuin rauhoitettuna luolaan, kuollutta kumppaniani tarkastamaan. Ehkäpä se oli yksi minun kansalaisistani, matkustaja, jonka nälkä ja kylmä ovat uuvuttaneet? Ei, se oli eräs puoli-Indiani. Monta syvää haavaa sen ruumiissa osoitti, että häjynkuriset Indianit olivat hänen kivittäneet ja sitte tänne vetäneet.

Minä sieppasin pyssyni ja ammuin vuorijäneksen, keräsin vähän puita ja, lämmitettyä luupuikkoa vartaanani käyttäen, laitoin minä itselleni huonosti maistuvan aamiaisen. Sen jälkeen odotin minä rauhallisesti, mihin kohtaloni kallistuisi. Kello oli vähän yli 12, kuin minä vähän väliä kuulin yksitoikkoisen huudon. Hämmästyneenä, mutta iloisena minä ääntä kuullostelin. Minä kiipesin lähimmäiselle kalliolle ja huomasin sieltä kuinka kaksi eilen tapaamaani Indiania ajoi lantakuormiaan lähimmäiseen vuorilaitokseen. Minä kiiruhdin joutuin alas ja sain heidät vähän tupakkia annettuani antamaan minulle yhden lamoistaan. He tulivat mielellään kanssani luolalle. Minun tavarani pantiin laman selkään. Minä heitin tuskallisen alakuloisuuden tunteella kourallisen multaa ruumiille ja niin jätin tämän onnetoman seudun.

Matkustus Magdalena-virralla.

Höyrypilli antaa lähtömerkin; peräinen suuri ratas pannaan liikkeelle. Columbian lippu nousee mastoon ja liehuilee tuulussa. Satoja nenäliinoja liikkuu; kaikua hurra-huuto lähtee rannalta ja toinen samanlainen laivalta vastaan, ja niin mennään.

Magdalena-virran höyrylaivat näyttävät kömpelöiltä kolmikertaisilta lastialuksilta; perässä on suuri, myllynrattaan tapainen pyörä; aluksen ulkosivut ovat kirjaviksi maalatut: valkoiseksi, punaiseksi ja siniseksi. Alimmainen kansi on avonainen; koneet ja uunit ovat sillä; pitkin laivan portaita on tavaroita ladeltu; matala seinä estää niitä mereen putoamasta. Tämän pohjan päälle pystysuorain pylväiden päähän ovat toiset kannet korkealle toisistaan raketut. Jos tavallinenkaan myrsky tulisi, puhaltaisi se tämän ristikon kumoon; mutta sillä ei ole mitään vaaraa, sillä Magdalena-virralla ei koskaan tuule. Portaat johtavat alimmaiselta pohjalta ylimmäiselle; ne ovat ensimmäisessä luokassa matkustavaisten hallussa. Eräs matala rintavarustus reunustaa niitä, ja niiden keskellä on koju, joka sisältää ruokahuoneen ja suojia matkustajille. Kun suojissa on lastuiset varjostimet akkunain asemasta, voidaan hyvin hyvin nähdä näihin pieniin hökkelöihin, jotka ovat hyvin vastenmielisiä niille, jotka rauhassa tahtovat olla. Herroille annetaan usein lepopaikat ruokahuoneissa, joka aterian jälkeen riippumatoilla täytetään.

Maata mennessään saa kukin itselleen vuoteen laittaa; hän saa, nimittäin, itse riippumattonsa laittaa. Se peitetään sitte nelikulmaisesta harmaasta musliinikankaan kaistaleesta tehdyllä katolla, joka tarkasti vuoteesen sidotaan, etteivät verenhimoiset hyttysset unta häiritseisi. Mutta turha toivo! Tuskin on tänne vaatekojuun keritty, ennen kuin korvia särkevä ääni sen täyttää. Nämä ovat vihollisten, jotka sotahuutonsa alkavat. Aamusella herätään tästä umpinaisesta kojusta koko ruumis ja paisuneet kasvot täynnä kirveleviä haavoja.

Jos matkustaja sitte aamu-unen ottaisi, estää sen palvelija, joka määrättyllä ajalla tulee sisään ja huolimatta, jos riippumatot ovat tyhjiä taikka ei, laskee ne kaikki alas. Mielellään taikka väkisin on koko makuujoukko pian jaloilleen saatettu. Nyt tuodaan pesuvettä. Yksi toisensa perästä käyvät nyt yövieraat kirveleviä kasvojaan Magdalena-virran sekaisessa vedessä kastelemassa ja niitä sitte auringon paisteella kuivaamassa, ett'ei heidän tarvitseisi pyyhkeiksi tuoduilla likasilla ryysyillä niitä takaisin liata.

Kun sitte kaikki ovat kasvonsa pesseet, tulee palvelia uudestaan ja nöyristellen tarjoilee sokuroitua ja aniksilla höyrytettyä paloviinaa. Kello 10 aikana kutsutaan aamiaiselle. Ruokalajia on monta, vaan ei suinkaan maukkaita. Paistin palaset näyttävät kenkään pohjilta; lihasoppa on inhoittavaista; kaikki liha on aivan maus-pippurin vallassa; ainoat mitkä maistuvat hyvältä, ovat jälkiruoaksi annetut hedelmät; viini on hapanta kuin etikkaa. Palvelija ja hänen apulaisensa on siivoton ja likainen. Joka muistuttaa likaisen veitsen saaneensa, rientää palvelija, ottaa veitsen, pyyhkäisee sitä pari kertaa rasvaa tippuviin hiuksiinsa ja pistää sen tyytyväisenä takaisin syöjälle. Jos heille kääntää selkensä, lipovat he kohta viinilasia; jos puhuu naapurinsa kanssa, kourii hän jonkun lautaista. Päivällinen on aamiaisen kaltainen. Kukaan ei lähde säälien pöydästä. Ainoastaan suuri nälkä pakoittaa näihin aterioihin osaa ottamaan.

Allamme olevalla kannella puuvillakääryjen, matkalaukkujen ja halkopinojen keskellä on palvelioiden kyökki. Mullalla täytetty puulaatikko ja kolme sen sisällä olevaa kiveä tekee heidän keittiönsä. Kivillä laskettu pata kiehuu. Padassa on vettä, maisia, muutamia kalutuita luita ja perunoita. Keitto kun on valmista ja pata tulelta nostettu, ryntäävät nälkäiset merimiehet sen ääreen. Koirain tavoin kokevat he

ensin kovat osuudet kouria; vaikka sopan lämmin ei vielä ole kiehumapistettää alemma, pistävät he kuitenkin sormensa liemeen ja haalivat sieltä kokkareita; pian luut ritisevät ja ratisevat kilpaan purekselijain hampaissa.

Tällä tavalla eräs matkustaja kertoo Siimon Bolivar-laivasta joka v. 1876 kulki Magdalena-virralla.

Patagonialaiset.

Vaikka viime aikain merimiehet eivät ole Patagoniassa tavanneet 9-10 jalan pituisia ihmisiä, vakuuttavat he kuitenkin, ett'eivät missään ole nähneet ihmisiä, joita yleensä pituuden ja paksuuden suhteen voisi Patagonialaisiin verrata. 2-300 miehestä löytyy tuskin 6, joka olisi 6 jalkaa ja 2-3 tuumaa lyhempi; vaimot ovat suhteellisesti yhtä suuria. Pää ja kasvot ovat leveitä, mutta kädet ja jalat ovat heikommat, kuin kokoon katsoen niiden luulisi olevan.

Patagonialaisten väri on tummasti punaisen ruskea — ruostuneen raudan ja puhtaan vasken välillä, kuitenkin vaskea tummempi ja mahonkipuuta vaaleampi. Heillä ei ole mitään päähinettä; sekaiset, suorat ja karheat hiuksensa sitovat he eläinten jännteillä verkon tapaiseksi mytyksi ohimoilleen. — Suuret, vuodista tehdyt kaaput, joihin he itsensä käärivät, riippuvat hartioilta aina kantapäihin saakka ja muuttavat vieläkin jättiläismäisemmäksi heidän muotonsa. He maalaavat mustalla, punaisella ja valkoisella värillä hyvin luonnottomia kuvia ruumiisensa, esim. renkaita silmänsä ympärillä ja poikkipäin juovia kasvohinsa. Jalkineina heillä on jonkinlaisia hevosenahkaisia kenkiä; puiset eli luiset kannukset — jos eivät rautaisia saa — hihnoilla nahkaisen vipu-ansan päähän yhdistetyt kuulat ja bamburuohoinen köykäinen, teräväpäinen keihäs täydentää heidän pukunsa. Naisilla on aivan samanlainen puku, kuin miehilläkin. He kampaavat ja kahteen leveään patukkaan hiuksensa palmikoivat; ne eivät riipu taaksepäin miten meillä, vaan kahden puolen kasvoilla.

Heidän majansa ovat hyvin mustalaisten talttain näköisiä. Maahan lyötyjen seipäiden ympärille seiniksi ja katoksi asetetaan eläinten vuotia niin, että säännötön maja syntyy. Siinä on kolme seinää, vaan neljäs, tavallisesti itä sivu, on avonainen. Majat ovat noin 7 jalkaa korkeat ja 10-12 jalkaa pitkät ja leveät; peräseinä — läntinen — on monta jalkaa korkeampi.

Majan kalustona ovat ainoastaan aseet ja vuodat, joilla maataan. Aseista ovat kuulat vaarallisimpia. Ne ovat tehtynä parista kolmesta pyöreästä piikivistä, kovista savipalloista, rautapaloista, vaskimalmista eli lyijypalasista, joista kukin erikseen nahkapalaan kääritään ja ripustetaan yhtä pitkiin hihnoin, joiden alapäävät ovat yhdistetyt. Yksi kuula otetaan oikeasen käteen, niitä kahta muuta heilutetaan muutaman kerran pään ympäri ja sitte koko kimppu heitetään tähdättyyn esineeseen. Kuulia ei tarkoiteta esineeseen, vaan koetetaan niitä heittää niin, että hihnat ottaisivat johonkin esineen osaan, jonka tähden kuulat sitte esineen ympärille niin kietoutuisivat, että eläimen olisi vaikea pakoonsa päästä. — Eräänä toisena heittoaseena on yksi kuula samasta aineesta ja suuruudesta kuin edellisinkin. Tämä kiinnitetään hienompaan, noin käsivarren pituiseen hihnaan. Sitä, noin naulan painoista kuulaa he pyörittävät kiivaasti pänsä ympäri ja heittävät sen sitte viholliseensa melkein luodin voimalla. Taistelussa pidetään hihnan vartta keskeä kiinni ja kuulaa käytetään, kuin taistelu-vasaraa.

Patagonialaisten paraana ruokana ovat tamman liha, kamelikuret, vyötiäiset (armadillit) ja "guanacot". He ovat paljaita herkkusuita ja syövät kaikkea, mitä käsiinsä saavat. Lihaa he keittävät ja paistavat sekä sitä sitte rasvan kanssa syövät. Kahta metsäkasvin juurta ja cardua-artischoken (cynera-cardunculus) kukkia he myös keittävät ja syövät. He käyttävät koiria ja hevosia metsästykseseen; mutta eivät syö edellisiä ja jälkimmäisiäkin vasta sitte, kuin ne tulevat kykenemättömiksi työhön. Monet seudut ovat täynnä sarvikarjaa, mutta niiden lihaa ei pidetä tamman lihan arvoisena.

He eivät kasveja viljele elatukseksseen, ja eroavat muista raakalaisista siinä, että he muita enemmän karjanhoidon ja metsästyksen yhdistävät keskenään. Heistä on vielä mainittava, ett'ei yksikään heidän heimoistaan mitään vakinaista maanosaa omista ja että ne vapaasti kiertelevät 40-52 asteen välillä eteläistä leveyttä. He suuresti rakastavat kierteleväistä elämänsä ja kulkevatkin usein aika kyytiä; onpa esim. sama heimo, joka Syyskuussa oli Magelhaeni-salmen rannikolla, Helmikuussa tavattu Rio-Negron rannoilla, jotka paikat kuitenkin ovat toisistaan 220 maant. peninkulman etäisyydellä. Ne heimot, joilla on sarvikarjoja, eivät näytä mielellään jättävän hyviä laitumiaan, joista kuivuuden tähden siellä onkin suuri puute. Edes ja takaisin kuleksiminen näyttää olevan heidän päätehtävänsä. Metsästykseseen he ryhtyvät ainoastaan muun elatuskeinon pettäessä. Silloin heitä keräytyy koko heimo yhteen, muodostavat suuren ympyrän ja, piirin vähitellen pienetessä, kuulillaan kumoavat kaikki eläimet, joita vaan saavat. Heidän koiransa ovat opetetut metsästäämään. Saalis jaetaan sitte suhteellisesti perheen väkiluvun mukaan.

Patagonialaisilla on selvempi käsitys omaisuudestaan, kuin Amazoni-virran aarniometsäin

alkuasukkailla. Heidän joukossaan on köyhiä ja rikkaita, ja rikkautenaan on hevosia ja koiria. Rikkailla on 40-50 hevosta ja monta tusinaa koiria; köyhillä ainakin 1 eli 2 hevosta ja 1 koira. Muissa suhteissa ei heidän käsityksensä kuitenkaan ole kehuttava. Jos esim. eräs perhe on jo metsästysosansa syönyt, menee jokainen nälkäinen vielä likisimmän, parhaimman naapurinsa luoksi, jolla vielä on lihaa, ja syö kysymättä tarpeekseen. Heidän tapansa ja käsityksensä kuitenkin osottaa, että he ovat saavuttaneet korkeamman sivistyksen (?), kuin Brasilian alkuasukkaat. Heillä on useita hyviä ja pahoja jumaluuksia ja uskovat, että edelliset asuvat suurissa maakoloissa. Nämä hyvät jumaluudet kun maan loivat, loivat he ensin Patagonialaiset maanalaisissa koloissaan, antoivat niille keihäät, joutset, nuolet ja kuulat sekä lähettivät ne maailmaan itsestään huolta pitämään. He uskovat, että Hispanialaisten jumalat ovat heidät luoneet samalla tavalla, mutta antaneet heille keihäiden asemesta joutset ja nuolet, miekat ja kiväärit. Silloin kuin petoeläimet, linnut ja muut pienemmät eläimet luotiin, tulivat ensin pienimmät ja kauneimmat suurista maanalaisista luolista; härät ja lehmät olivat viimeisiä, ja ne hämmästyttivät suurilla sarvillaan niin, että he suurilla kivillä tukkesivat nämä maanalaisten luolain suut, ett'ei sieltä enää muita suuria metsäeläimiä tulisi. Sentähden ei Patagonialaisilla ollutkaan sarvikarjaa, ennenkuin Hispanialaiset, jotka olivat viisaampia ja päästivät niitä reijistä tulemaan, toivat niitä maahan.

Patagonialaisilla on myös aavistus kuolemattomuudesta, sillä he uskovat, että heidän sielunsa kuoleman jälkeen palaa näihin luoliin, siellä oman heimonsa jumaluuksien kanssa asuakseen. Heillä on myös jonkinlainen jumalanpalvelus, joka kuitenkin kokonaan koskee vaan pahoja henkiä eli voimia.

Jokaisella miehellä on vaan tavallisesti yksi vaimo, mutta muutamilla rikkailla, jotka omistavat 40-50 hevosta ja muita tavaroita, on myös 4 eli 5 vaimoa. Useammasti otetaan vaimo ostamalla, kuin vapaehtoisella sopimuksella. Vaimot ovat hyvin uskollisia ja ahkeria. Koko heidän elämänsä on vaan katkeamattoman työn ja vaivan jono; sillä lasten kasvatuksen ja hoidon lisänä on heillä melkein kaikki halvimmat työt ja toimitukset. Miehillä kuuluu ainoastaan metsästys ja sota, karjan vartioitseminen ja elatuksen hankkiminen. Kaikki muut toimet kuuluvat vaimoille. Vaimo ja mies harvoin toisensa hylkää, eipä vielä vanhuudessaankaan. Myös ani harvoin mies lyö vaimoansa. Mutta kun Patagonialainen kerran on vihastunut, ei hänen sivistymätön vimmansa mitään säästä. Patagonialaiset kohtelevat rakkaudella sairaitaan, ja antavat vanhoille kunnian ja arvon.

Heidän päällikkönsä, kazikit, perivät arvon, mutta heidän valtansa on hyvin rajoitettu. Tärkeissä asioissa täytyy heidän kysyä neuvoa heimonsa vanhoilta eli parhailta sotilailta. Heillä ei ole oikeutta verojen ottamiseen, vaan täytyy heidän heitä kohdella lempeästi ja ihmisellisesti ja usein auttaa heitä tarpeissaan, muuten he asettuvat jonkun toisen päällikön alammaisiksi. Tästä syystä onkin moni kazikin jälkeinen kieltäytynyt alammaisia itselleen ottamasta, sillä ne maksavat paljo, vaan antavat vähän voittoa. Muuten yleensä heidän kansa- ja valtio-oikeutensa mukaan ei kukaan yksityinen eikä kunta voi kazikin suojeluksetta elää, ja se, joka ei tähän lakiin myöntyisi, armotta tapettaisiin eli vankeuteen vietäisiin, niin pian kun se huomattaisiin. Kazikein etuoikeus on pääasiallisesti siinä, että heitä pidetään ylimmäisinä miehinä ja tuomareina. Hän voi kenellekään tiliä tekemättä tuomita jollekulle kovia rangaistuksia, vieläpä kuolemankin. Hän myös määrää asustamisen paikan ja hänen käskyllään muutetaan siitä toiseen, sekä mennään sotaan ja metsästyksen.

Patagonialaiset eivät ole sotaisia, vaan ennemmin laupealuontoisia. Sentähden sodat eivät kestäkään näiden eriheimojen välillä kauvan, sekä ovat jotenkin harvinaisia, eikä koskaan julmia. Merimiehiä, jotka heidän rannoillensa saapuvat, kohtelevat he hyvin ystävällisesti.

Australia.

Jos katselemme talviyön taivasta, näemme me lukemattomia tähtiä sen kannella. Ne ovat jaetut ryhmiin eli tähdistöihin, joita kuu taivaan ranteelta kalpealla valollaan valaisee. Viides maanosa, Australia, näyttää kartalla melkein tämmöiseltä. Siihen kuuluu 700 pienempää ja isompaa saarta, jotka ovat tämmöisiin, tähdistötapaisiin ryhmiin yhdistyneet, ja sivulla, Indialaisen arkipelagin puolella, on yksi suuri saari, melkein Euroopan kokoinen; sentähden sitä sanotaankin Australian mantereeksi (kontinentiksi). Se on kuin kuu yön tähdistössä. Kaikilla näillä saarilla yhteensä ei ole enempää, kuin kolme ja puoli miljoonaa asukkaita — siis ainoastaan sadannes Euroopan asukasluvusta. Australian saaret ovat huiskin haiskin isossa valtameressä Aasian ja Amerikan välillä; päiväntasaajan kohdalla on tämä meri levein. Tätä merta sanotaan "Tyneksi" sentähden, kuin ensimmäisen rohkean merimiehen neljä kuukautta sitä purjehtiessa sattumuksesta oli koko ajan se tyynenä. Nyt tätä merta tavallisesti sanotaan "Etelämereksi", ja Australian saaristoja sanotaan yhteisellä nimellä Etelämeren saaristoksi. Näistä on Uusi Kaledonia länteisin, Uusi Seelanti eteläisin, Marquesan saaret itäisimmät ja Sandwich'in saaret pohjoisimmat. Meri-ilma vaikuttaa, että niidenkin saarten ilmanala, jotka ovat kuumassa vyöhykkeessä, ei ole niin rasittavainen, kuin Indiassa ja Birmassa. Sitte kuin Portugalilainen Magelhaen oli v. 1519 maanosan löytänyt, Alankomaalaiset tekivät pääasialliset löydöt. Mutta vasta 1770 jälkeen

ovat nämä saaret kuuluisan maapallon ympäri purjehtijan Cook'in kautta enemmän tutustuneet, ja nytkin yhä vielä merimiehet löytävät uusia maita tästä äärettömästä Tyynestä merestä. Uusi Hollanti ei yleensä ole meren pintaa paljoa ylempänä. Alhaisen itärannikon suuntaa kulkee keskikorkuinen vuorijono. Pohjaisessa sanotaan sitä sinivuoreksi, etelässä Australian alpeiksi. Samanlaisia, mutta matalampia vuorijonoja seuraa muitakin rannikoita. Sisämaa on enimmästi alhaista, enemmän eli vähemmän erämaan tapaista aroa, jota siellä ja täällä alhaiset vuoristot ja kummalliset metsistöt risteilevät. Nämä metsistöt, joita asukkaat serub'iksi sanovat, ovat yhteenkasvettuneita, piikkisiä, läpipääsemättömiä pensastoja, joissa kanervamaiset kasvit eli pysty-suorat lehdet tiheästi kiertelevät sammalmaisia yhteenkasvettuneita, pallomaisia pensaita, eli kiertelevät ne pitkiä, harraisia varsikoita. Nurmikko pukeutuu keväällä (Syyskuusta Marraskuuhun) juhlapukuunsa. Ruoho kasvaa silloin voimallisesti ja muodostaa koko kukkaloistonsa; sitte voi se muuttua puuttomaksi erämaaksi; pienet purot kuivavat, ja asukkaat saavat iloita, jos he jostakin lätäköstä löytävät hiukankin suolaista vettä.

Ilmanala on yleensä terveellinen, mutta kuiva. Maan pohjainen osa on kuumassa vyöhykkeessä jo rikas vedestä; eteläosassa ei tosin sada vähän, mutta sateet ovat silloin tällaisia vaarusateita, ja joskus on kuukausia, varsinkin kesäsydännä (Tammi- ja Helmikuussa) polttava kuivuus. Ilmanalan vaikutuksesta Uudessa Hollannissa on jotenkin paljo suolaisia hetteitä ja mataloita suolameriä. Tässä suuressa maassa tunnetaan vielä ainoastaan yksi isompi joki: Murray, Darling-nimisine lisäjokineen.

Victoria on Englannin rikkain Australialaisten siirtomaa Uudessa Hollannissa, vaikka se onkin pienin. Melbourne, Port Philippin sisäosassa on sen pääkaupunki. Nykyään Melbournissa on noin 220,000 asukasta, ja siis suurin Australian sekä epäilemättä koko maailman kaunein ja parhaiten rakennettu kaupunki. Kaupunki on rakennettuna seitsemälle, Yarra-yarra virrasta vähitellen kohoavalle kukkulalle. Kadut ovat leveitä ja suorakulmaisesti toisiansa leikkaavia; monta yleistä paikkaa, kaunista puutarhaa ja puistoa on siellä. Rakennukset ovat isoja ja kalleita, ja moni kauppuapuoti voi kilpailla Lontoonin paraiden kanssa. Yliopisto vuosittain paljo lisäytyy ja professoreilla ovat isot palkat; ylioppilaitten luku ei nykyään nouse yli 200. Kaupungissa on monta teateria, ja keinollisuus kukoistavainen.

Uuden Hollannin likeisimmät saaret ovat vuorisia ja tulivuorisia. Muutamat ovat hyvin isoja. Etäisimmät ovat tavallisesti pieniä ja ryhmiin yhdistyneitä. Ne ovat syntyneet joko maanalaisen tulen vaikutuksesta eli korallieläinten rakennuksista, joita meren pohjalle on koloihin keräytynyt. Ne eivät näytä ulettuvan sataa jalkaa syvempään. Jos nämä eläimet tapaavat jonkun vedenpinnan alla olevan vuoren huipun, alkavat ne sen ympärille rakentamaan. Eläinten runsaasta sikiämisestä saavuttaa rakennus viimeinkin vedenpinnan ja muodostaa siihen maakielekkeen eli ympyriäisen muurin. Nyt ne eivät enää korkeammalle rakenna, sillä ne eivät elä kuivalla; mutta meri kerää sitte näille särkille irtonaisia korallien kuoria, simpukoita, kulekselevia merikasveja j.n.e. niin, että särkät viimein korkeammaksi kohoavat. Pensaita ja palmuja kasvaa; vesilinnut rakentavat pesiään, ja viimein ihmiset asettauvat asumaan tälle uudelle maalle. Australian saariston ilmanala on hyvin suojea. Erityisten vuodenaikain eroitus on vähäpätöinen. Voisimme sanoa, että viileätä kesää on koko vuoden ympäri. Sadetta saadaan kylliksi; ainoastaan yksi ja toinen saari kärsii kuivuutta, esim. Pääsiäissaari, jonka asukkaat juovat sokuriruohon nesteellä sekoitettua merivettä.

Uuden Hollannin ja sen ympäristön kasvimaailmalla on omituinen luonteensa. Puissa on kankeita, syrjälleen asetettuja lehtiä, jonka tähden Australian metsissä ei ole sitä viileätä varjoa, kuin meidän. Puut ovat myös kaukana toisistaan; Australian metsät mehevine ruohopohjineen näyttävät sentähden harvoilta puistoilta. Alkujaan oli siellä ainoastaan muutamia ruokakasveja. Sanajalat, joiden sydämiä syödään ja nartuskasvi, joiden siemeniä Indianit innolla etsivät, olivat niistä merkellisimmät. Nyt kukoistavat siellä Euroopasta viedyt viljalajit. Yleensä oli siellä monenlaisia kasveja. Päinvastoin oli laita etäisimmillä saarilla. Ennen Euroopalaisten sinne tuloa oli siellä kokospuu ja leipähedelmäpuu.

Australian eläinmaailma on yhtä omituinen. Alkujaan siellä ei ollut muita nisäeläimiä, kuin reppueläimiä, jos emme lukuun ota erästä "dingo" nimistä koiran lajia, muutamia jyrsiäisiä ja yölepokoita; Afrikalaiset kamelikuret vastaavat täällä olevaa n.s. "emu" lintulajia; valkoinen joutsen täällä olevaa mustaa j.n.e. Ainoana kotieläimenä siellä oli ennenmainittu dingo, jota alkuasukkaat tapasivat kesyttää. Kaukaisimmat saaret olivat vieläkin löyhempiä eläimistä. Siellä oli ainoastaan sika, dingo ja eräs rottalaji. Nyt on Euroopalaisia eläimiä viety niin mantereelle kuin useimmille saarillekin. Ne hyvin menestyvät; varsinkin lampaat ovat mannermaan siirtolaisille suuresta arvosta.

Tälle maanosalle on pääasiallisesti kaksi ihmisrotua hajautunut: Australian Indianlaisia ja Australian Neekerejä. Väri, ruumiinrakennus ja uskonto eroittaa ne toisistaan. Edelliset kuuluvat Malajilaiseen rotuun, ovat väriltään ruskeita, muutamilla saarilla tosin melkein punaisia, keltaisia ja vieläpä valkoisiakin. Ne ovat säännöllisesti muodostuneita; pitkiä, solakoita ja, vaikka raakoja ja sotaisia, sivistykseen taipuvaisia. He asuvat pääasiallisesti niillä saarilla, jotka ovat Amerikkaan päin. Toinen laji kuuluu Neekereihin ja on tumman musta iholtaan. Heidän hiuksensa ovat kiharat, ruumiinsa laihat ja kasvojen alaosa eteentyvä. He tuskin eroavat metsäneläimistä ja tavataan niitä enimmästi Uudessa Hollannissa ja sen koillispuolisilla saarilla. Nämä Australian Neekerit, eli Papuat, ovat melkein eläinten

kannalla; ne kulkevat tavallisesti aivan alastomina, kaunistelevat itsiään kaikellisilla kaluilla, niinkuin hampailla, luilla ja koirain hännillä: syövät kaikkea raakana, ja asuvat perheittäin paljaan taivaan alla vuorten koloissa eli huonoissa puiden-kuori-hökkelöissä. He kiertelevät ympärinsä, harvoin pysyen paria kolmea päivää kauvemman paikassaan, ja elävät metsästyksestä, varsinkin kanguruilla, joita paitsi siellä ei monta muuta olekaan otettavaksi. Kalat, madot ja juuret ovat etsityitä ravinnoksia.

Tahiti.

Kaksisataa peninkulmaa Uuden Seelannin koillispuolella on saaristo, jota lähetyshistoriassa sanotaan Seura-saaristoksi. Tahiti on niistä suurin ja kuuluisin. Sen likellä on pienempi Cimeo-saari ja sen vieressä muutamia hyvin pieniä. Näitä yhteisellä nimellä sanotaan myös Yrjön-saariksi. Tahitin keskelle kohoutuu korkea vuori, josta kirkas-vesisiä puroja mereen virtaa. Kauniita pensaita kasvaa melkein rannalle saakka. Taivas on melkein aina sininen ja puhdas, ja ilma niin lämmin, että tuskin olkimajojakaan tarvitaan, mutta ei kuitenkaan liian kuuma, sillä raittiit merituulet sen viileyttävät. Siellä kasvaa mitä kauneimpia hedelmäpuita, ennen muita hyödyllinen leipähedelmäpuu. Meri antaa runsaasti kaloja. Sikoja ja kanoja on yltäkyllin. Metsät ovat laululintuja täynnä; vuoria ja laaksoja ihanat kukat kaunistavat; petoeläimiä ja myrkkyseläimiä ei ole ensinkään. Aukkaat ovat ko'okkaita ja väkeviä, ruskeita, tummasilmäisiä ja kiiltomustatukkaisia. He näyttävät iloisilta ja suopeilta. Usein nähtiin heidän nauravan ja leikkivän, mutta onnellisia he eivät olleet; he eivät tunteneet totista Jumalaa; he eivät tietäneet mitään Vapahtajasta, joka heitä voi antuaaksi saattaa; he elivät hirveissä synneissä. Varkaus, valheus, hekuma, sota ja murha olivat heidän tavallisia töitään.

Kun Englanti tämän kaiken sai tietää, heräsi monen hurskaan sydämessä toivo Kristuksen evankeliumin lähettämiseen näille onnettomille ihmisille. Neljä pappia ja muutamia käsityöläisiä vaimoineen ja lapsineen valmistautuivat sinne menemään. Laiva ostettiin, "Duff" annettiin sille nimeksi ja eräs hurskas katteini lähti sille päälliköksi. Lähetyssaarnaajat saivat kaikkialta matkalleen hyödyllisiä kaluja. Heinäkuun 1 p. 1796 lähetyssaarnaajat vihittiin toimeensa 8,000 ihmisen läsnäollessa. Sen jälkeen kukin polviaan notkistaen otti papin kädestä raamatun, jolloin pappi luki sanat: "mene, sinä rakastettu veljemme, tämän siunatun kirjan kanssa ja ilmoita pakanoille tätä evankeliumia kutsumuksesi, lahjojesi ja taitosi mukaan!" Lähetyssaarnaajat vastasivat: "minä tahdon sen tehdä Herran avulla." Elokuun 10 p. lähti laiva Lontoosta. Laivan mastossa liehui purpuranpunainen lippu, johon kolme vihertiäistä öljypuun oksaa nokassaan pitävää kyyhkystä oli neulottu ilmoittamaan, että rauhan sanoma oli matkassa.

Seitsemän kuukauden vaivaloisen matkan perästä tulivat he Maaliskuun 6 p. 1797 Tahitin läheisyyteen. Tämä oli juuri sunnuntai, ja katteini ei tahtonut sentähden sinä päivänä maalle mennä. Mutta niinpian, kuin alkuasukkaat laivan näkivät, astuivat he veneisinsä ja tulivat laivalle. Vähässä ajassa oli monta venettä laivan ympärillä. Helposti nämä raakalaiset kiipeilivät laivan seinä myöten ylös kannelle ja osoittivat naurullaan, hyppelyllään ja riemullaan ilonsa laivan tulosta. He olivat tuoneet mukanaan joukon sikoja ja hedelmiä, niillä vaihtaakseen veitsiä, kirveitä, pyssyjä ja muita hyödyllisiä kaluja; mutta koska nyt oli sunnuntai, niin ei kukaan tahtonut heidän kanssaan kaupustella. Lähetyssaarnaajat kokivat heille selitellä, että tämä päivä oli heidän Jumalansa-päivä ja "silloin ei saa myödä eikä ostaa." Hetkisen perästä useimmat heistä palasivat sitte maalle, ainoastaan noin 40 jäi laivaan jällelle. Lähetyssaarnaajat pitivät täällä Jumalanpalveluksen. Rukouksen aikana pakanat olivat aivan hiljaa; mutta kuin laulu helähti, tulivat he niin liikutetuiksi, että he iloissaan oikein ääntelivät. Pian tuli myös kaksi valkoista ihmistä laivalle. He olivat ruotsalaisia, jotka jo kauvan olivat saarella asuneet ja voitiin siis tulkkeina käyttää. Heidän avullaan voitiin myös tutustua asukkaisiin. Seuraavana päivänä katteini muutamain kumppaneinsa kanssa kävi saarella; siellä hän otettiin riemulla vastaan. Eräs päällikkö näytti suuren huoneen, jossa he saivat asua. Tervehtäissään päällikkö hankasi kovasti nenäänsä katteinin nenään, ja osoitti sillä, heidän tervehdystapansa mukaan, suurta ystävällisyyttä. Kuningas ja kuningatar ratsastivat molemmat ihmisten olkapäillä; sillä maan tavan mukaan he eivät saaneet maahan astua muualla, kuin omalla tilallaan, sillä kaikki maa, jolle ne astuivat, tuli heidän omakseen. Mitään ratsastukseen sopivaa eläintä saarella kun ei ollut, täytyi heidän ihmisiä ratsastaa. Mutta tätä pidettiin myös suurena kunniana. — Kerran eräs lähetyssaarnaaja oli laittanut lasten juhlan. Noin 600 lasta oli juhlassa. Useimmat olivat Euroopalaiseen tapaan puetetut pienillä hatuilla ja takeilla, joita vanhemmat olivat heille tehneet. Juhtakulussa he kävivät kylän lävitse ja kantoivat kauneita sopivilla kirjoituksilla varustettuja lippuja. Seurue meni kirkkoon, jossa laulettiin kiitosvirsiä ja sitte pidettiin tutkinto. Vanhemmat istuivat liikutettuina ympärillä ja moni sanoi toisillensa; "mikä armo se kuitenkin on, että Jumala on lähettänyt meille evankeliuminsa, jonka avulla me olemme lapsiamme armahtaneet ja nyt saamme heistä tämmöistä iloa nauttia!" Mutta toisten kasvoilla vieryli tuskan hiljaisia kyyneleitä. Mitä he tunsivat, tahtoivat he myös ilmoittaa. Yht'äkkiä nousi eräs vanha arvoisa päällikkö ja huusi syvästi liikutettuna: "antakaatte minun puhua! Minun täytyy puhua! Voi, jos minäkin olisin tietänyt, että evankeliumi meille tuodaan, olisin minäkin säästänyt lapseni ja nyt nähnyt ne tässä

onnellisessa joukossa! Mutta voi, minä olen heidät kaikki hävittänyt, enkä yhtä ainoatakaan säästännyt! Minun täytyy lapsetonna kuolla, vaikka olin yhdeksäntoista lapsen isä". Tämän jälkeen vanhus kirosi vanhoja epäjumaliaan, istui alas ja itki katkerasti. Kansa lisäytyi totuuden tiedoissa, kristilliset kurit ja tavat alkoivat sitä hallita. Kuningas Pomare myös edisti tätä antamallaan lakikirjalla, jonka mukaan kaikki jumalan lain rikkomiset rangaistaan. V. 1838 päättyi suuri työ; koko raamattu valmistui silloin Tahitin kielellä. Myöskin aineellisessa suhteessa maa on edistynyt. Asukkaat omistavat enemmän ja enemmän Euroopalaisia tapoja, vaatettavat itsensä niin, ja suuria, hyvin viljeltyjen peltojen ympäröimiä kyliä kohoutuu. Sokuriruohoa, kahvia ja puuvilloja viljellään hyvällä sadolla. Sinne viedyt kotieläimet lisääntyvät.

Uusi Seelanti.

Jos lähdetään Uuden Hollannin Sydneyn kaupungista ja purjehditaan muutamia satoja peninkulmia kaakkoista kohden, tullaan kahdelle melkein yhtä isolle saarelle. Näitä sanotaan Uudeksi Seelanniksi ja eroitetaan toisistaan ainoastaan noin kahden peninkulman levyisellä Cookin salmella. Aurinko kun meidän päämme päällä paistaa, nukkuvat Uusi Seelantilaiset pimeässä, hiljaisessa yössään, ja, heillä kun on talvi, tiputtaa kesäkuuma otsaltamme hikipisaroita. Uusi Seelanti avaroine merineen, kauniine rantoineen, korkeine vuorineen ja tiheine metsineen, joiden lävitse ainoastaan siellä ja täällä polut pujoittelevat, kohisevine koskineen ja kauneine järvineen tarjoaa näköalan, joka sydäntä ihastuttaa ja kehoittaa sitä Jumalan kiitokseen. Hedelmäpuita on vähä; sitävastaan kasvaa siellä eräs tammi, joka vasta 50 kynnärän korkeudessa levittää oksansa lakaksi, ja on sentähden erittäin sopiva laivain rakennukseen. Maa on niin täynnä sanajalkoja, että tuskin voidaan kulkea, ja ensikerran maata kyntäessä täytyy 6 hevosta auraa vetää; sillä maa on niin paksukamaraista ja raskasta; mutta kaikki viljalajit ja hedelmät siinä hyvin menestyvätkin. Maan päätuotteita on pellava, joka viljelemällä hetteisillä seuduilla kasvaa, ja joista alkuasukkaat valmistavat verhonsa, nuoransa ja köytensä, jotka ovatkin paljoo parempia, kuin meidän hampuista valmistamamme; senpätähden Englantilaiset, jotka nyt näitä saaria hallitsevat, yhtenä ainoana vuotena myivät Uudesta Seelannista pellavia 200,000 markan edestä. Petoeläimiä ja käärmeitä ei ensinkään ole, mutta sitä enemmän metsissä vilisee kaikenlaisia lintuja, joiden värit ja sointuisat laulut ovat yhtä viehättäviä. Saarilla on vähän nelijalkaisia eläimiä; ainoastaan koiria ja rottia tapasivat Englantilaiset siellä. Hevosia, nautaeläimiä ja sikoja, jotka hyvästi nyt siellä menestyvät, alkuasukkaat ensin niitä niin pelkäsivät, että tahtoivat niitä tappaa. — Asukkaat kuuluvat Australian Indianeihin. He ovat kauneita, vapaa-, korkeaotsaisia, hienohuulisia ja vaaleanruskeita. Musta, kiiltävä tukka on suora tahi kihara. Heidän asuntoinaan on pieniä majoja, seipäistä rakennettuja ja vedenpitäväksi lehdillä ja ruohoilla katettuja.

He valitsevat niille kankaisia ja pääsemättömiä paikkoja sekä piirittävät kylänsä paaluilla ja haudoilla. Verhoikseen he valmistavat paksuja peitteitä pellavista. Kasvohinsa, rintaansa ja käsivarsiinsa he piirtelevät kummallisia kuvia ja hierovat niitä sitte punaisella ja sinisellä värillä, joka siinä pysyy koko elämän lävitse ja joista he ovat oivalailla kopeita.

Rautaiset työkalut heitä erittäin miellyttävät. Yhdellä kirvesparilla voi ostaa itselleen niin paljo maata, että siihen voi laittaa kokonaisen maatalon. Onpa niinkin tapahtunut, että he ovat särkeneet kärryjä, hävittäneet laivain veneitä ja repineet rakennuksia saadakseen niissä olevan raudan. Kerran eräs villi pisti rautanaulan maahan ja luuli siitä kasvavan rautanauvoja hedelmöivän puun. Nämä villit muuten ovat erittäin ymmärtäväisiä ja ovat paljon Euroopalaisissa tiedoissa, maanviljelyksessä ja kaupassa edistyneet. Saaduista avuistaan he ovat hyvin kiitollisia, sanansa pitäviä, ystävällisiä ja nöyriä; juoppous on heille tuntematon pahe. Mutta Uusi Seelantilainen kuitenkin pedon tavoin laskeutuu kaadetun vihollisensa päälle, imee sen lämpöisen veren suonista, katkaisee häneltä pään ja asettaa pääkallon huoneesensa voitonmerkiksi. Useita tapetuita myös paistetaan ja syödään kohta. — Semmoinen oli muutamia aikoja sitte Uuden Seelannin laita, mutta mitenkä se nyt on? Kristuksen rakkaus pakoitti saarnaajan Samuel Marsden'in Uuden Hollannin Paramattasta lähtemään näitä verenhimoisia ihmisiä kääntämään. Hän oli oppinut tuntemaan ja rakastamaan tätä kaunista, urhoollista ja viisasta kansaa, niiden tehdessä pellavilla kauppaa Uudessa Hollannissa. Hän pelasti heitä siirtolaisten petoksista, puheli ystävällisesti heille, rakensi heille asunnon, jossa he voivat asua, syödä ja juoda ja niin voitti heidän sydämensä. Mutta kun Marsden oli lähetysaarnaajain kanssa Uudelle Seelannille tullut, iloitsivat tosin sen asukkaat heidän tulostaan, mutta Jesukseen kääntymisestä he eivät tahtoneet mitään tietää. Saarnoilta he ilkamoivat, ja öisin asettivat, lähetysaarnaajia peloittaakseen, tapettujen vihollistensa päitä heidän akkunainsa eteen. Näin vuodet vierivät lähetysaarnaajain monia kovia kokiessa. Mutta Herra voitti myös näiden pakanain kovat sydämet. Eräs Uusi Seelantilainen päällikkö nousi kerran keskelle väkijoukkoa, joka keskusteli kristillisestä lähetystoimesta, sodasta ja rauhasta, ja sanoi: "minkätähden kristityt lähetysaarnaajat ovat tulleet meidän sekaamme saarnaamaan? He ovat tulleet rikki musertamaan meidän 'jaettu-pattu'jamme' (murhanuijiamme), taittamaan meidän keihäittemme kärkejä, kaivamaan pois kuulat meidän kivääreistämme, ja opettamaan yhden heimon

toistansa rakastamaan niin, että me voisimme rauhassa, niinkuin ystävät ja veljet toistemme kanssa asua. Luopukaamme meidän kovista sydämistämme ja kuunnelkaamme lähetyssaarnaajia, niin me saamme rauhassa asua!" Näin täytettiin profeeta Miikan sanat, 4:3 — enemmän kuin tuhannen vuotta hänen jälkeensä, kaukaisella saarella ihmissyöjäin keskellä. Nyt on jo enemmän kuin 40,000 saaren asukasta kääntynyt kristinoppiin, ja Englannista on lähetetty sinne pispa kirkollisia ja koulutoimia hoitamaan.

VIITSELITYKSET:

[1] Ensimmäinen Suomea mainitseva kirjailija oli vanhempi Plinius (k. 79 j.kr.). Hän puhuu eräästä "Epigian" maasta, jonka luullaan Suomea tarkoittavan.

[2] Suomen pohjaisimmassa kulmassa, Utsjoen tienoilla, on maa yleensä kuivaa ja hedelmätöntä, kasvaen peuranjäkälää. Kunnaat ovat paljaita, pyöreitä ja hiljalleen viettäviä tunturikukkuloita, ja kaitaisissa, suonkaltaisissa laaksoissa niiden välissä menestyy vain kitukasvuisia, pensaantapaisia koivuja.

[3] X. Marmier, Lettres sur le Nord 1843.

[4] Platina on omituinen metalli, joka ensiksi v. 1736 Perussa löydettiin. 1819:sta alkaen on sitä löydetty Ural-vuorista. Puhtain platina on hopean valkoista, vaan ei niin kiiltävää, vaskea kovempaa ja likinnä kultaa venyvää.

[5] Metsäviikuna-puuksi Raamatussa sanottu.

[6] Siksi sanotaan emäpeura.

[7] Penkereet oikeastaan ovat viertävästä maasta tehdyt jyrkillä seinillä porrasmaisesti kohoavaiset tasaiset pinnat esim. puutarhassa.

[8] Keski-ajalla oli varustetuissa linnoissa tavallisesti luja torni, jota kutsuttiin nimellä "varustus" eli "ydin", jonne puolustajat voivat vetäytyä, jos muu osa linnaa joutui vihollisen valtaan.

[9] Skotlannin satu-ajan runoilija.

[10] Lontoon väkiluku on liki 3 1/2 miljoonaa, ja sen pinta-ala 290 neliö-kilomeetteriä (kilom. = 3368 E:n jalk.) Päivittäin käytetään siellä 514,269 tonnia vettä (1 ton = 2389,181 Lb) ja maksetaan veroitettujen talojen vuokraksi 400 miljoonaa kruunua. Vuonna 1873 syntyi Lontoossa 121,000 ihmistä eli noin 2,285 viikossa, joten 14,466 enemmän synty kuin kuoli. — Afrikan Zululainen, joka kerran kävi Lontoossa, kertoi kotiinsa tultuaan: "Lontoo on Englantilaisen isopaikka, ja onkin todella isopaikka. Minä en koskaan nähnyt sen päätä, vaikka koetin sitä nähdä; mutta se oli turhaa. Eräänä päivänä kiipesin hyvin korkeasen rakennukseen, joka näytti paalulta" (tällä hän tarkoitti niin sanottua muistopatsasta, joka on 202 jalkaa korkea, ja jonka huippuun noustaan sen sisässä olevia portaita myöten. Se on rakennettu vuoden 1666 suuren tulipalon muistoksi; siinä meni yli 16,000 huonetta tuhaksi. Tämän patsaan huipusta on lavea näköala koko kaupungin ylitse); "mutta sieltä ylhäältäkään en minä voinut muuta kuin katuja, huoneita ja ihmisiä nähdä. Minä luulin, että moni, joka oli Lontoossa sekä syntynyt, että vanhentunut, ei ollut kaupungin päätä nähnyt. Minä sanoin silloin kumppanilleni: koska niin on laita, on se kaiketi paras, että me, tämän suuren paikan vieraat, emme pyrikään sen päätä näkemään." — Lontoossa on niin paljon ihmisiä, että ne melkein tallaavat toistensa kantapäille; koko päivät ja koko yöt ovat kadut täynnä ihmisiä. Ensimmältä minä luulin jotakin erinomaista olevan tapahtumassa ja sanoin: "odotetaan kunnes tuo väenpaljous kerkiää sivuitse, mutta eihän siitä kihinästä koskaan loppua tullut." — Lontoolla on 3 Pariisin, 5 Berlinin ja 33 Hampurin pinta-alaa. 12-tuntisen matkan piiriin laitetaan Lontoossa 330,000 taloa, 16,000 katua, 429 kirkkoa, 423 pienempää rukoushuonetta, 2,000 armelaisuudenlaitosta, 1,700 koulua, 4,000 ravintolaa, 2,500 leipäpuotia, 1,260 kahvilaa. Vaikka kaupungissa on erinomainen järjestyksen pito, on siellä kuitenkin hämmästyttävä joukko rikoksellisia, ja paljoa enemmän kuin 100,000 ihmistä elää siellä, joiden asunnosta ei kukaan tiedä. Jättiläiskaupungin muonavaroiksi käytetään vuosittain: 150,000 härkää, yli miljoonan lampaita ja 100 miljoonaa munaa. Joka yö palaa 4 miljoonaa kuutiojalkaa kaasua, Yhteisvaunut tarvitsevat vuosittain paljoa enemmän kuin 300 miljoonaa ihmistä, ja Lontoo laskee itselleen 15 rautatien asemahuonetta.

[11] Tunneli on maanalainen käytävä eli tie.

[12] Gravesend on isonlainen kaupunki Thames'in varrella 3 peninkulman päässä Lontoosta; se pidetään Lontoon satamain päätteenä. Siellä suuret kauppalaivat tullataan.

[13] Englannin lain-laativaa kokousta eli seuraa sanotaan parlamentiksi; siihen kuuluu ali- ja ylihuone.

[14] Hägerlinnut tunnetaan osaksi hoikista ja pitkistä sääristään. Ne kuuluvat kahlaajiin, samoihin kuin storkki, flamingo y.m.s.

[15] Jaguaarit asuvat Amerikassa ja sanotaan niitä myös amerikalaisiksi tiikereiksi. Se on ruosteenkeltainen, rengasmaisilla mustilla pilkuilla rivittäin pitkin sivuja.

[16] Tapiiri kuuluu samaan sukuun, kuin norsu ja sarvikuonokin. Se on kohtalaisen kokoinen, kuono pitkähkö kärsä ja asuu Aasian ja Amerikan vesien ranta-metsässä.

[17] Quai (kä) = kaj = rantakatu.

[18] luetaan: la Morj.

[19] luetaan: läh langd.

[20] Arsenaali = sotakalujen ase-huone.

[21] Hirsi on erään etelä-Euroopassa, Indiassa ja Kiinassa viljellyn viljan nimi.

[22] Kasvi, jonka juurista saatua punaista painetta painurit käyttävät.

[23] Polyp oikeastaan merkitsee monijalkaista ja on meressä asuva nilviäinen. Suun ympärillä eläimellä on 8 jopa 10 pitkää loikeroa, joilla eläin voi esineisin kiinnittäidä.

[24] luetaan: Bruhk.

[25] Mosaik = värjätyistä kivistä, lasin ja marmorin palasista säännöllisiksi kuviksi muodostettu latomus.

[26] Korallit ovat eläimiä, jotka Tyynessä ja Indian meressä usein keräytyvät kareille ja niissä muodostavat saaria ja luotoja.

[27] Saardam on Pohjaishollannin läänin isokylä, joka puhtaudestaan myös on tunnettu. Saardamissa sanotaan Pietari suurenkin yksinkertaisena salvumiehenä laivain rakennusta oppineen.

[28] Gallegos on Gallisian maakunnan asujanten yhteinen nimi. Ne kuleskelevat niemimaan suurissa kaupungeissa työn etsinnössä ja jotakin tienattuaan sen kotiinsa kiidättävät.

[29] Eräs venhe-laji.

[30] Doge = entisaikojen päällysmiehensä arvonimi.

[31] Tietysti tämä oli ennen Venedigin Italian kuningaskuntaan yhtymistä.

[32] Karneval (latinalaisista sanoista caro = liha ja vale = hyvästi; siis: liha, hyvästi!) oli alkuansa Italiassa Tammikuun 6:n päivän ja Askon päivän (piinaviikon keskiviikon) välisen iloajan nimi; jonka jälkeen alkoi 40:n päivän pituinen paasto, jolloin lihan syönti oli kielletty. Sittenmin tämä varsinainen karnevali-aika omituisine juhlallisuuksineen vähennettiin 3-8 päivään, huolimatta Askon päivästä.

[33] Italialainen sana "maccharoni" on nisujauhoista, vedestä, maidosta ja öljystä pillin y.m. tapaisten ryynien nimi.

[34] Pinie, kuusen sukuinen havupuu, joiden käpyin kovan kuoren alla on syötäviä sydämiä. (Suom.)

[35] Latsaroonit ovat jo hävinneet.

[36] Mohr = muriaani: arabialainen kansan lahko, joka asui pohjais-Afrikan länsi-osassa Mauretaniassa.

[37] Akropolis = korkealle vuorelle rakettu linna; Parthenon = Minervan temppeli; propylerit = esikartano. (Suoment.)

[38] Frankkeiksi sanovat itämaalaiset yleensä Euroopalaisia. (Suom.)

[39] Turkin hovin naisten puoli.

- [40] Itämaalaisia, juovikkaasta teräksestä tehtyjä sapelia.
- [41] Kalesch = köykäiset, nelipyöräiset, tavallisesti katottomat karrut. Suom.
- [42] Tschaike = venhe. Suom.
- [43] Sandal = paksut, nauhoilla jalkain alle sidottavat anturat. Suom.
- [44] Divan = sultaanin neuvosto. Suoment.
- [45] Sypress = eräs aina vihannoiva puu, katajan kaltainen. Suoment.
- [46] Siesta merkitsee päivällisaikaa, päivällisunta. Suoment.
- [47] Koran = Mahomettiläisten raamattu. Suoment.
- [48] Areka palmupuu, jonka pähkinämäisistä hedelmistä n.s. katechuta valmistetaan. Suoment.
- [49] Mollah (arab. maula, turkk. mevla) oppinut lainselittäjä, myös turkkilainen pappi. (Suoment.)
- [50] Pilav eli pilau = Turkkilaisten liha- ja riisisekaisen keitoksen nimi. (Suoment.)
- [51] Bananipuu, Musa sapientum, on ihmisen elatukseksi, kasvualansa suhteen tähän asti tunnetuista puista enimmäntä antava. (Suoment.)
- [52] 1 sapek = noin 1/3 penniä.
- [53] Tam-tam on Kiinalainen bamburuohoinen soittokone, joilla yövartijat valkeanvaaraakin ilmoittavat. (Suom.)
- [54] Kaikki Kiinan köyhät ovat jaetut rykmentteihin ja komppaniioihin. Koko kerjäläislaumalla sitte on hallisijansa nimeltä "kerjäläiskuningas". (Suom.)
- [55] Soja eli soya = ruskea, suolainen neste. (Suom.)
- [56] Indiaalaiset ja Kiinalaiset pureskelevat näitä pähkinöitä betel-lehtien ja kalkin kanssa tupakin asemesta.
- [57] Scherbet eli sorbet on itämaiden tavallista juomaa, hedelmäin sokurilla sekoitettua nestettä.
- [58] Se on nähtävästi joku ukonkivi ja on todellakin taivaasta tullut.
- [59] Dolorosa = tuskallinen, vaivaloinen. Suom.
- [60] Saksalainen professori Fraas luki niitä vuonna 1875 377, mutta jättiläispuita oli ainoastaan 5.
- [61] Egypti oli, niinkuin tiedämme, oikeastaan Turkin alusmaa, mutta sen nykyinen hallitsija on kuitenkin ymmärtänyt enemmän ja enemmän itseensä Portin ylivallassa eroittaa ja itsellensä ja jälkeläisillensä muodostanut tämän mainitun Khedivin nimen (ylimmäinen).
- [62] Citadell = pieni kaupunki eli pieni linnoitus.
- [63] Minaret = mahometiläisen kirkon torni.
- [64] Tschibuk = Turkkilainen piippu, tavallisesti pitkällä varrella.
- [65] Haschisch = eräs nukuttava, hamppuyrtistä valmistettu laite, jota itämailla nautitaan murheiden poistamiseksi. Suom.
- [66] Uudempi ajatus on, että pyramidit ovat rakennetut säännöllisten pituusmittain ja punnusten säilyttämiseksi.
- [67] Abballah tulee sanasta abb-Allah, joka merkitsee jumalan palvelija. Suom.
- [68] Saharan kerran merenä olemista tarvitsee tuskin epäillä. Monet kivettymät ja simpukat joita sieltä on löydetty, vakuuttavat sen, samoin kuin sen äärettömät hietakasatkin.
- [69] Buschman (Alankomaiden kielellä Bosjesmans, s.t.s. pensaanasukas) ovat alkuaan kuuluneet Hottentottilaisiin.
- [70] Niagaran putouksen löysi pater Hennepin v. 1679.
- [71] Siellä on New-Yorkin satama, maailman kauneimpia.

[72] Klipperlaiva (Englannin kielessä clippers s.t.s. halkaisia, viiltäjä) on eräs laji pikaisesti kulkevia purjelaivoja, jotka varsinkin eroavat suipealla muodollaan ja tiviillä rakennuksellaan.

[73] Yankee on Amerikan alkuasukasten haukkumanimi. Suom.

[74] Yksi dollar on noin 5 m. 30 p.

[75] Tomahawk (lue: tomahook) = Indialaisten sotakirves. Suom.

[76] Hamster kuuluu jyrsiäisiin ja näyttää paljo myyrältä, vaan sillä on poskipussit ja lyhyt häntä.

[77] "Dolce farniente" on Italian kieltä ja merkitsee = mieluisuus. Suom.

[78] Leperos on Mexikon kerjäläisjoukon nimi.

[79] Llanos, luetaan Ljaanos, lavea ruohotasanko. Suom.

[80] Maurti = eräs palmun laji.

[81] Mimoosa sensitiiva on hyvin tunnokas kukka, joka teränsä sulkee jos siihen joku vähänkin koskee. Suom.

[82] Onzon = näiden metsäin suurin kissansukuinen eläin.

[83] Cikader = eräs laji hyönteisiä, jotka kuuluvat nahkakuoriaisiin.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MAANTIETEELLISIÄ KUVAELMIA ERITYISISTÄ
MAISTA JA KANSOISTA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

**Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™
electronic works**

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.